

აკაკი

ჩხენკელი

AKAKI

TCHKHENKELI

1874-1959

აკაკი ჩხენკელი
AKAKI TCHKHENKELI

1874-1959

თბილისი, Tbilisi 2022

ავტორები: **სალომე ჭანტურიძე, ანტონ ვაჭარაძე**
 Authors of the Album: **Salome Tchanturidze, Anton Vatcharadze**

წინასიტყვაობის ავტორები: **დოდო ჭუმბურიძე, გოჩა ჯავახიშვილი, გიორგი კლდიაშვილი**
 Foreword Authors: **Dodo Tchumburidze, Gotcha Javakhishvili, Giorgi Kldiashvili**

რედაქტორები: **ლევან ავალიშვილი, გიორგი კლდიაშვილი, ეკა კალანდაძე**
 Editors: **Levan Avalishvili, Giorgi Kldiashvili, Eka Kalandadze**

მთარგმნელები: **ლუკა ჩიტიანი, სანდრო როჩიკაშვილი**
 Translators: **Luka Chitiani, Sandro Rochikashvili**

ტექსტის რედაქტორი: **ესმა მანია**
 Editor of Georgian Text: **Esma Mania**

ინგლისური ტექსტის რედაქტორი: **ქემერონ ფრეზერი**
 Editor of English Text: **Cameron Fraser**

დიზაინერი: **ლაშა მაჭარაშვილი**
 Designer: **Lasha Matcharashvili**

- © საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
National Parliamentary Library of Georgia
- © ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI)
Institute for Development of Freedom of Information (IDFI)
- © ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (თსუ)
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU)

ISBN 978-9941-9803-2-9

udc(უაკ)32(479.22)(092)

ჭ-238

მემორიალური ალბომი მომზადებულია შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს, Sida-ს ფინანსური მხარდაჭერით. შინაარსზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრებათ ავტორებს. Sida შესაძლოა, არ იზიარებდეს გამოთქმულ ხედვებსა და ინტერპრეტაციებს.

Creation of the Memorial Album was possible with the generous support of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida. Responsibility for the content rests entirely with the creator. Sida does not necessarily share the expressed views and interpretations.

შინაარსი

მადლობა	4
დოდო ჭუმბურიძე - აკაკი ჩხენკელი	6
გოჩა ჯავახიშვილი - აკაკი ჩხენკელი	10
ოჯახი - განათლება	14
პოლიტიკური კარიერა საქართველოს პირველ რესპუბლიკამდე	25
კატო მიქელაძე და ქალთა უფლებები პირველ რესპუბლიკაში	51
ქართული უნივერსიტეტი	57
1918 წლის 26 მაისი	65
დამფუძნებელი კრების დეპუტატობისას	81
საგარეო ურთიერთობებში პირველი რესპუბლიკის დროს	94
ემიგრაციაში	143
და ბოლოს... ..	177

CONTENT

Acknowledgements	5
Dodo Tchumburidze - Akaki Tchkhenskeli	8
Gotcha Javakhishvili - Akaki Tchkhenskeli	12
Family - Education	14
Political career before the First Republic of Georgia	25
Kato Mikeladze and women's rights in the First Republic	51
Georgian university	57
May 26, 1918	65
During the Constituent Assembly's deputation	81
Foreign relations during the First Republic	94
In Emigration	143
And Finally... ..	177

მადლობა!

გვსურს, მადლობა გადავუხადოთ:

საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკასა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს მემორიალური ალბომის გამოცემაში მხარდაჭერისთვის.

საქართველოს ეროვნულ არქივსა და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივს დოკუმენტებისა და ფოტოების მონოდებისთვის.

ქალბატონ სალომე ჭანტურიძეს ალბომის ავტორობისთვის.

ალბატონ დოდო ჭუმბურიძესა და ბატონ გოჩა ჯავახიშვილს წინასიტყვაობის ავტორობისთვის.

აკაკი ჩხენკელის შთამომავალს, ქალბატონ თამარ ჩხენკელს სასარგებლო რჩევებისთვის.

ქალბატონ ესმა მანიას ტექსტების გამართვისა და სრულყოფისათვის.

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის თანამშრომლებს, მემორიალური ალბომის მომზადებისთვის.

საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის მკვლევრებსა და ისტორიით დაინტერესებულ ყველა პირს.

გიორგი კლდიაშვილი,

აღმასრულებელი დირექტორი

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI)

2022 წელი

Acknowledgements!

We would like to express gratitude toward:

The National Parliamentary Library of Georgia and the Tbilisi State University for the publication of the Memorial Album.

The National Archives of Georgia and the Archives of the Ministry of Internal Affairs of Georgia for the provision of archival documents and photos.

Ms. Salome Tchanturidze, for authorship of the memorial album.

Ms. Dodo Tchumburidze and Mr. Gotcha Javakhishvili, for the authorship of the foreword.

Descendant of Akaki Tchkhenskeli, Ms. Tamara Tchkhenskeli for helpful advices.

Ms. Esma Mania, for perfecting Georgian texts.

To the employees of the Institute for the Development of Freedom of Information, for the preparation of the memorial album.

Researchers of the First Democratic Republic of Georgia and all those interested in history.

Giorgi Kldiashvili

Executive Director

Institute for Development of Freedom of Information (IDFI)

2022

დოდო ყუბურია

აკაკი ჩხენკელი

მარქსიზმისა და სოციალიზმის თეორიის ერთ-ერთი მიმდევარი აკაკი ჩხენკელი, თავისი თანამოაზრეებისაგან თავიდანვე ერთი რამით გამოირჩეოდა: ეროვნულ საკითხში ჰქონდა სულ სხვა მიდგომა. ის ქართველი ხალხის ჭეშმარიტი გულშემატკივარი, სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე, გულანთებული მამულიშვილი იყო. მისი ეს გამორჩეულობა ჯერ კიდევ 1900-იან წლებში დაინახა არჩილ ჯორჯაძემ. 1908 წელს ჟენევაში, რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის (რსდმპ) V კონფერენციაზე, პირველად მან წამოაყენა რუსეთის იმპერიაში საქართველოს ეროვნული ავტონომიის საკითხი. საქართველოს ეროვნულ-კულტურული ავტონომიის მოთხოვნით, ჩხენკელი სახელმწიფო სათათბიროს ტრიბუნიდანაც გამოვიდა.

როგორც დეპუტატი, აკაკი ჩხენკელი სათათბიროში პოლიტიკურად აქტიურობდა. ის გახდა ადვოკატი სახელმწიფოს ლალატში უსამართლოდ დადანაშაულებული აჭარლების, ბევრი მათგანი გადაარჩინა სიკვდილით დასჯას, როგორც უმაღლესი ორგანოს დეპუტატი, ეხმარებოდა მათ ოჯახებს, ასევე, პირველი მსოფლიო ომის დროს აჭარიდან ლტოლვილ მოსახლეობას.

დუმაში გამოსვლებმა აკაკი ჩხენკელს დიდი პოპულარობა მოუტანა. ის თავდადებულად იცავდა დაჩაგრული ერების, მათ შორის ქართველთა ინტერესებს. ეს მისი სიტყვებია ერთ-ერთი გამოსვლიდან: „მე თავად მივეკუთვნები ერთ-ერთ დაჩაგრულ ერს, კერძოდ ქართველი ვარ და ასე ვთქვათ, საკუთარ ტყავზე ვცდი ნაციონალური ჩაგვრის მთელ არაადამიანურობას. რუსეთთან შეერთების შემდეგ, ასზე მეტი წლის განმავლობაში ქართველი ერი იყო ობიექტი სიტყვით გამოუთქმელი დევნისა და დამცირებისა. თქვენ ყურადღებას აღარ შევაჩერებ ენის არანორმალური დევნის ამოჩემებულ მეთოდზე. მთავრობის თვალში კავკასია სახელმწიფოს თანასწორი ნაწილი კი არ არის, არამედ კოლონია, სადაც ადგილობრივი მოსახლეობის სულსა და ხორცზე უკანონოდ ახორციელებენ დაბალი დონის ექსპერიმენტებს.“

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ მან დიდი თანამდებობები დაიკავა ჯერ „ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტში“, შემდეგ ამიერკავკასიის სეიმში. იყო საქართველოს ეროვნული საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე, თუმცა საბჭოს მუშაობის ძირითადი ტვირთი მის მხრებზე გადადიოდა.

სწორედ ამ პერიოდში მიმდინარეობდა ბრძოლა საქართველოს ეროვნული ცხოვრებისათვის გადამწყვეტი ორი ისტორიული მოვლენის განსახორციელებლად: საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღსადგენად და თბილისის უნივერსიტეტის დასაარსებლად, რაშიც ქართულ საზოგადოებასა და ამ პრობლემების გადაწყვეტისათვის მებრძოლ ადამიანებს დიდი დახმარება გაუწია სწორედ აკაკი ჩხენკელმა.

მისმა გამორჩეულმა დიპლომატიურმა ნიჭმა და სახელმწიფოებრივმა აზროვნებამ განსაკუთრებული როლი ითამაშა საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების საქმეში.

მაშინ, როდესაც სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერები ყოყმანობდნენ და ეძნელებოდათ საქართველოს საბოლოოდ გამოყოფა რუსეთისგან, რუსეთის შიშით აყოვნებდნენ დამოუკიდებლობის გამოცხადებას, ამგვარ პოზიციას პრინციპულად ეწინააღმდეგებოდა აკაკი ჩხენკელი. ის იდგა ეროვნულ-დემოკრატი მოღვაწეების - ნიკო ნიკოლაძის, ზურაბ ავალიშვილის, სპირიდონ კედიას, გიორგი მაჩაბლისა და სხვათა გვერდით და დაჟინებით ითხოვდა დამოუკიდებლობის აქტის განხორციელებას. „თავისუფლება ციდან ჩამოვარდნილი მანანა არ

არის, - აცხადებდა იგი, - ის თვითონ უნდა გამოგლიჯო მტერს ხელიდან, ამისთვის უნდა ემზადო, განიმსჭვალო ურყევი ნებით... ერი, რომელიც თავისუფლებისათვის არ იბრძვის, არცაა ღირსი ამ სახელის ტარების...”

დამოუკიდებლობის პერიოდში მან ბევრი იღვანა საერთაშორისო ასპარეზზე საქართველოს ცნობისათვის, ერთა ლიგაში მის გასაწევრიანებლად. ის ყოველთვის ცდილობდა საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეის გარშემო გაერთიანებულიყო მთელი მაშინდელი პოლიტიკური სპექტრი, დაევიწყებინათ პარტიული, წოდებრივ-კლასობრივი და პირადი ინტერესები და ყველას ერთად განემტკიცებინათ ქვეყნის დამოუკიდებლობის საფუძვლები. ევროპაში დიპლომატიურ სამუშაოზე მივლენილ ქართველ დიპლომატებს მუდმივად ახსენებდა, რომ ისინი მთელი ერის დესპანები იყვნენ და არა რომელიმე პარტიისა, თუნდაც ეს მმართველი სოციალ-დემოკრატების პარტია ყოფილიყო. ის მზად იყო ყველაფერი გაეკეთებინა, ოღონდ დასახული მიზნის მიღწევა არ შეფერხებულყო.

აკაკი ჩხენკელი იყო დამფუძნებელი კრების წევრი, მუდამ ამაყობდა ამ სახელმწიფო ინსტიტუტით, გამოხატავდა სიამაყეს იმით, რომ პოსტიმპერიული ქვეყნებიდან პირველი პარლამენტი სწორედ საქართველომ მოიწვია და ეს გაკეთდა სამართლიანად ჩატარებული არჩევნების შედეგად.

ევროპასთან კავშირი აკაკი ჩხენკელისთვის საქართველოს მშვიდობიანი მომავლის სანინდარი იყო. ამიტომ აღიზიანებდა პარტიის ხელმძღვანელ რგოლსა თუ დიპლომატიურ სარბიელზე მოღვაწე ის თანაპარტიელები, რომლებიც ჯერ კიდევ ვერ შელედნენ რუსეთის „განუყოფლობის“ იდეას, საქართველოს კვლავ ერთიან რუსეთში მოიაზრებდნენ და ამ გზით ხედავდნენ ევროპასთან დაკავშირების შესაძლებლობასაც. ჩხენკელის აზრით, ეს მცდარი გზა იყო, ყოყმანი ამ არჩევანში ქვეყნისთვის დამლუპველად მიაჩნდა.

აკაკი ჩხენკელი ქართველ ერს მუდამ ბრძოლისა და რისკის განვეისკენ მოუწოდებდა, მისი აზრით, „ურისკოთ არაფერი არ კეთდება. სახელმწიფო ვის დაუარსებია ურისკოთ. მაშ საჭიროა გამბედაობა, გამბედაობა და კიდევ გამბედაობა“. როდესაც მის მრავალრიცხოვან მიმოწერას ეცნობი, ხვდები, რომ ამ ადამიანს ერთბაშად ჰქონდა მინიჭებული გამაერთიანებლის მისია, ყველა დაპირისპირებულ ჯგუფსა თუ ცალკეულ ადამიანთა შორის შემრიგებლის როლს თამაშობდა, მისი ყველას სჯეროდა და მის სიტყვას ყველასთვის გამორჩეული ფასი ჰქონდა. ამიტომ იქცა აკაკი ჩხენკელი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პოლიტიკურ სახედ, ეროვნული სახელმწიფოს არქიტექტორად, საქართველოს დამოუკიდებლობის იდეის ერთგულების სიმბოლოდ.

დოდო ჭუმბურიძე

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

DODO TCHUMBURIDZE

AKAKI TCHKHENKELI

Akaki Tchkhenkeli, one of the first followers of the Marxism and socialism theories, was distinguished from his peers by one thing from the beginning: he had a completely different approach to the national issue. He was a true fan of the Georgian people, a state-orientated, warm-hearted patriot. Archil Jorjadze saw this distinction in the 1900s. In 1908, at the 5th conference of the Russian Social Democratic Labour Party (RSDLP) in Geneva, he raised the issue of the national autonomy of Georgia in the Russian Empire for the first time. Tchkhenkeli gave a speech from the tribune of the State Council with the request for the national-cultural autonomy of Georgia.

As a deputy, Akaki Tchkhenkeli was politically active in the Duma. He became a lawyer for the Adjarians who were unjustly accused of treason, saving many of them from the death penalty. As a deputy of the higher body, he helped their families, as well as the refugee population from Adjara during the First World War.

Speeches in the Duma brought Akaki Tchkhenkeli great fame. He devotedly defended the interests of oppressed nations, including Georgia. These are his words from one of his speeches: "I myself belong to one of the oppressed nations, in particular, I am Georgian and, so to speak, I experience the inhumanity of national oppression on my own skin. After the union with Russia, for more than a hundred years, the Georgian nation was the object of unspeakable persecution and humiliation. I will no longer draw your attention to the chosen method of abnormal persecution of the Georgian language. In the eyes of the government, the Caucasus is not an equal part of the state, but a colony where low-level experiments are illegally carried out on the soul and flesh of the local population."

After the February revolution of 1917, he held important positions first in the Transcaucasian Special Committee, then in the Transcaucasian Seim. He was the deputy chairman of the National Council of Georgia, however, the main burden of the work of the Council was transferred to his shoulders.

It was during this period that the struggle for the realization of two historical events decisive for the national life of Georgia became apparent: the restoration of the autocephaly of the Georgian Church and the establishment of Tbilisi University, in which Akaki Tchkhenkeli provided a great help to the Georgian society and the people fighting for the solution to these problems.

His distinguished diplomatic talent and statesmanship played a special role in the declaration of Georgia's independence.

When the leaders of the Social-Democratic Party hesitated and found it difficult to finally separate Georgia from Russia, they delayed the declaration of independence due to fear of Russia, Akaki Tchkhenkeli opposed such a position in principle. He stood next to national-democratic figures - Niko Nikoladze, Zurab Avalishvili, Spiridon Kedia, Giorgi Matchabelli and others and insisted on the implementation of the independence act. "Freedom is not manna that fell from the sky," he declared, "it must be snatched from the hands of the enemy, it must be prepared for it, with unwavering unwavering will... A nation that does not fight for freedom is not worthy of this name.."

During the period of independence, Akaki Tchkhenkeli achieved a lot in the international arena for the recognition of Georgia, for its membership in the League of Nations. He always tried to unite the entire political spectrum around the idea of Georgia's independence, to forget about party, rank-class and

personal interests and to strengthen the foundations of the country's independence together. He constantly reminded the Georgian envoys assigned to diplomatic work in Europe that they were the ambassadors of the whole nation and not of any party, even if it was the Social-Democratic Party that was in rule. He was ready to do everything, but not to hinder the achievement of the set goal.

Akaki Tchkhenskeli was a member of the constituent assembly, he was always proud of this state institution, he expressed his pride in the fact that Georgia convened the first parliament from the post-imperial countries and it was done as a result of fairly conducted elections.

For Akaki Tchkhenskeli, the union with Europe was the harbinger of a peaceful future for Georgia. That's why he was annoyed by those fellow party members working in the leadership circle of the party or on the diplomatic circuit, who still could not get over the idea of "separation" from Russia. They still considered Georgia to be united with Russia and saw the possibility of connecting with Europe only in the opposite way. Tchkhenskeli considered hesitation in this choice to be disastrous for the country.

Akaki Tchkhenskeli always called the Georgian nation to fight and take risks, in his opinion, "nothing is done without risk. No state was founded without it. So you need courage, courage and more courage." When you get acquainted with his productive correspondence, you realize that this man was at once given the mission of a unifier, he played the role of a conciliator between all opposing groups and individuals, he was believed by all, and his word had a special value for all. That is why Akaki Tchkhenskeli became one of the main political faces of the Democratic Republic of Georgia, the architect of the national state, a symbol of loyalty to the idea of Georgia's independence.

Dodo Tchumburidze

Ph.D., Associate Professor

გორა ჯავახიშვილი

აკაკი ჩხენკელი

ლევლის მამულში, შატოს დიდ დარბაზში შესასვლელი კარიდან მარცხენა კედელზე ნახავთ ფოტოს, რომელიც 1921 წლის 25 თებერვლის მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ მოვლენას ასახავს. საქართველოს ლეგაციის ხელმძღვანელი, საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი აკაკი ჩხენკელი, სახელმწიფო პროტოკოლის უფროსთან ერთად, პროტოკოლური რიტუალით საფრანგეთის ეროვნული საბჭოს თავმჯდომარისთვის ალექსანდრ მილერანისთვის (Alexandre Millerand) რწმუნებათა სიგელების გადასაცემად მიემართება. ფოტო ძლიერი სიმბოლური ემოციის მომგვრელია, რადგან ამავე დღეს, აკაკი ჩხენკელის სამშობლოში ბოლშევიკური არმია შემოიჭრა და რამდენიმე თვიანი ღირსეული წინააღმდეგობის მიუხედავად, ჩვენი ქვეყნის ოკუპაცია მოახერხა.

საფრანგეთმა საქართველო დე იურედ 1921 წლის 27 იანვარს აღიარა. მანამდეც და მას შემდეგაც, რაც აკაკი ჩხენკელი საფრანგეთში დიპლომატიური მისიის ხელმძღვანელად დაინიშნა, პარიზიდან ცდილობდა საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს აღიარებისთვის საბჭოთა ოკუპაციის დაგმობისა და ბოლშევიკების საქართველოდან უკან გასვლის მიღწევას, რისთვისაც ძალისხმევას არ იშურებდა.

ჩემთვის, როგორც საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანისთვის, დიდი წინაპრის, წინამორბედის, აკაკი ჩხენკელის კვალზე სვლა და მისი საპატიო მემკვიდრეობა უდიდესი პასუხისმგებლობა იყო. იმის გააზრება, რა შრომა და ძალისხმევა დასჭირდათ მას და მის გუნდს, რომ საფრანგეთსა და ევროპაში მიეღწიათ იმისთვის, რომ საქართველოს გასაბჭოებიდან კიდევ 13 წელს, 1933 წლამდე, გაგრძელებულიყო საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკის არსებობა, მეც ძალას მმართველად და მეტი შემართებით განმანწყობდა თითქმის იმავე გამოწვევებთან გასამკლავებლად.

1922 წელს საფრანგეთის მიერ საბჭოთა კავშირის აღიარების აქტში საქართველო სსრკ-ის შემადგენლობაში არ მოიაზრებოდა და საფრანგეთის მთავრობა, საგარეო საქმეთა სამინისტრო საქართველოს დელეგაციას, დამოუკიდებელი საქართველოს წარმომადგენლებს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სტატუსით იწვევდნენ და თანამშრომლობდნენ მათთან. საფრანგეთმა მიიღო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა პოლიტიკურ ემიგრანტად. ქართულმა პოლიტიკურმა ემიგრაციამ საფრანგეთში პატარა საქართველო, თავისუფალი საქართველო, ეროვნული დამოუკიდებლობისა და თავისუფლების იდეით, საბჭოთა ოკუპაციიდან, პოლიტიკური რეპრესიებიდან შორს, დემოკრატიული და ევროპული ღირებულებების დედაქალაქ პარიზის სიახლოვეს, კერძოდ, ლევილში დიდხანს აცოცხლა.

ჩემთვის დიდი პატივი იყო, მოკრძალებით შევხებოდი იმ დიპლომატიური მიმონერის ნიმუშებს, რომლებიც საფრანგეთის დიპლომატიურ არქივშია დაცული. მრავლადაა აკაკი ჩხენკელის მიმონერა საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან, რომელშიც იგი გმობს საბჭოთა ოკუპაციას და მადლობას უხდის საფრანგეთის ხელისუფლებას აქტიური მხარდაჭერისთვის. ბედნიერი ვარ, რომ საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან ერთად, საქართველოს პრეზიდენტის ერთ-ერთი ვიზიტის ფარგლებში, საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მთავარ დარბაზში მოვანყვეთ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის დიპლომატიური კორესპონდენციის გამოფენა. მათ შორის იყო სსრკ-ის ელჩის საპროტესტო წერილი საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის სახელზე, სადაც იგი აპროტესტებდა აკაკი ჩხენკელის კვლავ საქართველოს წარმომადგენლად მოხსენიებას, ნოე ჟორდანიას მთავრობის

საქართველოს ოფიციალურ წარმომადგენლებად აღიარებას მაშინ, როცა პოლიტიკური ვითარება უკვე შეცვლილი იყო.

მათ შორის იყო საფრანგეთის ეროვნული საბჭოს თავმჯდომარის სახელზე აკაკი ჩხენკელის წერილიც, რომლითაც იგი რეკომენდაციას უწევდა ახალგაზრდა დიმიტრი ამილახვარს სენ-სირის სამხედრო სკოლაში ჩასარიცხად. დიმიტრი ამილახვარი მომავალში საფრანგეთის თავდადებული გმირი გახდა და დღეს საფრანგეთ-საქართველოს დიპლომატიური, პოლიტიკური და თავდაცვის სფეროებში თანამშრომლობა – სტრატეგიული დიალოგი მის სახელს ატარებს. 2021 წელს კი საქართველოს პრეზიდენტმა დიმიტრი ამილახვარს საქართველოს ეროვნული გმირის წოდება მიანიჭა.

ძალიან ვამაყობდი ასევე 90-იან წლებში, პარიზის საერთაშორისო დიპლომატიურ აკადემიაში სწავლის დროს, როცა 1927 წელს აღნიშნული დიპლომატიური აკადემიის დამაარსებელთა შორის აღმოვაჩინე ევგენი გეგეჭკორისა და აკაკი ჩხენკელის ხელმოწერები, მათი ხელმოწერებით დამოუკიდებელი საქართველო ამ სასწავლებლის დამაარსებელ ქვეყანათა შორის იყო მოხსენიებული.

აკაკი ჩხენკელი იმ ქართველ პოლიტიკოსთა შორისაა, რომელთა მემკვიდრეობას უკეთ უნდა იცნობდეს საქართველო.

გოჩა ჯავახიშვილი

საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი დესპანი საფრანგეთის რესპუბლიკაში

GOTCHA JAVAKHISHVILI

AKAKI TCHKHENKELI

On the wall to the left of the entrance door in the great hall of the Chateau in the Leuville estate, you will see a photograph depicting an important state event dated February 25, 1921. The Head of the Georgian Legation, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary, Akaki Tchkhenskeli, together with the Chief of State Protocol, goes to present the credentials to the Chairman of the French National Council, Alexandre Millerand, in a protocol ritual. The photo evokes a strong symbolic emotion because, on the same day, the Bolshevik army invaded our homeland and managed to occupy our country despite several months of brave resistance.

France recognized Georgia de jure on January 27, 1921. Even before Akaki Tchkhenskeli was appointed as the head of the diplomatic mission in France, he tried from Paris to recognize Georgia as an independent state, condemn the Soviet occupation, and achieve the withdrawal of the Bolsheviks from Georgia, for which he spared no effort.

For me, as an extraordinary and plenipotentiary ambassador of Georgia, following in the footsteps of my great ancestor, Akaki Tchkhenskeli and his honorable legacy is a great responsibility. Understanding the hard work and effort it took him and his team in France and Europe to achieve the continuity of the existence of the independent Republic of Georgia until 1933, 13 years after the Sovietization of Georgia, gave me strength and prepared me with more self-belief to deal with similar challenges.

In 1922, in the act of recognition of the Soviet Union by France, Georgia was not included in the USSR. The French government and the Ministry of Foreign Affairs invited the delegation of Georgia and representatives of independent Georgia under the status of an independent state and cooperated. France accepted the government of the Democratic Republic of Georgia in political exile. Georgian political emigration to France, Little Georgia, and Free Georgia, kept alive the idea of national independence and freedom, far from Soviet occupation, and political repression, in the vicinity of Paris, the capital of democratic and European values, namely in Leuville.

It was a great honor for me to humbly touch the samples of diplomatic correspondence that are preserved in the French diplomatic archives. There are many correspondences of Akaki Tchkhenskeli with the French Ministry of Foreign Affairs, where he condemns the Soviet occupation and thanks the French authorities for their active support. I am happy that together with the Ministry of Foreign Affairs of France, within the framework of one of the visits of the President of Georgia, we organized an exhibition of the diplomatic correspondence of the Government of the Democratic Republic of Georgia in the main hall of the Ministry of Foreign Affairs of France. Among them was the protest letter from the ambassador of the USSR addressed to the Minister of Foreign Affairs of France, where he objected to both mentioning Akaki Tchkhenskeli again as the representative of Georgia and to recognizing the government of Noe Zhordania as the official representative of Georgia.

Among the preserved correspondence was Akaki Tchkhenskeli's letter addressed to the chairman of the French National Council, in which he recommended young Dimitri Amilakhvari enroll in the Saint-Cyr military academy. Dimitri Amilakhvari would go on to become a devoted hero of France. Subsequently, the modern-day French-Georgian diplomatic, political, and defense cooperation - strategic dialogue bears his name. In 2021, the President of Georgia awarded the posthumous title of National Hero of Georgia to Dimitri Amilakhvari.

I was also very proud in the 90s while studying at the international diplomatic academy in Paris. Founded in 1927, I discovered that among the initiators of the diplomatic academy were the signatures of Evgeni Gegechкори and Akaki Tchkhenskeli. It can therefore be said that Independent Georgia was among the founding countries of the school.

Akaki Tchkhenskeli is among the Georgian politicians whose legacy should be more well-known to Georgians.

Gotcha Javakhishvili

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Georgia to the Republic of France

ოჯახი - განათლება
FAMILY - EDUCATION

აკაკი ჩხენკელი 1874 წლის 19 მაისს (ძვ. სტილით) სოხუმის ოლქის სოფელ ოქუმში დაიბადა. აკაკის მამა – ივანე ჩხენკელი იყო სასულიერო პირი, რომელიც სამურზაყანოში მოღვაწეობდა. ბაბუა – პეტრე ჩხენკელიც მღვდელი იყო. დედა – ირინე გიორგაძე ქუთაისელი მღვდლის შვილი იყო. ჩხენკელების მრავალრიცხოვანი ოჯახის შესახებ ინფორმაცია მწირადაა შემორჩენილი. მამამისი ივანე მღვდელი იყო, უაღრესად კულტურული და განათლებული ქართველი პატრიოტი. ის აფხაზეთში იქნა გამწესებული... ივანეს საკმაოდ მრავალრიცხოვანი და სახელოვანი შვილები ჰყავდა: უფროსი მიხაკო იყო ექიმი, აკაკი – იურისტი და ჟურნალისტი, ლუკა – ბეითალი, კიტა – პროფესორი... ქალიშვილებიდან ერთი ჰყავდა კულაშელ კანდელაკს, მეორე – აბაშელ ჭანტურიას (ვ. ჩუბინიძე, *ეხის ცხოვრების კვადის დამჩნევი აკაკი ჩხენკელი „გუშაგი“, პაჩიზი, 1984, №1, გვ. 60*).

Akaki Tchkhenskeli was born on May 19, 1874 in the village of Okumi, Sokhumi District. Akaki's father - Ivane Tchkhenskeli - was a clergyman in Samurzakano. His grandfather - Petre Tchkhenskeli - was also a priest. Mother - Irine Giorgadze - was the daughter of a priest from Kutaisi. Little information remains regarding large Tchkhenskeli family. His father Ivane was a priest, a very cultured and educated Georgia patriot. He was directed to Abkhazia... Ivan had quite numerous and famous children: the eldest Mikhako was a doctor, Akaki - a lawyer and journalist, Luka - a veterinarian, Kita - a professor... Among his daughters, one was married to a Kandelaki in Kulashi, while the other was married to a Chanturia in Abasha. (V. Chubinidze, *Footprint on the Life of the Nation of Akaki Tchkhenskeli, „Gushagi“, Paris, 1984, No. 1, p. 60*).

აკაკი ჩხენკელის მშობლები: დეკანოზი ივანე ჩხენკელი და ირინე გიორგაძე

Parents of Akaki Tchkhenskeli: Deacon Ivane Tchkhenskeli and Irine Giorgadze

ინახება ია თიკანაძის საოჯახო არქივში
Kept in Ia Tikanadze's family archive

„მამაჩემი ჩამდენი ნაღვაწი და ნაშრომია ის. ნახევარი სიცოცხლე აბნაზეთს-სამუხზაყანოს შესწიხა, მღვდელს მაშინ ბევრი ხაზის გაკეთება შეეძლო, მამაჩემი ხომ მთელი სამუხზაყანოს მღვდლების სათავეში იყო, ხაც მან პიჩველ-დაწყებითი სკოლები გახსნა, ხიცხვი ახც კი ვიცი, ბევრი იყო, მაჩგო ქვიტვიჩის საყდრები ოცამდე ააშენა! და ამას იმიტომ ვამბობ, რომ ყოველ საყდრის გვერდში სკოლაც იხსნებოდა. ეპისკოპოსმა გაბიეღმა¹ გადაიხორა მამაჩემი სამუხზაყანოში და აქედან სჩანს, რომ ის გონიერი ადამიანი ყოფიდა: აბა ასეთ მშრომელს და მუყაითს სად იშოვიდა! მაგჩამ მამაჩემმა ვეჩ დაიმსახუხა ხუსის საეპაჩქიო მთავრობის წყადობა, მას სდევნიდნენ, ხოგოხც ქახთვედ მოღვაწეს, ხოგოხც უმწიკლო ადამიანს. მან ბევრი უსიამოვნება ნახა ჩემს გამო: ხევოლდუციონეჩი შვიდი გაზახდაო! ასე რომ ამდენი შრომა ცყუიდა დაეკახგა სამსახუჩის მხით. მხოლოდ კათალიკოსმა კიხიონმა² გაიხსენა მისი ღვაწლი და დიდი ხნის სამსახუჩიდან გამოსუდი დეკანოზად აკუთხა. ახც კი ვიცი ხოგოხ მოხდა ეს. მამაჩემი ჩვეულებიჩივი მღვდელი ახ იყო, მას ქონდა განათლება და ცხოვრობდა, ხოგოხ ინტელიგენტი სოფელში“. აკაკი ჩხენკელის მოგონება მამის შესახებ, 1920 წლის 30 მაისი (აკაკი ჩხენკელის დღიურები, წ. 1, 2021, გვ. 218.).

აკაკის მამის – ივანე ჩხენკელის წერილი „სამურზაყანოს ვითარება“ ჟურნალში „კვალი“ აღ. ენგურელის ფსევდონიმით გამოქვეყნდა. ამ წერილში ვკითხულობთ: „სამუხზაყანოს სკოლებიდან განდევნიდია, უახყოფიდა ენა, მაშინ ხოღესაც ამ ენაზე უნდა იყოს მიქცეული უმთავრესი ყუხადლება საზოგადოთ სამხევლო და სასოფლო შკოლებში და მით უფხო სამეგხედო-სამუხზაყანოში, წინააღმდეგ შემთხვევაში აჩავითაჩ ნაყოფს აჩ მოგვიტანს სამხევლო სკოლებში“ (გაზეთი „კვალი“, 16 ივლისი, 1895).

ივანე ჩხენკელს დეკანოზის წოდება კათალიკოსმა კირიონმა უბოძა, რასაც სიხარულით აღნიშნავს აკაკისადმი გაგზავნილ წერილში: „მიხაჩია და მოგიდოცავ, რომ უკანასკნელად შენი მამა, შენი შემწობით, აკუთხა დეკანოზათ მისმა უწმინდესობამ კათალიკოს პაგჩიაჩქმა კიხიონმა... უფხო ის მიხაჩია, რომ მომესწხო ასეთი დხო. დღეს საქახთვედოს კათალიკოს პაგჩიაჩქი ჰყავს. ჩვენი უწმინდესობის ხელიდან ვღებუდობ ამ ღიხსებას“ (სცსსა, ფონდი 1831, აღწერა 2, ფურ.2).

ივანე ჩხენკელის საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცული ნამსახურების ნუსხის დოკუმენტის მიხედვით ვიგებთ, რომ მასსა და ირინა გიორგაძეს ჰყავდათ 7 შვილი: მიხეილი, აკაკი, ლუკა, ნეონილა, ანა, მარია და პეტრე – კიტა.

„My father, he has done so much work. He sacrificed half his life to Abkhazia-Samurzakano, a priest could do a lot of things then, my father was at the head of the clergy of the whole Samurzakano, he opened so many first-primary schools, I don't even know the number, there were many, he built up to twenty stone churches alone! And I say this because a school was also opened next to each church. Bishop Gabriel¹ transferred my father to Samurzakano, and from this it seems that he was a wise man: where else would he have gotten such a hard worker! But my father could not earn the recognition of the diocesan government of Rus, he was persecuted as a Georgian figure, as a blameless person. He met a lot of trouble because of me: they said that he raised a revolutionary son! And so, this much work was wasted in his service. Only the Catholicos Kyrion² recalled his merits and blessed him as a deacon from his long retirement. I do not even know how this happened. My father was not an ordinary priest, he had an education and lived like a member of the intelligentsia in the village.“ Akaki Tchkhenskeli's recollections about his father, 30 May 1920 (Akaki Tchkhenskeli's Diaries, vol. 1, 2021, p. 218).

Akaki's father - Ivane Tchkhenskeli's letter „Situation in Samurzakano“ was published in the magazine „Kvali“ under the pseudonym of Al. Engureli. The letter reads: „The Georgian language has been expelled and rejected from the schools of Samurzakano, while the main attention should be paid to this language in public parish and rural schools, and even more so in Samegrelo-Samurzakano, otherwise it will not bear any fruit in the parish schools“ (Kvali magazine, July 16, 1895).

Ivane Tchkhenskeli was granted the title of deacon by Catholicos Kyrion, which he happily notes in his letter to Akaki: „I am overjoyed and congratulate you that your father, with your support, was blessed with deaconship by His Holiness the Catholicos-Patriarch Kyrion... More so, I am glad to have witnessed such a time. Today, Georgia has a Catholicos-Patriarch. I receive this honor from the hands of His Holiness“ (National Archive of Georgia, Central Historical Archive, fund №1831, Inventory №2, page.2).

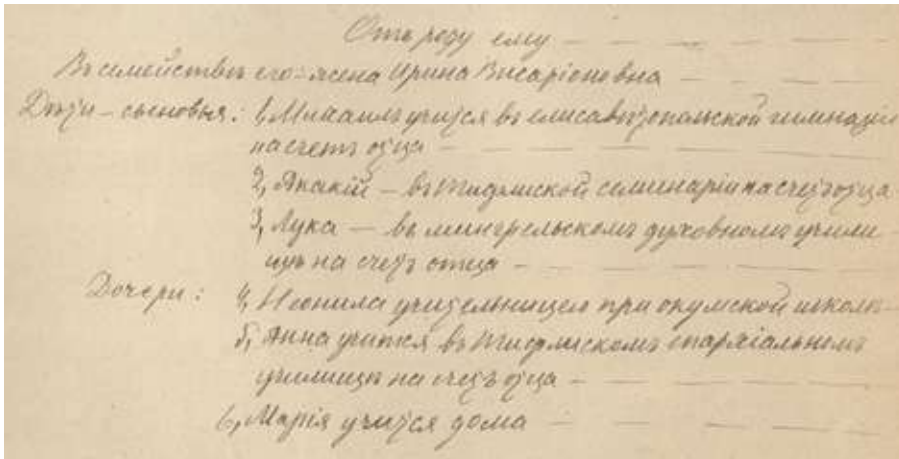
According to Ivane Tchkhenskeli's service list preserved in the National Archive of Georgia, we learn that he and Irina Giorgadze had 7 children: Mikheili, Akaki, Luka, Neonila, Anna, Maria, and Petre - Kita.

¹გერასიმე (გაბრიელ) კიქოძე (1825-1896) – სასულიერო პირი

²გიორგი (კირიონ) საძაგლიშვილი (1855-1918) – სასულიერო პირი, საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი

¹Gerasime (Gabriel) Kikodze (1825-1896) – clergyman

²Giorgi (Kyrion) Sadzaglishvili (1855-1918) – clergyman, Catholicos-Patriarch of Georgia

ივანე ჩხენკელის ოჯახის შემადგენლობა

Ivane Tchkhenskeli's family

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

Preserved in the Georgian National Archive

გაბრიელ ეპისკოპოსის შუამდგომლობით, ივანე ჩხენკელის შვილებმა კარგი განათლება მიიღეს: უფროსი ვაჟი მიხეილი ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში სწავლობდა, ქალიშვილი ნეონილა – სოხუმის ქალთა პროგიმნაზიაში, შემდეგ ქუთაისის ქალთა გიმნაზიაში, მართლმადიდებლობის აღმდგენი საზოგადოების ხარჯზე; აკაკი ჯერ სამეგრელოს სასწავლებელში შეიყვანეს, საიდანაც გადმოვიდა ხონში, შემდეგ ქუთაისში, ბოლოს კი თბილისის სასულიერო სემინარიაში. ლუკამ, რომელიც ბეითალი გახდა, სოხუმის მთიელთა სკოლაში დაიწყო სწავლა, შემდეგ კი ქუთაისში გააგრძელა. ივანეს ჰყავდა კიდევ ვაჟი – პეტრე (იგივე კიტა). ივანეს ქალიშვილები იყვნენ 1879 წელს დაბადებული ანა და 1883 წელს დაბადებული მარიამი (დ. ქუმბურიძე, აკაკი ჩხენკელი, სახელმწიფო მოღვაწე, დიპლომატი, მამულიშვილი, 2018, გვ. 61).

Through the mediation of Bishop Gabriel, the children of Ivane Tchkhenskeli received a good education: the eldest son Mikheil studied at the classical gymnasium of Kutaisi, daughter Neonila - at the women's pre-gymnasium of Sokhumi, then at the women's gymnasium of Kutaisi, with the funding from the Society for the Restoration of Orthodoxy; Akaki was first admitted to the Samegrelo Academy, from which he transferred to Khoni, then to Kutaisi, and finally to the Tbilisi Theological Seminary. Luka, who became a veterinarian, began his studies in the Sokhumi Mountain School, then continued in Kutaisi. Ivane had another son – Petre (also known as Kita). Ivane's daughters were Ana, born in 1879, and Mariam, born in 1883 (D. Tchumburidze, Akaki Tchkhenskeli, Statesman, Diplomat, Patriot, 2018, p. 61).

დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში
Preserved at the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University library

საქართველოს გასაბჭოებამ კიტა ჩხენკელს ევროპაში სწავლის დროს მოუხსნო. დაასრულა ჰალეს უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტი. 1936 წელს ჰამბურგის უნივერსიტეტში პოლიტეკონომიის დოქტორის ხარისხი მოიპოვა, ამავე უნივერსიტეტში ხელმძღვანელობდა ენის კურსებს, შეადგინა ქართულ-გერმანული ლექსიკონი და ენის სახელმძღვანელო, რომელიც 1943 წელს ჰამბურგის დაბომბვის დროს განადგურდა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, შვეიცარიაში გააგრძელა ცხოვრება და მოღვაწეობა. ციურიხის უნივერსიტეტში ქართველოლოგიური კათედრა და სტამბა „ამირანი“ დააარსა. შექმნა ფუნდამენტური ნაშრომი „ენის შესავალი.“ კიტა ჩხენკელის არქივი 2018 წელს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს გადაეცა.

აკაკი ჩხენკელმა დაწყებითი განათლება ხონის სკოლაში მიიღო. 1891 წლიდან კი სწავლა განაგრძო თბილისის სასულიერო სემინარიაში, სადაც ადრეული ასაკიდან ეცნობოდა სოციალ-დემოკრატთა იდეებსა და მრწამსს. თბილისის სემინარია იმდროინდელი საქართველოს რევოლუციური იდეების მთავარ კერას წარმოადგენდა, სტუდენტები ხშირად უპირისპირდებოდნენ ანტიქართულ პროპაგანდას. 1883 წელს ერთ-ერთი გაფიცვის გამო აკაკი ჩხენკელი სასწავლებლიდან გარიცხეს.

1896-1901 წლებში აკაკი ჯერ კიევიში, შემდეგ მოსკოვსა და პეტერბურგში ჩაირიცხა იურიდიულ ფაკულტეტებზე, თუმცა სტუდენტურ მოძრაობებში აქტიურობის გამო სწავლა ვერ დაასრულა და საქართველოში დაბრუნდა. 1902-1904 წლებში ჩხენკელმა აფხაზეთში ადვოკატად დაიწყო მუშაობა. პარალელურად, ქართულ და რუსულ პრესასთან თანამშრომლობდა, პერიოდულ გამოცემებში რუსეთის დამპყრობლურ პოლიტიკასა და მის შოვინისტურ ზრახვებს ამხელდა.

საქართველოში დაბრუნებულმა აკაკი ჩხენკელმა ცოლად მაკრინე სიმონის ასული თურქია შეირთო. 1905 წელს წყვილს ვაჟი, ალექსი³ შეეძინა, მალევე კი აკაკი ოჯახთან ერთად სასწავლებლად ევროპაში გაემგზავრა. მაკრინე თურქია თავის დასთან – მამოსთან და აკაკის

Sovietization of Georgia took place when Kita Tchkhenskeli was studying in Europe. He graduated from Halle University, Faculty of Philosophy. In 1936, he obtained the degree of Doctor of Political Economy at the University of Hamburg, where he also directed Georgian language courses, compiled a Georgian-German dictionary and a Georgian language textbook, which were destroyed in the bombing of Hamburg in 1943. Following World War II, he moved to live and work in Switzerland. He founded the Department of Georgian Studies and the Georgian printing house „Amirani“ at the University of Zurich. He created the foundational work "Introduction to the Georgian Language." In 2018, Kita Tchkhenskeli's archive was transferred to Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.

Akaki Chkhenskeli received his primary education at Khoni school. From 1891, he continued his studies at the Tbilisi Theological Seminary, where he was introduced to the ideas and beliefs of social democrats from an early age. Tbilisi Seminary was the main hub of revolutionary ideas in Georgia at that time, and the students often challenged anti-Georgian propaganda. In 1883, due to one of the strikes, Akaki Tchkhenskeli was expelled from the seminary.

In 1896-1901, Akaki enrolled in faculties of Law first in Kyiv, then in Moscow and St. Petersburg, but due to his participation in student movements, he could not finish his studies and instead returned to Georgia. In 1902-1904, Tchkhenskeli started working as a lawyer in Abkhazia. At the same time, he worked with the Georgian and Russian press, exposing Russia's imperialist policy and its chauvinistic intentions in periodicals.

Returning to Georgia, Akaki Tchkhenskeli married Makrine Turkia. In 1905, the couple had a son, Alexi³, and soon Akaki went to study in Europe with his family. Makrine Turkia, together with her sister, Masho, and Akaki's sister, Aneta, acted in the circle of stage lovers of Sokhumi. In 1900, the newspaper „Iveria“ published a letter about the circle of stage lovers in Sokhumi, highlighting Makrine Turkia's skills.

In 1904-1909, Akaki Tchkhenskeli lived in Berlin, Vienna, Paris, and London, where he studied the ideology of social democrats and actively participated in various congresses

³აკაკი ჩხენკელსა და მაკრინე (მამო) თურქიას ჰყავდათ ერთადერთი შვილი – ალექსი, რომელიც 1905 წელს საქართველოში დაიბადა. საფრანგეთის უცხოური ლეგიონის ბატალიონის მეთაური, ოფიცერი, ვიცე-პოლკოვნიკი ალექსი ჩხენკელი არაერთ ბრძოლასა და ექსპედიციაში იღებდა მონაწილეობას. იგი პენსიაში გასვლის შემდეგ საცხოვრებლად გადავიდა აშშ-ში, სადაც აქტიურად დაიწყო ემიგრაციის დახმარება. 1959 წელს მან „ანტიკომუნისტური ინტერნაციონალი“ დააარსა. ალექსი ჩხენკელი 1985 წელს გარდაიცვალა და დაკრძალეს საფრანგეთში, ლევილის ქართულ სასაფლაოზე.

³Akaki Tchkhenskeli and Makrine (Masho) Turkia had an only child - Alexi, who was born in 1905 in Georgia. Commander of the battalion of the French Foreign Legion, officer, vice-colonel Alexi Chkhenskeli took part in many battles and expeditions. After retirement, he moved to live in the US, where he began actively assisting Georgian emigrants. In 1959, he founded the „Anti-Communist International“. Alexi Tchkhenskeli passed away in 1985 and was buried in France, in the Leuville Georgian cemetery.

დასთან – ანეტასთან ერთად სოხუმის სცენისმოყვარეთა წრეში მსახიობობდა. 1900 წელს გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნდა წერილი სოხუმის სცენისმოყვარეთა წრის შესახებ, სადაც მაკრინე თურქიას ოსტატობა იყო ხაზგასმული.

1904-1909 წლებში აკაკი ჩხენკელი ცხოვრობდა ბერლინში, ვენაში, პარიზსა და ლონდონში, სადაც ეცნობოდა სოციალ-დემოკრატთა იდეოლოგიას, აქტიურად მონაწილეობდა კონგრესებსა და კონფერენციებში.

1907 წელს აკაკი ჩხენკელმა გერმანიაში ლაიფციგის უნივერსიტეტი დაასრულა და სწავლა შვეიცარიაში – ჟენევის უნივერსიტეტში განაგრძო.

and conferences.

In 1907, Akaki Tchkhenskeli graduated from the University of Leipzig in Germany and continued his studies at the University of Geneva in Switzerland.

თბილისის სასულიერო სემინარია. სასულიერო სასწავლებელი 1817 წლის 1 ოქტომბერს დაარსდა და 1917 წლამდე იარსება.

Tbilisi Theological Seminary. The theological school was founded on October 1, 1817, and existed until 1917.

ლაიფციგის უნივერსიტეტის მთავარი შენობა (1917). 1968 წელს დაანგრიეს.

უნივერსიტეტი დაარსდა 1409 წელს.

The main building of the University of Leipzig (1917). It was demolished in 1968.

The university was founded in 1409.

1909 წელს აკაკი საქართველოში დაბრუნდა. 1910 წელს დააპატიმრეს, ჯერ მეტეხის ციხეში ჩასვეს, შემდეგ კი გადაასახლეს როსტოვში, სადაც იმყოფებოდნენ ქართველი რევოლუციონერები: ნოე რამიშვილი, ნესტორ ჩხიკვაძე, ზაქარია გურული და სხვები.

In 1909, Akaki returned to Georgia. In 1910, he was arrested, first being imprisoned in the Metekhi prison, then exiled to Rostov, where Georgian revolutionaries, such as Noe Ramishvili, Nestor Chkhikvadze, Zakaria Guruli, and others had been sent.

აკაკი ჩხენკელის დედის – ირინე გიორგაძის მშობლები, მამა – ბესარიონ გიორგაძე.

The parents of the mother – Irine Giorgadze – of Akaki Tchkhenskeli, Father – Besarion Giorgadze.

ინახება ია თიკანაძის საოჯახო არქივში
Kept in Ia Tikanadze's family archive

აკაკი და მისი უფროსი ძმა მიხაკო კიევში, 1894 წელი. მიხაკო იყო ექიმი, თბილისის მთავარი პედიატრი, 1937 წელს დააპატიმრეს და მას შემდეგ მისი კვალი გაქრა.

Akaki and his older brother Mikhako in Kiev, 1894. Mikhako was a doctor, chief pediatrician in Tbilisi, arrested in 1937, following which all traces of him disappeared.

ინახება ია თიკანაძის საოჯახო არქივში
Kept in Ia Tikanadze's family archive

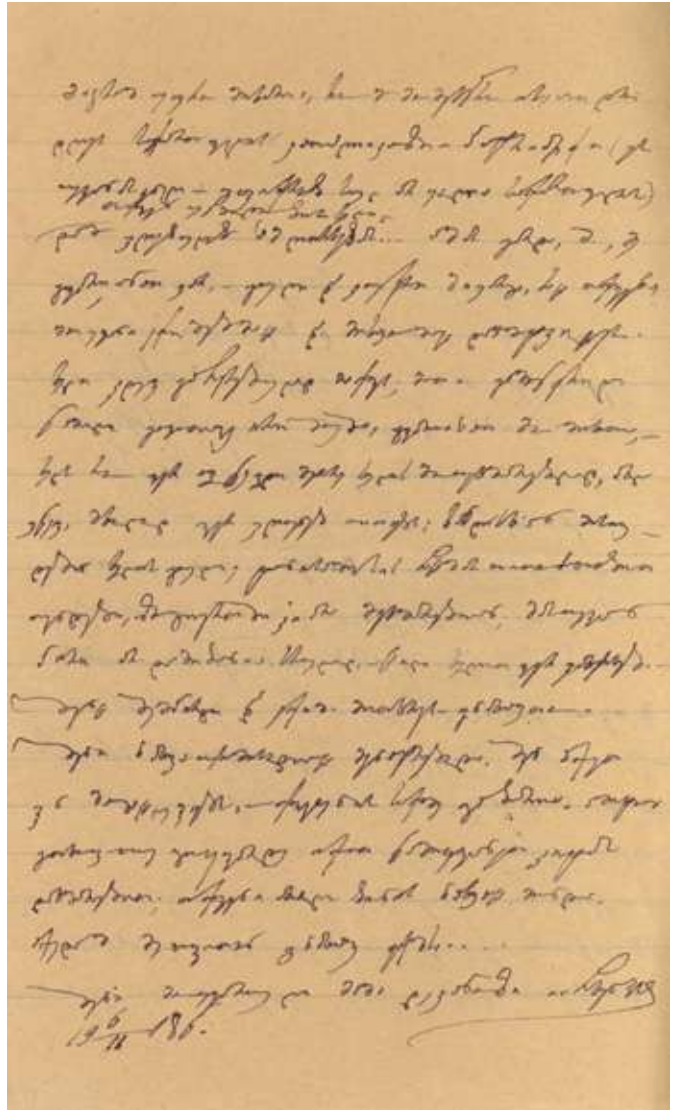
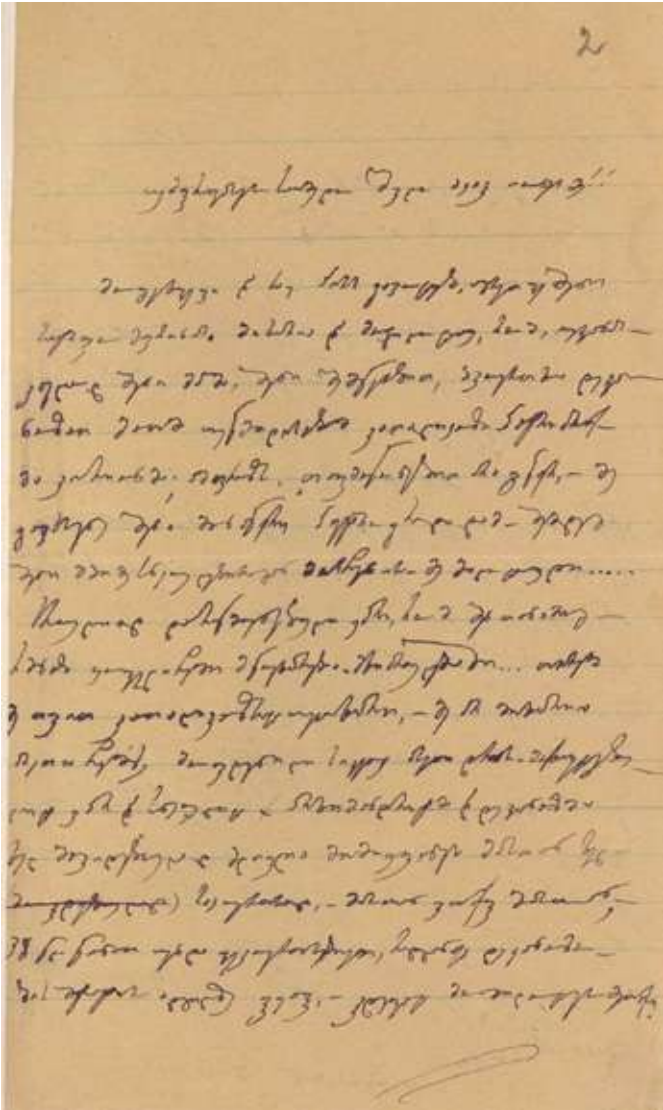

აკაკი ჩხენკელის ძმა, ლუკა, ოჯახთან ერთად.

Akaki Tchkhenskeli's brother, Luka, with his family.

ინახება ია თიკანაძის საოჯახო არქივში
Kept in Ia Tikanadze's family archive

აკაკი ჩხენკელის მამის, დეკანოზ ივანე ჩხენკელის წერილი შვილისადმი, რომლითაც ატყობინებს კათალიკოს-პატრიარქ კირიონის მიერ მის დეკანოზად კურთხევას (1918 წელი).

შენც შემპიხდი და ექიმ. მითხეხ გნახავთო. შენი ნახვა აქამდიაც მენატრებოდა. შენ აქეთ ვინ მოგაცდევებს – ქვეყნის საქმე გაბაჩია.

The letter from Akaki Tchkhenkeli's father, deacon Ivane Tchkhenkeli, to his son, wherein he informs Akaki of Catholicos-Patriarch Kirion granting him the rank of deacon (1918).

You promised me and the doctors told me they'd see me as well. I missed seeing you all the time. But how would you find the time for us – you're taking care of the country's affairs.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the Georgian National Archive

კომპოზიტორ მელიტონ ბალანჩივაძის გუნდი, 1899 წელი.

აკაკი ჩხენკელსაც, სხვათა მსგავსად, ქულაჯა აცვია. სავარაუდოდ, ისიც გუნდში მღეროდა.

Choir of composer Meliton Balanchivadze, 1899.

Akaki Chkhenkeli, like others, also wears a robe. He likely also sang in the choir.

ფოტო ჟურნალიდან -
„ისტორიანი“ (2018, №89)
Magazine „Istoriani“ (2018, №89)

ფოტო დაცულია საქართველოს
პარლამენტის ეროვნულ ბიბ-
ლიოთეკაში
Preserved at the National Library
of Georgia

აკაკი ჩხენკელი მეუღლესთან – მაკრინე თურქიასთან ერთად
(1950-იანი წლები)

Akaki Tchkhenskeli with his spouse – Makrine Turkia (1950s)

დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში
Preserved in the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University library

აკაკი ჩხენკელისა და მაკრინე (მაშო) თურქიას ერთადერთი შვილი - ალექსი ჰყავდათ, რომელიც 1905 წლის 12 ივნისს, ოქუმში (აფხაზეთში) დაიბადა.

1920 წელს აკაკი ჩხენკელი ოჯახთან ერთად საფრანგეთში გაემგზავრა. მისმა ვაჟმა განათლება იანსონ დე საილის საშუალო სკოლაში მიიღო. 1923- 1925 წწ. კი სენ-სირის სამხედრო სკოლაში.

ალექსი დაქორწინდა ქეთევან ვაჩნაძეზე, რომელთაც 1927 წელს შეეძინა ვაჟი გუივი, 1935 წელს ქალიშვილი თამარი.

უცხოური ლეგიონის ბატალიონის მეთაური, ოფიცერი, ვიცე პოლკოვნიკი ალექსი ჩხენკელი არაერთ ბრძოლასა და ექსპედიციაში იღებდა მონაწილეობას. იგი პენსიაში გასვლის შემდეგ ამერიკაში გადავიდა საცხოვრებლად, სადაც აქტიურად დაიწყო ემიგრაციის დახმარება. 1959 წელს მან „ანტიკომუნისტური ინტერნაციონალი“ დააარსა. ალექსი ჩხენკელი 1985 წელს გარდაიცვალა და მისი ფერფლი დაკრძალეს საფრანგეთში, ლევილის ქართულ სასაფლაოზე.

Akaki Tchkhenskeli and Makrine (Masho) Turkia had a single child - Alexi, who was born on June 12, 1905, in Okumi (Abkhazia).

In 1920, Akaki Tchkhenskeli went to France with his family. His son received his education at Janson de Sailly lycée. 1923-1925 at Saint-Cyr Military School.

Alexi married Ketevan Vachnadze, to whom they had a son Givi in 1927 and a daughter Tamari in 1935.

Foreign Legion battalion commander, officer, lieutenant colonel Alexi Tchkhenskeli took part in many battles and expeditions. After his retirement, he moved to America, where he actively started helping the Georgian emigration. In 1959, he founded the "Anti-Communist International". Alexi Chkhenskeli died in 1985 and his ashes were buried in France, in the Georgian cemetery of Léuville.

ალექსი ჩხენკელი შვილთან - თამართან ერთად

Alexi Tchkhenskeli with his daughter - Tamar

ფოტოები ინახება თამარ ჩხენკელის საოჯახო არქივში Preserved in the family archive of Tamar Tchkhenskeli

**პოლიტიკური კარიერა საქართველოს
პირველ რესპუბლიკაში**

**POLITICAL CAREER BEFORE
THE FIRST REPUBLIC OF GEORGIA**

1912 წლიდან იწყება აკაკი ჩხენკელის აქტიური პოლიტიკური საქმიანობა. 1912 წელს გაიმართა რუსეთის იმპერიის მე-4 სახელმწიფო სათათბიროს არჩევნები, რომელშიც აკაკი ჩხენკელი გახდა დეპუტატი აფხაზეთიდან და ბათუმ-ყარსის ოლქიდან. ჩხენკელი საქართველოს ეროვნულ-კულტურულ ავტონომიას ითხოვდა, ქართველი ხალხის ეროვნული უფლებების შელახვას აპროტესტებდა და მუსლიმი ქართველების უფლებებს იცავდა.

ვასო წუდაძის მოგონებები აკაკი ჩხენკელის დუმის დეპუტატად აჩრევასთან დაკავშირებით.

„... ჩვენი პატივის კანდიდატი იყო აკაკი ჩხენკელი; მის წინააღმდეგ ყუთს იდგამდა ა. შერვაშიძე... ამჩრევდეთა ხიცხვი 27-მდე იყო, ყახსიდან, ათვინიდან, სოხუმიდან და სხვა... დადგა დღე დეპუტატის აჩრევებისა. ა. შერვაშიძე დიდი ხიხით მოვიდა ბათუმს, ოცდაათი შეიარაღებული თანმხლებელით.

ქადაქის თვითმმართველობის დახბაზში იყო დანიშნული აჩრევნები, რომელიც სხუდ თოხმეგ საათზე უნდა დაწყებულიყო. მანამდე დეჟეფანში ვუცდიდით და მოღაპაჰაკებას ვეწეოდით ამჩრევლებთან.

აკაკი ჩხენკელი დიდ ამბავში იყო; ის ყახსიდან ჩამოსუდ ამჩრევლებს — თათებებს — უხსნიდა თავის სააჩრევნო პიოგამას, რომელსაც ჩვენი თაჩიმიანი უთაჩმნიდა. დახბაზის გახსნის დრო იყო და თავმჯდომაჰ კი — დამოჟნის ჩინოვნიკი ზიკოვი — ხაგომლაკ კეებას ახ ხსნის. თუჰმე ნუ იტყვიოთ! ხალაცას უცდიან: ნამესტნიკთან დეჟეშა ჰქონიათ გაგზავნიდი, რომ ჩხენკელი, დაიჭირონ და ამით უხუხუხეყონ შეჰვაშიძის აჩრევა.

და აი, კიდევაც, ბათუმის პოლიცემისტეჰი ჰუჩი, გაათეჰებული კიბეზე ამოხბის, ხედში უკავია დეჟეშა და ხმამაღლა ყვირის: „გასპადინ ჩხენკელი, გასპადინ ჩხენკელი!“ დააპატიმჰეს და წაიყვანეს. მაგჰამ მისმა დაჭეჰამ მისი სააჩრევნო შანსები ასწია, სომხებმა გამოგვიცხადეს, რომ ახდა ჩვენ ჩხენკელს ვაძღვეთ ხმასო! სააჩრევნო დახბაზი გახსნეს და აჩრევნებს შეუდგნენ.

აკაკი ჩხენკელმა მიიღო 14 ხმა, ხოლო შეჰვაშიძემ — 12. აჩრეუდ იქმნა ჩხენკელი. ამასობაში პოლიცემისტეჰს ჩხენკელი გუბეჰნატოჰთან წაეყვანა; იქ ჩხენკელს ხელი მოაწეჰინეს, რომ იმ საღამოსვე დატოვებდა ბათუმს...

გამოვედით თუ აჰა თვითმმართველობის შენობიდან, ჩხენკელი საგუბეჰნატოჰოდან დაბეჰუნებული, ჩვენ ევდით მოგვადგა; მაგჰამ ის უკვე დეჟეჰატად იყო აჩრეუდი და მეოჰე დღეს იმავე გუბეჰნატოჰიმა დიდი პატივით მიიღო და კანონის თანახმად საგზაო ხაჰეები და საჭირო საბუთები მისცა“ (გ. შაჰაძე, უცხოეთის ცის ქვეშ, წიგნი I, თბ. 1991, გვ. 69-70).

აკაკი ჩხენკელი რუსეთის დუმის მე-4 სათათბიროს ექვსი მუდმივმოქმედი კომისიის წევრი იყო, რვაჯერ აირჩიეს სხვადასხვა საპარლამენტო კომისიის წევრად, მხოლოდ 1916 წელს 49-ჯერ გამოვიდა სიტყვით (დ. ქუმბურიძე, აკაკი ჩხენკელი სახელმწიფო მოღვაწე, დიპლომატი, მამულიშვილი, თბ. 2018, გვ. 37).

Akaki Tchkhenkeli began his active political career in 1912 whilst the elections for the 4th State Council of the Russian Empire were being held. Following the election, Akaki Tchkhenkeli became a deputy for the Abkhazia and Batumi-Kars district. Tchkhenkeli demanded the national-cultural autonomy of Georgia, protested the violation of national rights of the Georgian people and defended the rights of Muslim Georgians.

Vaso Tsuladze's memories regarding the election of Akaki Tchkhenkeli as a Duma deputy:

"... the candidate of our party was Akaki Tchkhenkeli; Al. Shervashidze was running against him... the number of voters was up to 27, from Kars, Artvini, Sokhumi and other districts... the day of the deputy elections came. Al. Shervashidze came to Batumi in a big procession, with thirty armed companions.

Elections were scheduled in the city self-government hall, which had to start at exactly twelve o'clock. Beforehand, we tried to negotiate in the corridor with the voters.

Akaki Tchkhenkeli was in a big fuss; He was explaining his election program to the voters from Kars - Tatars - which was translated by our translator. It was time to open the hall, and the chairman - Damozhni (Customs - ed.) official Zykov - for some reason did not open the meeting. Turns out, don't say! They are trying something: they have sent a telegram to the Namestnik (viceroys - ed.) to arrest Tchkhenkeli, thereby ensuring the election of Shervashidze.

And here, again, Batumi police chief Ruchi rushes up the stairs in a rage, holds a telegram in his hand and shouts loudly: "Mr. Tchkhenkeli, Mr. Tchkhenkeli!". He was arrested and taken away. But his capture boosted his electoral chances, the Armenians announced that they were now voting for Tchkhenkeli!

The election hall was opened and elections started.

Akaki Tchkhenkeli received 14 votes, and Shervashidze received 12. Tchkhenkeli was elected but in the meantime, the police chief had to take him to the governor. There, Tchkhenkeli signed a document stating that he would leave Batumi that evening...

The moment we left the self-government building and were returning from the Tchkhenkeli governorate, we were approached with a cart; But he had already been elected as a deputy, and the next day the same governor received him with great honor and provided him with travel expenses and necessary documents according to the law" (G. Sharadze, *Under Foreign Skies, Book I, Vol. 1991, pp. 69-70*).

Akaki Tchkhenkeli was a member of six permanent commissions of the 4th Council of the Russian Duma, he was elected eight times as a member of various parliamentary commissions and, in 1916 alone, he made 49 speeches (D. Tchumburidze, Akaki Tchkhenkeli statesman, diplomat, patriot, Tb. 2018, p. 37).

**თავრიდის სასახლის სათათბიროს დარბაზი.
ამ დარბაზში იმართებოდა მე-3 და მე-4 სათათბირო დუმების სხდომები.**

**Convention Hall of Tauride Palace.
In this hall sessions of 3rd and 4th state дума were held.**

ფოტო ინტერნეტიდან
Photo from the Internet

აკაკი ჩხენკელის განდევნა სათათბირო დარბაზიდან. სახალხო გაზეთი, 1914, N209.

Expulsion of Akaki Tchkhenkeli from the council hall. People's Gazette, 1914, N209.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Library of the Parliament of Georgia

1917 წელს აკაკი ჩხენკელმა აფხაზეთსა და სამეგრელოში ფართომასშტაბიანი ტურნე გამართა: „13 ივლისს, დეპ. აკ ჩხენკელი გაემგზავრა სოხუმის ოქრეს დასათვადიეხებდათ. სხვათა შოხის მას მიზნათ ჰქონდა სოხუმის ოქრეს გვებთა კებებუ დასწებთა.“

გზადა-გზა ა. ჩხენკელი შეჩედა ბათომში, ძველსა და ახალ გაგრაში და გუდაუთაში. დეპუტატი ყვედგან მხუჯადე მონაწიდეობას იღებდა ადგილობრივ საჭიბოხოტო კითხვათა გადაჭაში. ყუხადლების ღიხსია „გაგრის ოქრეს“ საკითხი: მოგენსენებათ ძვედმა მთავხოტამ სოხუმის ოქრეს ჩამოსჭა კახგა მოზხიდი ნაწიდი, სახედობი მდინახე ფსოუსა და კადრაჩვარას შოხის და შეუეხთა ნოვოროსისის რუბეხინას.

სახიჯი მთავხოტის ამგვახ მოქმედებათა ყვედასათვის ცხადია; ადგილობრივ მცხოვრებთა ინტეხესებს ის ახასოედს პატივისცემით ახ ეპეხოტოდა. დღეს ეს კითხვა

In 1917, Akaki Tchkhenkeli held a large-scale tour in Abkhazia and Samegrelo: "On July 13, Dep. Ak. Tchkhenkeli went to visit Sokhumi district where he had the goal of attending the meeting of the peasants of Sokhumi district.

On the way Ak. Tchkhenkeli stopped in Batumi, old and new Gagra and Gudauta. The deputy took an active part in solving pressing local issues everywhere. The issue of "Gagra district" is worthy of attention. The old government cut off a large part of the Sokhumi district, namely between the Psou and Kaldachvara rivers, and joined it to the Novorossiysk governorate.

The contention of such actions by the government is clear in that they never respected the interests of local residents. Today this question has arisen once more as the people demand that the said "district" should once again join Sokhumi. The same issue was raised at the Sokh. District Peasants' Congress,

კვდავ წახმოვდა; ხადნი მოითხოვს აღნიშნული „ოქლი“ კვდავ შეუქითდეს სოხუმს. იგივე საკითხი დაისვა სოხ. ოქლის გვებთა ყიირობაზე, სადაც ეთ ხმათ გადასწყდა აღდგენილ იქნას ძველი ბუნებრივი საზღვრები სოხუმის ოქლისა. კებამ სთხოვა აკ. ჩხენკელს – მიიღოს ყოველგვარი ღონისძიება, ხათა ეს კითხვა ხადნის სუჰვიდისამებთ გადაწყდეს.

15 ივლისს აკ. ჩხენკელმა სოხუმში ჩამოვიდა. ამ დღეს გახსნა სოხუმის ოქლის გვებთა ყიირობა. ხადნი აღფხოთოვანებთმიეგება დეპუტატს და ხანგძდიოოვაცია გაუმახთა. დეპუტატიც მხუჰვადე და გძნობიეი სიგყვით მიესადმა გვებთა ყიირობას, განუმახტა დღევანდელი მომენტის სიმძიმე და მისი საჭიხოებანი. მიუთითა იმ საშვადებებზე, ხომელიც მიიყვანს ჰევოდიუციას სხუდ გამახჰვებამდე.

დასახუდ, საჭიხოდ მიგვარნია აღნიშნოთ, ხომ ხადნი ყვიდგან აღტაცებთ და სიყვახუდით ეგებებოდა ძვიფას სტუმარს. ის სამაიხთიანათ ამყობდა მით, ხომ მათ მიეი ახრედმა დეპუტატმა თავისი დაულადავი, გაბედული და გულწიფელი მუშაობით დაიმსახუა სიყვახუდი ახა თუ მისი ამჩრეველებსა, ახამედ მთელი ხუსეთის შეგნებუდი დემოკრატისა. სასუჰვიდია, ხომ ძვიფასი დეპუტატი დანახრენ კუთხებესაც ინახუდებდეს და თავისი ჩრევა დაიგებთ ხადნს გაუადვიდებდეს დღევანდელი მომენტის შეგნებას“ (გაზეთი „ეთობა“, №107, 27 ივლისი, 1917).

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ იმპერატორი ნიკოლოზ II გადადგა, რასაც რომანოვების დინასტიის მმართველობისა და რუსეთის იმპერიის დასასრული მოჰყვა. იმპერატორი ჩანაცვლა რუსეთის დროებითმა მთავრობამ თავად გიორგი ლვოვის თავმჯდომარეობით. დროებითი მთავრობის მიერ ამიერკავკასიის სამართავად „ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტი“ (Особый Закавказский комитет (ОЗАКОМ)) შეიქმნა. კომიტეტის თავმჯდომარე ვასილ ხარლამოვი იყო, წევრები კი მიქაელ პაპაჯანოვი, მამედ ჯაფაროვი, კიტა (ივანე) აბაშიძე და აკაკი ჩხენკელი გახდნენ.

where it was decided by one vote to restore the old natural borders of the Sokhumi District. The congregation asked Ak. Tchkhenskeli to take all measures to ensure that this matter is resolved according to the will of the people.

On July 15, Ak. Tchkhenskeli arrived in Sokhumi. On this day, the Peasants' Congress of Sokhumi District was opened. People greeted the MP with enthusiasm and gave him a long standing ovation. The deputy also greeted the peasants' congress with a passionate and emotional speech. He explained the gravity of the present moment and its needs whilst indicating the means that would lead the revolution to complete victory.

Finally, we consider it necessary to state that people everywhere greeted the dear guest with admiration and love. He was justifiably proud of the fact that the deputy elected by them earned the love from not only of his voters, but of the conscious democracy of the whole of Russia with his tireless, courageous and sincere work. It is desirable that the dear member of parliament looks at the other corners as well and distributes his advice to make it easier for the people to understand the present moment" ("Ertoba" newspaper, No. 107, July 27, 1917).

After the Revolution of February 1917, Emperor Nicholas II abdicated, ending the rule of the Romanov dynasty and the Russian Empire. The emperor was replaced by the provisional government of Russia under the chairmanship of Giorgi Lvov. The Transcaucasia Special Committee (Особый Закавказский комитет (ОЗАКОМ)) was created by the Provisional Government to manage Transcaucasia. The chairman of the committee was Vasil Kharlamov, and the members were Mikael Papajanov, Mamed Jafarov, Kita (Ivane) Abashidze and Akaki Tchkhenskeli.

აკაკი ჩხენკელი და ოზაკომის სხვა წევრები
Akaki Tchkhenskeli and other members of Ozakom

კიტა აბაშიძე
Kita Abashidze

მიხეილ კაპაჯანიანი
Michael Papadjanian

მამედ იუსუფ ჯაფაროვი
Mammad Yusif Jafarov

ვასილი ხარლამოვი
Vasily Kharlamov

ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტის მიერ აკაკი ივანეს ძე ჩხენკელის სახელზე გაცემული მოწმობა კომიტეტის წევრობისა და მინიჭებული უფლებების შესახებ. (8 აგვისტო, 1917 წელი).

Certificate issued by the Transcaucasian Special Committee in the name of Akaki Ivanese dze Tchkhenskeli regarding the membership of the committee and the rights granted. (August 8, 1917).

1917 წლის 18 მარტს „ოზაკომი“ იწყებს საქმიანობას. „ოზაკომი“ ნიშნავდა სამაზრო და საგუბერნიო კომისრებს, რომლებიც მას ემორჩილებოდნენ. თანამშრომლობდა მუშათა, ჯარისკაცთა და გლეხთა დეპუტატების საბჭოების ამიერკავკასიის ორგანოებთან.

„ოზაკომი“ ამიერკავკასიაში გავლენიან სტრუქტურას არ წარმოადგენდა. ხალხის მხარდაჭერა თბილისის მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საბჭოს და ამიერკავკასიის მუშათა, ჯარისკაცთა და გლეხთა სამხედრო ცენტრს ჰქონდა, ორივე ერთობას სათავეში კი ნოე ჟორდანიას ედგა (ა. სილაგაძე და ვ. გურული, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა (1917-1918), თბილისი, 2000, გვ. 17).

1917 წლის აპრილში გაიმართა საქართველოს ინტერპარტიული კრება, რომელსაც აკაკი ჩხენკელი თავმჯდომარეობდა. კრებას ქვეყანაში მოქმედი ყველა პოლიტიკური გაერთიანება ესწრებოდა, მიზანი კი მათ შორის ეროვნულ საკითხებზე შეთანხმების მიღწევა იყო.

აკაკი ჩხენკელი 1917 წლის 15 ოქტომბრამდე პედროგრადში იმყოფებოდა. 15 ოქტომბრის სხდომაზე ნოე ჟორდანიამ დასვა სოციალ-დემოკრატთა ბიუროდან გასვლის საკითხი სოციალ-ფედერალისტთა და სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიებთან დაპირისპირების გამო. 17 ოქტომბრის კრებამ, აკაკი ჩხენკელის ხელმძღვანელობით, მიიღო გადაწყვეტილება ეროვნული ყრილობის საჩქაროდ მოწვევის შესახებ. 3 ნოემბერს კი ეროვნული ყრილობის მოწვევის დღედ 1917 წლის 19 ნოემბერი განისაზღვრა.

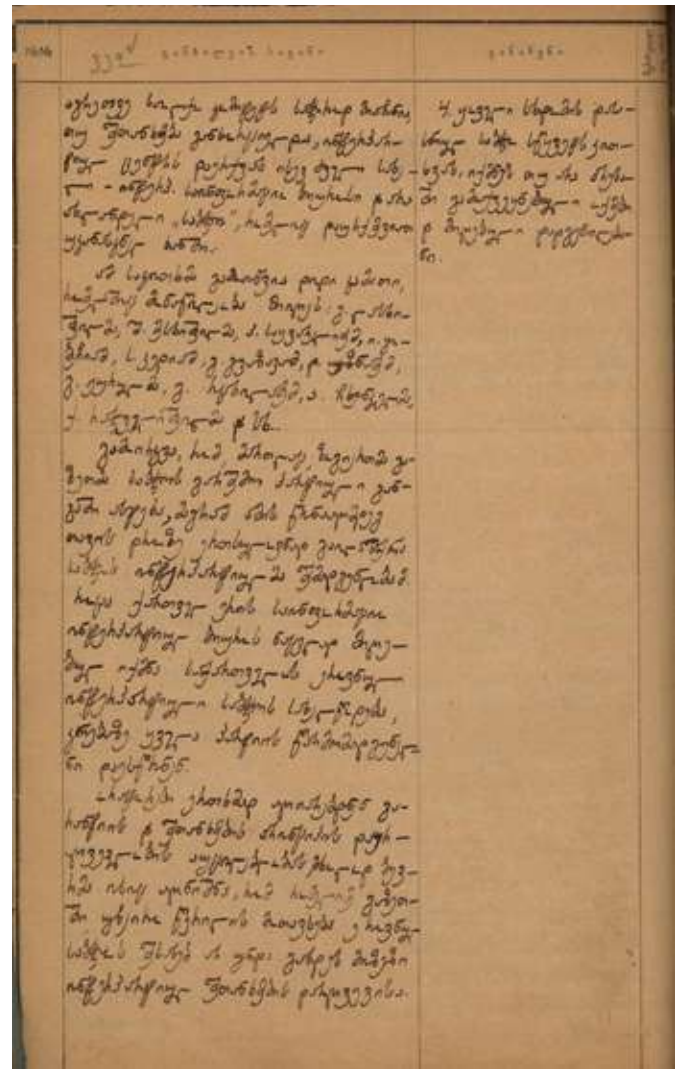
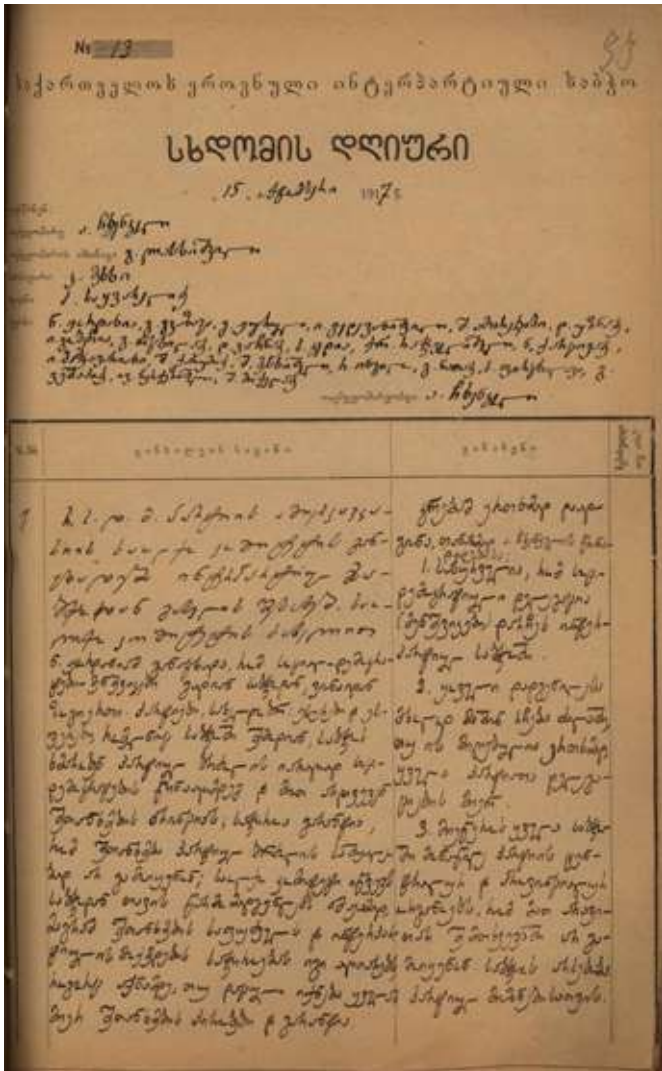
On March 18, 1917, "Ozakom" started its activities. "Ozakom" was appointing the market and gubernatorial commissars who obeyed him. The Entity cooperated with the Transcaucasian bodies of Soviets of Workers', Soldiers' and Peasants' Deputies.

"Ozakom" was not an influential structure in Transcaucasia. The people's support was given to the Tbilisi Council of Workers' and Soldiers' Deputies and the Transcaucasian Workers', Soldiers' and Peasants' Military Center, both of which were headed by Noe Zhordania (A. Silagadze and V. Guruli, Restoring Georgia's State Independence (1917-1918), Tbilisi, 2000, p. 17).

In April 1917, an Interparty meeting of Georgia was held. Chaired by Akaki Tchkhenskeli, the meeting was attended by all the political unions operating in the country, and the goal was to reach an agreement on national issues among them.

Akaki Tchkhenskeli was in Petrograd until October 15, 1917. At the session on that day, Noe Zhordania raised the issue of leaving the Social-Democrats Bureau due to the conflict with the Social-Federalist and Socialist-Revolutionary parties. The meeting of October 17, under the leadership of Akaki Tchkhenskeli, made a decision to urgently assemble the National Congress. On November 3, November 19, 1917 was determined as the day of convening the National Congress.

საქართველოს ეროვნული ინტერპარტიული საბჭოს 1917 წლის 15 ოქტომბრის სხდომის დღიური. თავმჯდომარე: აკაკი ჩხენკელი

Diary of the session of the National Interparty Council of Georgia - October 15, 1917. Chairman: Akaki Tchkhenskeli.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

1917 წლის 29 ოქტომბერს „ოზაკომმა“ ჩამოაყალიბა „საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დროებითი კომიტეტი“, რომელშიც ანტიბოლშევიკური ორგანიზაციების წარმომადგენლები გაერთიანდნენ.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, 1917 წლის 11 ნოემბერს, თბილისში სახალხო სახლის შენობაში საზოგადოებრივი უშიშროების კომიტეტის ორგანიზებით გაიმართა თათბირი, რომლის მიზანი ამიერკავკასიაში ახალი ხელისუფლების შექმნა იყო. 1917 წლის 15

On October 29, 1917, "Ozakom" formed the "Temporary Committee of Public Security", in which representatives of the anti-Bolshevik organizations united.

After the October Revolution, on November 11, 1917, a meeting was organized by the Public Security Committee in the building of the People's House in Tbilisi, the purpose of which was to create a new government in Transcaucasia.

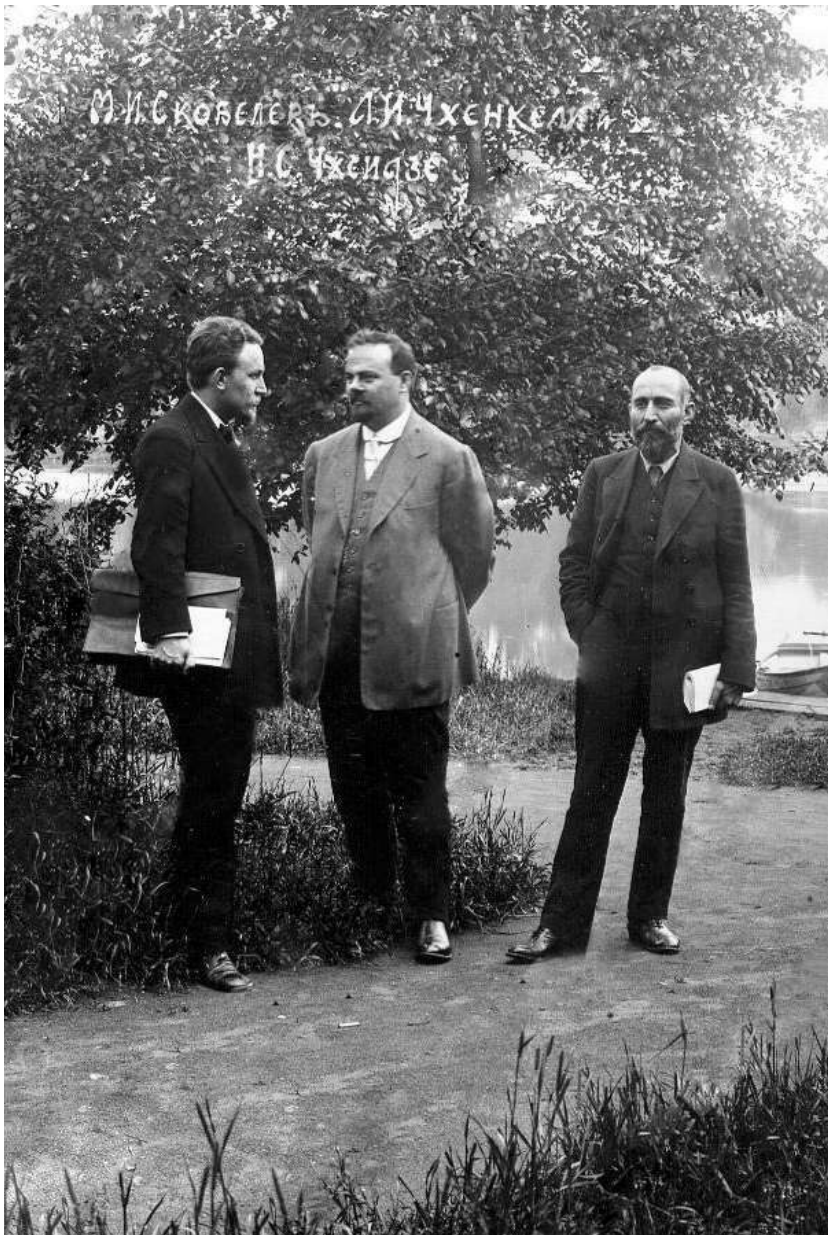
On November 14, 1917, the "Transcaucasian Commissariat"

ნომბერს „ამიერკავკასიის საგანგებო კომიტეტი“ გაუქმდა (უფლებამოსილება მოიხსნა) და ერთი დღით ადრე, 14 ნომბერს „ამიერკავკასიის კომისარიატი“ შეიქმნა.

კომისარიატი აღმასრულებელი ხელისუფლების ფუნქციებს ითავსებდა. მიუხედავად იმისა, რომ აქ წამყვანი ძალა სოციალ-დემოკრატები იყვნენ, მის შემადგენლობაში შედიოდა სხვადასხვა პოლიტიკური სუბიექტი: დაშნაკცუთიუნი, სოციალისტ-ფედერალისტები, ესერები და მუსავატელები (მუსლიმთა ფრაქცია). ამიერკავკასიის კომისარიატს სათავეში ქართველი სოციალ-დემოკრატი ევგენი გეგეჭკორი ჩაუდგა. მის შემადგენლობაში შინაგან საქმეთა და ფოსტა-ტელეგრაფის მინისტრად აკაკი ჩხენკელი შედიოდა.

was established and a day later, the “Transcaucasia Special Committee” was abolished (authority was removed).

The Commissariat housed the functions of the executive power. Although the leading force there was the Social-Democrats, it included various political entities: Dashnaksutyun, Socialist-Federalists, Socialist-Revolutionaries, and Musavatels (Muslim faction). Georgian social democrat Evgeni Gegechkori headed the Transcaucasian Commissariat and Akaki Tchkhenskeli was included as the Minister of Internal Affairs, Posts, and Telegraphs.

რუსეთის იმპერიის მეოთხე სათათბირო დუმის დეპუტატები: მათე სკობელევი, აკაკი ჩხენკელი და კარლო ჩხეიძე (1910-იანი წლები)

Deputies of the State Duma of the Russian Empire of the Fourth Convocation: Mate Skobelev, Akaki Tchkhenskeli and Karlo Chkheidze (1910s)

დაცულია სანქტ-პეტერბურგის არქივში
Preserved in the Central State Archive of Saint Petersburg

1917 წლის 18 ნოემბერს ამიერკავკასიის კომისარიატი რუსეთის ბოლშევიკურ ხელისუფლებისაგან გაიმიჯნა. ნელ-ნელა ქართველ პოლიტიკოსებს გაუცრუვდათ რუსეთში კანონიერი ხელისუფლების (დროებითი მთავრობის) აღდგენის იმედი, რასაც დამფუძნებელი კრების საშუალებით ვარაუდობდნენ, თუმცა კრებამ, 1918 წლის 6 იანვარს ვერ შეძლო ბოლშევიკური ხელისუფლებისთვის წინააღმდეგობის გაწევა, ბოლშევიკებმა არ მიიღეს ოპოზიციის კრიტიკა და დამფუძნებელი კრება გარეკეს. რუსეთის დემოკრატიულმა ძალებმა დიდი მარცხი განიცადეს. ქართველი პოლიტიკოსებიც ნელ-ნელა გამოდიოდნენ რუსული ორბიტიდან, თავისუფლდებოდნენ იმ ილუზიიდან, რომ რუსეთში ოდესმე დამყარდებოდა ისეთი დემოკრატიული მმართველობა, რომელსაც შეეძლებოდა ადრე იმპერიაში შემავალ არარუს ერთა ინტერესების დაცვა. პოლიტიკოსთა მოაზროვნე ნაწილი ნელ-ნელა ინტერნაციონალ-კოსმოპოლიტური სამყაროდან ეროვნულ სივრცეში ბრუნდებოდა. ამ ჯგუფის ერთ-ერთი წამყვანი პოლიტიკური ფიგურა იყო აკაკი ჩხენკელი (დ. ჭუმბურიძე, აკაკი ჩხენკელი სახელმწიფო მოღვაწე, დიპლომატი, მამულიშვილი, თბ. 2018, გვ. 58).

1917 წლის 19 ნოემბერს თბილისში შედგა ეროვნული ყრილობა, რომელსაც 324 დელეგატი დაესწრო. საქართველოს ინტერპარტიული საბჭოს სახელით ყრილობა აკაკი ჩხენკელმა გახსნა:

აკაკი ჩხენკელის სიტყვა საქართველოს პიხვედ ეხოვნუდ ყხილობაზე:

„მოქადაქენო! მე ბედად მხვდა პიხვედს საქართველოს ეხოვნუდს ყხილობას მოვახსენო საქ. ეხოვნუდ ინგეჰაჰტიუდ საბჭოს სახელით მხუჰვადე სიტყვა მიღოცვისა და სიხაჰუდისა, ჩვენს სიხაჰუდს საზღვაჰი ახა აქვს. ან ჰაგომ ახ უნდა გვიხაჰოდეს, ჰოცა ვხედავთ აქ საქართველოს სხვა და სხვა კუთხიდან თავმოყხიდ პოდიტიკუჰი ოხგანიზაციათა და საზოგადო დაწესებულებათა წაჰმომადგენლებს. მას შემდეგ, ჰაც საქართველო ჰუსეთს შეუეჰთდა, ეს პიხვედი ეხოვნუდი ყხილობაა ჩვენის ხადხისა.

ყოვედ ეხს უნდა ჰქონდეს ჰევოდიუციუჰ-დემოკრატიუდი პიხინციპი, ხოდო ასეთი პიხინციპის ეთა თვითგამოჰკვევა, ჰომედიც უნდა განახოხციედოს ყვედა ეჰმა სხვა ეთა დახმაჰებით.

ჩვენ გვაქვს უჰთიეჰთობა და მიმოსვდა სხვა მეზობედ ეჰებთან. ჩვენ გავგზავნეთ წაჰმომადგენედი საბჭოსი აფხაზთა სიეზდზე (ყხილობაზე) დასასწეხებდად და მისასადემებდად, აგჰეთვე სამაჰმადიანო საქართველოში. აფხაზეთის შესახებ ჩვენ ვიყავით და ვაჰთ ეჰის თვითგამოჰკვევის პიხინციპის მოზიჰეჰნი და ეხოვნუდ საკითხს ისე გადავსწევეთ, ჰოგოჰც ამას მოითხოვს მისი ახსებითი ინგეჰესები. ასეთივე სიტყვები ეთქვა ჩვენს მოძმე მაჰმადიან ქაჰთვედებს, ჭიხი და ვაჰამი მათ ჰომ

On November 18, 1917, the Transcaucasian Commissariat separated from the Russian Bolshevik government. Little by little, the Georgian politicians grew disappointed in the hope of restoring the legal (provisional) government in Russia, which they assumed through the Constituent Assembly. Although the Assembly could not resist the Bolshevik government on January 6, 1918, the Bolsheviks did not accept the criticism of the opposition and closed the Constituent Assembly. The democratic forces of Russia suffered a great defeat. Georgian politicians were also slowly leaving the Russian orbit, freeing themselves from the illusion that such a democratic government would ever be established in Russia. Especially one which would be able to protect the interests of the non-Russian nations that previously were part of the empire. Independent political thinking was slowly returning to the national space due to exposure from the international and cosmopolitan world. One of the leading political figures of this group was Akaki Tchkhenskeli (D. Tchumburidze, Akaki Tchkhenskeli statesman, diplomat, patriot, Vol. 2018, p. 58).

On November 19, 1917, a national congress attended by 324 delegates was held in Tbilisi. On behalf of the Interparty Council of Georgia, Akaki Tchkhenskeli opened the conference: Akaki Tchkhenskeli's speech at the First National Congress of Georgia:

"Citizens! I was lucky to be the first to report to the National Congress of Georgia. On behalf of the National Inter-Party Council, a fervent word of congratulations and joy, our joy has no bounds. Why shouldn't we be happy when we see representatives of political organizations and public institutions gathered here from other parts of Georgia. After Georgia joined Russia, this is the first national congress of our people.

Every nation must have a revolutionary-democratic principle, and such a principle is the self-determination of nations, which must be implemented by all nations with the help of other nations.

We have relations and communication with other neighboring nations. We sent a representative council to attend and welcome the Abkhaz siezd (convention) as well as Muslim Georgia. Regarding Abkhazia, we were and are part of the principle of self-determination of the nation, and we will solve the national issue as required by its essential interests. The same words should be said to our Muslim Georgian brothers, it is unbearable for them to endure the plague and war, and let me greet you on your behalf and in your name: Long live Abkhazia, Long live Adjara!

Citizens! We must get down to our sacred work. For this, we need to keep in mind our past and future livelihood interests. It was often said that the fate of the Georgian nation is connected with Russia. This is true, but the fate of the Georgian nation is its democracy (applause). To the struggle

გადიგანეს, აუტანელია და ნება მომეცით თქვენს მაგივრად და თქვენის სახელით მივესაძმოთ: ვაშა აფხაზეთს, ვაშა აჭაჩას!

for the protection of the sanctity of the Georgian nation, if we have been fighting on the social ground until now, let's add the fight on the national ground.

მოქალაქენო! ჩვენ უნდა შეუდგეთ ჩვენს წმინდა საქმეს. საჭიროა ამისათვის ვიქონიოთ მხედველობაში ჩვენი წახსული და აწინდელი საახსებო ინტერესები. იყო თქმული ხშირად, რომ ქართველი ეხის ბედი ხუსეთთან ახის დაკავშირებული. ეს ნამდვილია, მაგრამ ქართველი ეხის ბედობდის გამომწვევი ახის მისი დემოკრატია (გაში). ქართველი ეხის სიწმინდით დაცვისთვის ბრძოლას, აქამდე სოციალურ ნიადაგზე რომ ვაწახმოებდით, დაუმატოთ ეხოვნურ ნიადაგზე ბრძოლა.

I declare the National Congress of Georgia to be open." (Newspaper Alioni, speech of A. Tchkhenskeli, No. 60, 1917).

საქართველოს ეხოვნურ ყიილობას ვაცხადებ გახსნილად." (გაზ. ალიონი, ა. ჩხენკელის სიტყვა, №60, 1917).

ამიერკავკასიის სეიმის წევრები (1917-1918)

Members of the Transcaucasian Sejm (1917-1918)

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliamentary Library of Georgia

ЗАКАВКАЗСКИЙ СЕИМЪ.
Сессія вторая.

П Р О Т О К О Л Ъ
Засѣданія двадцатаго второго.
9 апреля 1918 года.

Председательствуетъ Н.С. Чухадзе, при Секретарѣ Н. Саидовѣ.

Засѣданіе открывается въ 2 час.30 мин. вечера.

I. Председатель оглашаетъ слѣдующій порядокъ для предложенной проработки.

- 1/. Вопросъ о независимости Закавказья /докладъ Члена Комиссіи по вопросу объ отдѣленіи - Чл.Сейма Сибатанли/.
- 2/. Докладъ Закавказской мирной делегаціи /докладъ А.И.Чухадзе/.
- 3/. Заявление Правительства.
- 4/. Формированіе власти.

II. На очереди докладъ Комиссіи по вопросу объ отдѣленіи Закавказья отъ Россіи.

Выслушавъ докладъ Комиссіи Чл.С. Сибатанли, Чл.Сейма Рауфи-Заде /рус./, Турредже /с.-д.и./, Турманъ /с.-р./, Семеновъ /нар. своб./, Тавакъ /гр.нар. своб./, Зурриджидзе /с.-р./, Чикавацкіи /дипл./, Далкянцкіи /груз.федер./, Востановцевъ /рус.соц.де./, Поговоръ-Бендзе /итальян./, Байди-Уаъ-Хосрова /груз./, Ареонидзе /с.-д.и.и./, Турманъ, Гобечія /с.-р./, Сибатанли, Рауфи-Заде, и докладчикъ Сибатанли.

Вопросъ проработать резолюція отъ Франціи с.д.-и.и. /Чл.С. Георгадзе/.

ПОСТАНОВЛЕНО /вѣнч. голосами противъ 2 /нар.нар. своб. в 2 чл.С. сов.-рев./:

- 1/. Провозгласить Закавказье независимой демократической республикой, вѣнч. дѣлать ее независимой державой.
- 2/. Поручить Правительству незамедлительно представить проектъ Конституціи Закавказской независимой федеративной демократической республики.

VI. На очереди докладъ Закавказской мирной делегаціи.

Слово предоставляется Председателю делегаціи Министру Экстраординарны дѣлъ Чл.Сейма А.И.Чухадзе.

Высказывается Мин.Чухадзе. Даль Чл.С. Чухадзе (дѣлаетъ доклад), Чл.С. Георгадзе /с.-д.и./ вносятъ формулу перехода, Халисовъ I-го, Рауфи-Заде вносятъ формулу перехода.

По истиннымъ голосованіи высказывается Чл.С. Зурриджидзе /с.-р./ Георгадзе /с.-д.и./, Рауфи-Заде /рус./.

Формула, предложенная Чл.С. Рауфи-Заде отъ Франціи проваломъ, отклоняется 29 голосами противъ 23.

Формула, предложенная Чл.С. Георгадзе, принимается.

ПОСТАНОВЛЕНО /30 голосами противъ 23/: принять слѣдующіи формулу "Выслушавъ докладъ мирной делегаціи, Сеймъ поручаетъ Правительству принять мѣры къ скорѣйшему прекращенію военныхъ дѣлствій и заключенію прочнаго мира. Одновременно отъ имени Сейма поручаетъ Правительству принять самыя энергичныя мѣры къ оборонѣ Государства".

Предложенія, внесенныя въ рѣчь Чл.С. Халисова I-го, принимаются какъ пожеланія руководствія дѣятельности Правительству.

VII. На очереди заявление Правительства.

Председатель оглашаетъ полученное имъ заявление Министра Председателя Е.П. Гегечкори объ отставкѣ кабинета, возбудивъ обсужденіе этого вопроса по основному вопросу деклараціи Правительства 13 марта.

ПОСТАНОВЛЕНО: Отставку Правительства Е.П. Гегечкори принять.

VIII. На очереди вопросъ о формированіи власти.

Председатель сообщаетъ, что она согласно прецеденту, получила заявление Министра-Председателя Е.П. Гегечкори объ отставкѣ, обративъ съ предложеніемъ оформитъ кабинетъ изъ Члену Сейма А.И. Чухадзе, который отиѣтилъ согласіемъ.

ПОСТАНОВЛЕНО: Сообщение Председателя принять на слѣдующій.

Засѣданіе открывается въ 12 час.30 мин. ночи.

Председатель Закавказскаго Сейма *Н. Чухадзе*
Секретарь *Н. Саидовъ*
Начальникъ Канцеляріи *А. Саидовъ*

სეიმის მიერ 1918 წლის 9 (22) აპრილს ამიერკავკასიის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის გამოცხადება

Declaration of the independence of the Transcaucasian Republic by the Sejmias on April 9 (22), 1918

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

1918 წლის 10 (23) თებერვალს თბილისში ამიერკავკასიის კომისარიატმა მოიწვია საგანგებო კრება, რომელსაც წევრთა სრული შემადგენლობის გარდა, რუსეთის დამფუძნებელი კრების 25 დეპუტატი ამიერკავკასიიდან, სოციალ-დემოკრატები (მენშევიკები), სოციალისტ-რევოლუციონერები, მუსავატელები და დაშნაკცუთიუნის წევრები ესწრებოდნენ. კრებაზე რუსეთის ფედერაციიდან ამიერკავკასიის გამოყოფასა და მის იურიდიულად გაფორმებაზე იმსჯელეს. ჩამოყალიბდა ამიერკავკასიის სეიმი, რომლის თავმჯდომარედ ნიკოლოზ (კარლო) ჩხეიძე აირჩიეს. ამიერკავკასიის მთავრობის თავმჯდომარე და სამხედრო მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი გახდა. აკაკი ჩხენკელმა კი საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტი დაიკავა.

On February 10 (23), 1918, the Transcaucasian Commissariat convened at a special meeting in Tbilisi, which was attended by 25 deputies of the Constituent Assembly of Russia from Transcaucasia, social democrats (Mensheviks), socialist revolutionaries, Musavatels and members of the Dashnaksutyun. At the meeting, they discussed the separation of Transcaucasia from the Russian Federation and its legal recognition. Transcaucasia Sejm was formed, and Nikoloz (Carlo) Chkheidze was elected as its chairman. Evgeni Gegechkori became the chairman of the Transcaucasian government and the military minister. Akaki Tchkhenskeli took the post of Minister of Foreign Affairs.

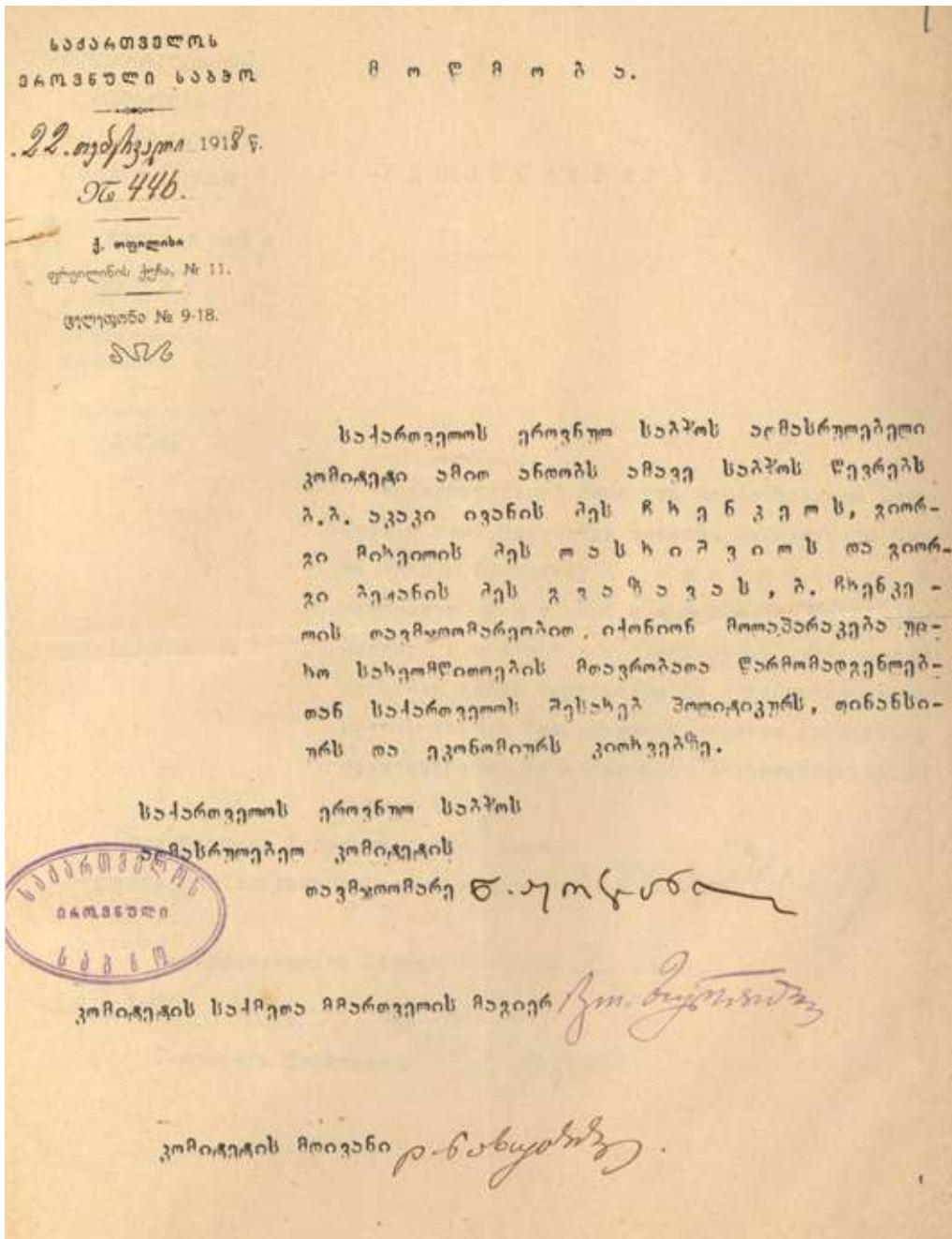

კარლო ჩხეიძე

Nikoloz (Carlo) Chkheidze

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

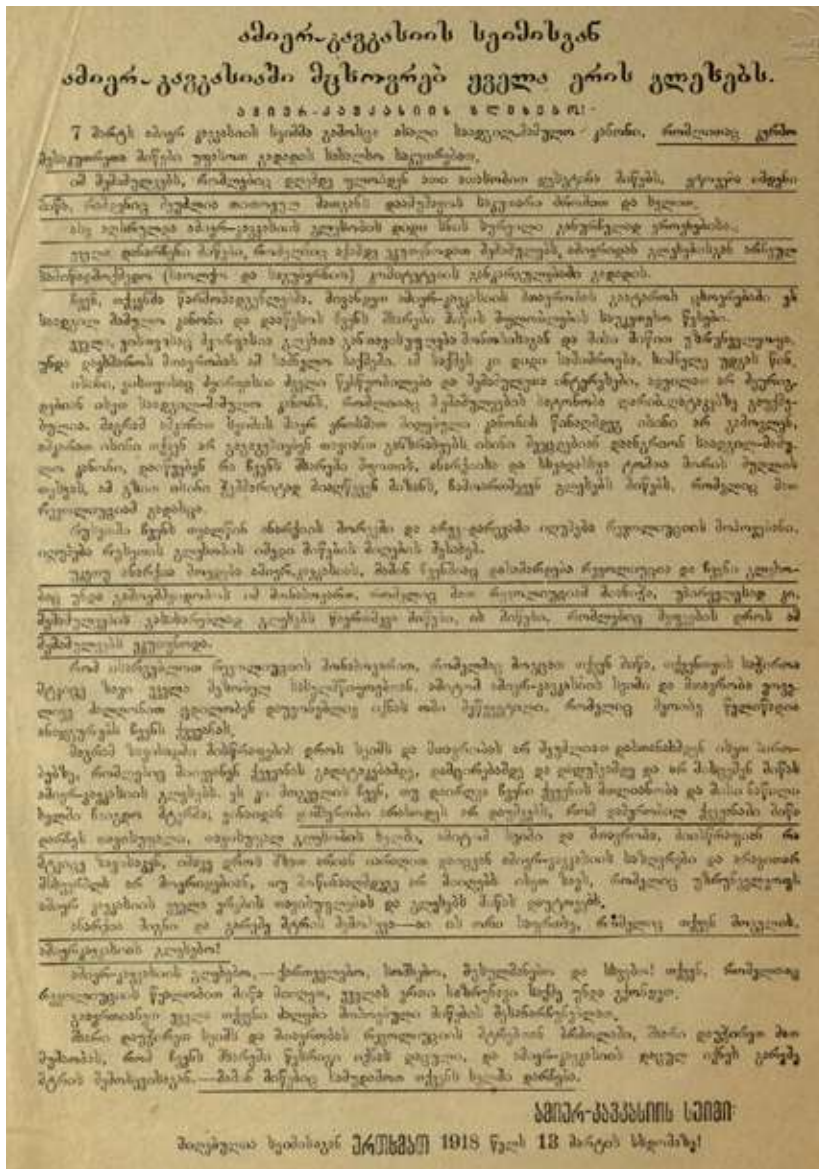

საქართველოს ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის მიერ აკაკი ჩხენკელისათვის, გიორგი ლასხიშვილისა და გიორგი გვაზავასთვის გაცემული მონუმბები უცხო სახელმწიფოთა მთავრობების წარმომადგენლებთან მოლაპარაკებების წარმოების უფლებაზე (22 თებერვალი, 1918 წელი).

Certificates issued by the Executive Committee of the National Council of Georgia for Akaki Tchkhenskeli, Giorgi Lashkhishvili and Giorgi Gvazawa on the right to conduct negotiations with representatives of foreign governments (February 22, 1918).

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ამიერკავკასიის სეიმის მონოღება მინების სახალხო საკუთრებაში გადასვლის თაობაზე (მარტი, 1918)

The appeal of the Transcaucasian Sejm on the transfer of lands to public ownership (March, 1918)

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved in the National Parliamentary Library of Georgia

ამიერკავკასიის სეიმის მთავარ საზრუნავს ოსმალეთთან მოლაპარაკებების წარმართვა წარმოადგენდა. ამიტომ ტრაპიზონში 14 მარტს კონფერენცია გაიმართა. ოსმალეთის მიზანი 1918 წლის 2 მარტს ბრესტ-ლიტოვსკში საბჭოთა რუსეთთან დადებული ხელშეკრულების აღსრულება (ხელშეკრულების თანახმად, ამიერკავკასიასთან შეუთანხმებლად, საბჭოთა რუსეთმა ოსმალეთს ყარსი-არდაგანისა და ბათუმის მხარე დაუთმო) და ამიერკავკასიის დამოუკიდებლობის გამოცხადება იყო. აკაკი ჩხენკელი ეწინააღმდეგებოდა ოსმალეთის მოთხოვნას. 1918 წლის 1 აპრილს კი მოლაპარაკებები შეწყვიტა. იმავე დღეს ოსმალებმა ბათუმი დაიკავეს, 7 აპრილს კი ოზურგეთში შეიჭრნენ. შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, მოლაპარაკებების განახლების აუცილებლობა იდგა. თუმცა, ამიერკავკასია ჯერ კიდევ რუსეთის ნაწილად ითვლებოდა და დამოუკიდებელ მხარეს არ წარმოადგენდა. ამიტომ ამიერკავკასიის რუსეთიდან გამოყოფა და დამოუკიდებლობის გამოცხადება გადაწყდა.

The main concern of the Transcaucasian Sejm was the conduct of negotiations with the Ottoman Empire. Therefore, a conference was held in Trabzon on March 14. The goal of the Ottoman Empire was to fulfill the treaty signed with Soviet Russia in Brest-Litovsk on March 2, 1918 (according to the treaty, without agreeing with Transcaucasia, Soviet Russia ceded Karsi-Ardagan and Batumi to the Ottomans) and to declare the independence of Transcaucasia. Akaki Tchkhenskeli opposed the Ottoman demand. On April 1, 1918, the negotiations stopped. On the same day, the Ottomans occupied Batumi, and on April 7 they invaded Ozurgeti. Due to the created situation, there was a need to renew the negotiations. However, Transcaucasia was still considered part of Russia and did not represent an independent party. Therefore, it was decided to separate Transcaucasia from Russia and declare independence.

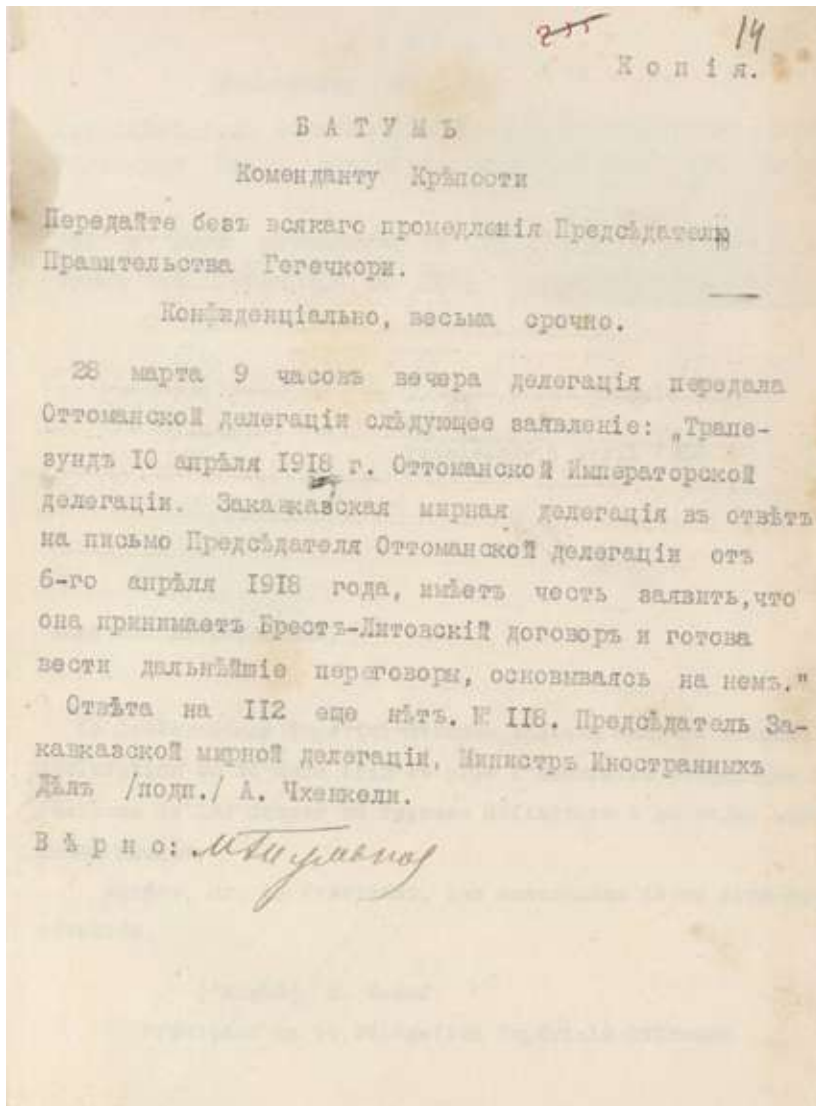

ამიერკავკასიის სეიმის დელეგაცია ტრაპიზონის მოლაპარაკებებზე
(მარტი, 1918)

Transcaucasian Sejm delegation to the Trabzon negotiations (March, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ჩხენკელის დეპეშა ტრაპიზონიდან თბილისში ევ. გეგეჭკორისა და ბათუმის ციხესიმაგრის კომენდანტ გენერალ მდივნისადმი, მოლაპარაკებათა მსვლელობისას თურქეთის ჯარების საქართველოს ტერიტორიაზე მოძრაობის წინააღმდეგ ზომების მიღების შესახებ (მარტი-აპრილი, 1918 წელი)

Tchkhenkeli's telegram from Trabzon to Tbilisi to Ev. Gegechkori and to the General Secretary of the Commandant of and Batumi Fortress, during the negotiations regarding the adoption of measures against the movement of Turkish troops on the territory of Georgia (March-April, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

1918 წლის 22 აპრილს ამიერკავკასიის სეიმის სხდომაზე ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა გამოცხადდა. 26 აპრილს კი ჩამოყალიბდა მთავრობა აკაკი ჩხენკელის ხელმძღვანელობით.

გერმანიასა და ოსმალეთს შორის გაფორმებული შეთანხმება ამიერკავკასიის ტერიტორიაზე გავლენების გადანაწილებასაც გულისხმობდა. ამიტომ 1918 წლის 6 მაისს მოლაპარაკებების მომდევნო ეტაპზე გერმანიაც ჩაერთო. ბათუმის კონფერენციაზე ამიერკავკასიის ორმოცდახუთკაციან დელეგაციას აკაკი ჩხენკელი ხელმძღვანელობდა. ოსმალეთი ყველა ღონეს ხმარობდა, ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის წევრთა შორის დაპირისპირების ჩამოგდებისთვის, ამავე დროს, არ სურდა ევროპელ მოკავშირესთან ურთიერთობის გაფუჭება. აკაკი ჩხენკელი და დელეგაციის წევრები იძულებული გახდნენ, დამოუკიდებლად ემოქმედათ და გერმანიისაგან მხარდაჭერა მოეპოვებინათ. ამ მიზნით, აკაკი ჩხენკელმა გენერალ ფონ ლოსოვს რამდენჯერმე მიმართა.

On April 22, 1918, the independence of the Transcaucasian Democratic Federal Republic was declared at the session of the Transcaucasian Sejm. On April 26, the government was formed under the leadership of Akaki Tchkhenskeli.

The agreement was signed between Germany and the Ottomans that meant that the Germans had an influence over the distribution of influence in the territory of Transcaucasia. Therefore, on May 6, 1918, Germany was also involved in the next stage of negotiations. At the Batumi conference, the forty-five members of the Transcaucasian delegation were headed by Akaki Tchkhenskeli. Ottomans made every effort to put down the conflict between the members of the Transcaucasian Federal Republic but, at the same time, they did not want to spoil the relations with the European ally. Akaki Tchkhenskeli and the members of the Georgian delegation were forced to act independently and get support from Germany. For this purpose, Akaki Tchkhenskeli appealed to General von Lossow several times.

Batoum, le 11 mai 1918.

Procès-verbal de la première séance de la Conférence de Batoum.

Dans le but de conclure un traité de paix et d'amitié des Délégations de l'Empire Allemand, de l'Empire Ottoman, de la République Transcaucasienne et des Peuples indigènes du Nord du Caucase et du Daghestan se sont rendus à Batoum et s'y sont réunis en Conférence.

La première réunion eut lieu dans la salle du Cercle.
Etaient présents:

I. Pour l'Allemagne:

- 1° Le Major Général von Lossow,
Chef de la Délégation Allemande.
- 2° Mr. le Comte von der Schulenburg,
Consul Impérial Allemand.
- 3° Mr. von Haas,
Lieutenant-capitaine de vaisseau.
- 4° Mr. von Wesendonk,
Secrétaire de Légation.
- 5° Mr. le Capitaine von Boettinger.
- 6° Mr. le Dr. A. Kirnis,
Secrétaire intime en rédaction au Ministère des Affaires
Etrangères à Berlin.

II. Pour l'Empire Ottoman:

- 1° Son Excellence Halil Bey,
Ministre de la Justice, Chef de la Délégation Ottomane.
- 2° Son Excellence, Moukhtar Bey,
Sous-secrétaire d'Etat au Ministère des Travaux Publics.
- 3° Noursret Bey,
Directeur du Bureau des Conseillers Légistes de la Sub-
lime Porte.

— 2 —

- 4° Orkhan Bey,
Premier Secrétaire d'Ambassade.
- 5° Nizameddin Bey,
Secrétaire d'Ambassade.
- 6° Le Major Sadik Bey, du Grand Quartier Général
Impérial Ottoman.

III. Pour la République Fédérative Transcaucasienne:

- 1° Mr. Akaky Tchenkely,
Membre de la Diète, Ministre Président, Ministre des
Affaires Etrangères, Président de la Délégation.
- 2° Mr. Mehemed Hassan Gadjinsky,
Membre de la Diète, Ministre du Commerce et de
l'Industrie, Délégué.
- 3° Mr. Rouben Khatchasouny,
Membre de la Diète, Ministre de l'Assistance Publique,
Délégué.
- 4° Mr. Alexandre Khatissoff,
Membre de la Diète, Ministre des Finances, Délégué.
- 5° Mr. Nicolas Nicoladzé,
Délégué.
- 6° Mr. Mehemed Emin Rassel Zadé,
Membre de la Diète, Délégué.
- 7° Mr. V. Gerdawa-Sokolowski,
Premier Secrétaire.
- 8° Mlle. R. Mikéladzé,
Secrétaire.
- 9° Mr. S. Akhylédiani,
Secrétaire.
- 10° Mr. I. Derzibacheli,
Secrétaire.
- 11° Mr. S. Grouzian Vrazian,
Secrétaire.
- 12° Mr. S. Kedia,
Secrétaire.
- 13° Mr. A. Pepinoff,
Secrétaire.

En qualité de traducteurs:

- 14° Mr. S. Avatoff,
Sénateur, Conseiller de la Délégation - pour la langue
allemande.
- 15° Mr. le Dr. Hambachidze,
Médecin de la Délégation - pour la langue française.
- 16° Mr. le Capitaine Matchabéli,
Aide de camp du Président.

საქართველოს
ეროვნული
არქივი

ბათუმის საზავო კონფერენციაზე გერმანიის, ოსმალეთისა და ამიერკავკასიის
დელეგაციების სია (მაისი, 1918 წელი)

List of German, Ottoman and Transcaucasian delegations at the Batumi Armistice
Conference (May, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

1918 წლის 15 მაისს აკაკი ჩხენკელმა ნოე ჟორდანიას გაუგზავნა წერილი:

„15/5 – 18

გამაჩვობა, ნოე!

ყვედაფეხი საიდუმლოთ უნდა შეინახოთ, ახმაუხება პიხისა, ან სეიმისა, შუუწყნაჩებელია. ადაგმეთ „ბოხბა“ და სხვები. ნუ ყბებობენ, აქ კითხულობენ გეჰმანელები და საშინედ შთაბეჭდილებას ახდენს. პიხსა იმასვე ამბობს, ხასაც ამბობდა გჩაპებუნდში მოლაპაჩაკების დხოს, ე. ი. უნეჩავს ჩვენდამი უნდობლობას ახამცთუ თუქებს, ახამედ გეჰმანელებსაც. ისინი კითხულობენ ქახთუდ პიხსასაც. პიხდაპიხ ღადაგია, ხოცა „ეხობაში“ ათავსებენ „პრომეთეოსის“ კოხესპონდენციას (9 მაისის ნომეხი) იმის შესახებ, ხომ ჩვენი ჯახები გახბიან. დასვით „ეხობაში“ პასუხისმგებელი პიხი, ხომედმაც უნდა იცოდეს, ხასაც სწეხს. დანდღვა-გინება გეჰმანისა, ხოცა მისი წახმომადგენდნი აქ ხელს ვვიწყობენ, ვეჩაგობაა, სხვა ახაფეხი. „ბოხბას“ და „იზვესტიას“ უნდა ჩააგონოთ, ხომ გეჰმანის იმპეჩიადიზმი, ხომედებუდაც ასე ჭყვივან, უკეთესია ხუსეთის იმპეჩიადიზმზე, ხომ ჩვენი მდგომაჩეობა გვაიძულებს პიხვედს შეუვიგდეთ, ვინაიდან გეჰმანიამ თუ გვიხსნა, მხოლოდ თავის იმპეჩიადისტუხ მადის დასასაბუთებდად და ახა ხუსი ამხანაგების დამაზ თვადისათვის. ოსმადებსაც ძადიან ფხთხიდად უნდა მოეპყხან პიხსაში. მე ვიცი, ხუსი ამხანაგები პიხვედათ გაიქცევიან და ჩვენ კი მთედ ჩვენ ეხებს ვუსპობთ სიცოცხლებს.

ახდა მთავაჩი უნდა გითხხა, ვინაიდან მთედი სუხათი უკვე გამოჩკვეულია და ნათედი, წინეთ მხოლოდ ჩვენს ახხს ვწეხდი, ხაიც მთად დადასტუხდა ახდა. მე განვუცხადე თუქებს და გეჰმანელებს, ხომ პიხვედათ ხედშეკულების პიხოქტი (ხაიც გუშინ გამოგეგზავნეთ), თუკი ის სისხუდუში მოუყვანიათ მათ, მაშინ იქნება სუბიექტი საეხთაშოხისო უფდებისა, ესე იგი მთლიანი ამიეჩკავკასიის ხესპუბრიკა, საეხთო მთავრობა, სეიმი და აქედან დედუგაციაც. ამ ხიგათ, მათ ეხთმევათ ყოვედი საშუადება შეკჩან ხედშეკულება ე. წ. ამიეჩკავკასიის ხესპუბრიკასთან. ხადიდ-ბეიმი ახაფეხი მითხხა ამის შესახებ. თქვა კეჩიოდ ისა, ხომ კონსტანტინოპოლში გაიმაჩჯვა ენვეხის პაჩიამ და პიხოქტიც ასეთი გამოვიდაო. ფონ-დოსოვმა კი თქვა, ხომ ბეხესტ-დიგოვსკის ზავი ჩვენთვის ძადაში ხჩება, ბეჩიდნის ინსტრუქციის ძადით ის ამას ეცდება, ცხოვრებაში გაატაჩოს. ეხდა წახმოებს აქ ინტენსიუხი მუშაობა დოსოვის დახმაჩებით, ხომ თუქების მადა ადაგმოს, ვინაიდან ამიეჩკავკასიის მთლიანობას დიეჩ აფასებენ გეჰმანედნი. მე ახას ვიგყვი, გაუვათ გეჰმანელებს ხამე თუ ახა, თუქები მათ იზოდაციას ახედენენ და ძადიან უშდიან პიხდაპიხი მავთუდით დაპაჩაკს კონსტანტინოპოლთან. ყოვედ შემთხვევაში ისინი მაინც აწვიდინ ცნობებს და ინსტრუქციებსაც ლებუდობენ. მაშასადამე მუშაობა ამიეჩკავკასიის სახედით ინტენსიუხათ წახმოებს და ახის ხამდენათმე იმედი, ხომ ჩვენ გავიგანთ საზღვხების

On May 15, 1918, Akaki Tchkhenkeli sent a letter to Noe Zhordania:

Hello Noe!

You have to keep everything a secret, exposure of the press or the Sejm is intolerable. Restrict "Borba" and others. Don't bespout nonsense, the Germans are reading here and it makes a terrible impression. The press says the same thing it said during the negotiations in Trabzon. It instills distrust towards us not only in Turks, but also in Germans. They also read the Georgian press. It is downright treason when "Prometheus" correspondence (issue of May 9) is placed in "Ertoba" that our troops are fleeing. Put a responsible person in "Ertoba" who should know what he is writing. Cursing Germany when its representatives help us here, is hypocritical. "Borba" and "Izvestia" must be convinced that German imperialism, which they are ranting about, is better than Russian imperialism, that our situation forces us to reconcile with the former, because if Germany saved us, it was only to justify its imperialist appetite, and not for the sake of its Russian comrades. Ottomans should also be treated very carefully in the press. I know that the Russian comrades will be the first to flee, and we will kill all our nations.

Now I have to tell you the main thing, since the whole picture is clear and explicit, before I was only writing our opinion, which has been completely confirmed now. I told the Turks and the Germans that the draft treaty of the former (which I sent you yesterday), if they bring it to completion, then it will be the subject of international law, that is, the entire Transcaucasian Republic, the general government, the Sejm, and the delegation. In this way, they are left without any means to conclude a contract with the Republic of Transcaucasia. Khalil-Bey didn't tell me anything about it. In particular, he said that Enver's party won in Constantinople and the project came out like that. Von Lossow said that the Brest-Litovsk truce remains valid for us, he will try to implement it in reality by virtue of Berlin's instructions. Intensive work is now being done here with the help of Lossow to satisfy the appetite of the Turks, since the integrity of Transcaucasia is highly valued by the Germans. I won't say anything, whether the Germans do anything or not, the Turks are isolating them and very much preventing direct wire communication with Constantinople. At least they provide information and receive instructions. Therefore, the work on behalf of Transcaucasia is intensive, and there are several hopes that we will make several amendments to the borders.

Therefore, Georgia's independence is the first step that should be taken when the negotiations here are terminated. It will be stopped because the project of the Turks is unacceptable, they know this very well, but their goal is to destroy our integrity.

ჰამდენათმე შესწოხებას.

ასე, მაშასადამე, საქართველოს დამოუკიდებლობა – აი, პიხვერი ნაბიჯი, რომელიც უნდა გადაიდგას, როცა აქაუხი მოღაპაჩაკება შეწყდება. შეწყდება იმიტომ, რომ თუქების პიოქეტი მიუღებელია, ეს მათ მშვენივხად იციან, მაგჩამ მიზნათ ხომ ჩვენი მთლიანობის დამხობა აქვთ.

საჭიხოა ამ წუთშივე გათვადისწინება ყველა ამისა, საჭიხოა გამბედაობა, ნუ აქცევთ ეჩისა და სახედმწიფოს საქმეს პაჩიგის საქმედ. პაჩგია, ეხოვწური გჩდნობით განმსჭვადული, შეძლებს ეჩის ხსნას.

ვედი პასუხს

შენი აკ. ჩხენკელი

ამ პოლიტიკას სავსებით ვიზიარებ და ვეთანხმები.

It is necessary to take into account all this right now, it is necessary to have courage, and not turn the affairs of the nation and the state into the affairs of the party. A party imbued with national feeling will be able to save the nation.

I'm waiting for an answer

Yours, Tchkhenskeli

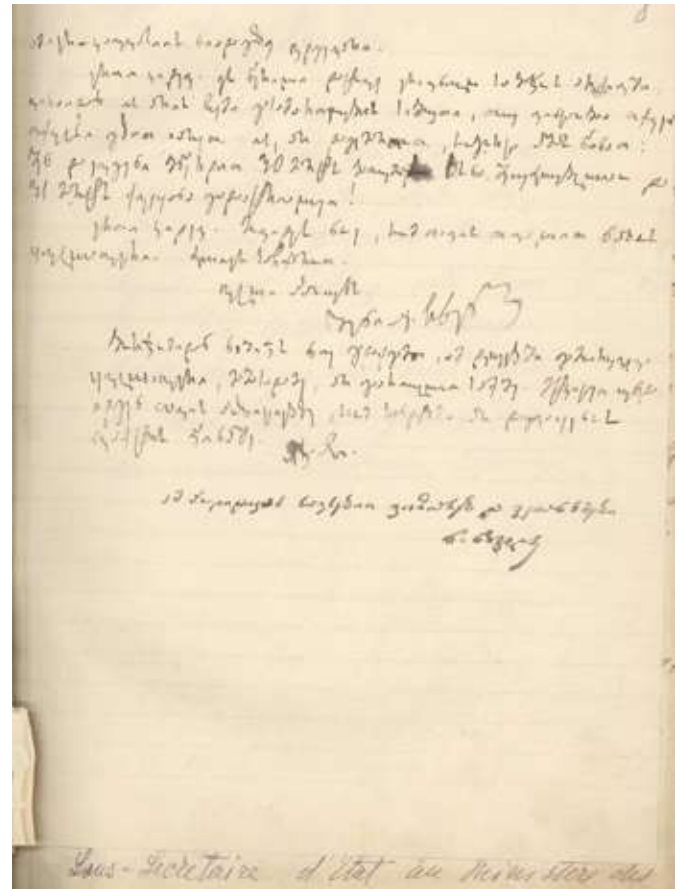
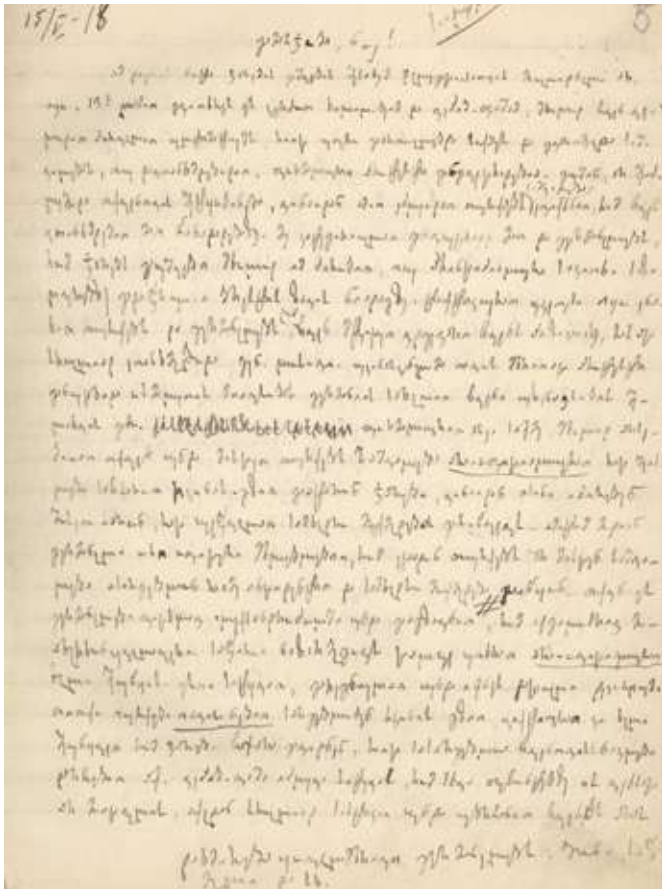
I fully share and agree with this policy.

ამიერკავკასიის რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე და საგარეო საქმეთა მინისტრი აკაკი ჩხენკელი სადგურ ნატანებში უსალმება ოსმალურ არმიასთან მებრძოლ კორპუსის ჯარისკაცებს (აპრილი, 1918)

Chairman of the Transcaucasian Republic Government and Minister of Foreign Affairs, Akaki Tchkhenskeli greets the soldiers of the Georgian Corps fighting the Ottoman army at the station in Natani (April, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

აკაკი ჩხენკელის მიერ ნოე ჯორდანიასთვის გაგზავნილი წერილის პირველი და ბოლო გვერდები (15 მაისი, 1918)

The first and last pages of the letter sent by Akaki Tchkhenskeli to Noe Zhordania (May 15, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

1918 წლის 17 მაისს ბათუმის კონფერენციაზე გერმანიის დელეგაციის მეთაურმა – ფონ ლოსოვმა განაცხადა:

„პატივი მაქვს გაცნობოთ, რომ მე გეჰმანიის იმპერიის კანცლერისგან მივიღე ქვემოთ მოგანიდი შემდეგი ინსტრუქცია:

გეჰმანიას ახ შეუძლია ამიეჩკავკასიის ხესპუბრიკის დამოუკიდებლობა იცნოს ამჟამად, მანამდე, ვიდრე ამ სახედმწიფოს დამოუკიდებლობას ახ იცნობს ხუსეთი. საიმპერიატორო კახის წახმომადგენელს ხუსეთში გჳად მიიბაბს გადაცემული აქვს ხწმუნება, ჰკითხოს ხუსეთის მთავრობას, ხოგოხია მისი დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი.

ამიეჩკავკასიის მთავრობის თხოვნის თანახმად, გეჰმანია მზად ახის, იკისხოს შუამდგომლობა ამ საკითხზე

On May 17, 1918, at the Batumi conference, the head of the German delegation - Von Lossow said:

"I have the honor to inform you that I have received the following instructions from the Chancellor of the German Empire:

Germany cannot recognize the independence of the Transcaucasian Republic at present, until Russia recognizes the independence of this state. The representative of the Imperial Court in Russia, Count Mirbach, has been given the authority to ask the Russian government what its attitude is to this matter.

According to the Transcaucasian government's request, Germany is ready to take the initiative to reach an agreement between Russia and the Transcaucasian state on this issue. In addition, you are obliged to inform Mr. Tchkhenskeli that the

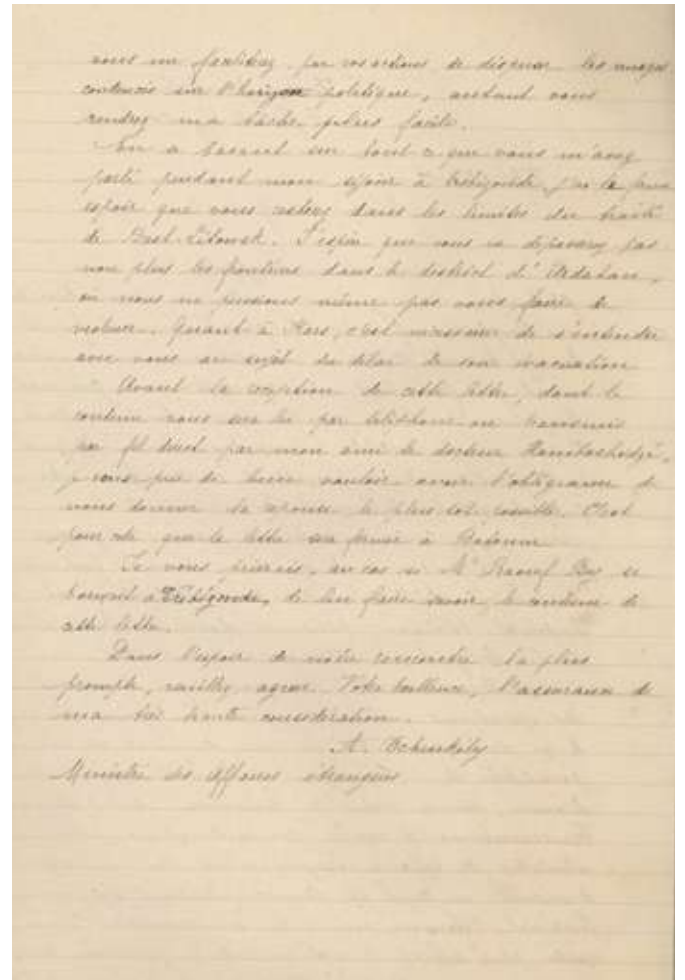
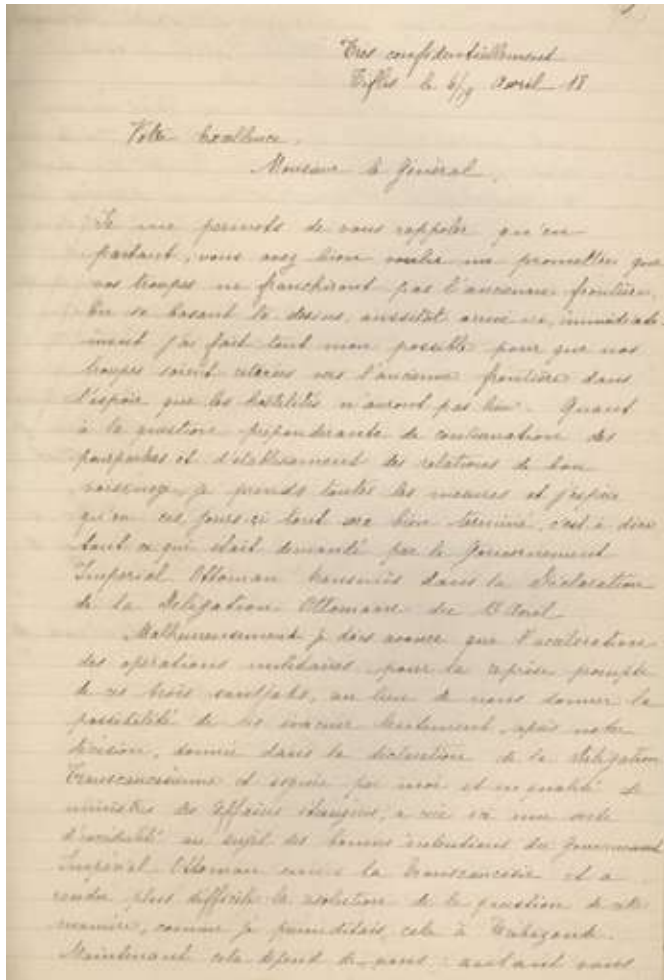

ხუტესა და ამიეჩკავკასიის სახელმწიფოს შოხის შეთანხმების მისაღწევად. ამასთან, თქვენ ვადებუდი ხაით, აცნობოთ ბაგონ ჩხენკელს, რომ ამიეჩკავკასიის ცნობა გეჰმანიისაგან სხვა ახცეხთ პიხოზაზე ახაა დამოკიდებუდი, გახდა დამოკიდებუდი ამიეჩკავკასიის ცნობისა მოსკოვის ხუსუდი ხელისუფებისაგან.:

(დ. ქუმბურიძე, აკაკი ჩხენკელი სახელმწიფო მოღვაწე, დიპლომატი, მამულიშვილი, თბ. 2018, გვ. 140,141).

recognition of Transcaucasia from Germany does not depend on any other conditions, except for the recognition of an independent Transcaucasia from the Russian authorities in Moscow.

(D. Tchumburidze, Akaki Tchkhenskeli statesman, diplomat, patriot, Vol. 2018, pp. 140, 141).

ამიერკავკასიის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრის აკაკი ჩხენკელის წერილი თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრ ვეჰიბ-ფაშასადმი თურქების მიერ დაკავებული ტერიტორიებიდან ჯარის ნაწილების გაყვანის, სისხლისღვრის შეწყვეტისა და თურქი ტყვეების დაბრუნების საკითხის გადაწყვეტის თაობაზე

The letter of the Minister of Foreign Affairs of the Transcaucasian Republic Akaki Tchkhenskeli to the Minister of Foreign Affairs of Turkey Vehib-Pasha regarding the withdrawal of army units from the territories occupied by the Turks, the cessation of bloodshed and the resolution of the issue of the return of Turkish prisoners. Manuscript (April 6/19, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

Traduction. 9

Télégramme de Tiflis à 14 Mai 1918, reçu à 14 h. 45.

Au Président de la Délégation de la paix Transcaucasienne, Ministre-Président Tchenkoff... On télégraphie d'Alexandropol:

* Par l'approche des troupes turques vers la rive droite de l'Arpatchai et avec cela vers Alexandropol un commencement d'alarme s'est produit dans la population de la ville, en vue de quoi les arméniens, les grecs et les musulmans ont eu l'idée d'organiser une délégation de paix choisie parmi les représentants de ces peuples, dans le but de se rendre à l'Etat-Major des troupes turques, afin d'éclaircir quelques questions concernant la situation locale. La délégation a été reçue au village de Molliab Moussa par des représentants du commandement turc et après un échange d'idées l'Etat-Major turc a envoyé un papier officiel contenant ce qui suit: Alexandropol, à la population musulmane, arménienne et grecque: 1. Pour le bon respect de leurs biens et également pour la conservation de la santé des prisonniers turcs je suis infiniment reconnaissant et à l'avenir mes troupes sont prêtes à témoigner leur plus grande reconnaissance. 2. Il n'y a aucun doute que la population arménienne et grecque qui désirera se soumettre au Gouvernement turc trouvera à l'avenir, comme elle l'a trouvé auparavant, des relations justes et équitables et pour tout ce qui vient d'être dit l'armée turque est garante, de quoi je prie d'être absolument certain. 3. Aux musulmans d'Alexandropol qui désireraient émigrer chez nous, je prie de ne pas faire d'empêchements et les expédiant sans leur faire des difficultés: en édictant ses désirs vous aurez droit à une reconnaissance encore plus grande de la part de l'armée turque et du Gouvernement turc.

Le Commandant de la Division turque sur le front du Caucase.

Toumanoff.

ფორმული წერილი, პრემიერ-მინისტრს -

COPIE

Batoum, le 22 Mai 1918. 29

Monsieur le Président,

En réponse à la lettre que vous avez bien voulu m'adresser le 17 Mai courant, au No 373, j'ai l'honneur de vous faire savoir ce qui suit:

D'abord les considérations développées dans le mémorandum du 14 Mai de la Délégation transcaucasienne relativement à la prise du Traité de Brest-Litovsk, ainsi que les autres négociations actuelles, se trouvent discutées dans le mémoire de la Délégation Impériale annexé à sa lettre du 18 courant et le point de vue de mon Gouvernement dans cette question définitive est établi au premier alinéa de ce document.

En second lieu, la Délégation Impériale insiste sur son droit incontestable de traiter et de conclure directement avec la Délégation transcaucasienne les dispositions (seront) la matière des projets d'actes et de conventions qu'elle lui a communiqués.

En ce qui concerne la ~~difficulté~~ détermination des parties dans les traités et actes à conclure avec la République transcaucasienne, si la nécessité se faisait sentir ultérieurement de spécifier les questions d'intérêt commun pour tous les alliés et la République transcaucasienne et celles qui s'intouchent que l'Empire Ottoman et la République, les alliés s'entendront entre eux seuls pour y donner une solution, vu que cet acte est une ~~affaire~~ affaire locale qui leur incombe exclusivement.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de sa haute considération.

(signé) Helff.

Copie conforme
J. W. Humboldt

Son Excellence
Monsieur Tchenkoff
Président de la Délégation
transcaucasienne.
etc, etc, etc.

დოკუმენტები ოტომანის იმპერიისა და ამიერკავკასიის მთავრობათა დელეგაციების შორის ბათუმში სამშვიდობო კონფერენციის გახსნისა და მისი მიმდინარეობის შესახებ გერმანიის საიმპერატორო მთავრობის დელეგაციისა და მისი წარმომადგენლის, გენერალ ოტო ფონ ლოსოვის მონაწილეობით. ოქმები, მოხსენებები, მიმოწერა (მაისი, 1918 წელი)

Documents on the opening of the peace conference between the delegations of the Ottoman Empire and Transcaucasian governments in Batumi and its progress with the participation of the delegation of the German Imperial Government and its representative, General Otto von Lossow. Minutes, Reports, Correspondence (May, 1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

Batoum, le 15 Mai 1918. 19

Chef
de la Délégation Allemande
des négociations de paix
avec le Caucase.
No. 113.

Monsieur le Ministre,

En réponse à votre lettre du 12 de ce mois No. 1919, j'ai l'honneur de vous faire savoir que j'ai communiqué, par voie télégraphique, au Gouvernement Impérial ainsi qu'aux Gouvernements Autro-Hongrois et Belge votre protestation contre l'entrée de troupes Ottomannes sur le territoire de la République Transcaucasienne. En même temps j'ai adressé au Chef de la Délégation Ottomane une note, dans laquelle je lui ai exposé mes opinions au sujet de la démarche du Gouvernement Turc.

Je profite de cette occasion, pour vous renouveler, Monsieur le Ministre, l'assurance de ma plus haute considération

(signé) Von Lossow.

à Excellence
Monsieur Tchenkoff,
Ministre-Président, Ministre des Affaires Étrangères,
Chef de la Délégation du Gouvernement Transcaucasien

Com Lossow
R. Hinzlberg

22 მაისს ზურაბ ავალიშვილის ხელმძღვანელობით დასრულდა დამოუკიდებლობის აქტის შედგენის პროცესი, რომელიც ბათუმში ჩასულმა ნოე ჟორდანიამ თბილისში სხვადასხვა ორგანიზაციასთან შესათანხმებლად წაიღო.

ჩანაწეხი ზუხაბ ავალიშვილის მოგონებებიდან „გადამწყვეტი დღეები“:

ბათომი 21 მაისი 1918 წ.

დიღით, ნ. ჟორდანი, ნიკოლაძე და მე, ჰუქაბე ვათვარიეხებთ ჩვენთვის საჭირო საზღვრებს. უკიდურეს შემთხვევაში, თანახმა ვართ „მივცეთ“ ზაქათალის ოდჟი. ახავითაჰ საზღვრების სხვა შესწორებას აზერბაიჯანის სასახებდოთ ჩვენ აჰ დაუშვებთ. ოსმალეობი პიხდაპიხ გვახჩრობენ, მაგჰამ ახადციხე და ხეხთვისი საქახთვედოში უნდა დახჩეს.

შემდეგ ვისეიხნეთ „ამიეჰკავკასიის“ ავტომობიღით; ჩემი თანამგზავხები — ჩხენკელი და ჟორდანი — ეხთი წელიწადია, ჰაც შეეჩვიენ ჰევოღიუციის ხედისუფდების ამ ძვიხფას ნიშანს. ჭოხობის ხეობის აღმა აჭახისწყდის შეეხებამდის. ჰამდენათ უფხო სასიამოვნოა ეს სანახაობა, ეს მედგაჰი ფესვგადგმული ხეები ზღვის ნაპიხის „სუბტროპიკული“ ნავახიეხებუ.

დაღვიხთუღი სახეეხების ჭკუფები და მათი გამყოღები საეჭვოა გამოცვდიღიყვენ მას შემდეგ, ჰაც ჩვენი ნეგაჰხსენებუღი მამა გიგოღ ხანძთუღი აქ ახღოს, კდაჩუეღთი — ამ ქახთუღ თიბაიღაში — სხვა ბეეხებთან ეხთად დოცუღობდა ჩვენი ცოღვებისათვის ათასი წდის წინათ.

ეს ახიან გამოქეუღები, ჰომენიღ ქვეყანას მოჭფინა ჰუს ოსმალეთის შეტაკებებმა და ჰომენიღ ეხდა შინ ბეხენდებიან.

გვიან ღამით, ვებმახები გენეეხებებს ოღიშედიღესა და ყოღღანოვს, ოსმალეთის ოჰ ოფიცეჰთან ეხთად სპეციადუჰ სამხეღო შეთანხმების გადახეღვაში. მეცოღება გენეეხებები.

22 მაისი. ჰადგან ამიეჰკავკასიას მოეღის დაშღა, გადამწყვეტი თათბიხია დანიშნული საქახთვედოს დამოუკიდებღათ გამოცხადების შესახებ. ძიხითად ებებღებათ მიღებღია ის, ჰასაც მე, ჰოგოჰც „მიჩევეღი“ დიღი ხანია ვამტკიცებ, და თანახმაც ახიან ჩხენკელი და სხვები. საქახთვედოს დამოუკიდებღობა და მიწა-წყდის მთდიანობა უბეხუნვედყოფიღია გეჰმანიის მიეჰ.

დავწეეჰ სანიმუშო პიოეღტი საქახთვედოს დამოუკიდებღათ გამოცხადებისა — დაღვა ეხო საქმის ჩამოყადების და მოქმეღებისა.

ჩხენკელმა, ჟორდანიამ, ნიკოლაძემ და სუგუღადემ

On May 22, under the leadership of Zurab Avalishvili, the process of drawing up the act of independence was completed, which Noe Zhordania, who arrived in Batumi, took to Tbilisi to agree with various organizations.

Record from Zurab Avalishvili's memoirs "Decisive Days":

Batumi, May 21, 1918

In the morning, N. Zhordania, Nikoladze and I are looking at the borders we need on the map. In the extreme case, we agree to "give" Zakatala district. We will not allow any other amendment of the borders in favor of Azerbaijan. The Ottomans are suffocating us directly, but Akhaltsikhe and Khertvisi must remain in Georgia.

Then we went for a ride in the "Transcaucasia" car; My companions — Tchkhenskeli and Zhordania — have been getting used to this precious sign of the government of the revolution for a year. At the top of the Chorokhi gorge, it reaches the confluence of Acharistskali. How much more pleasant is this sight, these well-rooted trees on the "subtropical" ridge of the seashore.

The groups of loaded seats and their followers are unlikely to have changed since our blessed father Grigol Khandzteli prayed for our sins near here in Klarjeti - this Georgian Thebaid—along with other monks a thousand years ago.

These are the fugitives who were swept across the country by the Russian-Ottoman conflicts and who are now returning home.

Late at night, I help generals Odishelidze and Korganov, together with two Ottoman officers, to review a special military agreement. I pity the generals.

May 22. Since Transcaucasia is expected to disintegrate, a decisive discussion is scheduled on the declaration of Georgia's independence. The main provisions have adopted what I, as an "advisor", have been asserting for a long time, and Tchkhenskeli and others agree. Georgia's independence and integrity of land and water are ensured by Germany.

I wrote a sample draft of Georgia's declaration of independence - the time has come to formulate the case and act.

Tchkhenskeli, Zhordania, Nikoladze and Surguladze approved it. Zhordania took this project to Tiflis, we shook hands with a special feeling during the invitation. He must stage a very serious play. This whole bunch of all kinds of organizations, councils and even more terrible is the unbroken forest of superstitions. But he seems to have already prepared the last act: all that remains is to raise the curtain.

მოიწონეს. ჟოხდანიამ ეს პირობები წაიღო ცფიდისში, გამოთხოვების დროს ჩვენ განსაკუთრებული გიჟობით ვაჩემვედით ეთმანეთს ხელს. მან დიდი სეხიობური პიესა უნდა დაეგას. საშინელებაა მთელი ეს ტევიხი ყოველგვარი ოხგანიზაციებისა, საბჭოებისა და კიდევ უფრო მეტათ საშინელია უცხვი ცხუმოხწმუნობისა. მაგჩამ მან, ეტყობა, უკვე მოამზადა უკანასკნელი აქტი: დახჩენია, მხოლოდ ააწევიროს ფაჩეა.

მოლხუბდურ, მეტად ცივ დაჩების შემდეგ სხივმფენი მზე.

24 მაისი. სწაჩმოვებს გაცხაჩებული მუშაობა. მე და ვებენდოკი ვკითხურობთ საბოლოო პირობებს. ბევიხი მიხვდა, ხომ სცენის უკან უხმო მუშაობაა და დეკოჩაციები იცვლება. გვიან ლამით ვადგენ შემდეგ დეპეშას, ხომელიც იგზავნება ლამით ა. ჩხენკელის ხელისმოწეხით“ (ზ. ავალიშვილი, საქართველოს დამოუკიდებლობა 1918-1921 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში, მოგონებანი, ნარკვევები, გამომცემლობა „მხედარი“, თბილისი, 2011, გვ. 74-79).

აკაკი ჩხენკელმა ბათუმის კონფერენციიდან თბილისში დეპეშა გაგზავნა:

„აცნობეთ საქაჩთველოს ეხოვნური საბჭოს თავმჯდომაჩეს, ხომ დამოუკიდებლობის გამოცხადების დაყოვნება გამოსწოჩებედ შედეგებამდე მიგვიყვანს. გეჩმანედთა შუამდგომლობის მცდელობამ მაჩცხი განიცადა. ეხთი გზალა დაგვიჩა – დავუპიჩისპიჩოთ თუჩქების შემოსვდას დამოუკიდებელი საქაჩთველო, ხომედსაც გეჩმანია დაუჭეხს მხაჩს. საქაჩთველოს ხელისუფლებასთან გეჩმანიის წაჩმომადგენელი გჩაფი შუდენბეჩგი იქნება. გეჩმანიასთან ხედშეკუდების ნაწიდი უკვე მზადაა ხედმოსაწეჩად“.

1918 წლის 26 მაისს ამიერკავკასიის სეიმმა თვითლიკვიდაცია, ხოლო საქართველომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

After cloudy, very cold days, radiant sun.

May 24. Produces feverish work. Wesendonck and I are reading the final draft. Many realized that there is silent work behind the scenes and the scenery is changing. Late at night I compose the telegram, which is sent at night A. Tchkhenskeli's signature" (Z. Avalishvili, Georgia's independence in the international politics of 1918-1921, memoirs, essays, "Mkhedari" publishing house, Tbilisi, 2011, pp. 74-79).

Akaki Tchkhenskeli sent a telegram from the Batumi conference to Tbilisi:

"Inform the Chairman of the National Council of Georgia that delaying the declaration of independence will lead to irreparable consequences. The German mediation failed. There is only one way left for us - to oppose the entry of the Turks by an independent Georgia supported by Germany. Count Schulenburg will be the representative of Germany with the Georgian authorities. Part of the agreement with Germany is already ready for signing."

On May 26, 1918, the Transcaucasian Sejm declared self-liquidation, and Georgia declared independence.

ს მ ა

კამალბორი:

კახო მისკელაძე

გამომცემელი

ქალთა კლუბი

რედაქციის ადგილი:

კანტორა ლია დილის ქ. საათ. 2 საათამდე.
ავტორის შიურ ხელმოწერულ წერილებს
რედაქცია არ დაბეჭდვს.
რედაქციის მისამართი: ქ. ქუთაისი პუ.
კინის ქ. № 12, სახლი შეიშვილია წესას-
ველი ქიშკრიდან ეზოში.

ქართველი ქალისა

ფასი 15 კ. | უთველოდ კვირეული საზოგადოებრივი სამსახური და სალიტერატურო გაზეთი | ფასი 15 კ.

ქალთა უფლებების და ქალთა უფლებები

ამხანაგებისა და თანამგრძობობის საკუთრივად.

ამხანაგებო, გაზეთი „ხმა ქართველი ქალისა“ თქვენი ქირისა და ღიზის მოხიარუ გაზეთია. მის განსამტკიცებლათ და გასაფრთხილებლათ საჭიროა თქვენი ნიუთიერი და ზნეობრივი დახმარება. მოგვეხმარეთ ფულით და კალმით, მოგვაწოდეთ კორესპონდენციები და ლიტერატურული. თუ შეცნირული მომენტისა და მიზნის შესაფერი წერილები! მოაწყვეთ დაბა ქალაქებში აგენტურა გაზეთის გასაფრთხილებლათ.

რედაქცია

არ შეიძლება დამინი!
სრულიად რუსეთის ქალთა სფერო.
უფლებების ღიზა.
ყველას! ყველას! ყველას!

ქალთა რუსეთისაო, ხმა ამოიღეთ! უმთავრეს სედიან საათში სისიკვდილია მუხარებისას, როცა სამომბლიოს ტეპნის მტერი და ლუკმა სწეწენ თავიანთი შეილები, როცა მოტყუებულნი, მოწამულნი, ანუ მოსყიდულნი პირფერობითა და ფულით ხალხი კლავს თავიანთ ძმებს, ჩვენ ქალები არ უნდა ვსდუმდეთ.

ხელი თავის ღვიძლ ძმებზე, და დასეაროს მის უკოდელო სისხლში? იმ აუციურებს რომელთაც კლავენ, ხვრეტენ, ხილიდან წყალში ისვრიან, და კრინ დაძაბა და გამზადებულ გეზე, როცა თვით თავსა შევლიან ხომ ამ აუციურებსაც უკეთ დღეები, ცოლები და დები? როგორი ტანჯვით ცნესის რუსეთის მიწა, სისხლის ცრემლები აბრზობს რუსის ქალს აუტანელ მუხარებდად, რომელიც ლოდით გადამწოლია მის გულს. ათი ათასობით ქალები სატახტო ქაღალტებისა და პროკინციებისა დღე და ღამე სტირიან და კანკალებენ თავიანთ მახლობელთა ხეგრებზე, რომელიც იარაღ-აქორღნი სრულიად მიცემულია გონება დაკარგულ, გალოთებულ და გამბედეულ ბრძის უფლებებში. როგორი გულით უნდა გაბრუნდებხ სახლში კენი? როგორი სინდისით უნდა მივიღეს ის

ლო თავისუფლებზე და რწმენა თავისუფლების დაცვისა. სახარტობი გულის წყრობით მოიშორეთ ისენი, ვისაც კრუ სიტყვებით და დაპირებით გიმხედრებს თქვენ თქვენს ძმებზე! აღსდევ და გამოვიზღვდი ხალხი რუსეთისაო და რუსის ვაჟკაცნი! მტერი ქიშკრიდანაა. კახე ერთი თვე ასეთი წგრევისა და პეტროგრადსაც ის მოელის რაც რიგასა ვიღანს და ვარშავას.

თვლი ალაღეთ, გამოვიზღვდი, გაიგეთ, რომ ასეთი წგრევით თქვენ ვერ დაიფარავთ რუსეთს. გამოსიყვდეთ მშათა მკვლელობა სამშობლოს დაცვის სფეროში.

რუსის ქალებო, ხმა ამოიღეთ! გაიგონეთ ჩვენი მოწოდება. იყვირეთ მოითხოვეთ დიეინეთ, ფიცო, ფიცო მოთხოვეთ მამაკაცებს, რომ გონს მოკლენ.

უთხარით მათ, რომ ვერც ერთი რუსის ქალი ვერ იპოვებს სიღამს მის მკვლელისათვის, ღვიძლი დედა მის ზურგს შეიკეტვს და შეიღებო ტირილით გაიქცევიან მის სისხლში ხელ დასერილ გამიდან. ჯარის კაცთა ცოლებო, უშეღებო სამშობლოს, შთააღწეთ—უთხარით მათ, რომ თქვენ ხელსა კრავთ მათ თუ ისენი არ დაიკავენ სამშობლოს.

დიდი სირცხვილი და სევდა წამოგვება რუსეთის თავზე და რუსის ქალები არ უნდა დასდუმდენ. ჩვენ ვთხოვთ, ჩვენ მოვითხოვთ, რომ ყველა სატახტო და პროკინციის გაზეთმა გადაბეჭდოს ეს მოწოდება, რომ შან შიბუიოს ყველა რუსული თავისუფლებისა.

არა შეგობრულია მოვედებრენ ტიგნი მით, რომ სიის ბოლოში მოვევათავსეს. ეს ძალიან საგულბისნაა, ამის გამოსწორება კილო შეიძლება შეტრისთავის, მაგრამ თუ დამუდნებელ კრებაზე ვერ გავგზავნეთ ჩვენი დელეგატები, სადაც საუკუნოთ ცრება საძირველი ჩვენ უფლებებს, ამის გასწორება ნებით არაოდეს არ შეიძლება და მომავალი თაობა ამას არ მოგვიტოვებს.

რა საჭიროა, რომ ქალები უაღრესად გავგზავნათ? იკითხავს ზოგი. ერთი, რომ სადაც ქალის და კაცის ინტერესი ერთმანეთს უპირდაპირდება, იქ ქალის ინტერესი მარცხდება. მაგალითად შემეცოდებობაში და და მას სრული ვითანასწორებელი არ არიან. არ არის დაწერილებით გამოტყვეული და დამტკიცებული კანონი, რომ საჭიროა ხელმოკრეთ ვადამხდვ და შესწორეთა შეკვიდრების კანონისა.

ოჯახში—ცოლს და ქმარს ერთი უფლება არა აქვთ: მთელი ოჯახის მიმე საქმეს ცოლი უძღვება, ამავე დროს, მის შრომას ფისი არ აქვს, შეიღებზეც ნაკლები უფლება აქვს, თვითონაც ნიუთიერთ ქმარზედ არის დამოკიდებული. ჩვენს მამაკაცებს არ უყვართ და კიდევ ვთავილებათ, რომ მათი ცოლები საშხაბურში იყენენ და ოჯახს ემარებოდეს. რუსები კი წინააღდეგ მათა ძალიან ამაყობენ, როცა მათ ცოლები ეხმარებიან, ამაყობა, რომ რუსის ქალები ბევრს შემთხვევაში ნიუთიერთ დამოუკიდებელია მამაკაცზე, და ეს დამოუკიდებლობა საუფუძველი თავისუფლებისა.

სრული ში—როდესაც ქალის და კაცის სანივარია სქესობრივ დამოკიდებულებას მხრივ, ყველაზედ მშვევეთ აქ არის ერთი მეორეს ინტერესი დაპირდაპირებული და ამავე დროს მსაჯულები თუნდაც ნაღვსი იყვენ ყველა მამაკაცსგან შედგება, და რასაც ვერაფერია, სასწორი მათვენ იბრის და ქალი მტყუანი კრება.

კათო მიქელაძე და ქალთა უფლებები პირველ რესპუბლიკაში

KATO MIKELADZE AND WOMEN'S RIGHTS IN THE FIRST REPUBLIC

ქალი და დამოუკიდებელი კანონი.
მოთხოვდა დრო არჩენებისა და მფონებელ კრებაში; ყველა პარტიები და საზოგადო ძალები ამოძრავდა, რათა თავის თანამოაზრე

აკაკი ჩხენკელსა და ფემინისტ-განმანათლებელ კატო მიქელაძეს შორის 1917 წლის 20 ნოემბერს სიტყვიერი დაპირისპირება მოხდა, ამის შესახებ კატომ გამოაქვეყნა წერილი გაზეთში: „ხმა ქართველი ქალისა“

„... აი დედა აზი პიჩვედი ეხოვნური ყიღობისა. ახლებითად ეს ყიღობა იყო ახა ეხოვნური, ახამედ ვაჟუხი, სადაც თავი მოეყახათ საქათვედოს სხვა და სხვა კუთხის ვაჟებს, ხომედშიაც 5 ქალი დღივს ეხია.

... ქათვედ ქალს ახა თუ მონაწიდეობა ახ მიუღია ამ ყიღობაზე, ახამედ მას თვისი სიხაჟის გამოთქმის ნებაც ახ მისცეს. 20 ნოემბერს ხოდესაც ბ. ნ. ჟორდანიამ პოლიტიკუხ შინაუხ თვითმათვედობაზე მოხსენება წაიკითხა და აღიახა საქათვედოს ტეხიგოხიადუხი ავგონომია, კება 15 წუთით შესწყდა და თანაც გამოაცხადა, ხომ ვისაც სიტყვის თქმა სუხდა, ჩაწეხიდიყვენ. ამდენს მიმდოცვედ და თანხმობის გამომცხადებედ ოხაგოხ მამაკაცებში ეხთი ქალი აღმორნდა სიტყვის ამღები, ხომედმაც წეხიღობით მიმახთა მდივანს, ხომ ჩაეწეხათ იგი. მიუხედავათ ადხე განცხადებისა, ხოგოხლაც ოხაგოხთა სიაში ის სუდ ბოდოში მოხვდა.

ეს ქალი ვიყავ მე, – კატო მიქელაძე, დედეგატი ქუთაისის ქალთა ინტეხპატიუდ ოხგანიზაციისა.

იდაპაჟაკეს 10 მამაკაცმა სტუმხებმა და პატიგის წეჟხებმა, ხის შემდეგ სია დახუხეს. მდივანმა შენიშნა, ხომ სიტყვის თქმის უფლება მოსპობიდი მაქეს.

... მიხჩიეს, იმ დხოს, ხოდესაც კება ხამოდენიმე წუთით ხედ ახდა შესწყდა, ავსუდიყავ ბ. ჩხენკედთან, ხომედიც იმ დღეს თავმჯდომაიხობდა და მეთხოვა მისთვის სიტყვის წაჰმოსთქმის ნება.

მეც ავედი და მივმახთე მას, ხომედმაც ჩემს წინადადებაზე შემდეგი პასუხი მომცა: „ჩვენ ქათუდ ოხგანიზაციებს სიტყვის თქმის უფლებას ახ ვაძდევთო!“

- ჩვენ ამას გავიგებთ, ხომ თქვენ პიჩვედ ეხოვნუდ ყიღობაზე ქათვედს ქალს თავისი სიხაჟისა და საჭიხოების გამოთქმის ნება ახ მიეცით.

- მაგხე ახ შეიძლება ამის გაგება!

- ჩვენ სხვანაიხად ამას ვეხ გავიგებთ, ვუპასუხე მას და გამოვბხუნდი. ხას ვიზავდი, დავმოხჩიდი უფოხთა სიდიეიხეს და გუდაწყვეტიდი მივაშუხე ჩემს სკამს. მაგხამ ჩემი სუდიეიხი შეწუხება მით უფოხ მწვედი იყო ჩემთვის, ხოცა ეხთი თანამგხძობი ვეხ ვიპოვუნე ამდენს მამაკაცებში...“ (გაზ. „ხმა ქართველი ქალისა“, კ. მიქელაძე, ჩვენ და ეროვნული ყრილობა, 1917, №32).

On November 20, 1917, there was a verbal confrontation between Akaki Tchkhenseli and feminist-educator Kato Mikeladze, Kato published a letter about it in the newspaper titled: "Voice of a Georgian Woman".

"... This is the basis of the first Georgian National Congress. Essentially, this congress was not a national one, but a masculine one, where men from different parts of Georgia gathered, in which there are hardly 5 women.

... Not only did the Georgian woman not participate in this congress, but she was not even allowed to express her joy. On November 20, when Mr. Zhordania read a report on political domestic self-government and recognized the territorial autonomy of Georgia, the meeting was interrupted for 15 minutes and it was announced that those who wanted to speak should be listed. Among so many congratulatory and acquiescent male orators, one woman turned out to be a speech-taker and wrote to the secretary to write it down. Regardless of the previous announcement, she somehow ended up at the bottom of the list of speakers.

This woman is me, - Kato Mikeladze, delegate of Kutaisi Women's Interparty Organization.

10 male guests and party members spoke, after which the list was closed. The secretary noticed that I had lost the right to speak.

.. I was advised, at the time when the meeting was interrupted for a few minutes, to go to Mr. Tchkhenseli, who was presiding that day, and ask him to give me a speech.

I went up and addressed him, he gave me the following answer to my proposal: "We do not allow Georgian organizations to speak".

- We will understand that you did not allow a Georgian woman to express her joy and need at the first national congress.

- But you can't interpret it that way!

- We cannot interpret it in any other way, I answered him and turned back. What could I do? I surrendered to the strength of the elders and ran to my chair disappointed. But my spiritual distress was all the more burning for me, when I could not find a single sympathizer among so many men..." (Mag. Voice of a Georgian Woman, K. Mikeladze, Us and the National Congress, 1917, No. 32).

ჩემი სიტყვა, რომლის წარმოთქმის უფლება არ მომცა ბ. აკ. ჩხენკელმა ეროვნულ ყრილობაზე 20 ნოემბერს ქ. თბილისში

საქართველოს მოქალაქენო!

„აღტაცებული იმ დიდი საისტორიო ნაბიჯით, რომელიც დღეს აქ გადადგეს საქართველოს მებრძოლმა მამულიშვილებმა, მე, როგორც წარმომადგენელს ქუთაისის ქაღათა ინტეგრირაციულ ორგანიზაციისას, ვადავ დამდევს, იმ დროს, როდესაც იხვევა ფოქმა და საძიკვედი ჩვენი ეროვნული ცხოვრებისა, გახდავსცე ეროვნულ ყიდილობას გულის თქმა და ზიანზანი ქაღათვედ ქადებისა, რომ განახლებულმა საქართველომ ეღთხედ და სამუდამოთ მოსპოს ბაღბაღოსული ნაშთი ქადათა მონობისა.

საქართველოს მოქალაქენო, ისტორიამ აი იცის უფრო სამაღცხვინო მოვდენა, როგორც აიის თავისი უცნაური შედევით მონობა დედაკაცისა. უდიდესი უბედურება ეიისა და კაცობიიობისა აიის დავიწყება და უყუხადლებობა დეღობითი სქესის ბუნებრივი და მოქალაქუხი უფდებისა. თქვენ, რომედნიც ებიძვით დადმომიეობას, იმ დადმომიეობას, რომედმაც პიიხვედ დედაკაცის ადამიანური პიიოვნება დამონავა. ჩვენ, ქაღათვედი ქადები, დაღმუნებუდი ვაღთ, რომ თქვენ საქაღათვედოს განახლებულს ეროვნულ შენობაში ამ სიავეს და უსამაღთდობას აი შეიღანთ.

ძვედმა იევოლუციებმა, თუ რომ დამსხვიეღს დესპოტიუხი ფეოდალუხი წესწყობილება და დედაკაცის კაღაკეტიდ ცხოვრებას კაღი გავლეს, სამაგიეღოთ, ქადათა უფდებიივი მდგომაღეობა მათ ვეღაფიით ვეღ შესცვადეს, რომდის გამო ფბიიზედი ნაწიდი დეღობითი სქესისა თავის მწაღე ზვედღზე რაფიქიებუდი დღეს ოდნავ კუდღუღედ ქვეყანაში ბიიოდღას აცხადებს.

ოიგვაღმა აღზღად, ოიგვაღმა სამაღთადმა და ზნეობამ, იმდენათ განახსხვავა ოღთავუ სქესის ცხოვრება და ადამიანობა, რომ ბუნებრივათ თავი უნდა ეჩინა იმ ანგაგანიბმს მათ შოიის, რომელიც მოწინავუ ქვეყნების ქადათა მოძღაობამ დავგანახა.

მოქალაქენო, საქაღათვედო ისტორიუდად აი იყო ჩვეუდი ქადათა მონობას. მაშინ როდესაც მთედ აღმოსავდეთში ქადები უკიდუღეს პიიოვნულ შევიწიოებას განიცდიდენ, ჩვენი სამშობლო იმ დროსაც კი, როცა მთედი ქვეყნის ცხოვრება და აიხებობა მუშტის დადღზე იყო დამყაღებუდი და ფიიიკუღათ სუსტი სქესის დამონება უფრო გასამაღთდებედიც, ვიდღე დღევანდელს კუდღუღედ ცხოვრებაში, ქაღათვედი ქადი შედაღებოთ თავისუფდებოთ საღვებდობდა, როგორც ოჯანში, ისე საზოგადოებაში. ქაღათვედი ბადბის ცოდქმიობა ამხანაღუხი ხასიათისა იყო, ისიც გამომხაღვედი, თუ ჩვენი დღევანდელი

My speech, which Mr. Ak. Tchkhenskeli did not allow me to make at the National Congress on November 20, in Tbilisi:

Citizens of Georgia!

“I am delighted by the great historical step taken here today by the fighting patriots of Georgia. As a representative of the Kutaisi Women's Inter-Party Organization, I was entrusted with the duty, at a time when the form and foundation of our national life is being determined, to convey to the National Congress the heart and intentions of Georgian women, that the renewed Georgia will wipe out the barbaric remains of women's slavery once and for all.

Citizens of Georgia, history does not know a more shameful event, such as the enslavement of women with its strange results. The greatest misfortune of the nation and humanity is the forgetfulness and neglect of the natural and civil rights of the female sex. You who fight against power, the power that first enslaved the human personality of women. We, Georgian women, are sure that you will not bring this evil and injustice to the renewed national building of Georgia.

The old revolutions, if they destroyed the despotic feudal system and opened the door to the closed life of women, on the other hand, they could not change the legal status of women, because of which the sober part of the female sex, thinking about its bitter fate, declares a fight in a slightly cultured country today.

The two kinds of upbringing, the two kinds of law and morality, have so distinguished the life and humanity of the two sexes that it was natural to have an antagonism between them which the women's movement of the advanced countries has shown us.

Citizens, historically, Georgia was not used to the slavery of women. While all over the East, women were experiencing extreme personal harassment, even in our homeland, when the life and existence of the entire country was based on the power of the fist, and the enslavement of the physically weaker sex was more justifiable than it is today in cultural life, Georgian women enjoyed relative freedom, both in the family and in society. The marriage of the Georgian people was of a companionate nature, which is expressed, if not by our present life, by our ancient mother-tongue, which called such a union by the name of conjugality. Georgian women were not cut off from public activities either, and at the time when our heroic men were sharpening the blade to repel the enemy, our old mothers were living a civil life. They spread learning, education, faith, medicine, they built temples, fortresses and others that were destroyed by the enemy.

ცხოვრება ახა, ჩვენი უძველესი დედა-ენა, რომელმაც ასეთს კავშირს სახედად მუდღერობა უწოდა. ქაითველი ქალი აიცი საზოგადო მოღვაწეობას იყო მოწყვეტილი და იმ დროს, როცა ჩვენი გმიხი მამაპაპანი ფახხმადლა დესდნენ მგხის მოსაგეხიებდად ჩვენი ძველი დედები სამოქალაქო ცხოვრებას ჭიხისუფდობდნენ. ავიცდებდნენ სწავლა განათლებას, სახწმუნობას, ექიმობას, აშენებდნენ მგხისაგან აობხებუდ გაძიებს, ციხე სიმაგეხებს და სხვა.

ახი პოდიტიკუი საქმეებს უდგენ ქაითველი ქალები განზე და თავიანთი უნაიით და გონიეიი მეცადინეობით, ახა ეითხედ შუეუეითებიათ დანაწიებუდი კუთხეები საქაითვედროსა. ქაითველი ქალები ეხეოდნენ თვით საგაიეო პოდიტიკაშიაც და დიდათ საკეთიღოთაც ჩვენი ქვეყნისათვის.

ასეთი ფაითო სამოქმედო ასპაიების წინ გახდაშდამ ქაითველი ქალში ჰაიომნიუდად შეახავა ყველა ის თვისებები, რომელიც ადამიანის სხუდს პიხოვნებას იმ დროისათვის გამობაგავდა და ახა მაიგო თვისებები თავისი სქესისა, ხისთვისაც მას ქაითვედმა ხაღბმა სახედად დედაკაცი უწოდა, ე.ი. ქალი-ადამიანი და მით დედაკაცისა და მამაკაცის პიხოვნებას ეითნაიიი ზნეობიიიი დიხებუდება მისცა, ხაც გამოსტქვა კიდევ ჩვენმა უდიდესმა ეხოვნუდმა მგოსანმა ხუსთავედმა თავის „ვეფხვის ცყაოსანში“.

ასეთ პიხოვნუდი თავისუფდებით ქაითველი ქალში განვითაიებუდი იყო ისეთი ძლიეიი სუდიეიი ენეიგია, რომელიც ყოვედგვაი გასაჭიხს უმკდავედობდა. ჩვენი ხადუიი ანდაზა ამბობს: „დედაკაცს, მანამ ქმაიი ჰყავს, ამიხანია და როცა დაქეიივდება, ამინაით ამიხანი“-ო! ეს ანდაზა იმის გამომტქმედიია, რომ ქაითველი ქალი გასაჭიიში, ახა თუ აი იბნეოდა, ახამედ როცა მაიგო, ობდად ხიებოდა, თავის სუდიეიი ძადას და აქტიუობას აოიკეცებდა. და თუ ეს ძადა დლეს მიმქაიდა და ვიციით ხისი და ვისი მიზეზითაც, მოქალაქენო, ტქვენი მოვადეობაა, შექმნათ პიხოები ამ ძადათ აღდგენისა და განახლებისა.

საქაითვედროს მოქალაქენო, დლეს ჩვენი სამშობლო ქვეყანა საუკუნოებიიიი მონობის ჭაჭვსა სწყვეტს. მაგამ ტქვენ, თავისუფდებისთვის მებიძოდმა გმიხებმა, რომ მინაიქოთ მას ნამდვიდი თავისუფდება, ტქვენთან ეითად მას წინ, აღდგენიდი, თავისუფადი მოქალაქე ქაითველი ქალი უნდა მოუძღვოდეს. გამაიქოს თავისუფად საქაითვედროში სწოხუფდიან ქადვაჟთა მომავად თანამშეომობას!“ (გაზ. „ხმა ქართველი ქალისა“, კატო მიქელაძე, ჩემი სიტყვა, რომლის წარმოტქმის უფლება არ მომცა ბ. აკ. ჩხენკელმა ეროვნულ ყრილობაზე 20 ნოემბერს ქ. თბილისში, 1917, №32).

აღსანიშნავია, რომ პირველი რესპუბლიკა მსოფლიოში მოწინავე ქვეყანა გახდა მსოფლიოში ქალების პოლიტიკური უფლებების მინიჭების კუთხით.

Georgian women do not set political affairs aside, and with their skills, intelligence and studies, they have united the divided corners of Georgia more than once. Georgian women even interfered in foreign policy and did great good for our country.

The access to such a wide field of action, harmoniously mixed all the qualities that expressed the full personality of a person at that time, and not only the qualities of her gender, for which the Georgian people called her a "Deda-katsi", i.e. A female-person and gave the same moral value to the personality of a woman and a man, which was also expressed by our greatest national shepherd Rustaveli in his "The Knight in the Panther's Skin".

With such personal freedom, a strong spiritual energy was developed in a Georgian woman, which could cope with all kinds of difficulties. Our folk proverb says: "A woman, as long as she has a husband, is a hero, and when she becomes a widow, she is more than a hero!" This proverb is an expression of the fact that a Georgian woman was not confused in times of trouble, but when she was left alone and orphaned, she doubled her spiritual strength and activity. And if this power is disappearing today, and we know why and for whose reason, citizens, it is your duty to create conditions for the restoration and renewal of these powers.

Citizens of Georgia, today our homeland is breaking the age-old chain of slavery. But you, the heroes fighting for freedom, in order to grant her real freedom, together with you, a restored, free citizen Georgian woman should lead her forward. Long live the future cooperation of equal women and men in free Georgia!" (Mag. Voice of Georgian Woman, Kato Mikeladze, my speech, which Mr. Ak. Tchkhenskeli did not give me the right to speak at the National Congress on November 20, Tbilisi, 1917, No. 32).

It is worth noting that the First Republic became one of the leading countries in the world in terms of granting political rights to women.

On November 22, 1918, the National Council of Georgia approved the law - "Regulations on Constituent Assembly Elections":

Chapter I, general provision - "The constituent assembly shall be composed of members elected by the residents by universal - regardless of gender - equal, direct and secret voting according to the rule of proportional representation."

Chapter II, Article 3 - "Citizens of both sexes of the Republic have the right to participate in the elections of the Constituent Assembly."

1918 წლის 22 ნოემბერს საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ დაამტკიცა კანონი – „დებულება დამფუძნებელი კრების არჩევნებისა“:

თავი I, საერთო დებულება - „დამფუძნებელ კრებას შეადგენენ წევრები, არჩეული მცხოვრებთა მიერ საყოველთაო – განურჩევლათ სქესისა, – თანასწორის, პირდაპირის და ფარულის ხმის მიცემით პროპორციული წარმომადგენლობის წესისამებრ.“

თავი II, მუხლი 3 - „დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს რესპუბლიკის ორივე სქესის მოქალაქეთ.“

დამფუძნებელი კრების არჩევნებში 26 ქალი კანდიდატი მონაწილეობდა, მათგან უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს წევრი გახდა ხუთი: ქრისტინე შარაშიძე, ელეონორა ტერ-ფარსეგოვა, ანა სოლოლაშვილი, ელისაბედ ნაკაშიძე-ბოლქვაძე და მინადორა ორჯონიკიძე-ტოროშელიძე.

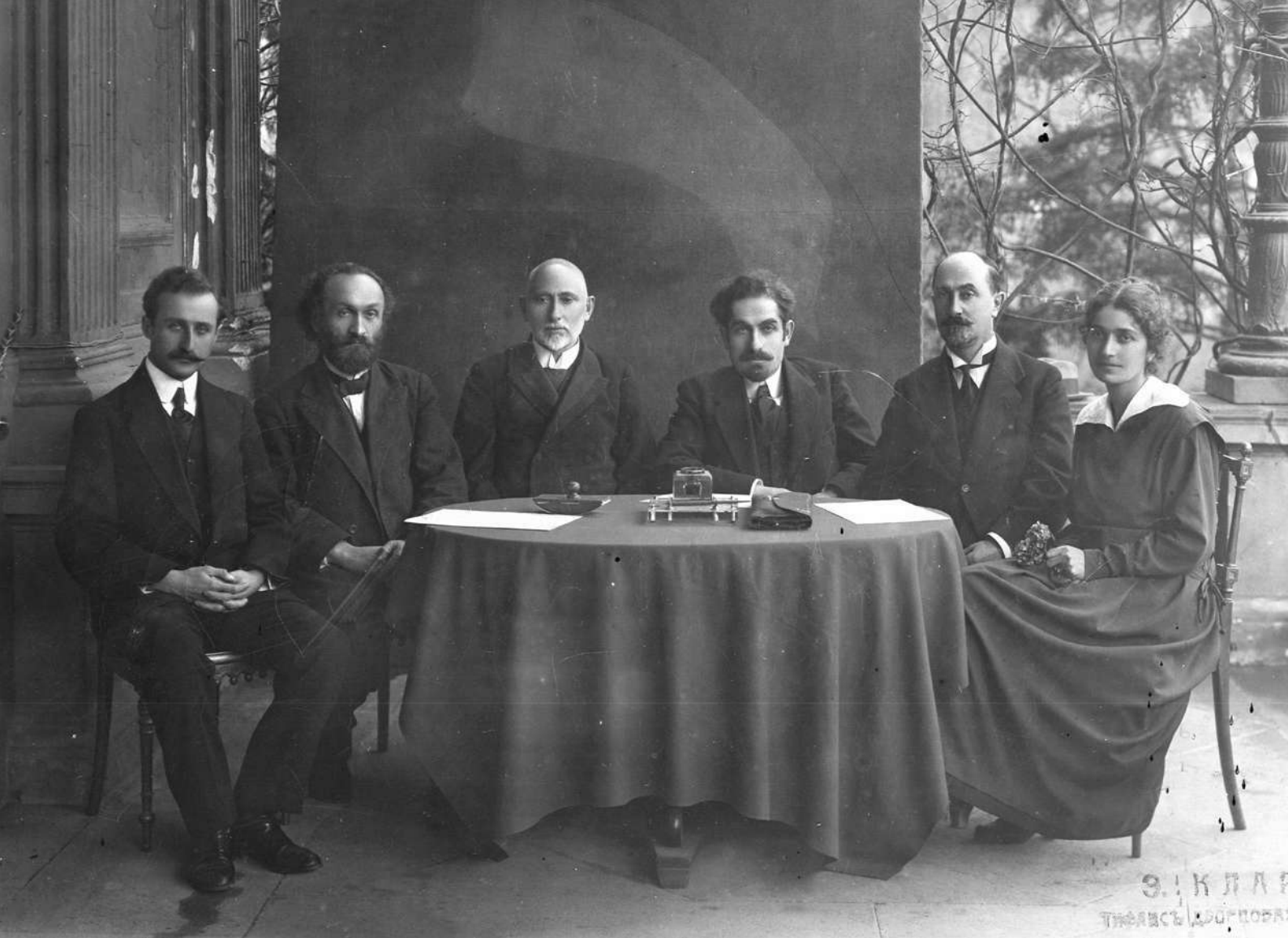
26 female candidates participated in the elections of the Constituent Assembly, five of them became members of the highest legislative body: Kristine Sharashidze, Eleonora Ter-Parsegova-Makhviladze, Anna Sologhashvili, Elisabeth Nakashidze-Bolkvadze and Minadora Orjonikidze-Toroshelidze.

ეკატერინე (კატო) მიქელაძე (1878-1942) – ფემინისტი აქტივისტი, მწერალი, ჟურნალისტი, პედაგოგი. დაამთავრა ბრიუსელის უნივერსიტეტის სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი. 1917-1918 გამოსცემდა ფემინისტურ გაზეთს „ხმა ქართველი ქალისა“.

Ekaterine (Kato) Mikeladze (1878-1942) – feminist activist, writer, journalist, teacher. She graduated from the Faculty of Social and Political Sciences of the University of Brussels. In 1917-1918, she published the feminist newspaper "Voice of Georgian Woman".

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliamentary Library of Georgia

საქართველოს პირველი რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმი:

კონსტანტინე ჯაფარიძე, გრიგოლ ნათაძე, ექვთიმე თაყაიშვილი, ალექსანდრე ლომთათიძე, ქრისტინე შარაშიძე, სვიმონ მდივანი.

მთავრობის სასახლის აივანი (დღევანდელი მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლე). ფოტოგრაფი - ე.კლარი. 1919 წელი.

Presidium of the constituent assembly of the First Republic of Georgia:

Konstantine Japaridze, Grigol Natadze, Ekvtime Taqaishvili, Aleksandre Lomtadze, Kristine Sharashidze, Svimon Mdivani.

Balcony of the Government Palace (today's Student-Youth Palace). Photographer - E. Klar. 1919 year.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ქართული უნივერსიტეტი
GEORGIAN UNIVERSITY

1918 წლის 8 თებერვალს (ძვ. ს. 26 იანვარი) თბილისში გაიხსნა ამიერკავკასიაში პირველი უნივერსიტეტი, რომლის დაარსების მიზანს რუსიფიკატორული პოლიტიკის მიმართ წინააღმდეგობა და ეროვნული ღირებულებების დაცვა წარმოადგენდა. რუსეთის მიერ გაწეული წინააღმდეგობის მიუხედავად, უნივერსიტეტმა, როგორც საქართველოში ევროპული ტიპის უმაღლესმა სკოლამ, საფუძველი მოუმზადა საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებას 1918 წლის 26 მაისს.

ამიერკავკასიაში პირველი უნივერსიტეტი საქართველოს ეროვნული საბჭოს სახელით აკაკი ჩხენკელმა გახსნა. იგი, ამავე დროს, უნივერსიტეტის დამფუძნებელი საზოგადოების თავმჯდომარე იყო.

აკაკი ჩხენკელი ჯერ კიდევ რუსეთის დუმის წევრის სტატუსით ითხოვდა ტფილისში უნივერსიტეტის გახსნას. 1912 წლის 10 დეკემბრის სიტყვით გამოსვლის დროს აღნიშნა:

„ყველა თქვენგანისათვის ცნობილია, ბაგონო სახელმწიფო სათათბიროს წევრებო, ჩიოთ დასხუდდა ინოვაციების (ახაჟების) თხოვნა, ცფილისში უნივერსიტეტის გახსნის შესახებ. ცენჭიკაღუხმა ხედისუფდებამ უახი უთხია, ცყუიდად კი ახ ამბობენ საზღვაჩგაჩეთ, რომ ხუსეთი უცნაუხოების ქვეყანაა. მაჩთდაც, ახაჟსები ითხოვენ ყუხადლებას, ბაგონო ნაციონალისტებო, ...მათთვის ხუსუდი უნივერსიტეტის გახსნას თქვენი ღხმადპაგივცემუდი ხედისუფდება უახით პასუხობს. ჩას ნიშნავს ეს?“ (დ. ჭუმბურიძე, აკაკი ჩხენკელი სახელმწიფო მოღვაწე, დიპლომატი, მამუდიშვიდი, თბ. 2018, გვ. 47).

უნივერსიტეტის გახსნა

„26 იანვარი შეიძლება ჩაითვალოს ქაითვედი ხადხის კუდგუხუდ დღესასწაულათ. 26 იანვარს თბილისში გაიხსნა

On February 8, 1918 (January 26, old style), the first university in Transcaucasia was opened in Tbilisi, the purpose of which was to oppose the Russification policy and protect national values. Despite Russia's opposition, the university, as a European-type high school in Georgia, prepared the ground for the declaration of Georgia's independence on May 26, 1918.

Akaki Tchkhenskeli opened the first Georgian university in Transcaucasia on behalf of the National Council of Georgia. At the same time, he was the chairman of the founding society of the university.

Akaki Tchkhenskeli, whilst still a member of the Russian Duma, demanded the opening of a university in Tbilisi. During his speech on December 10, 1912, he noted:

"It is known to all of you, members of the State Council, how the request of foreigners (non-Russians) to open a university in Tbilisi ended. The central government refused, and it is not for nothing that they say abroad that Russia is a country of strange things. Indeed, non-Russians demand attention, Mr. Nationalists, ... your deeply respected government refuses to open a Russian university for them. what does this mean?" (D. Tchumburidze, Akaki Tchkhenskeli statesman, diplomat, patriot, Vol. 2018, p. 47).

Opening of Georgian University

"January 26 can be considered a cultural holiday of the Georgian people. On January 26, the first Georgian university

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Tbilisi state university

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved in the National Parliamentary Library of Georgia

პიხვედი უნივერსიტეტი: უნივერსიტეტის გახსნას აუპაჩებელი ხარბი დაესწრო, განსაკუთრებით ახადგაზიხრობა. ბევრი გახეთ დახრა, გიმნაზიის ვიხედ დახბაზმაც ვეი დაიგია ყვედანი. უნივერსიტეტი გახსნა საქაიხთვედოს ეხოვნურ საბჭოს დავადებით აკაკი ჩხენკედმა.

მოქადაქენო, სთქვა მან – საქაიხთვედოს ეხოვნურ საბჭოს მონდობილობით ბედნიეხება მაქვს, გავხსნა პიხვედი უნივერსიტეტი (გაში). მე ვამბობ პიხვედითქო, აქედან ცხადია, დღევანდელი დღე მნიშვნელოვანი დღეა ჩვენი ქვეყნის კულტურულ ცხოვრებაში. დღემდე ჩვენ ახ გვექონია ახე ეხთი მაღალი სასწავლებელი.

ეხს, ხომედსაც ახა აქვს თავისი სამეცნიეხო ტაძაიხი, ახ შეუძლია სთქვას, ხომ იგი სხურ-ასაკოვანია. ხოცა მე მესმოდა საზღვაი-გაიხეთ საქაიხთვედოს შესახებ საგმიხო ამბები, თუ ხა მონაწილეობას იღებდა იგი განმათავისუფლებედ მოძაობაში, – მაშინ მეკითხებოდენ, ხამდენი უნივერსიტეტი, პოლიტეხნიკუმი და უმაღლესი სასწავლებელია საქაიხთვედოში და მე ამ შეკითხვაზე მხოლოდ გაწითლებით ვუპასუხებდი: ჩვენ ახ შეგვეძლო განათლება მიგველო სამშობლო ენაზე. თუ ხატომ ახ გვექონდა მაღალი სასწავლებელი, ამის მიზეზი ყვედამ იცის. ჩვენ სხვებთან ეხთად ვიყავით ჩაგხური ეხი, მოკდებუდი ყოვედგვაი უფლებას. ახდა მოგვეცა საშუადება, გავხსნათ უნივერსიტეტი. ეს მიეწეხება დიდ მოძაობას, ხომედშიც აქტიუი მონაწილეობას იღებდა ქაიხთვედი ეხი მისი დემოკრაია. ჩვენ დიდი სიხაურით უნდა მივეგებოთ ამ ხანის დაწყებას, ქაიხ. უნივერსიტეტის გახსნას. ეხთა ისტოხიაში ახის მაგადითები, ხოცა ეხი იჩენს უნახს ეხთ ხომედრმე დახგში, ვთქვათ, პოლიტიკაში, პუბლიცისტიკაში. მაშინ მეცნიეხებისათვის მას აღაი ხჩება ძადა და ღონე. ჩვენ სწავლა-განათლების მხით ბევრ ეხს ჩამოვხჩით უკან, ისეთ ეხებსაც, ხომედებიც პოლიტიკუხათ ჩვენზე დაბდა დგანან. ჩვენ გვესაჭიხოება შესწავლა წაიხსურის, შეგნება აწმყოსი და გათვადისწინება მომავლის. ეს სხურებითაც ახ მოასწავებს, ხომ ჩვენ უნდა ვიახოთ წაიხსურის გზით. ახა, ჩვენ უკვე შევედქით იმ გზაზე, ხომდითაც განათლებუდი ეხები მიდიან. წაიხსურის შესწავლა გვესაჭიხოება ჩვენ აწმყოს შესაგნებათ და მომავლის გასათვადისწინებათ. ჩვენ უნდა ვიცოდეთ თანამედხოვე მეცნიეხების დახგები, შევისწავლოთ ახადი მეთოდები; ეს საჭიხოა მომავად მასწავლებლებისათვის.

ახა ნაკდებ საჭიხოა სხვა ეხთა ცნობა, მათი წაიხსურის, აწმყოს და მომავლის შესწავლა-გათვადისწინება. მეცნიეხება ახ ახის , ფაიხგური, ინგლისუი. იგი ეხთია. მხოლოდ ფოხმა, სახე შეიძლება იყოს ეხოვნური. მეცნიეხება ამიგომ საუკეთესო იაიხალია ხადხთა დაახლოვებისა. იგი ხომ ეხოვნური იყოს, მაშინ გაძნედებოდა ხადხთა შოხის კავშირისა და სოლიდარობის განმტკიცება. ამიეხ კავკასიაში იშვიათია ისეთი ადამიანი, ხომედსაც შემოვდიდი ჰქონდეს ეს მხაიე. საჭიხოა ეხთმანეთის შესწავლა, პატივისცემა. თუ ახ ახის „შენ“ ახ იქნება ახე „მე“: ხადგანაც ახსებობს „მე“; მაშასადამე ახსებობს „შენ“.

was opened in Tbilisi: the opening of the university was attended by many people, especially the youth. Many remained outside and even the spacious hall of the Georgian gymnasium could not accommodate all of them. The university was opened by the order of the National Council of Georgia by Akaki Tchkhenkeli.

Citizens, he said - with the trust of the National Council of Georgia, I am fortunate to have opened the first Georgian university (applause). I say first of all, it is clear from this that today is an important day in the cultural life of our country. Until now, we have not had a single higher education institution.

A nation that does not have its scientific temple cannot say that it is mature. When I heard the heroic news about Georgia abroad, about the participation it took in the liberation movement, they asked me how many universities, polytechnics and higher education institutions there are in Georgia. I blushed when answering this question: we couldn't get an education in our mother tongue. Everyone knows why we didn't have a higher education institution. We, along with others, were an oppressed nation, deprived of all rights. Now we have been given the opportunity to open a Georgian University. This is attributed to a great movement in which the Georgian nation, its democracy, played an active part. We should welcome the beginning of this age with great joy. There are examples in the history of nations when a nation shows its ability in one or another field, say, politics or journalism. Then there is no strength and effort left for science. We are lagging behind many nations in terms of education, including nations that are politically below us. It does not entirely mean that we must walk in the ways of the past. No, we are already on the path that enlightened nations are taking. We need to study the past in order to understand the present and consider the future. We must know the fields of modern science, study new methods; This is necessary for future teachers.

It is no less necessary to know other nations, to study and take into account their past, present and future. Science is not Georgian, French, or English. It is one. Only form and face can be national. Therefore, science is the best tool to bring people together. If it were national, then it would be difficult to strengthen the connection and solidarity between peoples. Therefore, it is rare in the Caucasus to have such a person who has visited this area. It is necessary to study and respect each other. If there is no "you" there will be no "I". As there is an 'I', therefore there is a 'you'.

The most sacred duty of the Georgian University is to serve the legitimate needs of democracy, it should be closer to the people. If earlier national culture was available to a narrow group, today national culture is national only when it becomes available to the whole people. There should be no difference. Everyone should have the opportunity to study science. Science should be the defender of democracy. The connection between

უნივერსიტეტის უწმინდესი მოვადეობაა, ემსახუროს დემოკრატიის კანონიერი მოთხოვნებებს, იგი უნდა დაუახლოვდეს ხალხს. თუ წინათ ეხოვნური კულტურა ვიწრო ჯგუფისთვის იყო ხედმისაწვდომი, დღეს ეხოვნური კულტურა მხოლოდ მაშინ ახის ეხოვნური, როცა მთელი ხალხისთვის ხედმისაწვდომი გახდება. ახ უნდა იყოს ახავითაჲ განსხვავება. ყველას უნდა ჰქონდეს საშუალება, დაეწაფოს მეცნიერებას. მეცნიერება უნდა იყოს დემოკრატიის დამცველი. დემოკრატიასა და მეცნიერებას შორის ახსებული კავშირი უნდა იყოს დაცული ქართულ უნივერსიტეტში. უნდა ვიქონიოთ იმედი, რომ ქართულ უნივერსიტეტის ხედმდღვანელები პიხნათღათ შეახულებენ წმინდა მოვადეობას (ხანგძღვი გაში).

დასახუდს, აკაკი ჩხენკელი მიესადმა ქართულ უნივერსიტეტის დაახსების ინიციატორს პ. ივ. ჯავახიშვიდს და ღჲმა მადღობა უძღვნა მას დიდი ამავისათვის.

ჲმყოფიდ საზოგადოებამ ხანგძღვი გაშისცემითა და ოვაციებით დააჯიდღოვა ივ. ჯავახიშვიდი, რომედმაც საფუძველი ჩაუყაჲა ქართულ უნივერსიტეტს.

გაზეთი „ერთობა“, 1918, №22, გვ. 2-3.

აკაკი ჩხენკელის მოგონებები უნივერსიტეტის გახსნის დღესთან დაკავშირებით

„... 26 იანვახს 1918 წედს მე მხვდა წიდად გამეხსნა ჩვენს დედაქადაქში საქართვედოს ეხოვნური საბჭოს სახედით, პიხვედი უნივერსიტეტი. ჩემთვის ძნელია მოგონება, ჲ ვთქვი ამ დღეს თავმჯღრმაჲის სავახძიდან, მახსოვს მხოლოდ ახარვეუდებოვი მღედვაჲება, გუდის გოკვა, რომედიც განვიცადე.

ჩვენ ვხსნიდით, ასე ვთქვათ, კეჲდო უნივერსიტეტს: მას კიდევ ახ ეჲქვა „სახედმწიფო“, ჲადგან უკანასკნელი მხოლოდ ოთხი თვის შემდეგ გაჩნდა. ეხოვნური ყიღობა შესდგა ნოემბეჲს 1917 წედს, რომდისგან იშვა თვით ჩემი გამომგზავნი ეხოვნური საბჭო, გაჲდაქმნიდი 26 მაისის შემდეგ საქართვედოს დხოებით პაჲდამენგად. ახსებობდა, ამის გაჲდა, საქართვედოს დამოუკიდებელი ეკდესია, რომდის მეთაუჲი, აწ განსვენებული კათადიკოზი კიხიონი, პიხადათ დაესწო უნივერსიტეტის გახსნას.

მაგჲამ ყვედა ეს ჯეჲ კიდევ ახ იდღეოდა საკმაო საბუთს, რომ საქართვედოს ხმამაღდა ეთქვა თავისი გუდის-ნადები, თავისაკუთაჲმიწა-წედისბატონპაგჲონადგამოეცხადებია. ბევი იყო ამისათვის დაბჲკოღება და პიხვედ ჲიგზე უაღჲესათ მტჲული განწყობიდება ედემენტებისა ჩვენი ქვეყნის ჲუსეთისაგან გამოცადკავების მიმაჲთ.

გამოცადკვეება ჲაა, თვით უნივერსიტეტის დაახსებაც ეჲთგვაჲ მიწუსად ჩავვითვადეს! მე მოწმე ვიყავი, ჲ ჭაპან-წყვეტა განიცადეს ივ. ჯავახიშვიდმა და მისმა ვიწო ჯგუფმა, სანამ მიზანს მიადწედენ. თუმცა ჲევოღუციის

democracy and science should be preserved in the Georgian university. We should hope that the heads of the Georgian University will fulfill their sacred duty with dedication (long applause).

At the end, Akaki Tchkhenskeli welcomed the initiator of the establishment of the Georgian University, Pr. Iv. Javakhishvili and thanked him deeply for this great work.

The satisfied public awarded Iv. Javakhishvili with applause, who laid the foundation of the Georgian University.

Newspaper Ertoba, 1918, No. 22, p. 2-3.

Memories of Akaki Tchkhenskeli regarding the opening day of the university

"... On January 26, 1918, I had the opportunity to open the first Georgian university in the name of the National Council of Georgia in our capital. It is difficult for me to remember what I said that day from the chairman's chair, I only remember the extraordinary excitement, the heart race that I experienced.

We were opening, so to speak, a private university: it was not called "state" yet, because the last one appeared only four months later. The National Congress was held in November 1917, from which the National Council, which was my sender, was born, transformed into the Provisional Parliament of Georgia after May 26. Apart from that, there was an independent church of Georgia, whose head, now deceased Catholicos Kyryon, personally attended the opening of the university.

But all this still did not provide enough evidence for Georgia to say its heart's desire, to declare itself as the owner of its own land and water. There were many obstacles to this and, first of all, the extremely hostile attitude of the Georgian elements towards the separation of our country from Russia.

Not only separation, even the establishment of the university was considered a kind of disadvantage! I was a witness to the chaos experienced by Iv. Javakhishvili and his close group before reaching their goal. However, in the first period of the revolution, as if under the wings of complete freedom, it was completely impossible to open a university, if you want a private one. The custom of the old regime still

პიხვედ ხანაში, მაშასადამე, თითქოს სხუდი თავისუფლების ფრთების ქვეშ, უნივერსიტეტის, თუ გინდ კვიძოსი, ნებადაუთვრელად გახსნა ყოველად შეუძლებელი იყო. ძველი ხეუბნის ადათი ჯეხ კიდეც განაგვიძობდა თბილისში, სადაც დაგვირგინდი იყო დიდძალი ხულის ჯახი და თავს იყიდნენ უამრავი დედეგატები ანატოლიის ფრთვიდან; საკმაოსი იყო უბნადო წასისინება, რომ მთელი ეტი კანონის გახეშე გამოეცხადებიათ. თანამედროვეთ ახლოვთ, ხოგოხი შიშის ქვეშ მუშაობდა ჩვენი ეხოვნური საბჭოც; ის ახადეგადუხი იყო დასაწყისში და მისი წევრები კიდეც უახობდენ გახეშეთა წინაშე მასში მონაწილეობას...

ჩვენი მეცნიერული ძალები ისე იყვნენ დაფანტული ხუსეთის სხვა და სხვა მალად სასწავლებლებში, რომ მხოლოდ ჩრუდთ თუ შეედროთ განესაზღვრათ მათი ხაოდენობა და ღიხსება. ამ მხივ ივანე ჯავახიშვილის დახბანდუხი მტკიცებანი, მისი შეუხევედი ხწმენა, რომ სიგყვას საქმედ აქცევდენ, საკმაო თავლები იყო ჩვენთვის, რომ გავეტაცნეთ მის იდეას და ხედიც შეგვეწყო შედლებინდაგვახათ.

მე მქონდა ბედნიერი შემთხვევა, დავსწიხობდი, ხოგოხც ეთი მხავადთაგანი, ჩვენი უნივერსიტეტის სამი წლის თავს, იანვახს 1921 წელს, მოსმენილმა ანგახიშებმა გადაგვიშადა ისეთი მდიდახი და მხავად ფეხოვანი სუხათი უნივერსიტეტის ხეღისა და განვითარების, რომ 1918 წელში გამოთქმული იჭვები სასაცილოდ ახ გვყოფნიდა. და თუ ხამეზე მწყებობდა ეხდა გუდი, ეს იმაზე, რომ ეთხედაც ვეხ მოვახეხხე, მიუხედავთ განმეოხებითი მიპატიჟებისა, დამოუკიდებედ საქახთველოში ეთი წლის ყოფნის დხოს, ქახთუდ დექციებზედ დასწიება“ (გ. შახაძე, უცხოეთის ცის ქვეშ, 1991, გვ. 71-75).

1928 წელს უნივერსიტეტის დაახსების 10 წლის იუბიდე უკვე ემიგრაციაში მყოფმა აკაკი ჩხენკედმა აღნიშნა, რომელსაც ხევაზ გაბაშვიდი თავის მოგონებებში აღნიშნავს:

„19 თებეხვადს პახიბში გადახდიდ იქმნა საქახთველოს ეღის ბ-ნ ა. ჩხენკედის თავმჯდომახეობით დღესასწაული საქახთველოს უნივერსიტეტის 10 წლის თავის აღსანიშნავად. დაესწო მხავადი საზოგადოება. იყვნენ ბევრი უცხოელები, ისეთები, ხოგოხც „ფხანს-ოხიანის“ თავმჯდომახე, ნაციონალური ბიბლიოთეკის პეხედიენტი, ხექტოხი აღმოსავლეთის ფაკულტეტისა, წახმომადგენლები სტუდენტთა საეითაშოხისო ოგანინზაციიდან და მხავადი სხვა. ზეიმი გახსნა ბატონმა აკაკი ჩხენკედმა. შემდეგ წახმოთქვა სიგყვები პხოფესოხ ექვთიმე თაყაიშვილის (უნივერსიტეტის ეთ-ეთი დამაახსებედთაგანი) მიეხ, ბ-ნ შევადიესი (საფხ. ყოფიდი უმაღლესი კომისახი კავკასიაში) და მ. ხუნდაძესი. შესვენების დხოს უკახვდა სიმებიანი ოხკესტრი. საზოგადოება ფხიად კმაყოფიდი დახჩა“ (გ. შარაძე, ჟურნალისტიკის ისტორია, ტ. II, გვ. 76, თბ. 2001).

continued in Tbilisi, where a large Russian army was gathered and numerous delegates from the Anatolian front flocked; A simple taunt was enough to declare the whole nation lawless. Modern people remember how our National Council worked under fear; It was illegal to begin with and even its members publicly deny participating in it..

Our scientific forces were so scattered in other higher educational institutions of Russia that only a select few could determine their number and value. In this regard, Ivane Javakhishvili's unwavering conviction, his unshakable belief in turning words into deeds, were sufficient guarantees for us to get acquainted with his idea and to support him as much as possible.

I had the happy occasion of being present, as one of many, at the tercentenary of our University, in January, 1921. Thereports I heard gave us such a rich and varied picture of the growth and development of the University that the doubts expressed in 1918 were now ridiculous. And if I was sad about something now, it was because I failed even once, regardless of repeated invitations, during my one-year stay in independent Georgia, to attend Georgian lectures" (G. Sharadze, "Under the Foreign Skies", 1991, pp. 71-75).

In 1928, the 10th anniversary of the foundation of the university was celebrated by Akaki Tchkhenskeli, already in exile, which Revaz Gabashvili mentions in his memoirs:

On February 19, the ambassador of Georgia, Mr. A. Tchkhenskeli chaired the celebration of the 10th anniversary of the University of Georgia. Many societies attended. There were many foreigners, such as the chairman of "France-Oriant", the president of the National Library, the rector of the Eastern Faculty, representatives from the international students' organization and many others. Mr. Akaki Tchkhenskeli opened the celebration. Then the words were spoken by Professor Ekvtime Taqaishvili (one of the founders of the university), Mr. Chevallier (former High Commissioner of France in the Caucasus) and M. Khundadze. A string orchestra played during the break. The public was very satisfied" (G. Sharadze, History of Georgian Journalism, vol. II, p. 76, vol. 2001).

კალისტრატე ცინცაძე (1866-1952) – სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი და მცხეთა თბილისის მთავარეპისკოპოსი 1932-1952 წწ

Kalistrate Tsintsadze (1866-1952) - Catholicos-Patriarch of All Georgia and Mtskheta Tbilisi Archbishop 1932-1952

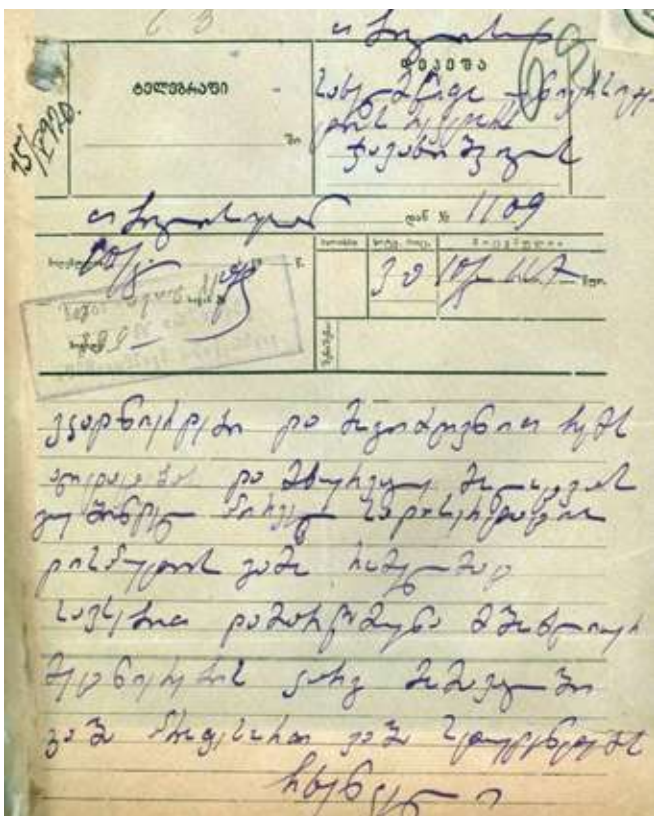

აკაკი შანიძე - ენათმეცნიერი

1920 წლის 9 მაისს საქართველოში პირველი დისერტაცია პირველ ქართულ უნივერსიტეტში, №1 აუდიტორიაში აკაკი შანიძემ დაიცვა. მისი ოპონენტები ივანე ჯავახიშვილი და გიორგი ახვლედიანი იყვნენ, 6 საათის განმავლობაში მიმდინარეობდა პაექრობა. აკაკი შანიძეს იმ დღეს მიენიჭა ენათმეცნიერების დოქტორის ხარისხი და მას ძვირფასი სიტყვა უთქვამს: „ბედნიერი ვარ უზომოდ, მაგრამ, ამასთანავე, მაფიქრებს ერთი გარემოება: ვაი, თუ ჩემი პატარა შრომა არ შეეფერებოდეს იმ მნიშვნელოვან მოვლენას, როგორცაა სამეცნიერო ხარისხის მოპოვების დაწყება ჩვენში“. დისერტაციის დაცვის დღეს აკაკი შანიძეს შესავალი სიტყვა სახლში დარჩა და თემა ზეპირად წარადგინა.

Akaki Shanidze – linguist

On May 9, 1920, Akaki Shanidze defended his first thesis in Georgia at the First Georgian University, in auditorium No. 1. His opponents were Ivane Javakhishvili and Giorgi Akhvlediani, the debate lasted for 6 hours. On that day, Akaki Shanidze was awarded the degree of Doctor of Linguistics and gave a precious speech: "I am extremely happy, but, at the same time, I am thinking about one circumstance: alas, if my little work does not suit the important event, such as the beginning of obtaining a scientific degree in our country." On the day of the defense of the thesis, Akaki Shanidze left his introductory speech at home and presented the topic orally.

აკაკი ჩხენკელის მისალოცი წერილი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორს ივანე ჯავახიშვილს უნივერსიტეტში პირველი, აკაკი შანიძის სადოქტორო დისერტაციის დაცვასთან დაკავშირებით.

Congratulatory letter of Akaki Tchkhenskeli to Ivane Javakhishvili, Rector of Tbilisi State University, regarding the defense of Akaki Shanidze's doctoral thesis.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

479319
L27

26 მაისი 26

1918

საქართველოს

დამოუკიდებლობის

86984

გამოცხადება

1918 წლის 26 მაისი

თფილისი.

MAY 26, 1918

სახელმწიფო

სტამბა.

1918.

1918 წლის 26 მაისს, საქართველოს ეროვნული საბჭოს სახელით, ნოე ჯორდანიამ ქართველ ხალხს საქართველოს დამოუკიდებლობა ამცნო. 1917 წლის რევოლუციებისა და დაწყებული სამოქალაქო ომის შემდეგ საქართველო ჩამოშორდა რუსეთს და აღიდგინა 117 წლის წინ ძალადობრივად ჩამორთმეული სუვერენული უფლებები.

საქართველოში დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღიდანვე დაიწყო მსჯელობა სახელმწიფოებრივი სიმბოლიკის შექმნასთან დაკავშირებით.

მთავრობა კი დაკომპლექტდა შემდეგნაირად: მთავრობის თავმჯდომარე და შინაგან საქმეთა მინისტრი – ნოე რამიშვილი; საგარეო საქმეთა მინისტრი – აკაკი ჩხენკელი; სამხედრო მინისტრი – გრიგოლ გიორგაძე; ფინანსთა, ვაჭრობისა და მრეწველობის მინისტრი – გიორგი ჟურული; იუსტიციის მინისტრი – შალვა ალექსიმესხიშვილი; სახალხო განათლების მინისტრი – გიორგი ლასხიშვილი; მიწათმოქმედებისა და შრომის მინისტრი – ნოე ხომერიკი; გზათა და კავშირგაბმულობის მინისტრი – ივანე ლორთქიფანიძე.

On May 26, 1918, on behalf of the National Council of Georgia, Noe Zhordania proclaimed the independence of Georgia to the Georgian people. After the 1917 revolutions and the beginning of the civil war, Georgia broke away from Russia and restored the sovereign rights that were violently taken away 117 years ago.

From the day of the declaration of independence in Georgia, discussions regarding the creation of state symbols began.

The government was composed as follows: Chairman of the Government and Minister of Internal Affairs - Noe Ramishvili; Minister of Foreign Affairs - Akaki Tchkhenskeli; Military Minister - Grigol Giorgadze; Minister of Finance, Trade and Industry - Giorgi Zhuruli; Minister of Justice - Shalva Alexi-Meshkhisvili; Minister of Public Education - Giorgi Lashkhisvili; Minister of Agriculture and Labor - Noe Khomeriki; Minister of Roads and Communications - Ivane Lortkipanidze.

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების ზეიმი, 1919 წელი
The celebration of Georgia's independence, 1919

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს დ ა მ ო უ კ ი დ ე ბ ლ ო ბ ი ს

ა ქ ტ ი

მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში საქართველო არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი და თავისუფალი სახელმწიფო.

მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს, ყოველ მხრით მჭრისგან შევიწროვებული, საქართველო თვისის ნებით შეუერთდა რუსეთს იმ პირობით, რომ რუსეთი ვალდებული იყო საქართველო ვაჭრე-მე მჭრისაგან დაეცვა.

რუსეთის დიდის რევოლუციის მსვლელობამ რუსეთში ისეთი შინაგანი წყობილება შექმნა, რომ მთელი საომარი ფრონტი სრულიად დაიშალა და რუსის ჯარმაც დაუტევა ამიერკავკასია.

დარჩნენ რა თვისის ძაღლის ამარად, საქართველომ და მასთან ერთად ამიერკავკასიამ თავი იღვეს თავს საკუთარი საქმეების გაძლელა და პატრონობა და შესაფერი ორგანოებიც შექმნეს. მაგრამ, გარეშე ძალთა შედგავლენით, ამიერკავკასიის ერთა შემაერთებელი კავშირი დაირღვა და მით ამიერკავკასიის პოლიტიკური მთლიანობაც დაიშალა.

ქართველ ერის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია შექმნას, მისის საშუალებით გარეშე ძალის მიერ დაპყრობისაგან თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელ განვითარების მსჯიდვე საფუძველი ააგოს.

ამისდა თანხმად საქართველოს ეროვნული საბჭო, 1917 წლის 22 ნოემბერს არჩეული, საქართველოს ეროვნულ ყრილობის მიერ, დღეს საყოველთაოდ აცხადებს:

I. ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2. დამოუკიდებელ საქართველოს პოლიტიკური ფორმა - დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

ახრ. 13

აღწერილობა
საქართველოს რესპუბლიკის დერბისა.

I. მდინდისდერ აღდგომის რგვად ვარძელ თეთრი გიორგი
აქროს სვიქენიან თეთრს გხენდელ.

მარჯვენა ხედში მესაღვევად მამარტვეზუფი აქროს მუმი ვერ
გხლის ვახტრამი.

გინდერი ჭავჭავანი, რომელებს აქვს ვერცხლის უტრუდები; ჭავ-
ანის ქვედ მიხავის ვერი ყვავის პერანგი; სახელს ღაბოლი
მოსახსანიხა. თეთრი.

მარჯვენა მხარედ თეთრი დარი სახიანი; მადვარი პღისდერ-
რი, აქროს ქაღები;

უნავილის ქვედ ვეწის ყვავის ყაჭარი; უნავილი აქროსი
ღა უზანგი ვერცხლისა;

დერბის თავში რვაკუხიანი ვერცხლის ვარსკვლავი; მის მა
რჯენივ ვერცხლის მფარი; მარჯნივ აქროს მწე; მფარის ღა.

მნის აქვს-იქით რომ ღვა კუხიანი ვერცხლის ვარსკვლავი.
გხენის ვევეით ძაღი მთის მწვერვალი. დარის გარდემო ძაღი
არმა თეთრ მინტკეზიანი აქროს ზოუბამი ჩახმული.

ეს კანონი ძეღის ძაღამი დღედან მიღებისა.

I-ბ წ. დეკემბრის 18-ს.

საქართველოს
რესპუბლიკის

საქართველოს პარლამენტის
თავმჯდომარე ნ. ხსიცი

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის
თავმჯდომარე ნ. ყაიხვანი

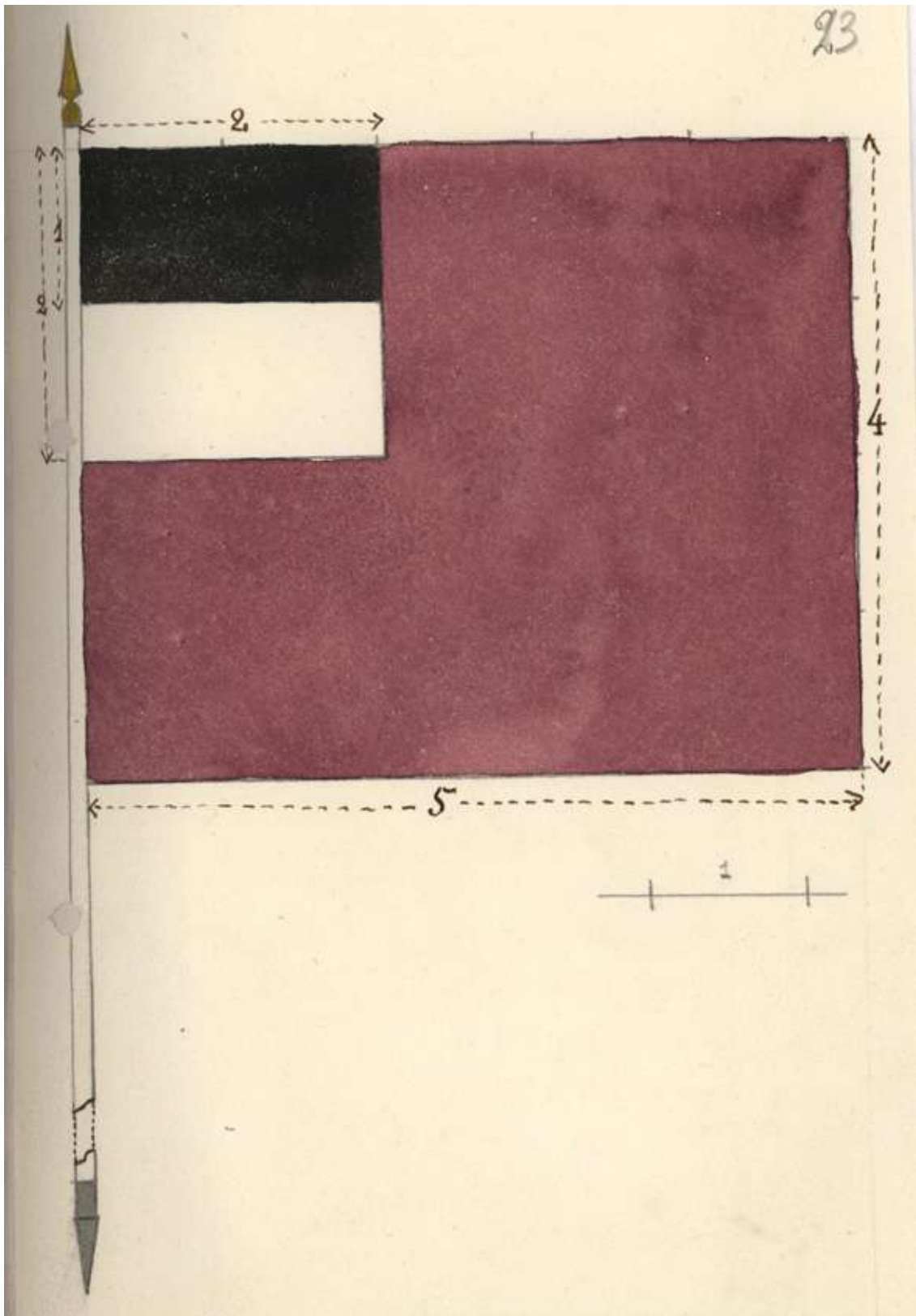
დარსთან სწორედ.
ქაყაასიის უაზის
ქახაასიი რ. სუაბოს

საქართველოს რესპუბლიკის დერბის აღწერილობა. 18 დეკემბერი, 1918.

Description of the coat of arms of the Republic of Georgia. December 18, 1918.

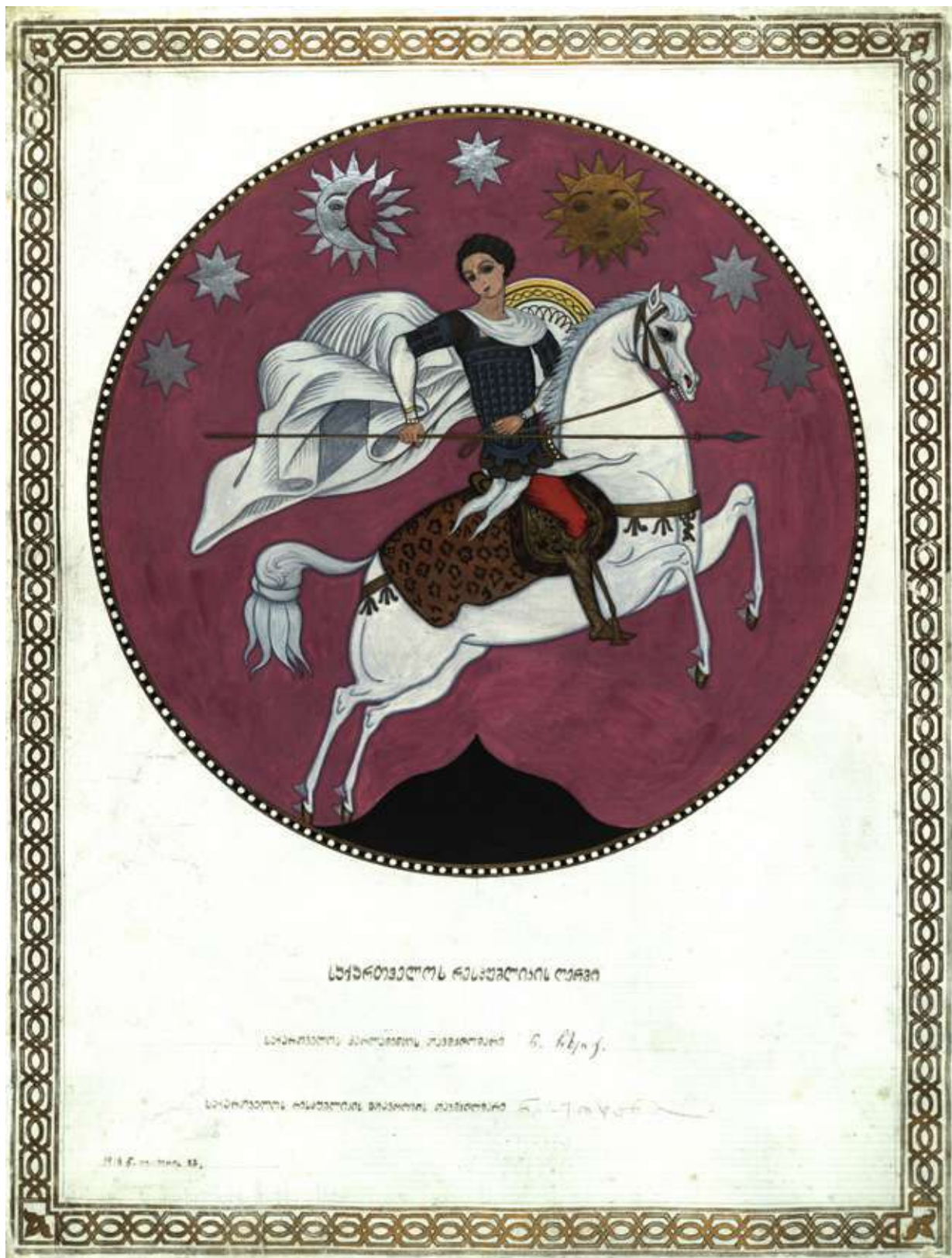

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროშა
ავტორი - იაკობ ნიკოლაძე

Flag of the Democratic Republic of Georgia
author - Iakob Nikoladze

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბი
მხატვარი – იოსებ შარლემანი

Coat of arms of the Democratic Republic of Georgia
artist - Iosif Charlemagne

ნოე რამიშვილი (1881-1930) – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის პირველი მეთაური, შინაგან საქმეთა, სამხედრო და სახალხო განათლების მინისტრი.

Noe Ramishvili (1881-1930) – Georgian social democrat, the first head of the government of the Democratic Republic of Georgia, minister of internal affairs, military and public education.

1918 წლის 26 მაისს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, ნოე რამიშვილი რესპუბლიკის კოალიციურ მთავრობას ჩაუდგა სათავეში. პარალელურად, შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი ეჭირა. ერთი თვის შემდეგ, 24 ივნისს, გადადგა და ხელისუფლება ნოე ჟორდანიას გადააბარა. 1918 წელს (ივნისი-ივლისი) საგარეო საქმეთა მინისტრის (აკაკი ჩხენკელი იყო მინისტრი, რომელიც აღნიშნულ დროს გერმანიაში იმყოფებოდა) მოვალეობას ასრულებდა. 1919 წელს აირჩიეს დამფუძნებელი კრების წევრად. 1919 წლის 21 მარტს დამფუძნებელმა კრებამ სამი სამინისტროს – შინაგან საქმეთა, სამხედრო და სახალხო განათლების – ხელმძღვანელობა მიაწოდო. ნოე რამიშვილის მეთაურობით, გატარდა არაერთი რეფორმა: ჯარის რეორგანიზება, განათლების რეფორმა, კავშირგაბმულობის სფეროს განვითარება და სხვ. ამავე დროს, მისი ხელმძღვანელობით, დააკავეს არაერთი ბოლშევიკი, რომელთა მიზანიც ქვეყანაში ამბოხებისა და არეულობის მოწყობა იყო. აღსანიშნავია, 1919 წლის მაისში ნოე რამიშვილის ინიციატივითა და უშუალო მონაწილეობით, სამხედრო საბჭოს შექმნა. ამასთან, მინისტრის დაქვემდებარებაში შედიოდა სამეურნეო კომიტეტი, რომელიც ჯარისა და გვარდიისათვის მომარაგებას უზრუნველყოფდა.

1921 წელს, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის სხვა წევრებთან ერთად, ნოე რამიშვილმა ქვეყანა დატოვა და ემიგრაციაში გაემგზავრა.

After the declaration of independence of the Democratic Republic of Georgia on May 26, 1918, Noe Ramishvili headed the coalition government of the republic. At the same time, he held the post of Minister of Internal Affairs. A month later, on June 24, he resigned and handed over power to Noe Zhordania. In 1918 (June-July) he served as the Minister of Foreign Affairs (Akaki Tchkhenskeli was the minister who was in Germany at that time). In 1919, he was elected as a member of the constituent assembly. On March 21, 1919, the constituent assembly entrusted the leadership of three ministries - internal affairs, military and public education. Under the leadership of Noe Ramishvili, a number of reforms were carried out: reorganization of the army, reform of education, development of the field of communication, etc. At the same time, under his leadership, a number of Bolsheviks were arrested, whose goal was to organize riots in the country. It should be noted that in May 1919, with the initiative and direct participation of Noe Ramishvili, the military council was created. In addition, under the Minister's authority was the Economic Committee, which provided supplies for the army and the Guard.

In 1921, after the occupation of Georgia by Soviet Russia, together with other members of the government of the Democratic Republic of Georgia, Noe Ramishvili left the country and emigrated.

ნოე ჯორდანია (1868-1953) – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის მეთაური, პუბლიცისტი.

Noe Zhordania (1868-1953) – Georgian social democrat, head of the government of the Democratic Republic of Georgia, publicist.

1918 წლის 26 მაისს ნოე ჯორდანიამ საქართველოს ეროვნული საბჭოს სახელით საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და დამოუკიდებლობის აქტი წაიკითხა. სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრთა თხოვნის მიუხედავად, თავდაპირველად, კოალიციური მთავრობის ხელმძღვანელობაზე უარი განაცხადა. თუმცა, 1918 წლის 24 ივნისიდან, ნოე რამიშვილის ნაცვლად, მთავრობის მეთაური გახდა. 1918 წლის ნოემბერში რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტისაგან გამოყოფილი საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარედ აირჩიეს. 1919 წელს დამფუძნებელი კრების წევრი გახდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში სახალხო გვარდიისა და მთავარი შტაბის საპატიო წევრი იყო.

1921 წელს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის სხვა წევრებთან ერთად, ნოე ჯორდანიამ ქვეყანა დატოვა და ემიგრაციაში გაემგზავრა.

On May 26, 1918, Noe Zhordania announced the independence of Georgia on behalf of the National Council of Georgia and read the act of independence. Despite the request of the members of the Social Democratic Party, he initially refused to lead the coalition government. However, from June 24, 1918, instead of Noe Ramishvili, he became the head of the government. In November 1918, he was elected as the chairman of the Central Committee of the Georgian Social-Democratic Workers' Party, which was separated from the Transcaucasian Regional Committee of the Russian Social-Democratic Workers' Party. In 1919, he became a member of the constituent assembly. During the period of the Democratic Republic of Georgia, he was an honorary member of the People's Guard and the Main Staff.

After the occupation of Georgia by Soviet Russia in 1921, along with other members of the government of the Democratic Republic of Georgia, Noe Zhordania left the country and went into exile.

საქართველოს მთავრობა GOVERNMENT OF GEORGIA

საგარეო საქმეთა მინისტრები Ministers of Foreign Affairs

აკაკი ჩხენკელი,
1918 წელი.
Akaki Tchkhenskeli,
1918.

ევგენი გეგეჭკორი,
1918 - 1921 წლები.
Evgeni Gegetchkori,
1918 - 1921.

შინაგან საქმეთა მინისტრი Minister of Internal Affairs

ნოე რამიშვილი,
1918 - 1920 წლები.
Noe Ramishvili,
1918 - 1920.

სამხედრო მინისტრები Ministers of Military

გრიგოლ გიორგაძე,
1919 - 1920 წლები.
Grigol Giorgadze,
1919 - 1920.

ნოე რამიშვილი,
1919 - 1920 წლები.
Noe Ramishvili,
1919 - 1920.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე,
1920 წელი.
Grigol Lortkiphanidze,
1920.

პარმენ ჭიჭინაძე,
1920 - 1921 წლები.
Parmen Tvhitvhinadze,
1920 - 1921.

იუსტიციის მინისტრები Ministers of Justice

შალვა (ალექსი) მესხიშვილი,
1918 - 1919 წლები.
Shalva (Aleksi) Meskhishvili,
1918 - 1919.

ევგენი გეგეჭკორი,
1919 წელი.
Evgeni Gegetchkori,
1919.

რაჟდენ არსენიძე,
1920 - 1921 წლები.
Razhden Arsenidze,
1920 - 1921.

განათლების მინისტრები
Ministers of Education

გიორგი ლასხიშვილი,
1918 - 1919 წლები.
Giorgi Laskhishvili,
1918 - 1919.

ნოე რამიშვილი,
1919 - 1920 წლები.
Noe Ramishvili,
1919 - 1920.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე,
1920 - 1921 წლები.
Grigol Lortkiphanidze,
1920 - 1921.

საგარეო საქმეთა მინისტრები
Ministers of Foreign Affairs

ნოე ხომერიკი,
1918 - 1920 წლები.
Noe Khomeriki,
1918 - 1920.

დავით ონიაშვილი,
1920 - 1921 წლები.
Davit Oniashvili,
1920 - 1921.

შრომისა და მომარაგების მინისტრი
Minister of Labor and Supply

გიორგი ერაძე,
1919 - 1921 წლები.
Giorgi Eradze,
1919 - 1921.

გზათა მინისტრი
Minister of Roads

ივანე ლორთქიფანიძე,
1919 - 1921 წლები.
Ivane Lortkiphanidze,
1919 - 1921.

ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრები
Ministers of Finance and Trade-Industry

გიორგი ჯურული,
1918 - 1919 წლები.
Giorgi Zhuruli,
1918 - 1919.

კონსტანტინე კანდელაკი,
1919 - 1921 წლები.
Konstantine Kandelaki,
1919 - 1921.

აკაკი ჩხენკელის ჩანაწერი 1919 წლის 26 მაისს ბერნში საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებასთან დაკავშირებით:

„ღღეს შესხუდა ეთი წერი, ხაც საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოცხადდა. ეთი წერი აუწეხედ სიძნელეთა, უმაღლეს განცდისა, ეთის ფსიხოლოგიის გახდაქმნისა... ვინ იცის, იქნებ ეს წლის თავი დასაწყისია ეთის თავისუფლების დასამაჰებისა! პაჩიზის ჰეაქციონური სინკლიტი (ძვ. ბეჰი. „თანამდებობის პიხთა კება“ - ჰე.) მონდომებუღია, მთელი ხუსეთი ეთ ვება საყვდეჲ კოდონიად აქციოს, სადაც პაჭაია ეხნი, გახდა ეკონომიუჲ დამონავებისა, პოღიტიკუხათაც უნდა გამოესადმონ ეთხედ მიღწუედ თავისუფლებას. ჯეჲ კიდეჲ აჲ შეგვისვამს ძიხამდის ჩემი საყვადედი ეთის სიმწაჲის ფიადა. ძღიეჲნი ამა ქვეყნისა ცღიღობენ თავიანთ ეგოისტიჲ განზხაზვათა განხოციეღებას, ვაჭხობენ ეთმანეთში შენი აწმყოთი და მომავლით. ახავინ ფიქობს იმაზე, ჲომ შენც ცოცხადი ახსება ხაჲ, გინდა სიცოცხდე, ჲოგოჲც ღიდე ეხებს.

ახე თუ ისე, ქართველი ეთი აჲ დავიწყებს განვიღე საგმიხო და საბედისწეხო წედს, ის დაჩრება აღმოუფხვხელი მის ხსოვნიდან მახადის და უკუნისამდე. ეს ეთი წერი დამოუკიდებლობისა მოასწავებს ქართველ ეთისთვის მთელს ეპოქას, განსაკუთრებუღ ხანას მის ხანგდღივ ცხოვრებაში. ამ ეთი წედში ქართველმა ეჲმა გაიღვიდა. მან იგძდნო, განიცადა, შეიგნო. თავის-თავად ის იქცა ნამდვიღ ეჲად ჲოგოჲც ობიექტუჲათ, ისე სუბიექტუჲათ. ეს მაჲგო, ეს უღიღესი და უმნიშვნეღოვანესი ფაქტია თავის თავათ. აწი აჲ მეფიქება, აჲც ახსებობს ჩემთვის კითხვა, ჲომეღიც აჲ მადღევდა მოსვენებას მთელს ჩემს სიცოცხდეში: ცოცხადია თუ აჲა ქართველი ეთი, სცემს თუ აჲა მისი მაჯა? გასუღმა წედმა და მისმა საფათეჲაკო მომენტებმა ნათღათ დაგვანახა, ჲომ ის ცოცხადია, აჲა თუ ცოცხადი, მას აქვს საკუთაჲი ნებისყოფაც, სუხს თვითგანმტკიცება თავის კოპწია სამშობღოში. ხაც უნდა სიმწაჲე აჲ მოეღოღეს მას, ვინც აჲ უნდა გაუბატონდეს მას მომავადში, მისი ხეღახღავ მიძინება, მის ეხოვნუღი თვით-შეგნების ჩაკვღა შეუძღებღია. ღღეს ვუქმობ შენ წღისათვის. მე ვიცი, ჲომ ეს უქმე შენთვის საშვიღიშვიღოღ იქცა, ქართველო ეთო! შენ იუქმებ ამ ღღეს მაშინაც კი, ჲოცა ეს სასტიკათ აგეკჲადღება, ამისთვის ეძებღე იქნება სახღაფებს, გამოქვაბუღებს, ჲოგოჲც პიხვეღნი ქისტიანენი. იცოღე კი, ხანგდღივი აჲ იქნება შენი ტანჯვა და ვაება, მსოფღიო გახღაქმნის გზაზე ღგას, ღღე-ვანღეღი ბატონნი მხოღოღ წაჲსუღის ღანღებია, ეთი ფეხი საფღავში უღგათ მათ, მეოჲესაც ჩქაჲა ჩაადგმევიღებს მათ თავისუფადი ღემოკჲაგია. ამაში შენც გიღევს წიღი. ჩემო ეხო, შენ შესძედი განსახიეჲება შენს ახსებაში ჲოგოჲც ეხოვნუღ, ისე მსოფღიო განმათავისუფღებღე იღეადებისა...

გიღოცავ ამ ღიად ღღეს შოჲიღან, ცხია მთის იქიღან. გუღი მიღონღება, ჲომ ახღა აჲა ვაჲ, აჲ შემიძღია პიხადათ განვიცადო მშობეღი ეთის დახღი და ღბინი, ვიგძდნო ჩემი თავი „ხიღუღათ“ მის უჯეღად! მაგჲამ განა იქ ჲომ ვაჲ, მეღს ჲას ვაკეტებ, თუ აჲა ფიქი, ყმუნვა შენზე?! იყავი მტკიცე, შეუჲყვეღი, შეუპოვაჲი, მომავადი აჲ განგწიხავს!“

Akaki Tchkenkeli's note on May 26, 1919 in Bern regarding the declaration of Georgia's independence:

"Today, it has been one year since the independence of Georgia was declared. A year of indescribable difficulties, the highest feelings, and the transformation of the nation's psychology... who knows, maybe this chapter of the year is the beginning of the foundation of the nation's freedom! The reactionary synclitt of Paris (Greek. "Assembly of officials" - ed.) is eager to turn the whole of Russia into a one-syllable colony, where small nations, in addition to economic enslavement, should also politically welcome the once-achieved freedom. We have not yet drunk the cup of bitterness of my beloved nation. The powerful of this country are trying to fulfill their selfish intentions, trading your present and future with each other. No one thinks that you are also a living being, you want to live like the great nations.

One way or another, the Georgian nation will not forget the past heroic and fateful year, it will remain indelible from its memory forever and ever. This one year of independence will mark an entire era for the Georgian nation, a special era in its long life. In this one year, the Georgian nation woke up. He felt, experienced, understood. It has become a real nation both objectively and subjectively. This alone, this is the greatest and most important fact in itself. I don't think about it now, nor is there a question that hasn't given me rest in my whole life: is the Georgian nation alive or not, does its pulse still beat? The last year and his troublesome moments clearly showed us that he is alive, if not alive, he has his own will, he wants to strengthen himself in his cosy homeland. No matter what bitterness awaits him, no matter who dominates him in the future, it is impossible to put him to sleep again, to kill his national self-consciousness. Today I create you for the year. I know that this holiday has become a great holiday for you, Georgian nation! You will celebrate this day, even when it is strictly forbidden to you, for this you will be looking for cellars, caves, like the first Christians. Know that your suffering and woes will not last long, the world is on the path of transformation, today's masters are only the remnants of the past, they have one foot in the grave, the other will be quickly planted by free democracy. You also have a share in this. My people, you were able to embody in your being both national and world liberating ideals...

I congratulate you on this great day from afar, from the nine mountains. My heart aches that I am not here now, I cannot personally experience the pain and suffering of the parent nation, feel myself "seen" as its cell! But when I'm there, what else do I do, if not think about you?! Be firm, unwavering, relentless, the future will not destroy you!"

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის
საგარეო საქმეთა სამინისტრო

Ministry of Foreign Affairs of the Democratic
Republic of Georgia

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღეს, 1918 წლის 26 მაისს საგარეო საქმეთა სამინისტრო შეიქმნა, რომელსაც სათავეში გამოცდილი დიპლომატი და იურისტი აკაკი ჩხენკელი ჩაუდგა. 1918 წლის ნოემბრიდან მინისტრის პოსტი ასევე იურისტმა და გამოცდილმა დიპლომატმა - ევგენი გეგეჭორმა დაიკავა.

On the day of Georgia's declaration of independence, on May 26, 1918, the Ministry of Foreign Affairs was established, headed by an experienced diplomat and lawyer Akaki Tchkhenskeli. From November 1918, the post of Minister was also held by a lawyer and experienced diplomat - Evgeni Gegechkori.

1918-1921 წწ. საგარეო მინისტრის მოადგილის პოსტს იკავებდნენ: კონსტანტინე გვარჯალაძე, კონსტანტინე საბახტარაშვილი და ნიკოლოზ ქარცივაძე.

1918-1921 Konstantine Gvarjaladze, Konstantine Sabakhtarashvili and Nikoloz Kartsivadze held the post of Deputy Foreign Minister.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით, დიპლომატებად და ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი მოლაპარაკებების წარსამართად მთავარი არა პარტიული ნიშნით ვინმეს დანიშვნა, არამედ მათი პროფესიონალიზმი იყო.

It is noteworthy that upon the decision of the Georgian government, main characteristic for the appointment of diplomats and negotiators had to be technocratic and not by party affiliation.

აკაკი ჩხენკელი
Akaki Tchkhenskeli

ევგენი გეგეჭორი
Evgeni Gegechkori

კონსტანტინე გვარჯალაძე
Konstantine Gvarjaladze

ნიკოლოზ ქარცივაძე
Nikoloz Kartsivadze

კონსტანტინე საბახტარაშვილი
Konstantine Sabakhtarashvili

**დამფუძნებელი კრების
დეპუტატობისას**

**DURING THE CONSTITUENT
ASSEMBLY'S DEPUTATION**

1919 წლის 14-16 თებერვალს საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში დამფუძნებელი კრების არჩევნები გაიმართა. საარჩევნო კომისიის მიერ დამტკიცებულ თხუთმეტი პოლიტიკური სუბიექტიდან ექვსასი კანდიდატი მონაწილეობდა, მათ შორის სოციალ დემოკრატიული პარტიის სიით, მე-9 ნომრად, აკაკი ივანეს ძე ჩხენკელი.

ქვეყანაში შექმნილი სამხედრო ვითარების, უამინდობისა და სხვადასხვა მიზეზთა გამო, ბორჩალოს მაზრაში, ზემო სვანეთში, დუშეთის მაზრის რამდენიმე უბანზე, სოხუმის ოლქში, ახალქალაქსა და ახალციხეში არჩევნები ვერ გაიმართა, თუმცა, მოგვიანებით, აქ დამატებითი არჩევნები ჩატარდა.

საკანონმდებლო ორგანო ასე დაკომპლექტდა: №1 - საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია - 102 მანდატი; №5 - საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტია - 9 მანდატი; №2 - საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია - 8 მანდატი; №3 - საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია - 6 მანდატი; №4 - პარტია „დაშნაკსუთიუნ“ - 3 მანდატი; №8 - საქართველოს ეროვნული პარტია - 2 მანდატი.

1919 წლის 12 მარტს დამფუძნებელი კრების პირველი სხდომა უხუცესი წევრის, სილიბისტრო ჯიბლადის მიერ გაიხსნა. კრების პირველ სხდომას ვერ დაესწრო აკაკი ჩხენკელი, მან მხოლოდ 1920 წელს შეძლო მონაწილეობა მიეღო დამფუძნებელი კრების მუშაობაში.

აკაკი ჩხენკელის მოგონებები საქართველოში დაბრუნებისას, 1920 წელი, 3-4 იანვარი

„ვუახლოვდები სამშობლოს, ხვად გჩაპებონდში ვიქნებით. ჩასაკვირველია, რომ ბიზი ახ მომდის ამ ქადაქის მიახლოებაზე, ჩამდენი სიმწაჩე მახსოვს იქიდან! მე მომხე ვახ, რომ ეს გასავადი სომხებს დაეთმოს, რომ ჩვენ დაზიანებანი მოგვცეს! თან, როცა სომხებს თავისი კახი ექნებათ ევროპისკენ, ისინი დაკახგავენ ჩუხეთისაკენ მიმზიდველობას, ჩვენც ახ მოგვაწვებიან ისე მძდავად უკნიდან. მათ შეიძლება პიხდაპიხ იქონიონ მიმოსვდა

On February 14-16, 1919, the elections of the Constituent Assembly were held in the Democratic Republic of Georgia. Six hundred candidates from the fifteen political entities approved by the Election Commission participated, including Akaki Tchkhenkeli, number 9 on the list of the Social-Democratic Party.

Due to the military situation in the country, bad weather and various other reasons, elections could not be held in Borchalo Mazra district, Upper Svaneti, several districts of Dusheti Mazra district, Sokhumi District, Akhalkalaki and Akhaltsikhe. Fortunately, at a later date additional elections were held in these districts.

The legislative body was composed as follows: No. 1 - Social Democratic Workers' Party of Georgia - 102 mandates; No. 5 - Socialist-Federalist Party of Georgia - 9 mandates; No. 2 - National Democratic Party of Georgia - 8 mandates; No. 3 - Party of Socialist-Revolutionaries of Georgia - 6 mandates; No. 4 - "Dashnaksutyun" party - 3 mandates; No. 8 - National Party of Georgia - 2 mandates.

გაბ. საქართველოს რესპუბლიკა, არჩევნების გარშემო, 1919, 28 იანვარი, №21

Newspaper. Republic of Georgia, Around the Elections, 1919, January 28, No. 21

On March 12, 1919, the first session of the constituent assembly was opened by the oldest member; Silibistro Jibladze. Akaki Tchkhenkeli could not attend the first session of the assembly, he was able to participate in the work of the founding assembly only in 1920.

Memories of Akaki Tchkhenkeli on his return to Georgia, 1920, January 3-4

"I am getting closer to my homeland, tomorrow we will be in Trabzon. Of course, I don't get angry when approaching this city, how much bitterness I remember from there! I am in favor of giving this passage to the Armenians, to give us Lazistan! Moreover, when the Armenians have their own door to Europe, they will lose their attractiveness towards Russia, and they will not push us from behind as strongly. They may communicate directly with everyone, as we do, and our attitude will be more

ყვედასთან, ხოგოც ჩვენ, თან ჩვენი დამოკიდებულება უფრო მეგობარული და ძმური იქნება, ვინემ აქამდის.

ღირით ბათუმში ვიქნებით! ძღვივს. საკვირველია ჩემი თვითგაძნობა თითქო ცაივდია, გამოფიჭული. ხოგოც მოვიდგვოდი და ახდა კი შეშასავით უგძნობი ვაჰ. ვინიდავ თავისუფად, დამოუკიდებელ საქათვედოს ... უკეთესს აბა ხას ვინიდავ, განა ეს ახ იყო ჩემი უმაღლესი მისწიაფება, ჭმუნვა, ნაჭვია, საგჰფიადო? მეჰე ხათ ვაჰ ასე უსუდო, უგუდო? ვეჰ ამიხსნია. შეიძლება მიზეზი ისაა, ხომ ეთხედ მიღწეული ახა უკვე ის სანუკვაიი. ადამიანი მაშინ აფასებს ხამეს, ხოცა ის ჯეჰ კიდევ მისაღწევია, იდეალია, განყენებულია მისთვის. შეიძლება მეოჰე მიზეზიცაა. მე მეშინია ხალაცისა, ახ ვაჰ დამედებული, სკეფსი მიპყობს. ახ ვაჰ ისე მტკიცეთ დახწმუნებული ჩემს ეჰში, ის ცულდუტია, ყვედაფეჰს ადვილათ ითვისებს, და აქედან ადვილათ ივიწყებს. მე ახ მჯეჰა მინცდამინც, ხომ ის სეჰიოზუდლათ უყუჰებს თავის ნამოქმედაჰს ამ წედინად ნახევის განმავლობაში. ახ მჯეჰა, ხომ მან შეიყვანა თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, ხომ ის მზათა მისთვის თავი განსწიხოს, ხომ ის გძნობს სხუდს პასუხისმგებლობას მისგან გადადგმუდ ისგოჰიუდ ნაბიჯისა, ხომ მან აქცია მოპოვებული თავისუფლება თავის ახსად ან უკეთ მასში ჩააქსოვა მან მთელი თავისი ახსი... ამბობენ, ყუჰი გამომიჭედეს, საქათვედო უკვე დასხუდებული სახედმწიფო ოგანინზიაო. მისი აღმშენებლობა სხუდიად ნოხმადუჰია, მისი წაქცევა, გახდა სტიქიუჰ დადომიეობისა ხომედსამე უძდიეჰეს გაჰეშე ძადისა, ახაფეჰს შეუძლიაო. ახ მჯეჰა, წაჰმოიფინეთ. და ეს იმიტომ კი ახა, თითქო მე ახ ვაფასებედ ქათვედის ნიჭსა, უნახსა, ხეხხსა და სხ. პიხიქით, ყვედა ამას მე დილათ ვაფასებ, დახწმუნებუდიც ვაჰ, ხომ ქათვედს შეუძლია შეჰქმნას თავისი სახედმწიფო და სუდ ცოტა ხანში აქციოს ის სამაგალითოდ სხვებისთვის. მე ხას ვამბობ ეს ისაა, ხომ ქათვედი ეჰი ჯეჰ კიდევ ახა ძიხიან-ფესვიანათ შენძიუდი, ახა აქვს მას აღებული ახადი ცხოვრების გემო, ახ ახის გაღმავებული მისი გძნობა და გონება, აკლია მას პასუხისმგებლობის გძნობა, ეთობ ზეზუჰია ხახადაკი, ახ გძნობს ის ნეგაჰებას იმაში, ხომ თვით ახის გამომჭედელი თავის სვე-ბედის... მას აქვს სახედმწიფო, ყოვედგვაჰი დაწესებუდებანი: სკოლა, სამსაჯუდო, ჯაჰი, პოდიტიკა შინაგანი, გაჰეშე ... მაგჰამ ჩემის წინაგძნობით თითქო ყვედა ეს დედოფადაა, ახა სეჰიოზუდი, ხომედიც პიხვედივე ქაჰიშედის დაბეჰვას ვეჰ გაუძებს ... ცილს გწამებ? მაშ ჩამქოდე"! (აკაკი ჩხენკედის დიუჰეები, ნაწიდი 1, 2021).

აკაკი ჩხენკელის მგონებები, დამფუძნებელი კრების პირველ სხდომაზე დასწრების შემდეგ, 1920 წელი, 14 იანვარი

„დღეს პიხველათ დავესწაჰი დამფუძნებელი კეების სხდომას, კაჰეი შათაბქედიება მოახდინა ჩემზე. მხოლოდ მე შევიგანე დისონანსი: ვიდაპაჰაკე მთელი საათი! ჩემი ფაქციის ბაღია, ხომედმაც მომანდო გამოსვდა საზეიმო სხდომაზე. მე კი ვინაიდან პიხველათ გამოვედი, იძუებული ვიყავი ვხცდათ მედაპაჰაკანა, ხადგან ჩემი პიხოვნების

friendly and fraternal.

We will be in Batumi in the morning! Finally! It is surprising that my sense of self is empty, exhausted. I will see a free, independent Georgia, what better thing will I see, wasn't this my highest aspiration, wish, object of worship and frown? Then why am I so soulless, heartless? I couldn't explain it. Maybe the reason is that once it is achieved, it is no longer cherished. A person appreciates something when it is still attainable, ideal, set for him. Maybe there is another reason. I am afraid of something, I am not hopeful, I am overcome with skepticism. I am not so firmly convinced of my nation, it is negligent, it absorbs everything easily, and forgets it easily. I still don't believe that he is serious about his work for this year and a half. I don't believe that he fell in love with freedom, independence, that he is ready to sacrifice himself for it, that he feels full responsibility for the historic step taken from him, that he made the freedom he gained into himself, or rather, he wove his whole essence into it... They say that Georgia is already a finished state organism. Its construction is completely normal, nothing can destroy it, except for some of the strongest natural forces. I don't believe it, imagine. And it's not because I don't appreciate Georgian's talent, ability, skill, etc. On the contrary, I highly appreciate all of this, I am sure that Georgians can create their own state and make it an example for others in a short time. What I am saying is that the Georgian nation has not yet been rooted, it has not acquired the taste of a new life, its feelings and mind have not been deepened, it lacks a sense of responsibility, it does not feel bliss in the fact that it itself He is the master of his own destiny... He has a state, all kinds of institutions: school, judiciary, army, internal and external politics... But according to my intuition, it seems that all these are facade, not serious ones, who cannot withstand the first storm... Do you think I defame you? So, stone me! (Diaries of Akaki Tchkhenkeli, part 1, 2021).

Akaki Tchkhenkeli's memories after attending the first meeting of the Constituent Assembly, 1920, January 14

"Today I attended the meeting of the constituent assembly, it made a good impression on me. Only I introduced dissonance: I talked for an hour! It is the fault of my faction, which ordered me to speak at the ceremonial session. As for me, since I was the first to come out, I was forced to speak at length, because there was a kind of alarm around my person in the centers of the allies, which at that time broke out, it was

იხვევით უთვალავი განგაში იყო თავის დროზე ატყევილი მოკავშირეთა ცენტრებში, საჭირო იყო ჰამდენათმე მაინც ამეხსნა ჩემი პოზიცია საერთოთ. ამას მიკაჩნახებდა ჩემი ქვეყნის ინტეგრები, რომ ჩემი აქ მივლინება მისთვის ხელისშემშლელი ახ გამოსუდიყო.

დავესწაიხი ამაზე წინეთ მთავრობის სხდომას, ჩემზე კახიგი შთაბეჭდილება მოახდინა. ვიგხდენი, რომ სახედმწიფოში ვცხოვრობ“ (აკაკი ჩხენკელის დღიუხები, ნაწილი 1, 2021).

დამფუძნებელ კრების წევრის მანდატით აკაკი ჩხენკელი აქტიურად იყო ჩაბმული აჭარის საკითხის მოგვარებაში. იგი ჯერ კიდევ 1912 წელს გახდა რუსეთის დუმის დეპუტატი აფხაზეთიდან და ბათუმ-ყარსის ოლქიდან. იცნობდა ადგილობრივთა პრობლემებს და ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის საკითხის გადასაჭრელად ბათუმსაც არაერთხელ ეწვია.

1920 წლის 12 ოქტომბერს აკაკი ჩხენკელი სიტყვით გამოვიდა ბათუმის მეჯლისის სხდომაზე.

„მე ბედნიეხათ ვიხაცხავ თავს, რომ შემთხვევა მომეცა აქ მოსვლის და შეძლება მაქვს პიხადათ მიუდოცო სამუსლიმანო საქაიხთვედროს უმაღლეს დაწესებულებას – მეჯლისს (გაში) ვესაღმებთ თავმჯდომაიხესაც, დიდათ პატივცემულს, ჩემს მეგობაიხს მემედ-ბეგ აბაშიძეს (გაში).

სისხდით და ეხოვნებით ძმებო! ოხი წედიწადია მას შემდეგ, ხაც მე აქ ახ ვყოფილვაიხ. ვიყავი ევიოპაში ჩვენი საერთო საქმისათვის, სამუსლიმანო საქაიხთვედროს და საქიხისტიანო საქაიხთვედროს საქმეთა მოსავვაიხებდაე. ახ ვიცი ხა მოხდა ჩემს აქ ახ ყოფნის დროს, მაგამ ხოგოხც იხკვევა, დიდი ტანჯვა დამაიხცხება გამოგივიდათ.

თქვენმა ძმებმა, ქაიხთვედმა ქიხისტიანებმა დაამსხვიეს ბოიკიდები. განთავისუფლდა და დღეს ბაგონ-პატიონია თავისი. თავის ცხოვეებას თავის სუხვიდისამებო აწყობს. ასე უნდა მოხდეს აქაც. თქვენ უნდა იქნათ თქვენი ბაგონ-პატიონი (მქუხაიე გაში).

აქ კი გადამთიედნი მოსუდან ბადშევიკების და ენიკინელების სახით და ისინი ბაგონობენ.

აფაიხებს თავს ინგლისის მძღავ ფიხებში, თითქოს ისინი მოწვეუდნი იყონ ბიგანეთის მთავრობის მეიხ თქვენზე გასაბაგონებდაე. მე გადაჭიით ვაცხადებ თქვენ წინაშე რომ ბიგანეთის მთავრობა დონდონში სხუდიად ახ იზიიხებს მათ თაიეშს (გაში). ისინი ყადბათ ავიცედებენ ასეთს ხმებს უგუნუხნი გადმობაიხებუდნი ცდილობენ ამით ნიადგი მოიპოვონ აქ.

ამას ბოლო უნდა მოელოს.

აქაურობის ბაგონ-პატიონი თქვენა ხაიხთ. ეს მხაიე ადგილობრივ ხადბს უნდა გადაეცეთ, რომედიც დედა

necessary to at least somewhat explain my position. This was dictated by the interests of my country, so that my mission here would not be a hindrance to it.

I attended the meeting of the government before, I was impressed. I felt that I was living in a state" (Diaries of Akaki Tchkhenskeli, part 1, 2021).

Akaki Tchkhenskeli was actively involved in solving the Adjara issue with the mandate of the member of the constituent assembly. In 1912, he had already become a deputy of the Russian Duma from the Abkhazia and Batumi-Kars districts. He was familiar with the problems of the locals and visited Batumi many times to solve the issue of territorial integrity of the country.

On October 12, 1920, Akaki Tchkhenskeli gave a speech at the session of the Batumi Mejlis:

"I am happy that I had the opportunity to come here and personally congratulate the highest institution of Muslim Georgia - Mejlis (applause), I also greet the chairman, most respectable, my friend Memed-beg Abashidze (applause).

Brothers by blood and nationality! It's been two years since I was here. I was in Europe for our common cause, to settle the affairs of Muslim Georgia and Christian Georgia. I don't know what happened while I was not here, but it seems that you have suffered a lot.

Your brothers, Georgian Christians, broke the shackles. They were freed and today they are masters of their fate. They arrange their lives according to their wishes. That should happen here too. You must be your own master (clap applause).

And here the foreigners came in the form of Bolsheviks and Denikinists and they dominated.

Taking refuge in the mighty wings of England, as if they had been invited by the British government to rule over you. I resolutely declare before you that the British Government in London do not entirely share their pillaging (applause). They are spreading fake noises like this, foolish people trying to gain ground here.

This has to end.

You are the owner of this place. This area should be handed over to the local people, who will join Mother Georgia with autonomy (warm applause).

You know very well that Georgia is recognized as an

საქართველოს ავტონომიუხათ შეუერთდება (მხუჯარე გაში).

თქვენ კახგად იცით, რომ საქართველო დამოუკიდებლად ცნობილია: ინგლისის, საფრანგეთის, იტალიის და სხვა... სურ 22 სახელმწიფოს მიერ საქართველოს შეუძლია მოუახოს თავს და ძმობა გაგიწიოთ თქვენ. (ხანგძღვი გაში).

საქართველო ახა განმახტობური, იგი მოკავშიხეა დიდი სახელმწიფოების: ძლიერ სახელმწიფოებთან ხელი-ხელ ჩამოკიდებული საქართველო შესდებს სამუსლიმანო საქართველოს ფეხზე დაყენებას (გაში).

აქ ხაც ხდება ან შეცდომის შედეგია ან ბოროტი განზახვის. ამას მთელი ჩვენი ძაღლონით უნდა შევებძლოთ. გადაჭიით უნდა მოვითხოვოთ საკითხის ჩვენდა სასახებოთ გადაწყვეტა, ბათომი და მისი ოქის დედა საქართველოსთან ავტონომიუხათ შეერთება.

დასახულდ გამოვთქვამ უდიდეს სიხაულს, რომ ყოველივე ამ საქმისთვის თქვენ აქ შეკებიდხათ. იბძვით თქვენდა საკეთილდლოდ. მთელი ჩვენი ხადხი, მათი ყუი და თვადი აქეთვენაა. იმედია თქვენს მუშაობას ნყოფიხათ დაამთავრებთ, ჩვენ ძმუხ დახმახებას გაგიწევთ. გამოვად ევროპის წინ და აზიის წინ და დაგიცავთ თქვენ. თქვენ იცით, რომ მე ე. ი. თქვენი დეპუტატი ვიყავი გაზავნილი ჯეი გიპონონში, შემდეგ აქ ბათუმში ოსმადეთთან მოსადაპახაკებდათ და ვცდიღობდი მოხიგებით გამეთავებია საქმე. იგი ჩვენი მეზობელია და გვსუხს მასთან მეზობლობა, მაგჩამ ჩვენს მიწაზე ახავის შემოვუშვებთ.

ოხი წღის ჩვენმა მუშაობამ დაახწმუნა ევროპა, რომ ჩვენ ჩინებულად შეგვიძლია საკუთახი სახელმწიფოს მოვდა-პაგხორობა და ამიგომაც აღიხა ჩვენი დამოუკიდებლობა (გაში).

ვენ შეგვიძლია ჩვენი თავის მოვდა და მოვუვლით კიდეც.

გაუმახტოს გაეხთიანებულ საქართველოს!

გაუმახტოს სამუსლიმანო საქართველოს!

გაუმახტოს ჩვენს ძმობას და მეგობრობას“!

(ხანგძღვი გაში და ოვაციები).

გაზ. საქართველო, 1920, №124

„ხმა აჭარიდან“

„დიდის ინტეხისით წავიკითხეთ თებეხვის ნომეხში მოთავსებული მოხუც აჭარის წეხიდი. უკანასკნელი საყუხადლებოა ახა მაგო შინაახისით, ნათელი წახმოგვნიით საგანზე, ეპიუხი სიმახიგით და კიღოთი, ახამედ იმითაც, თუ ვინ გვწეხს მას. ჩვენ შეგვიძლია

independent state: by England, France, Italy and others... a total of 22 states, Georgia can take care of itself and fraternize with you (long applause).

Georgia is not isolated, it is an ally of great powers: standing hand in hand with powerful states, Georgia will be able to put Muslim Georgia on its feet (applause).

What is happening here is either the result of a mistake or an evil intention. We have to fight this with all our efforts. With a solution, we should demand the solution of the issue in our favor, the autonomous joining of Batumi and its district to mother Georgia.

In conclusion, I express my great joy that you have gathered here for all this work. Fight for your own good. All our people, their ears and eyes are here. I hope you will finish your work fruitfully, we will provide you brotherly help. I will come before Europe and before Asia and protect you. You know that I, your deputy, was first sent to Trabzon, then here in Batumi to negotiate with the Ottomans, and I tried to settle the matter. He is our neighbor and we want to be neighbors with him, but we will not allow anyone to enter our land.

Our two years of work convinced Europe that we are perfectly capable of maintaining our own state, and that's why it recognized our independence (applause).

We can and will take care of ourselves.

Long live the united Georgia!

Long live Muslim Georgia!

Long live our brotherhood and friendship!"

(long applause and ovations).

Newspaper. Georgia, 1920, No. 124

"Voice from Adjara"

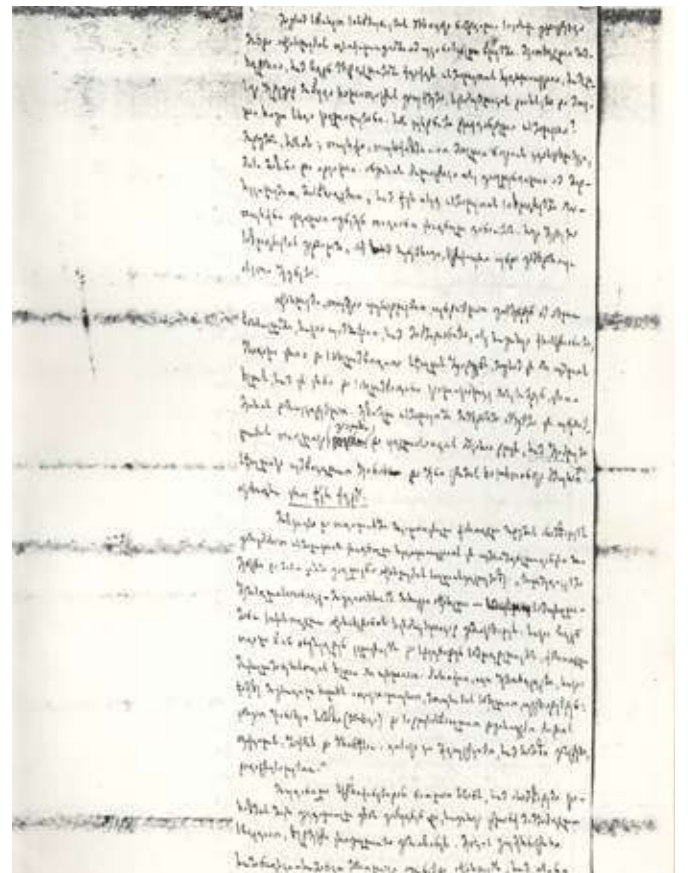
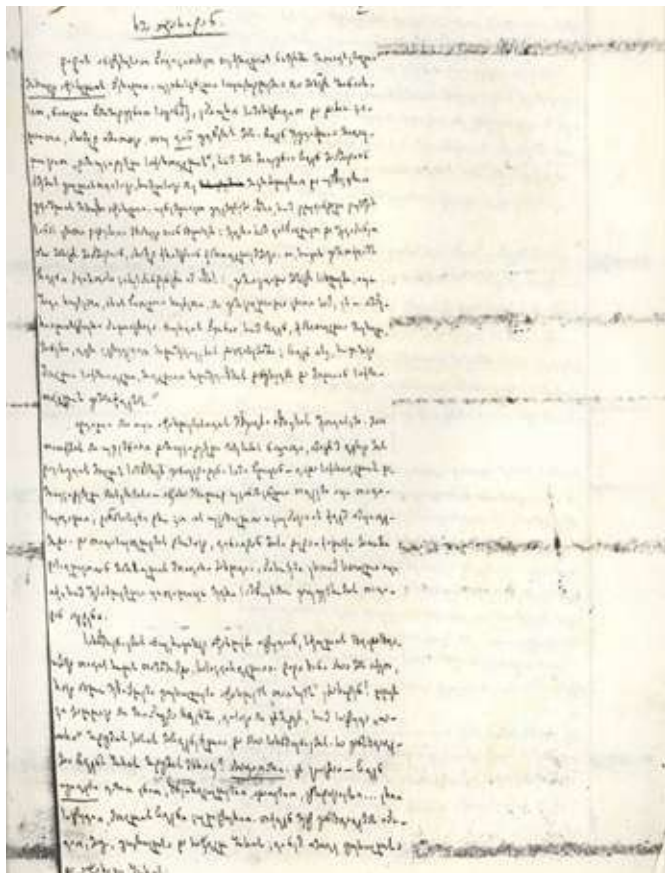
"We read with great interest the letter of the "Old Adjareli" (old adjarian – Ed.) in the February issue. The last one is noteworthy not only for its content, clear presentation of the subject, epic simplicity and weight, but also for who writes it for us. We can congratulate "Independent Georgia" that it

მივუროცოთ „დამოუკიდებელ საქართველოს“, რომ მას მიუგნია ჩვენი მაჰმადიან ძმების გულისთვისაც, რომელსაც ასე მოკიდებით და უმბავკოთ გვიშდის მოხუცი აჭაჩედი. უნებრივთ გვებადება აზიი, რომ ღღევანდელ ღუბჭიხ ხანას ეთი დადებითი მხაჩეც თან ახლავს: ბევრი ხამ ვისწავდეთ და შევიგნეთ ახა მაჩგო მაჰმადიან, ახამედ ქისტიან ქაჩთველებმაც. აი, ხოგოჩ გამოთქვამს ჩვენი ძვიხფასი კოჩესპონდენტი ამ აზხს: „გამოიცვადა მაჩგო სახელები, იყო შავი ხუსეთი, აჩის წითელი ხუსეთი, აჩ გამოცვიდა ეთი ხამ, — ეს იმპერიალისტი პოლიტიკაა. ნუჩის ჰკონია, რომ ჩვენ, ქაჩთველი მუსუდმანები, ვეჩ ვეჩკვევით ბორშევიკების დაფასებაში. ჩვენ, ისე, ხოგოჩ მთელი საქაჩთველო, მოველით ბორშევიზმის დანგჩევას და მთლიანი საქაჩთველოს გამაჩკვებას.

მოსკოვსა და თფილისში მოკადათებუდ ქაჩთველთ მოდგმის ახამბადებს გამოეპაჩათ ოსმადეთის ეხოვნული ეხოლოციის უმნიშვნელოვანესი მომენტი და მისი ღჩმა გავდენა აჭაჩედის სულისკვეთებაზე. „ბორშევიკებმა შემოსვლისთანავე, მოვითხობს მოხუცი აჭაჩედი, სამუსუდმანო საქაჩთველო აჭაჩისგანის ეესპუბლიკად გამოაცხადეს. ხოცა ჩვენს თვადწინ ანგჩევდენ ეკლესიებს და სღვენიდნენ სამღვდელოებას, ქაჩთველ მუსუდმანებისთვის ხელი აჩ უხლიათ. პიჩიქით, იყო შემთხვევები, ხოცა ჯამეზე მოგხოვიდ ხარბს ოფიციალუხათ, მთავრობის სახელით, უცხადებდენ: კაჩგათ შეინახეთ ხამაზი (მაჩხვა) და საღღესასწაულოთ დავიჩივებთ პუჩის ფქვილს, შაქახსა და ბინჯსაო. ვისაც კი შევუტყობთ, რომ ხამაზი გასტეხა, დავატესალებთო.“

has reconciled with us for the sake of our Muslim brothers, whom the “Old Adjareli” is so modestly and impertinent to us. Involuntarily, we get the idea that the current hard times have one positive side: we have learned and understood a lot, not only the Muslim, but also the Christian Georgians. This is how our dear correspondent expresses this opinion: “Only the names have changed, there was once a black Russia, there is now a red Russia, one thing has not changed - this is the imperialist policy. No one thinks that we, Georgian Muslims, respect the Bolsheviks. We, like the whole of Georgia, expect the destruction of Bolshevism and the victory of the whole of Georgia.

The most important moment of the Ottoman national revolution and its profound impact on the spirit of the Adjarians escaped the unpreparedness of the Georgians hiding in Moscow and Tiflis. “As soon as the Bolsheviks entered, an “Old Adjareli” tells us, they declared Muslim Georgia as the Republic of Adjara. When they were destroying churches and persecuting the clergy before our eyes, Georgian Muslims were not spared. On the contrary, there were cases when officials, in the name of the government, announced to the people gathered at in the Mosque: keep Ramaz (fasting) well and we will distribute bread flour, sugar and rice to you during the festive season. Whoever breaks it, we will imprison them.”

„მოვიახე იმეხეთი, სამეხელო, აბხაზეთი, გურია, ღა თქმა უნდა უმთავრესი დაბა-ქადაქები და ზოგიერთი სოფელი, რომელსაც მიუწვდებოდა ხკინის გზა და მთავარი გზა-ტკეცილები. ყველგან ხადნი მესეოდა, ვაკეთებდი მოხსენებებს, დაკვირვებებისათვის კი დრო ახ მქონდა, ამიგო საეხთო შთაბეჭდილებით უნდა დავკმაყოფილდე.

შედახებით სიწყნარა, წეს-ჩიგი ახაა დახლვეუდი საეხთოთ. იმეხეთში და გურიაში ეხობას კახგი პიხი უჩანს. საეხოთო დაწესებულებათ ეცყობათ სიცოცხდე, მომუშავენი დიდ ინტეხესს იჩენენ. მთავარი ნაკდი ისაა, რომ ყვედაფეხს ეხთაშათ ეკიდებიან და შესაძლოა ამით საქმეს ავნონ. სამეხელოში და უფხო კი აბხაზეთში ეხობა კოჭრობს, თუმცა აქაც ინტეხეხი და საქმიანობა ემჩნევათ. სენაკის და ზუგდიდის მაზხეებში ბახზე შიმშიდი იწყება, საჭიხოა ზომები. იქვე ავკაცობას საპაგიო ადაგი უჭიხავს, თუმცა უკანასკნელათ შენელებულა. აბხაზეთში კი ნამდვიდ სენად ქცეულა ავ-კაცობა. გდებობა სასოწახკვეთილებას ეძღევა, მთავრობაზე გური უტყდება. სპეკულაცია და მოხეღეთა მექითამეობა საზოგადო წესია. უკმაყოფილება და დიგვირვა გაისმის აქეთ-იქიდან, თუმცა ვინც მე გახს მებვია, ცდილობდა ამაზე ახ ელაპაჩაკნა. თუ ასე გაგხქედდა, ბოღშევიზში და ანაჩქია მოსადლოდენია.

აბხაზეთი ახ ახიან კმაყოფიდი. აბხაზეთა საბჭოს მთავრობა მატყუაჩად აქვს წაჩმოდგენიდი: შეგვპიხდენენ ავტონომიას და მოგვატყუენო. ადვიდობიხვი სოციალ-დემოკრატიული ოგანინბაცია და აბხაზეთა საბჭოს ფაქტია ვეი ახის მომენტის სინაღლებე. ისინი გურში ავტონომიის წინააღმდეგი ახიან, აშკაათ კი ვეი ბედავენ ამის თქმას. თფილისი დედინაცვლეხათ ეპყხოთა აბხაზეთს.

ამას ზედ დაუმაგეთ თამბაქოს მონოპოლია, რომელიც, თავის თავათ, შეიძლება სასაჩგებლოა, მაგჩამ უხეიხოთ ტაჩდება. თამბაქო გააქვთ და სამაგიეეხოთ აჩაფეხი მოაქვთ - საშინედ ცუდ გავდენას ახდენს, ხადნი ამხედხებუდია.

ამდენი ოქხო - თამბაქო ხედში გქონდეს და ვეი მოიხმახო! ჩვენ აჩც კი გვეჭიხებოდა სესხი, ვადიუტას სუდ ადვილათ შევექმნიდით, მაგჩამ ... მაგჩამ ჩვენ ხომ უსუსუხი ვაჩთ.“ (აკაკი ჩხენკელის დლიუხები, ნაწიდი 1, 2021).

აკაკი ჩხენკელი აქტიურად თანამშრომლობდა იმ პერიოდის პერიოდულ გამოცემებთან, სადაც მისი არაერთი წერილი და ინტერვიუ დაიბეჭდა:

აკაკი ჩხენკელთან

„გუშინდედ გაზეთებში მოთავსებუდია საუბარი აკაკი ჩხენკელთან. მოგვყავს შინააჩის შემოკლებით.

ევხოპის დამოკიდებულება საქაჩთველოსთან

- ევხოპაში ხანგხდიგი ყოფნის შემდეგ, ჩანაჩი

"I visited Imereti, Samegrelo, Abkhazia, Guria, of course, the main townships and some villages that were accessible by the railway and main roads. People were talking to me everywhere, I was making reports, but I didn't have time for observations, so I had to be satisfied with the general impression.

It is relatively quiet, in general the order is not broken. In Imereti and Guria, the self-government seems to have a good face. The institution seems to be alive, the working people show great interest. The main drawback is that they do everything at once, and they might hurt the business. In Samegrelo and even more so in Abkhazia, the nation is limping, although there is interest and activity here as well. In Senaki and Zugdidi, there is a hunger, measures are needed. There, malevolence holds an honorable mention, although it has slowed down lately. And in Abkhazia, cruelty has become a real sin. The peasantry is given to despair, its heart breaks on the government. Speculation and bribery of officials is a public rule. Dissatisfaction and grumbling can be heard from here and there, although those who surrounded me tried not to talk about it. If this continues, Bolshevism and anarchy are expected.

Abkhazians are not satisfied. The government of the Abkhaz Council has false assumptions: as if they promised us autonomy and lied to us. The local social-democratic organization and the faction of the Abkhazia Council cannot see eye to eye. They are against autonomy in their heart, but they don't dare to say it openly. Tiflis treats Abkhazia with care.

Add to this the tobacco monopoly, which, in itself, may be useful, but is clumsily administered. They take away tobacco and bring nothing in return - it has a terrible bad effect, people are rioting.

So much gold - tobacco in your hands and you can't use it! We didn't even need a loan, we could easily create currency, but ... but we are weak" (Akaki Tchkhenskeli's diaries, part 1, 2021).

Akaki Tchkhenskeli actively cooperated with the periodicals of that period, where many of his letters and interviews were printed:

Akaki Tchkhenskeli

"Yesterday's newspapers contained a conversation with Akaki Tchkhenskeli. Here is the content in brief.

Europe's attitude towards Georgia

- After a long stay in Europe, what is your opinion about

შეხვედრება გაქვთ თქვენ საქართველოს საერთაშორისო მდგომარეობის შესახებ? იცნობენ თუ ახა საქართველოს დამოუკიდებლობას?

- პოლიტიკური ბედი, ნაციონალური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის საკითხი დასავლეთ ევროპაში დღეს დაზღვეულია. ევროპის საქმეების ობიექტური მიმართულებამ და ნათელმა პეისპეტივიზმმა, დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოები დააჩქარა ამიერი-კავკასიაში შექმნილ ახალ ჰესპუბლიკების სასიცოცხლო მომავალში.

ამიერი კავკასიის ჰესპუბლიკების დამოკიდებულების სასახებდოდ ასეთ შეხვედრების შემუშავებას ევროპის სახელმწიფოებში ხელი შეუწყო ახა მარტო დიბუხადური და დემოკრატიული წიხების პიოპაგანდამ, ახამედ მოკავშიხე სახელმწიფოების წაჰმომადგენელთა ინფორმაციამ კავკასიიდან, ჰომედთაც თავიანთ მოხსენებებში ახ შეედრთ ახ აღუნიშნათ ამიერი-კავკასიის ჰესპუბლიკების სახელმწიფოებში სიმწიფე, მაშინ ჰმდესაც თვით ჰუსეთში ანაჰია მძინვაჰებდა.

მე მაინც უნდა აღუნიშნო, ჰომ ევროპაში საქართველოს გაცნობის საქმემ ჩვენგან დიდი შიჰმა მოითხოვა.

- ბეჰიშიჰომადგვჭიხდა, ვიდეეევროპასდავაჩქმუნებდით იმაში, ჰომ ჰუსეთში მომხდაი ცვიდებების გამო, ძიხინად გამოცვიდ იქმნა პოლიტიკური და სახელმწიფოებში ახები და მიდეჰვიდბანი. ამ გეზით იყო მიმართული მთელი ჩვენი მუშაობა ოხი წდის განმავლობაში. ყოვედნაიხად გვიხებდოდა ამ ახის დაცვა, ჰომ საქართველოს თავისთვის, ახის ჰუსეთი კიდევ თავისთვის.

მე მივახწიე იმას, ჰომ საქართველოს საკითხი, ჰომოც დღეს მთელი ამიერი-კავკასია, იჩიევა სხუდიად განცადკევებუდ საკითხად-ჰუსეთთან დამოუკიდებდად.

ამაში ჩვენ ხელი შეგვიწყო ამიერი კავკასიის საერთაშორისო და გეოგრაფიულმა მდგომარეობამაც. ამიერი კავკასიის საკითხი დღეს ევროპაში იჩიევა სხუდიად განცადკევებუდად.

ამიერიგად, დინგეჰესებუდი სფეჰობისთვის ობიექტური გამოკვევის შემდეგ ნათელი ხება ის, ჰომ საუკეთესო გამოსავალი შექმნიდ მდგომარეობიდან იქნება ამიერი-კავკასიის სხუდი ნეიგრაღიზაცია და ამიერი-კავკასიის ხადბთა თავისუფალი თვითგამოჰკვევა. ამიერი კავკასია, ევროპიელების გეჰმინორლოგიით-ახის დღეს საერთაშორისო ჯვაჰედინი გზა.

დღეს ჩვენი გეოგრაფიული, ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობა შეგვიძლიან მხოლოდ ევროპის ოხიენგაციასა და დემოკრატიაზე დავამყაროთ. ამაში ახის საწინდაი ჩვენი შემდეგი განვითარებისა.“

(გაბ. საქართველოს რესპუბლიკა, აკაკი ჩხენკელთან, 1920, 11 იანვარი, №7).

the international situation of Georgia? Are they familiar with Georgia's independence?

- Political fate, the question of national and political independence in Western Europe is assured today. The objective direction of European affairs and clear perspectives convinced the Western European states of the vital future of the new republics created in the Caucasus.

The development of such a view in favor of the attitude of the republics of the Caucasus in Europe was facilitated not only by the propaganda of liberal and democratic circles, but also by the information of the representatives of the allied states from the Caucasus, who in their reports could not fail to mention the state maturity of the republics of the Caucasus, while anarchy was raging in Russia itself.

At least I must mention that the task of introducing Georgia to Europe required a lot of work from us.

- It took us a lot of work before we could convince Europe that due to the changes in Russia, political and state thoughts and tendencies were fundamentally changed. All our work for two years was directed in this way. In every way, we had to defend this idea that Georgia is for itself, and Russia is for itself.

I have come to the point that the issue of Georgia, like the entire Caucasus today, is chosen as a completely separate issue - independently from Russia.

The international and geographical situation of the Caucasus helped us in this. Therefore, the issue of the Caucasus is chosen completely separately in Europe today.

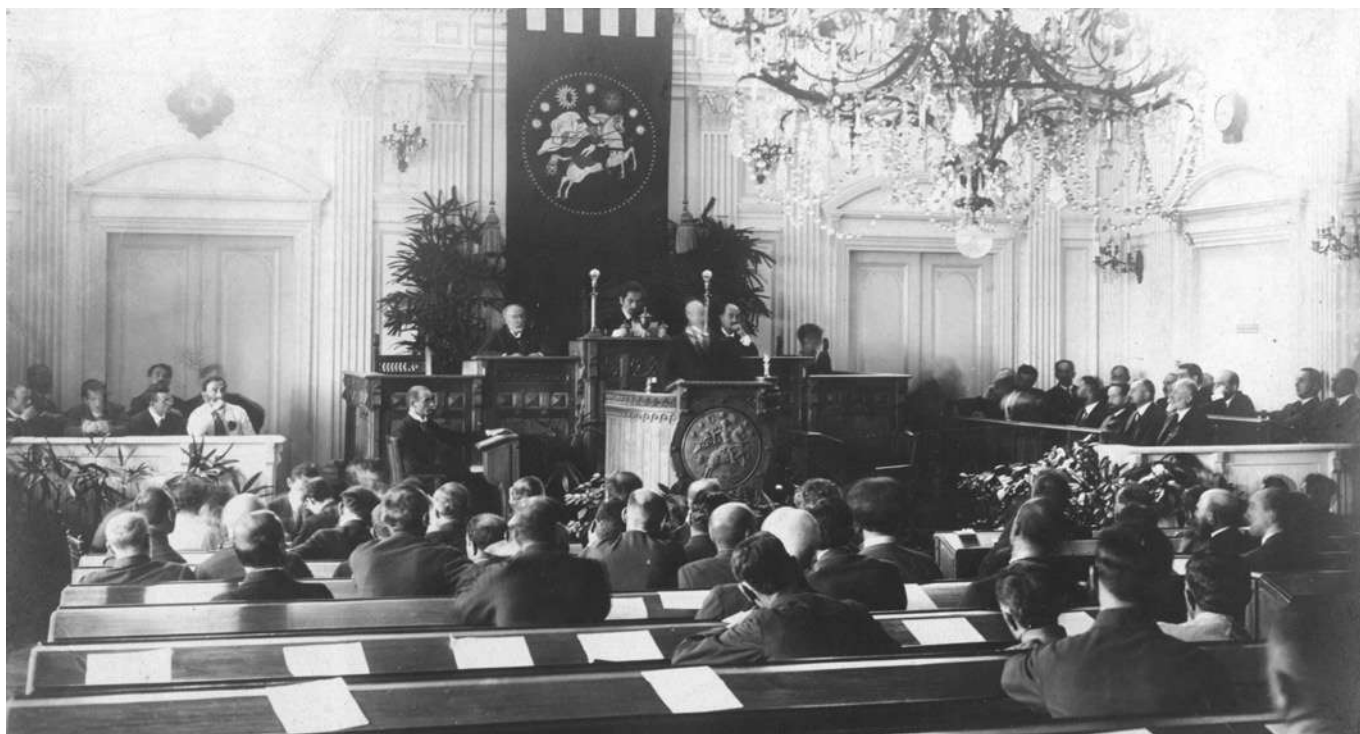
Thus, after an objective investigation for the interested areas, it becomes clear that the best way out of the current situation will be the complete neutralization of the Trans-Caucasus and the free self-determination of the Trans-Caucasus peoples. Therefore, the Caucasus, in the terminology of Europeans, is today at an international crossroad.

Today, we can base our geographical, economic and political situation only on European orientation and democracy. This is the beginning of our next development."

(Newspaper. Republic of Georgia, with Akaki Tchkhenskeli, 1920, January 11, No. 7).

საქართველოს დამფუძნებელი კრების გახსნა, 1919 წლის 12 მარტი.

Opening of Georgia's Constituent Assembly, March 12, 1919.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National archives of Georgia

Батуми
6/7 1917.

1

Дорогой Друг Аджарцев!

15го июля с. в. в. Батуми состоится съезд крестьянских депутатов Аджарии. Будут обсуждаться ряд вопросов, и, между прочим, вопрос школьный. Здесь должны решиться вопросы о языке. Это по моему самая важная сторона вопроса. Отр решения этого вопроса зависит, можно сказать, дальнейшая судьба Аджарцев.

По многим причинам, которые я здесь не буду касаться, Ваше присутствие на съезде, тем же на короткое время, было необходимо.

Я думаю, что Вам, как агитатору, быть представителем наших крестьянских казачеств будет при открытии съезда и - лучше всего - самому открытию его. На это я рассчитываю.

В заключение позволю себе еще

нашим Аджарцев выразить Ваши глубочайшие благодарности за Ваши безграничные хлопоты и труды для спасения погибающих. Я думаю в виду не только одних детей с полиовитом, который недавно был распространён.

Хасан Лорткипанидзе

Р. С. Вам Вам не затрудните сообщить предложение ввиду того что оно зависит, тем же оказали содействие организации Комитету по аджарским политическим и пр. Все это дело наша на меня смотреть.

Х. Л.

ჰასან ლორთქიფანიძის მიმართვა ბათუმიდან „აჭარელთა ძვირფასი მეგობრის“ აკ. ჩხენკელისადმი გლეხთა დეპუტატების საოლქო ყრილობაზე მისი დასწრების შესახებ. 6 ივლისი, 1917.

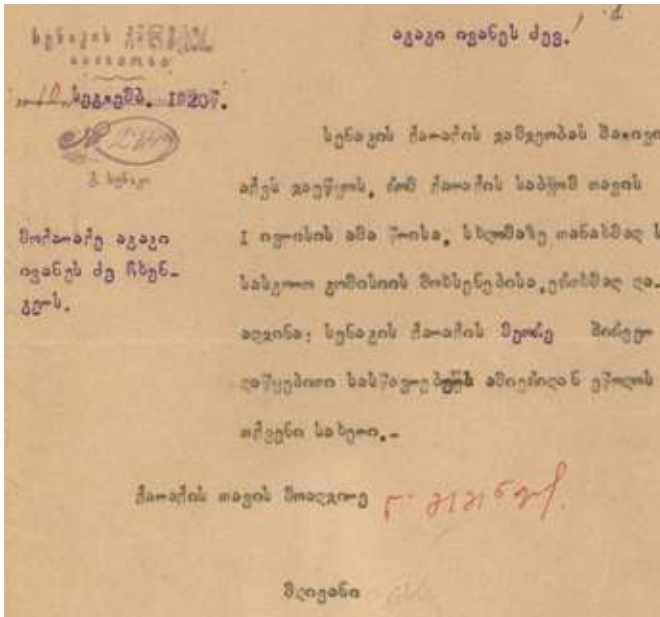
ყვილობაზე განიხილება სკოლებში სასწავლო ენის საკითხი. ეს ჩემი აზრით ყვილობის ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია. ამ საკითხზე დამოკიდებული აჭარელების სამომავლო ბედ-იღბალი.

Hasan Lortkiphanidze's appeal from Batumi to "dear friend of the Adjarians" Tchkhenskeli about his attendance at the District Congress of Peasants' Deputies. 1917, July 6.

The issue of the language of instruction in schools will be discussed at the congress. This, in my opinion, is the most important part of the conference. The future fortunes of the Adjarians depend on this issue.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National archives of Georgia

სენაკის ქალაქის გამგეობის შეტყობინება აკაკი ჩხენკელისადმი ქ. სენაკის მე-2 პირველ-დანყოფითი სასწავლებლისთვის მისი სახელის მინიჭების შესახებ. (10 სექტემბერი, 1920 წელი).

Message of the Senaki City Board to Akaki Tchkhenteli. On naming the 2nd primary school in Senaki after him (September 10, 1920).

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National archives of Georgia

საქართველოს ეროვნული ბანკის გამგეობის წევრები. 24 ივნისი, 1920.
სხედან მარცხნიდან: აკაკი ჩხენკელი, გრიგოლ ლორთქიფანიძე, რაჟდენ არსენიძე, მეხუთე -
ნოე რამიშვილი.

Board members of the National Bank of Georgia. June 24, 1920.
Sitting from the left: Akaki Chkhenteli, Grigol Lortkipanidze, Razden Arsenidze, fifth - Noe Ramishvili.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National archives of Georgia

**საგარეო ურთიერთობები
პირველი რესპუბლიკის დროს**

**FOREIGN RELATIONS DURING THE
FIRST REPUBLIC**

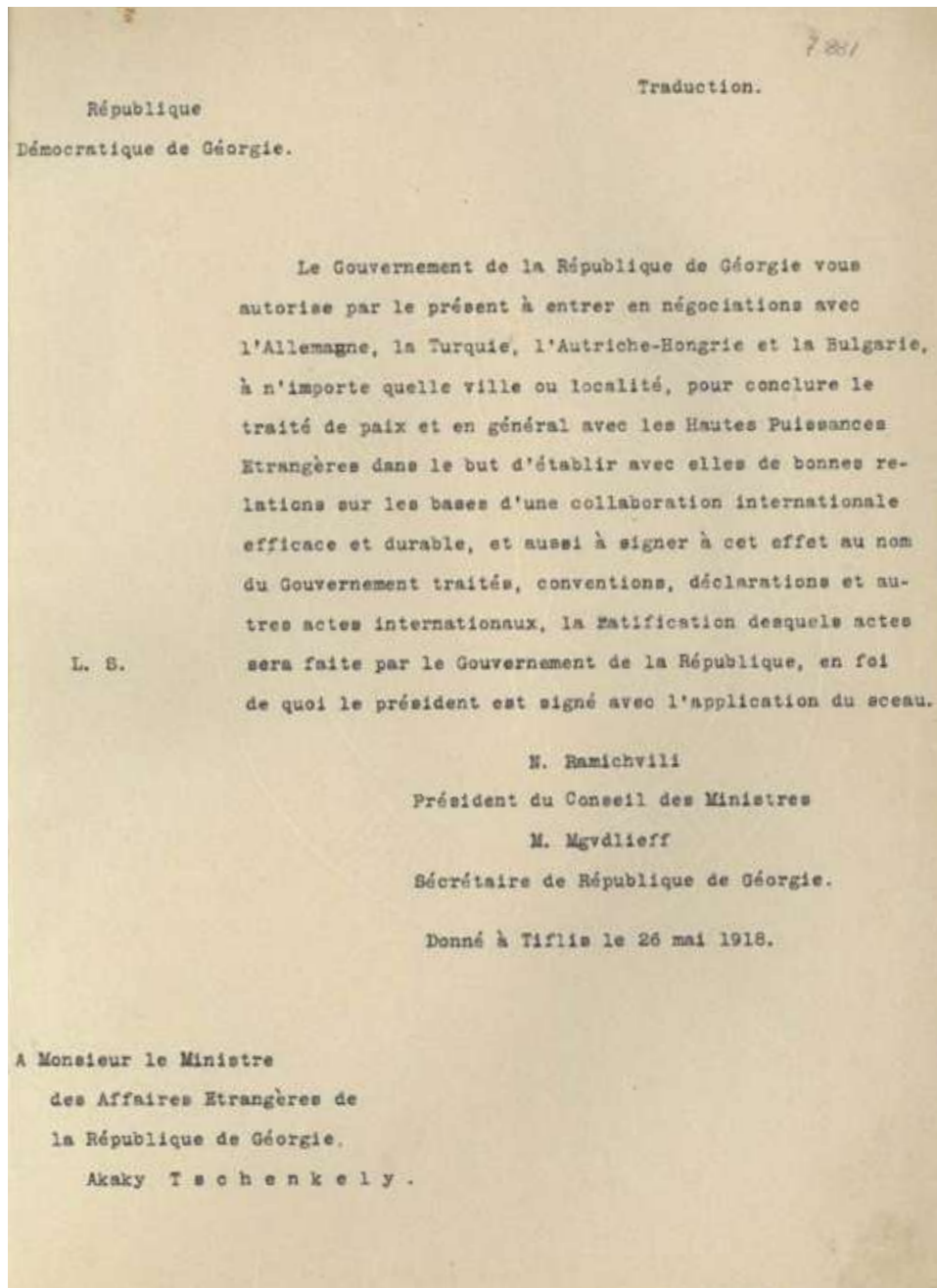

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღეს შეიქმნა საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომელსაც სათავეში აკაკი ჩხენკელი ჩაუდგა. 1918 წლის ნოემბრიდან მინისტრის პოსტი იურიისტმა და გამოცდილმა დიპლომატმა - ევგენი გეგეჭკორმა დაიკავა.

1918-1921 წლებში მინისტრის მოადგილის პოსტს იკავებდნენ: კონსტანტინე გვარჯალაძე, კონსტანტინე საბახტარიშვილი და ნიკოლოზ ქარცივაძე.

On the day of the declaration of independence of Georgia, the Ministry of Foreign Affairs was created. It was first headed by Akaki Tchkhenskeli but from November 1918, the post of minister was occupied by Evgeni Gegechkori, a lawyer and an experienced diplomat.

In 1918-1921, the post of deputy minister was held by: Konstantine Gvarjaladze, Konstantine Sabakhtarishvili and Nikoloz Kartsivadze.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის, ნოე რამიშვილის მიერ საგარეო საქმეთა მინისტრის აკაკი ჩხენკელისათვის 1918 წლის 26 მაისს გაცემული - გერმანიის, თურქეთის, ავსტრია-უნგრეთისა და ბულგარეთის მთავრობებთან მოლაპარაკებების წარმოების, ხელშეკრულებების გაფორმებისა და სხვა უფლებებით აღჭურვის ნებართვა.

On May 26, 1918, the Chairman of the Government of the Democratic Republic of Georgia, Noe Ramishvili, issued permission to the Minister of Foreign Affairs, Akaki Chkhenskeli, to conduct negotiations with the governments of Germany, Turkey, Austria-Hungary, and Bulgaria, sign agreements, and provide him with other rights.

მინისტრი აკაკი ჩხენკელი და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა სამინისტრო დაარსებისთანავე აქტიურ დიპლომატიურ საქმიანობას აწარმოებდა. სამინისტრო მთავრობის სახელით წარმართავდა მოლაპარაკებებს, დებდა ხელშეკრულებებს და შეთანხმებებს საზღვარგარეთის ქვეყნებთან პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სავაჭრო, სამხედრო თუ სხვა საკითხებზე.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, დიპლომატები ყველა ღონეს ხმარობდნენ იმისთვის, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა საერთაშორისო ასპარეზზე გაემყარებინათ.

„ჩვენი ევხოპაში მოღვაწეობის დღის წესრიგში იდგა, უმთავრესათ მაშინ უკვე ფაქტიურათ ახსებუდ დამოუკიდებედ და თავისუფად საქაჩთვედოსთვის სხვა სახედმწიფოთაგან ფაქტიუხი და იუხიდიუდი ცნობა მოგვეპოვებია... საქაჩთვედოს დამოუკიდებლობა მაშინ ახადი ამბავი იყო. თვით ქვეყნის ამბავიც ისე მივიწყებუდი იყო ეხოთა განმავდობაში, ხომ მხოდოღ სპეციადისტთა ვიწხო წხემ იცოდა სიგყვა „საქაჩთვედო“ – აღნიშნავდა დიპლომატი ხაჩიგონ შავიშვიდი.

...

საქართველოს დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ დამოუკიდებლობა გერმანიის იმპერიის მხარდაჭერით გამოაცხადა. 1918 წლის 28 მაისს, ქალაქ ფოთში, საქართველოსა და გერმანიას შორის გაფორმდა თანამშრომლობის დროებითი ხელშეკრულება, რომლის თანახმად, გერმანიას საქართველოს რკინიგზის ხაზის გამოყენების შესაძლებლობა მიეცა, ამავე დროს, გერმანულ ჯარის ნაწილებს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ტერიტორია უნდა დაეცვა.

1918 წლის ივნისში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი აკაკი ჩხენკელი დიპლომატიური მისიით გერმანიაში გაემგზავრა. საქართველოს დელეგაციის შემადგენლობაში იყვნენ: ნიკო ნიკოლაძე, ზურაბ ავალიშვილი, მიხაკო წერეთელი, გიორგი მაჩაბელი და ვლადიმერ ახმეტელაშვილი.

დიპლომატების მიზანს საქართველოსა და გერმანიას შორის ორმხრივი ხელშეკრულების გაფორმება და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარების იურიდიულად დადასტურება წარმოადგენდა.

1918 წლის 2 ივლისს ბელგიის ქალაქ სპაში, გერმანიის საგარეო და სამხედრო შტაბის მონაწილეობით, საქართველოს საკითხის განხილვა გაიმართა. შეხვედრის შემდეგ, გერმანიამ ღიად დაუჭირა მხარი საქართველოს დამოუკიდებლობას. 12 ივლისს კი ხელი მოაწერეს სამ ეკონომიკურ შეთანხმებას. ხელშეკრულების თანახმად, გერმანია ქიათურის

Minister Akaki Tchkhenskeli and the Ministry of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia had been active in diplomatic relations since its establishment. On behalf of the government, the Ministry conducted negotiations, made treaties and agreements with foreign countries on political, economic, trade, military and other issues.

The government of the Democratic Republic of Georgia, the Ministry of Foreign Affairs, and diplomats made every effort to establish Georgia's independence in the international arena.

"It was on the agenda of our activity in Europe, the most important thing was to obtain factual and legal recognition from other states for the independent and free Georgia that already existed at that time... Georgia's independence was a new story at that time. The story of the country itself was so forgotten over time that only a narrow circle of specialists knew the word "Georgia", noted diplomat Khariton Shavishvili.

....

The Democratic Republic of Georgia declared its independence with the support of the German Empire. On May 28, 1918, a temporary cooperation agreement was signed between Georgia and Germany in the city of Poti, according to which Germany was given the opportunity to use the railway line of Georgia. At the same time, German army units were to protect the territory of the Democratic Republic of Georgia.

In June 1918, the Minister of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia, Akaki Tchkhenskeli, went to Germany on a diplomatic mission. The Georgian delegation included: Niko Nikoladze, Zurab Avalishvili, Mikhako Tsereteli, Giorgi Matchabelli and Vladimir Akhmetelashvili.

The goal of the diplomats was to sign a bilateral agreement between Georgia and Germany and legally confirm the recognition of Georgia's independence.

On July 2, 1918, the issue of Georgia was discussed with the participation of the German foreign and military headquarters in Spa, Belgium. After the meeting, Germany openly supported Georgia's independence. On July 12, three economic agreements were signed. According to the agreement, Germany would obtain a monopoly on Chiatura manganese, the railway from Chiatura to the port of Poti, and the port of Poti itself would pass into the hands of the German-Georgian syndicate. According to Article 13 of the Brest-Litovsk Treaty between Germany and Russia on August 27, Russia agreed to Germany's recognition of Georgia's independence. On

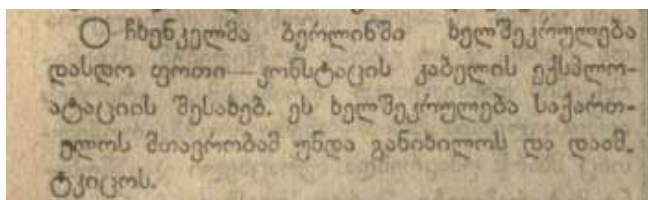
მანგანუმზე მონოპოლიას მოიპოვებდა, ჭიათურიდან ფოთის პორტამდე რკინიგზა და თვით ფოთის პორტი გერმანულ-სინდიკატის ხელში გადადიოდა. 27 აგვისტოს გერმანიასა და რუსეთს შორის ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულების მე-13 პუნქტით კი, რუსეთი გერმანიის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარებას ეთანხმებოდა. 1920 წლის 24 სექტემბერს გერმანიამ აღიარა საქართველოს დამოუკიდებლობა და თბილისში თავისი დიპლომატიური წარმომადგენელიც გამოგზავნა (გ. ასტამაძე, ქართულ-გერმანული კულტურის მოზაიკა 1918-1921 წწ., ქართულ გერმანული ურთიერთობები 1918-1921 წლებში, 2021, გვ. 49-69).

September 24, 1920, Germany recognized the independence of Georgia and sent its diplomatic representative to Tbilisi (G. Astamadze, Mosaic of Georgian-German culture 1918-1921, Georgian-German relations in 1918-1921, 2021, pp. 49-69).

გაბ. „ახალი საქართველო“, ჩხენკელის წერილი, 1919. 8 ივლისი. N 3.

Newspaper "New Georgia", Tchkhenkeli's letter, 1919. July 8. N 3.

გაბ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, ახალი ამბები, 1918, 29 სექტემბერი, №53.

Newspaper "Republic of Georgia", News, 1918, September 29, No. 53.

აკაკი ჩხენკელის მოგონებები გერმანიაში ელჩად დანიშვნასთან დაკავშირებით:

Akaki Tchkhenkeli's memories regarding his appointment as ambassador to Germany:

1918 წლის 24 ნოემბერი, ბერლინი

November 24, 1918, Berlin

„გუშინ-წინ მივიღე ნ. ჯ. (ნოე ჟორდანიასაგან) მთავრობის თავმჯდომისაგან, ხადიო, ხომედიც მაუწყებს, რომ საგაიხო მინისგად ჩემს ადგილზე ინიშნება ევგენი გეგეჭკორი, მე კი აქ უნდა დავჩიქედრა; იქვეა ნათქვამი, რომ მე უნდა დავამთავხო ჩემ მიეჩ დაწყებული ხადიის გაგზავნა სხვა და სხვა სახელმწიფოებში, აგეთვე წეხეთდის¹ მაგიეჩ დავნიშნო ქუმბაძე² სტოკჰოლმში. ძადიან მოსაწონია ჩემი

"The day before yesterday, I received N. Zh. (from Noe Zhordania) from the head of the government, the radio, which informs me that Evgeni Gegechkori is appointed as the foreign minister in my place, and I have to stay here as the ambassador; It is said there that I should finish sending the people I started to other and other states, as well as appoint Chumbadze¹ in Stockholm instead of Tsereteli². It is acceptable to be replaced,

¹მიხეილ (მიხაკო) წერეთელი (1878-1965) – ლინგვისტი, სოციოლოგი, პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწე. 1918-1919 წწ. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დიპლომატიური მისიების ხელმძღვანელი გერმანიასა და სკანდინავიის ქვეყნებში.
²არისტო ქუმბაძე (1880-1971) – ჟურნალისტი, 1919 წელს

¹Aristo Chumbadze (1880-1971) – journalist, representative of the Democratic Republic of Georgia in Stockholm and Ankara in 1919.
²Mikheil (Mikhako) Tsereteli (1878-1965) – linguist, sociologist, political and public figure. 1918-1919 Head of diplomatic missions of the Democratic Republic of Georgia in Germany

დაცვლა, ეს ასეც უნდა მომხდარიყო და მე კიდევ ვფიქრობდი ამაზე მიწეხას. მახთდაც, დღეს, როცა გამაჩვენებდნენ ანგანტი მიადგება საქართველოს კახზე, სწორეუთ სხვას უნდა ეჭიხოს ხედში საგახეო მინისტრის პოზიციები. ეს პატივამტეხი პატივიკა უთუოთ შესაფეხია. ასეთ შემთხვევაში თვით კაბინეტიც უნდა შეცვაროთ, მაგამ ეს პატივიკუდათ უხეხუდია ადბათ, ვინაიდან შესაფეხი კანდიდატები ახც ისე ადვიდათ მოსადებნია. შეიძებოდა კაკის³ დაყენება სათავეში, მაგამ ეს მან ახ ინდრომა ადბათ და გუდიც ახ ეჭიხის, საუბებუხოთ მას, სამუდამოთ დათმოს ხუსეთის ოხინტაცია. ხაც შეუხება ევგენის კანდიდატუხას, ეს ახაა უჭიგო. თუმცა, ისიც კაკისავით ხუსეთისაკენ იყუხება. ის ახის დისციპინის კაცი და ვფიქრობ, დაიცავს პატივის პოზიციას, ომედიც, იმედიც, დამოუკიდებლობაში გამოიხატება. ეხთია მხოლოდ: ზახმაცია და უიდატო, ცოტა მაფიქიხებს, ვაითუ ენეგიური საქმიანობა ვეხ გამოიჩინა. მისი მიკიბუდ-მოკიბუდი მოლაპახაკება აღექსევეთან⁴ ცოტათი მაფიქიხებს. პიხადათ მე, დიდი ხანია გამოსაცვლელი ვიყავი, ამდენი ხანია მინისტრად ვიყავი და თბილისში ახც კი ვყოფილვახ, ხაც დამოუკიდებლობა გამოცხადდა! ანგანტისათვის მე მიუღებელი ვახ, ამას სუმბათაშვილიც⁵ მაგყობინებს ბეხინდან და ეს ახცაა გასაკვირი, როცა ბეხინში ვგებულობდი ამას. ხა თქმა უნდა, ახსებთათ

it should have happened that way and I was thinking of writing about it. Indeed, today, when the victorious Entente comes to the door of Georgia, someone else should hold the portfolio of the foreign minister. This parliamentary practice is quite appropriate. In such a case, you have to change the cabinet itself, but this is probably inconvenient in practice, since it is not so easy to find suitable candidates. Kaki³ could have been put at the head, but he probably didn't want that and he didn't want to, unfortunately, to give up the orientation of Russia forever. As for Evgeni's candidacy, this is not wrong. However, he is also looking towards Russia like Kaki. He is a man of discipline and I think he will defend the party's position, which will hopefully lead to independence. There is only one thing: he is lazy and incompetent, it makes me wonder why he did not show any energetic activity. His tight-lipped conversation with Alekseev⁴ makes me think a little. I think I should have been replaced a long time ago, I've been a minister for so long and I haven't even been to Tbilisi since independence was declared! I am unacceptable to the Entente, Sumbatashvili⁵ also informed me of this from Bern, and it is not surprising when I heard this in Berlin. Of course, in essence, the Entente is not true at all, since my only orientation was and is the independence of Georgia, not the dominance of this or that

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმომადგენელი სტოქჰოლმსა და ანკარაში.

³ირაკლი (კაკი) წერეთელი (1881-1959) – პუბლიცისტი, ქართველი სოციალ-დემოკრატიის ერთ-ერთი გამორჩეული ლიდერი. რუსეთის II სახელმწიფო სათათბიროს ოპოზიციის ლიდერი, 1917 წლის რუსეთის თებერვლის რევოლუციის ერთ-ერთი მეთაური, საქართველოს წარმომადგენელი ვერსალის საზავო კონფერენციაზე. 1917 წლის მაისში რუსეთის დროებითი კოალიციური მთავრობის წევრი და ფოსტა-ტელეგრაფის მინისტრი. ამიერკავკასიის სეიმში, საქართველოს ეროვნულ საბჭოსა და დამფუძნებელ კრებაში ხელმძღვანელობდა სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიას. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ემიგრაციაში იმყოფებოდა ჯერ საფრანგეთში, შემდეგ – ნიუ-იორკში.

⁴მიხეილ ალექსევი (1857-1918) – რუსი გენერალი, მონახლისეთა არმიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი. მონახილეთობდა რუსეთ-ოსმალეთის 1877-1878, რუსეთ-იაპონიის 1904-1905 წლების ომებში, პირველ მსოფლიო ომში ეკავა საპასუხისმგებლო თანამდებობები, 1915 წლიდან ითვლებოდა არმიის მთავარსარდლად.

⁵გიორგი სუმბათაშვილი (1868-1921) – ქართველი გენერალი. მსახურობდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალებში. 1918 წ. სომხეთთან ომის დროს გიორგი მაზნიაშვილის მოადგილე. 1921 წლის თებერვალში მსახურობდა სამხრეთ-აღმოსავლეთის ფრონტის სარდლის გენერალ იოსებ გედევანიშვილის დაქვემდებარებაში. სარდლობდა სანაინი-შაგალის ხეობაში განლაგებულ შენაერთებს. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, დარჩა საქართველოში და მალევე გარდაიცვალა.

and Scandinavian countries.

³Irakli (Kaki) Tsereteli (1881-1959) - publicist, one of the prominent leaders of Georgian social democracy. The leader of the opposition of the II State Council of Russia, one of the commanders of the Russian February Revolution of 1917, the representative of Georgia at the Treaty of Versailles. In May 1917, a member of the Provisional Coalition Government of Russia and Minister of Posts and Telegraphs. He led the Social-Democratic Workers' Party in the Transcaucasian Seim, the National Council and the Constituent Assembly of Georgia. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he was in exile first in France, then in New York.

⁴Mikhail Alekseev (1857-1918) - Russian general, one of the founders of the volunteer army. He participated in the Russo-Ottoman wars of 1877-1878, Russo-Japanese wars of 1904-1905, held responsible positions in the First World War, and was considered the commander-in-chief of the army since 1915.

⁵Giorgi Sumbatashvili (1868-1921) - Georgian general. He served in the armed forces of the Democratic Republic of Georgia. 1918 Deputy of Giorgi Mazniashvili during the war with Armenia. In February 1921, he served under the commander of the South-Eastern Front, General Ioseb Gedevanishvili. He commanded the units located in the Sanaini-Shagal valley. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he remained in Georgia and died soon after.

ანგანგა სურაც ახა მახთადი, ვინაიდან ჩემი ეხთადეხითი ოხინენგაცია იყო და ახის საქათვედროს დამოუკიდებლობა და ახა ამა თუ იმ კოალიციის ბატონობა საქათვედროში. ედრობა ბეჩინში კახიციცა და სასახებდროც პიხადათ ჩემთვის ასეთ საინტეხესო დროს, მაგხამ საქმისთვის აჯობებს გადავბახვე სადმე ნეიგხალუხ სახედმწიფოში და განვავხდო საქმიანობა, ხოგოხც უბხადო მომაკვედავმა, საქათვედროს დამოუკიდებლობისთვის. ვნახოთ, მ. წეხეთლის გამოცვლა გადაწყვეტილია ადბათ იმავე მოტივით, მისი საქმიანობა ამ ომის დროს ანგანგას ახ მოსწონს, ხა თქმა უნდა, ხომ ჩვენშიც ზოგიეხთები მას და მის ამხანაგებს გეხმანიის „აგენტებად“ თვლიან, ეს ახა სამახთიანი, ვინაიდან ისინი ილწოდენ იდეისთვის – საქათვედროს დამოუკიდებლობისთვის, ისინი იბხოდნენ კიდეც ხუსეთის წინააღმდეგ, მახთადია, გეხმანიის გვეხილთ, მაგხამ იმავე მიზნით. მათ ახ ქონდათ მანდაგი ეხისგან, მოქმედებდენ საკუთახი პასუხისმგებდობით, მაგხამ გახემოებამ მოიგანა, ხომ მათი ნამოქმედახი გამოადგა ეხს, ხამდენათაც გეხმანია დაინტეხესდა კიდეც ადეც ჩვენი ქვეყნის სვე-ბედიოთ და ხოცა აქ ჩამოვედი, ნიადაგი ხამდენათმე მომზადებუდი დამხვდა“.

ბერლინში მყოფი აკაკი ჩხენკელი გერმანიის რევოლუციის ამბების მომსწრე გახდა, რამაც მის მოგონებებში ჰპოვა ასახვა: „მე ვფიქრობ, რევოლუცია იხსნის გერმანიას სრულის განადგურებისაგან, ის მისცემს მას ადამიანურ ზავს. მეტსაც ვიტყვი, რევოლუცია მიანიჭებს გერმანიას იმავე პირველობას პოლიტიკურ აღმშენებლობის საქმეში, როგორც მას ეჭირა სამართლიანათ მეცნიერებისა, ტეხნიკის და მუყაითობის სფეროში ...“ (ბერლინი, 9 ნოემბერი, 1918 წელი).

აკაკი ჩხენკელი ბერნში

აკაკი ჩხენკელი ბერლინიდან ბერნში (შვეიცარია) გაემგზავრა შეთანხმების სახელმწიფოთა წარმომადგენლებთან საქართველოს შესახებ მოსალაპარაკებლად (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, საინფორმაციო ბიუროს ცნობები, 1918, 15 ნოემბერი, N⁹²).

აკაკი ჩხენკელის სიტყვა ბერნის საერთაშორისო სოციალისტურ კონფერენციაზე

„ინტეხინაციონადი ამდენხანს იცნობდა ქათვედ სოციალ-დემოკრატიებს, ხოგოხც ხუსეთის სოციალ-დემოკრატიუდი პაიტიის წეხით (მენშევიკებს). და თუ ეხდა ჩვენ გამოვივიახოთ, ხოგოხც საქათვედროს დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიუდი პაიტიის წაჩმომადგენდენი, ეს მიგომ კი ახა, ხომ ჩვენ გველადატოს ხუსეთის დიდი ხევოდუციისთვის, ან გამოგვეცვადოს ჩვენი ხევოდუციონუხი თვადსაზხისი, პიხიქით, დავიფაჩეთ ჩვენს ქვეყანაში ხევოდუციონუხი პიხინციპები და მისი მონაპოვახი; აზიისა და ევროპის საზღვახზე შევემენით თავისუფადი სახედმწიფო.

coalition in Georgia. Being the ambassador in Berlin is both good and useful for me personally at such an interesting time, but for the sake of work, it is better to move somewhere in a neutral state and continue my work as a mere mortal for the independence of Georgia. Let's see, Mr. Tsereteli's replacement was probably decided for the same reason, the Entente does not like his activities during this war, of course, some people in our country consider him and his comrades to be "agents" of Germany, this is not fair, because they fought for the idea of Georgia's independence, they even fought against Russia, although next to Germany, but for the same purpose. They did not have a mandate from the nation, acting on their own responsibility, but the circumstances brought that their work was useful to the nation, as much as Germany was interested in the destiny of our country before, and when I arrived here, I found the ground somewhat prepared."

Akaki Tchkhenskeli, who was in Berlin, witnessed the news of the German revolution, which was reflected in his memoirs: "I think the revolution won't save Germany from total destruction, it will give it a human truce. I will say more, the revolution will give Germany the same primacy in the work of political reconstruction, as it held in the field of science, technology and hard work ..." (Berlin, November 9, 1918).

Akaki Tchkhenskeli in Bern

Akaki Tchkhenskeli went from Berlin to Bern (Switzerland) to negotiate with the representatives of the states of the agreement about Georgia (Gaz. "Republic of Georgia", information bureau reports, November 15, 1918, No. 92).

Akaki Tchkhenskeli's speech at the international socialist conference in Bern

"For so long, the International realm has known the Georgian Social-Democrats as members of the Russian Social-Democratic Party (Mensheviks). And if now we come out as representatives of the independent social-democratic party of Georgia, it is not because we are betrayed for the great revolution of Russia, or to change our revolutionary point of view, on the contrary, we have hidden the revolutionary principles and its achievements in our country; We created a free state on the border of Asia and Europe.

We have complete freedom of press, assembly, association and strike. An eight-hour working day is established. Four-member universal suffrage applies to both sexes, both in

ჩვენში სუფევს სხური თავისუფლება ბეჭდვის, კიბის, კავშირების და გაფიცვის. ცხოვრებაში გატახებულია ზვა საათის სამუშაო დღე. ოთხ წევროვანი საყოველთაო სააჩვენო უფლება ვხვდებით ორივე სქესზე, ჰოგოც საეხობო და თვითმმართველობის აჩვენებში, აგეთვე პაჩამენცშიაც.

თქვენ იცით, რომ ყოველივე ეს უფლებანი მოსპობილია ზუსეთში. მე თვითონ ვიყავი წევრი ზუსეთის დამფუძნებელი კიბისა, რომელიც გაჩვიდ იქნა ბოლშევიკების მიუჩ.

აგაჩური საკითხიც გადაჭილია ჩვენში. მემამულეთა მიწები დაყოფილია გლეხთა შოხის. უმცირესობათა ეხოვნური უფლებანი დაცულია.

პოლიტიკური გამაჩვება აჩუნა საქაჩთვეროს ოჩმა გაჩემობამ:

1. სოციალ-დემოკრატიურ პაჩიას თანაუგჩძნობს მცხოვრებთა დიდი უმჩავდესობა;

2. ქაჩთვერი ეჩი დიდ ინტეჩესს იჩენდა მომენცისადმი და ჰქონდა მასზე საღი წაჩმოდგენა. სოციალ-დემოკრატიურ ფაჩციას, რომლის თავმჯდომაჩეც აჩის თქვენთვის ცნობიდი ამბ. წეჩეთელი, ჰყავს დიდი უმჩავდესობა პაჩამენცში, რომლის თავმჯდომაჩეც აჩის აგეთვე თქვენთვის ცნობიდი ამბ. ჩხეიძე. ჩვენი პაჩიის დამააჩსებელი ამბ. ჟოჩდანი საქაჩთვეროს მთავრობის თავმჯდომაჩეა. სოციალ-დემოკრატიური პაჩიის ხედშია მინისტრების მთავაჩი პოჩფედებ: შინაგან საქმეთა მინისტრის, გაჩეშე საქმეთა მინ., სამხეჩო მინ. და მიწათ-მოქმედებისა და შიომის მინისტ.

სოციალ-დემოკრატიურ პაჩიას ჰყავს აჩა ნავდებ 70000 წევრისა, რომელიც შესდგებიან ოჩგანიზაციულად შეკავშირებულ მუშებისა და გლეხებისაგან. პოჩფესიონადუჩი კავშირებსა და სხვებს კიდევ მეტი წევრი ყავთ. ეს მცირე ცნობები გაჩვენებთ თქვენ ჩვენი ცხოვრების პოჩობებს.

დღემდე ჩვენ აჩ გვიცნეს დიდმა სახედმწიფოებმა, ეს ადბათ, მით აიხსნება, რომ ჩვენს მხაჩეში უმთავრესს ჰოღს თამაშობენ სოციალისტები. აჩ უნდათ გვიცნონ ჩვენ, მიუხედავთ იმისა, რომ სხურიად დამოუკიდებელი ვაჩთ. ის მხაჩე, რომლის მთავაჩი სახედმწიფოებჩივი მოღვაწენი თქვენი ამბანაგები აჩიან უპოჩვდესად, ჩასაკვირვებია თავისი დამოუკიდებლობის აღიაჩებას მოღლის ინტეჩინაციონადისაგან. ჩვენ დაჩწმუნებუდი ვაჩთ, ეს მოხდება დღეს.

ეს მოჩადუჩი აღიაჩება ჩვენთვის დიდმნიშვნელოვანია. მაშინ ჩვენ გაოჩკეცებუდ ენეჩიით მოვიტხოვთ პაჩიის კონფეჩენციაზე ჩვენი დამოუკიდებლობის აღიაჩებას“ (გაბ. „საქაჩთვეროს ეესპუბლიკა“, აკაკი ჩხენკედის სიტყვა ბეჩინის საეჩთაშოჩისო სოციალისტუჩი კონფეჩენციაზე, 1919, №122).

national and self-governing elections, as well as in parliament.

You know that all these rights have been destroyed in Russia. I myself was a member of the Constituent Assembly of Russia, which was convened by the Bolsheviks.

The agrarian issue has also been resolved in our country. The lands of the landlords are divided among the peasants. National rights of minorities are protected.

Georgia's political victory was due to two circumstances:

1. The vast majority of residents sympathize with the Social-Democratic Party;

2. The Georgian nation showed great interest in the moment and had a sane idea about it. The Social-Democratic faction, whose chairman is the well-known comrade Tsereteli, has a large majority in the Parliament, whose chairman is also the well-known comrade Chkheidze. The founder of our party, comrade Zhordania, is the Chairman of the Government of Georgia. The main portfolios of ministers are in the hands of the Social-Democratic Party: the Minister of Internal Affairs, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Military Affairs, and the Minister of Land and Labor.

The Social-Democratic Party has no less than 70,000 members, composed of organized workers and peasants. Professional associations and others have even more members. These little reports will show you the conditions of our life.

To date, we have not been recognized by the big states, this is probably explained by the fact that socialists play the main role in our region. They don't want to know us, despite the fact that we are completely independent. The party whose chief statesmen are your comrades, of course, expects recognition of its independence from the International. We are sure it will happen today.

This moral recognition is very important for us. Then we will demand with redoubled energy the recognition of our independence at the Paris Conference" (Newspaper. "Republic of Georgia"; Akaki Tchkhenskeli's speech at the International Socialist Conference in Bern, 1919, No. 122).

ოტო ჰერმან ფონ ლოსოვი (1868-1938) - გერმანელი სამხედრო პირი პირველი მსოფლიო ომის დროს ოსმალეთის გენერალურ შტაბში. საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების ერთ-ერთი იდეოლოგი.

Otto Hermann von Lossow (1868-1938) - German military officer in the Ottoman General Staff during the First World War. One of the ideologues of the declaration of independence of Georgia.

DEUTSCHE
DELEGATION
für
PRÄSIDENTEN
und
TRANSKASPIANER
REGENIERUNG

342.
Ganz geheim !

*Справка от министра Рязанского
6/10/18* 9

Poti, den 28. Mai 1918.

Herr Minister,

Eurer Exzellenz beehre ich mich folgende Erklärung
abzugeben :

Ich verpflichte mich, mich dafür einzusetzen,
daß die Kaiserlich Deutsche Regierung sich be-
reit erklärt, Georgien bei seinen Verhandlungen
mit der Russischen Regierung über die Ablösung
Georgiens vom russischen Reiche ihre Unterstützung
zu gewähren und nach der Ablösung Georgien als
freien und unabhängigen Staat anzuerkennen sowie
Georgien bei der Sicherung seiner Grenzen und bei
der Regelung seiner Beziehungen zu den Nachbar-
staaten ihre Hilfe angedeihen zu lassen.

Die Grenzen Georgiens sollen in nachstehen-
der Weise umschrieben werden :

Herrn
Akaky Tschenkeli,
Minister der Auswärtigen Angelegenheiten
von Georgien, etc. etc. etc.

Von

P o t i .

Von dem Punkte, wo die Nordgrenze des Gouvernements Kutais das Schwarze Meer trifft, läuft die Grenze längs der Küste dieses Meeres bis zur Südgrenze des Gouvernements Kutais. Sie folgt darauf der Grenze dieses Gouvernements bis zu dem Schnittpunkt mit der Ostgrenze des Bezirks Batum, sodann der Grenze des Gouvernements Tiflis bis zu ihrem Zusammentreffen mit der Nordgrenze des Gouvernements Kutais und läuft dieser entlang bis zum Schnittpunkt mit der Nordgrenze des Bezirks Suchum, der sie bis zum Schwarzen Meere folgt.

Vorstehende Erklärung soll sich auch auf den Bezirk Suchum einschließlich des Kreises Gagry beziehen, und zwar solange als Georgien ein innerhalb Kaukasiens alleinstehender Staat bleibt.

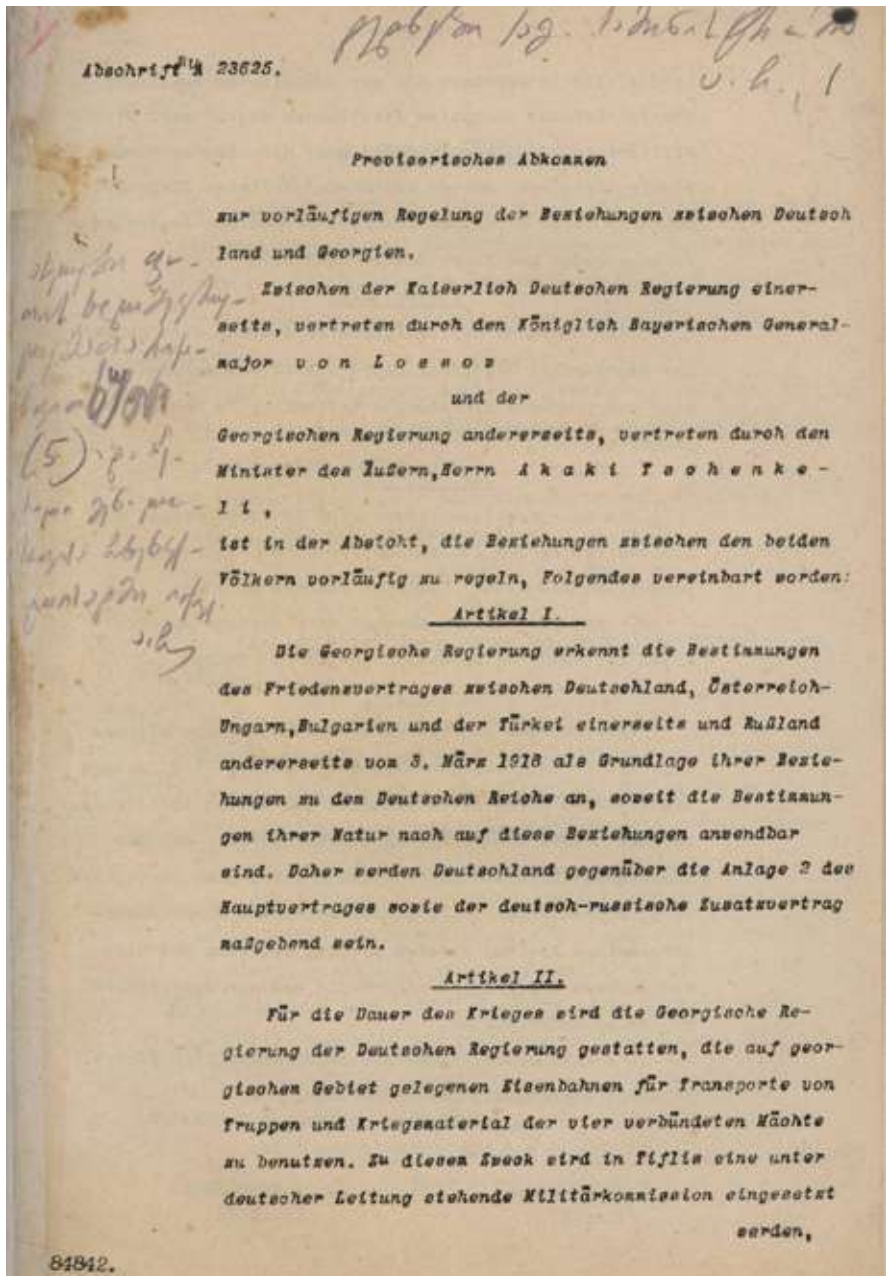
Bildet sich dagegen eine Conföderation der Kaukasischen Völker, der sich Georgien anschließt, so soll es den ^{des Bezirkes Suchum einschließlich} Bewohnern des Kreises Gagry freistehen über ihre Stellung innerhalb der Kaukasusländer nach eigener Wahl zu entscheiden.

Ich darf ergebenst bemerken, daß mir nach einer Mitteilung der Deutschen Obersten Heeresleitung deutsche Truppen

10
Truppen mit dem Ausschiffungsort Poti bereits zugesagt worden sind.

Ich benutze diesen Anlaß, um Euerer Exzellenz den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu versichern.

V. Lomon

გერმანიის საიმპერატორო მთავრობის წარმომადგენელ გენერალ-მაიორ ფონ ლოსოვსა და საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრ აკაკი ჩხენკელს შორის ფოთში დადებული შეთანხმება (პირველი გვერდი აკაკი ჩხენკელის მინაწერით). ფონ ლოსოვის წერილი აკაკი ჩხენკელისადმი. დედანი. (28 მაისი, 1918 წელი)

ფოთის ხელშეკრულების მნიშვნელობაზე საუბრობს თავის ნაშრომში (საქართველოს დამოუკიდებლობა 1918-21 წლების საერთაშორისო პოლიტიკაში, მოგონებები, ნარკვევები, თბ., 1990) საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გამორჩენილი დიპლომატი ზურაბ ავალიშვილი და აღნიშავს შემდეგს:

„ამ ხელშეკრულების წყალობით საქართველო თავიდან იცილებდა თუქეთის მხიდან მოსაღონდელი ოკუპაციის უღელს, და აჩავის გახდა გეჰმანიისა, ახ შეეძლო, 1918 წლის ზაფხულში მაინც, ეს მოემოქმედებინა. გეჰმანია გამოვიდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ნათლიათ - და იმ წუთში მხოლოდ მას შეეძლო ეს ხოლი შეესხუდებინა. მხოლოდ მისი დახმებით კითხვამ მიიღო საეხთაშოხისო მნიშვნელობა.“

ბაგონო მინისგხო,

მე მაქვს პაცივი თქვენი აღმატებულების წინაშე გავაკეთო შემდეგი განცხადება:

გპიხლებით, ყველაფხს გავაკეთებ იმისთვის, ხომ საიმპერატორო გეჰმანიის მთავრობა დაეხმავოს საქართველოს ხუსეთის მთავრობასთან მოღაპაჩაკებებში, ხუსეთის იმპერიისგან საქართველოს გამოყოფის შესახებ და, გამოყოფის შემდეგ, აღიაროს საქართველო თავისუფად და დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ და საქართველომ მიიღოს მათი დახმება საზღვრების დაცვასა და მეზობელ ქვეყნებთან უხითიეთობის მოწესიხიგებაში.

საქართველოს საზღვრები განისაზღვრება შემდეგი წესით:

ბაგონო აკაკი ჩხენკელო, საქართველოს საგაიეო საქმეთა მინისგხო და სხვ.

იმ ადგილიდან, სადაც ქუთაისის გუბერნიის ჩხიდილოეთი საზღვაიი ხვდება შავ ზღვას, საზღვაიი გაღის ამ ზღვის სანაპიროზე ქუთაისის გუბერნიის სამხიეთ საზღვაამდე. შემდეგ მიჰყვება ამ გუბერნიის საზღვრებს ბათუმის ხაიონის აღმოსავლეთ საზღვაითან, შემდეგ თბილისის გუბერნიის საზღვაამდე ქუთაისის გუბერნიის ჩხიდილოეთ საზღვრებთან შეეხთებამდე და მიემაიხთება მის გასწვიხვ სოხუმის ხაიონის ჩხიდილოეთ საზღვრის კვეთამდე, ხომედსაც მიჰყვება შავ ზღვამდე.

ზემოაღნიშნული დეკლარაცია ასევე გავხცედდება სოხუმის ოღქზე, გავხის ოღქის ჩათვლით, სანამ საქართველო იხება

ეხთიან სახედმწიფოდ კავკასიაში.

მეოხე მხივ, თუ ჩამოყადიბება კავკასიურ ხადხთა კონფედერაცია, ხომელსაც საქათველო უეხთდება, სოხუმის ოქის, მათ შოხის გაგხის ხაიონის მაცხოვრებებმა, თავისუფდად უნდა გადაწყვიტონ საკუთაი პოზიცია კავკასიის ქვეყნებში.

შემიძლია აღვნიშნო, ხომ გეხმანიის უზენაესი სახედობის გზავნიდის მიხედვით, გეხმანური ჯახები საქათველოში მოემახთებიან. ფოთში ჩამოსვდის ეხო უკვე განსაზღვრულია.

ვისახებებებ შემთხვევით, ხომ თქვენი აღმატებულება დავახწმუნო ჩემს უდიდეს პატივისცემაში.

The agreement concluded in Poti between the representative of the German Imperial Government, Major-General von Lossow, and the Minister of Foreign Affairs of Georgia, Akaki Tchkhenskeli (the first page is written by Akaki Tchkhenskeli). Von Lossow's letter to Akaki Tchkhenskeli. (May 28, 1918)

Zurab Avalishvili, a prominent diplomat of the Democratic Republic of Georgia, talks about the significance of the Poti Treaty in his work (Georgia's Independence in the International Politics of 1918-21, Memoirs, Essays, Tbilisi, 1990) and notes the following:

"Thanks to this agreement, Georgia avoided the yoke of expected occupation by Turkey, and no one but Germany could do it, at least in the summer of 1918. Germany emerged as the godfather of Georgia's state independence - and at that moment only it could fulfill this role. Only with his help did the question gain international importance."

Mr. Minister

I have the honor to make the following statement before your Excellency:

I promise you that I will do my best to help the Government of Imperial Germany to negotiate with the Government of Russia about the separation of Georgia from the Russian Empire and, after the separation, to recognize Georgia as a free and independent state and Georgia to receive their help in protecting the borders and regulating relations with neighboring countries.

The borders of Georgia are defined as follows:

Mr. Akaki Tchkhenskeli , Minister of Foreign Affairs of Georgia and others.

From the place where the northern border of Kutaisi Governorate meets the Black Sea, the border runs along the coast of this sea to the southern border of Kutaisi governorate. Then it follows the borders of this Governorate to the eastern border of Batumi district, then to the border of Tbilisi governorate to join the northern borders of Kutaisi governorate and goes along it to the intersection of the northern border of Sukhumi district, which it follows to the Black Sea.

The above declaration will also apply to Sukhumi District, including Gagra District, as long as Georgia remains a unified state in the Caucasus.

On the other hand, if a confederation of Caucasian peoples is formed, to which Georgia joins, the residents of Sukhumi district, including Gagra district, should freely decide their position in the Caucasus countries.

I can mention that according to the message of the German Supreme Command, the German troops will move to Georgia. The time of arrival in Poti has already been determined.

I take this opportunity to assure your Excellency of my highest esteem.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

Vorstehende Erklärung soll sich auch auf den Bezirk Suchum einschließlich des Kreises Gagry beziehen, und zwar solange als Georgien ein innerhalb Kaukasiens alleinstehender Staat bleibt. Bildet sich dagegen eine Conföderation der Kaukasischen Völker, der sich Georgien anschließt, so soll es den Bewohnern des Bezirkes Suchum einschließlich des Kreises Gagry freistehen über ihre Stellung innerhalb der Kaukasusländer nach eigener Wahl zu entscheiden.

Ich darf ergebenst bemerken, daß mir nach einer Mitteilung der Deutschen Obersten Heeresleitung deutsche Truppen mit dem Ausschiffungsort Poti bereits zugesagt worden sind.

Ich benutze diesen Anlaß, um Euerer Exzellenz den Ausdruck meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu versichern.

gez. V. Lasso

Herrn Akaky Tschenkeli, Minister der auswärtigen Angelegenheiten von Georgien P o t i .

Abschrift

Poti , den 28. Mai 1918. 5

Ganz geheim!

Herr Minister,

Euerer Exzellenz beehre ich mich folgende Erklärung abzugeben:

Ich verpflichte mich, mich dafür einzusetzen,

daß die Kaiserlich Deutsche Regierung sich bereit erklärt, Georgien bei seinen Verhandlungen mit der Russischen Regierung über die Ablösung Georgiens vom russischen Reiche ihre Unterstützung zu gewähren und nach der Ablösung Georgien als freien und unabhängigen Staat anzuerkennen sowie Georgien bei der Sicherung seiner Grenzen und bei der Regelung seiner Beziehungen zu den Nachbarstaaten ihre Hilfe angedeihen zu lassen.

Die Grenzen Georgiens sollen in nachstehender Weise umschrieben werden:

Von dem Punkte, wo die Nordgrenze des Gouvernements Kutais das Schwarze Meer trifft, läuft die Grenze längs der Küste dieses Meeres bis zur Südgrenze des Gouvernements Kutais. Sie folgt darauf der Grenze dieses Gouvernements bis zu dem Schnittpunkt mit der Ostgrenze des Bezirks Batum, sodann der Grenze des Gouvernements Tiflis bis zu ihrem Zusammentreffen mit der Nordgrenze des Gouvernements Kutais und läuft dieser entlang bis zum Schnittpunkt mit der Nordgrenze des Bezirks Suchum, der sie bis zum Schwarzen Meere folgt.

Vor-

გენერალ ფონ ლოსოვის წერილი ფოთიდან აკაკი ჩხენკელისადმი, საქართველოს საზღვრების დასაცავად გერმანიის მიერ ჯარის ნაწილებით დახმარების აღმოჩენის შესახებ.

დედანი. გერმანულ ენაზე. 28 მაისი, 1918.

General von Lossow's letter from Poti to Akaki Chkhenkeli, about finding help from Germany with army units to protect the borders of Georgia.

In German language. May 28, 1918.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

მონტრიო, 26 დეკემბერი

მესამე დღეა მონტრიოში ვაი, მინდოდა დამეამებია სული მშფოთვას, - ამათო! ჩემი ქვეყნის ბედი ახ მასვენებს, დანდად ქცეული თან დამდევს. შვეიცარია თითქო მალიზიანებს: ასეთი პატარა ქვეყანა, ევროპის შუაგული, დედოფარით მოხუდია, მოკაზმული. ხადნი შიომობს, სწავლობს, წახმაგებაშია, აქვს თავმოყვასობა ადამიანური და თან ეხოვნული, იცის თავის ფასი. ხა ვახთ ჩვენ მასთან შედარებით? ხოდის მივალწევთ ამ მდგომარეობას? ოო, ხა მებახება მოდაყბე, უსაქმო, უიმედო და მყვიხადა ხადნი! მე მტეხი ვაი გადაჭახბებისა, ხა თქმა უნდა, ჩვენშიც ბევრია მშხომედი, სეხიობული, დინჯი, მაგამ ცოდნა და შიომის უნაი გვაკლია ყვედას. ჩვენს ხადბს ჯეხ ახ უგემებია შიომის ნამდვიდი ნაყოფი, ამიგომ შიომა მას ჯეხ კიდევ სასჯედად ეჩვენება. ვეხ ჰპოვებს მასში კმაყოფილებას, ნამდვიდი კულტუროსნობის მაჩვენებელი კი სწოხეთ ეს ახის, მეხე ხა დიდი წახმოდგენა მაქვს მე ჩემს ეხზე! ხა ნიჭიეხია, ხა ცოცხადია, ხა „მაიმუნია“ ის! მას ხომ დასცოდეს მშვიდობიანი დამოუკიდებელი ცხოვრება, მან ხომ გააბას პიხდაპიხი კავშიხი დასავლეთის ცივილიზაციასთან, მან ხომ იგემოს შიომის ნამდვიდი ნაყოფი ... ოო, ხა ეხი გამოვა მისგან! მე ვფიქრობ, სხუდიად ობიექტუხათ ვფიქრობ, ხომ ქახთვედ ეს შეუძლია თავისი ხოდი ითამაშოს ისტოხიაში, მაგამ .... მეშინია მყვიხადა ხადბის, ახ გადაისხოდონ ისევ მონობაში!

აკაკი ჩხენკელი მეორე ინტერნაციონალის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო კომისიის წევრი იყო. სწორედ ამიტომ, 1919 წელი ბერნში გაატარა, სადაც შეხვედრები იმართებოდა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლებთან.

1919 წლის თებერვლის ბერნის კონგრესზე ჩხენკელმა წარმოადგინა სდმპ-ის რწმუნებათა სიგელი მეორე ინტერნაციონალის წევრობისთვის, 1919 წლის აპრილში ამსტერდამის კონფერენციამ აღიარა საქართველოს წევრობა და მიიღო რეზოლუცია, რომელიც მოითხოვდა საქართველოს საერთაშორისო აღიარებას. დაუყოვნებლივ იქნა გაგზავნილი მოთხოვნა პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე, რათა ელიარებინათ საქართველოს დამოუკიდებლობა დე-იურედ, ყოველგვარი „ერთი თუ რამდენიმე მსოფლიო ძალის მეურვეობის გარეშე“. 1919 წლის აგვისტოს ლუცერნის კონფერენციაზე, რომელსაც ესწრებოდნენ როგორც ირაკლი წერეთელი, ასევე კარლო ჩხეიძე, ქართულ სდმპ-ს მიენიჭა 20-დან ოთხი ხმა, რომლებიც, ტრადიციულად, რუსეთის სოციალისტური პარტიებისათვის იყო გამოყოფილი. ლუცერნის დელეგატებმა წერილი გაუგზავნეს ბრიტანეთის ლეიბორისტულ პარტიასა და თემთა პალატას და აღუფოთებდა გამოხატეს იმის გამო, რომ რუსეთი აგრძელებდა შეჭრას საქართველოს ტერიტორიაზე (ამ შემთხვევაში ეს იყო გენერალ დენიკინის მიერ გაგრის ოკუპაცია). ჩხენკელი საქართველოს მთავრობისადმი

Montreux, December 26

I've been in Montreux for the third day, I wanted to cheer up my restless soul, - in vain! The fate of my country does not rest on me, it follows me as a land. Switzerland seems to annoy me: such a small country, in the heart of Europe, decorated like a queen, dressed up. People work hard, study, are successful, have human and national self-respect, and know their worth. What are we compared to them? When will we reach this state? Oh, I'm so sick of gossiping, idle, hopeless and screaming people! I am an enemy of exaggeration, of course, we also have many hard-working, serious, dingy people, but we all lack knowledge and ability to work. Our people have not yet tasted the true fruits of labor, so labor still seems to them a punishment. He can't find satisfaction in it, and the real indicator of culture is exactly that, so what a great idea I have about my nation! How talented, how lively, what a "monkey" he is! If he had enjoyed a peaceful independent life, if he had had direct contact with Western civilization, if he had tasted the true fruits of his labor... Oh, what a nation would come out of him! I think, I think completely objectively, that the Georgian nation can play its role in history, but .... I am afraid that the screaming people will not be thrown back into slavery!

Akaki Tchkhenskeli was a member of the Permanent International Commission of the Second International. That is why he spent the year 1919 in Bern, where meetings were held with representatives of the Social-Democratic Party.

At the February 1919 Berne Congress, Tchkhenskeli presented the credentials of the Georgian SDLP for membership in the Second International. In April 1919, the Amsterdam Conference recognized Georgia's membership and adopted a resolution demanding the international recognition of Georgia. A request was immediately sent to the Paris Peace Conference to recognize Georgia's independence de jure, without any "guardianship by one or more world powers". At the Lucerne Conference in August 1919, attended by both Irakli Tsereteli and Karlo Chkheidze, the Georgian SDLP was awarded four votes out of 20, which were traditionally reserved for Russian socialist parties. The Lucerne delegates sent a letter to the British Labor Party and the House of Commons expressing outrage at Russia's continued incursion into Georgian territory (in this case General Denikin's occupation of Gagra). In the report sent to the Georgian government, Tchkhenskeli wrote that "for European socialists, Georgia has become the main example of a country that differs from the Bolshevik model." In July 1920, six Georgian delegates were sent to Geneva to attend the last (eleventh) Congress of the Second International. It was here that Vandervelde and other socialists like Huysmans agreed to accept Irakli Tsereteli's invitation to travel to Georgia. The

გაგზავნილ მოხსენებაში წერდა, რომ „ევროპის სოციალისტებისთვის საქართველო ისეთი ქვეყნის მთავარ მაგალითად იქცა, რომელიც განსხვავდებოდა ბოლშევიკური მოდელისაგან“. 1920 წლის ივლისში ექვსი ქართველი დელეგატი გაიგზავნა ჟენევაში მეორე ინტერნაციონალის ბოლო (მეთერთმეტე) კონგრესზე დასასწრებად. სწორედ აქ დათანხმდნენ ვანდერველდე და ჰიუსმანისის მსგავსი სოციალისტები, მიეღოთ ირაკლი წერეთლის მოწვევა საქართველოში მოგზაურობაზე. ვიზიტი ფართო პოლიტიკური ბრძოლის ნაწილი იყო ბოლშევიზმისა და მესამე ინტერნაციონალის წინააღმდეგ. არსებობდა იმედი, რომ საქართველო დაუმტკიცებდა ევროპულ სოციალისტებს, რომელთა უმრავლესობა რეფორმისტულ მეორე ინტერნაციონალთან იყო დაკავშირებული, რომ ბოლშევიზმი ანტიდემოკრატიული, მონოლითური და იმპერიალისტური იყო. ამის საპირისპიროდ, ლენინის მიზანს მეორე ინტერნაციონალის სანდოობის განადგურება წარმოადგენდა“ (ს. ჯონსი, ევროპელი სოციალისტების ვიზიტი საქართველოში, ტ.1, გვ.16-25).

10 თებერვალი

ზოგი წიხი მაჩვენებელია – იცვნიან, ჩემი აქ ყოფნა ერთში მაინც გამომადგა: დავესწაიხი საერთაშორისო სოციალისტურ კონფერენციას. დაესუსაჩვენებოდა ჩემი ეხისათვისაც. პიხვედათ, ჩვენი ეხის ს.დ. პაჩიას ყავდა დამოუკიდებელი დელეგაცია კონფერენციაზე, პიხვედათ ქაითვედ ეხის ხმა მოესმა ინტერნაციონალს, პიხვედათ დაისვა იქ საკითხი მის დამოუკიდებლობაზე, ჩემი პიხვედი სიგყვაც გეჩმანედ ენაზე პიხვედათ ამ საკითხს შეეხო... ინტერნაციონალს თითქმის წაჩმოდგენაც ახ ჰქონდა აქამდის ჩვენს ეხზე და, მიუხედავად ამისა, იძულებული შეიქნენ მისი წევრნი, პიხვედ ყოვლისა თავმჯდომაზე და მომხსენებელი განმეოხებით განეცხადებინათ მათი თანაგჩმნობა ჩვენი დამოუკიდებლობისადმი. ჩვენი პაჩიის დიდეხებს ხომ ადგი ეფიქნათ დამოუკიდებდათ გამოსვლა ინტერნაციონალში, ისე ახ გაძნედედებოდა ჩვენი ეხის საქმის დაცვა, ვინაიდან ის ახ იქნებოდა ახადი ხიდი უცხოელებისათვის.

კონფერენციამ დავმო ახა-პიხდაპიხ ბორშევიზმი. მემახცხენე ფხითა იმუქებოდა აფეთქებას, ამიგომ კენჭის ყხა ახ მოუხდენიათ. გადაწყდა საიმფოხმაცხო კომისიის გაგზავნა ხუსეთში, ხისგან დიდ ხამეს ახ უნდა გამოვედოდეთ მაინც. ვინ იცის, წავდენ თუ ახა, თუ წავიდენ, მიუშვებენ თუ ახა ბორშევიკები, და თუ მიუშვენ, შესდებენ თუ ახა პიხნათდად შეახელონ თავიანთი მისსია.

ინტერნაციონალის მიზანი იყო გავდენის მოხდენა პაჩიზის კონფერენციაზე, შეუდგენ ამის შესხედებას ... ინახედებენ კდემანსოს! თავი და თავი ისაა, ხომ თვითუდ სახედმწიფოში გაჩაღდეს ნამდვიდი მოძირობა სამაჩთიანი ზავის სასახებდოთ ... იმედი ცოცხაა.

ყოველ შემთხვევაში, ეს ინტერნაციონალი პიხვედი

visit was part of a wider political struggle against Bolshevism and the Third International. It was hoped that Georgia would prove to European socialists, most of whom were associated with the reformist Second International, that Bolshevism was anti-democratic, monolithic and imperialist. On the contrary, Lenin's goal was to destroy the credibility of the Second International" (S. Jones, Visit of European Socialists to Georgia, Vol. 1, pp. 16-25).

February 10

Blessing in disguise - they will say that my stay here was useful in at least one way: I attended the international socialist conference. And it was not useless for our nation either. The party had an independent delegation at the conference, the voice of the Georgian nation was heard at the International level for the first time, the issue of its independence was raised there, my first speech in German was also the first to touch on this issue... The International had almost no idea about our nation and, despite this, its members were forced to let the chairman and the speaker reiterate their sympathy for our independence. If the leaders of our party had thought of making an independent speech in the International, it would not have been so difficult to defend the cause of our nation, since it would not have been a new fruit for foreigners.

The conference condemned indirect Bolshevism. The left wing threatened to explode, so they did not vote. It was decided to send an information commission to Russia, from which we shouldn't expect much anyway. Who knows whether they will go or not, if they do, whether the Bolsheviks will allow them, and if they do, whether they will be able to fulfill their mission clearly.

The goal of the International was to influence the Paris Conference, and to do so ... Clemenceau is visited! The bottom line is that a real movement in favor of a just peace should break out in the individual state ... there is little hope.

Anyway, this International is the first try after so long of fighting between the brothers. Former enemies were there, that alone meant much.

Minutes

République de Géorgie.
Ministre
des Affaires Etrangères.

le 15 octobre 1918.

SB
88

No. 246

Monsieur le Président de la
Confédération Suisse.

Le Gouvernement de la République Géorgienne prend note de la communication du Conseil fédéral Suisse, transmise en date du 27 juin 1918 par le Ministre de Suisse à Berne au Ministre des Affaires Etrangères de la République Géorgienne et au terme de laquelle le Conseil fédéral Suisse se montrait disposé de prendre en considération et examiner la question de la reconnaissance de la République Géorgienne par le Gouvernement de la République Suisse.

Désirant cultiver des rapports étroits avec les Puissances de la communauté internationale, le Gouvernement de la République, à la veille de la réconciliation des peuples, procède auprès des Etats neutres et belligérents aux démarches pour la reconnaissance de sa personnalité juridique internationale.

S'estimant particulièrement heureux des dispositions amicales du Gouvernement de la République Suisse, le Gouvernement de la République Géorgienne envoie dans ce but auprès du Gouvernement de la République Suisse son délégué spécial, le citoyen prince Michel Soumatoff, avec mission de procéder

Monsieur le
Président de la
Confédération Suisse,

B e r n e .
-----

verte!
-----

au règlement de toutes les questions préliminaires
pour la reconnaissance de la Géorgie par la République
Suisse, des questions économiques intéressant les deux
Etats et leurs ressortissants respectifs et la protection
des colons et ressortissants suisses se trouvant sur le
territoire de la République Géorgienne.

Comptant sur l'accueil et la Confiance du Gouver-
nement de la République Suisse, j'ai l'honneur par la
présente lettre de créance d'introduire auprès de Lui
le citoyen de la République, Monsieur le prince Michel
Soumatoff et Le prier de faire foi à tout de qu'il au-
ra à présenter au nom du Gouvernement de la République
Géorgienne.

Veillez, Monsieur le Président, agréer
l'assurance de ma très haute considération,

Ministre des Affaires Étran-
gères de Géorgie.

საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრ აკაკი ჩხენკელის მიმართვა შვეიცარიის კონფედერაციის პრეზიდენტისადმი. 15 ოქტომბერი, 1918.

საქართველოს მთავრობამ მიიღო ცნობა შვეიცარიის კონფედერაციის მზაობის შესახებ მის მიერ საქართველოს ხესპუბლიკის აღიარების საკითხის განსახილველად. საქართველოს მთავრობა, რომელიც მოწადინებულია საერთაშორისო საზოგადოებასთან მჭიდრო ურთიერთობების დამყარებით მუშაობს ხოგოხც ომში ჩაერთვდ ასევე ნეიტრალიტეტის სახელმწიფოებთან საქართველოს საერთაშორისო იურიდიული სტატუსის მოსაპოვებლად. ამ მიზნით საქართველოს ხესპუბლიკა აგზავნის თავის სპეციალურ წარმომადგენელს, მიხეილ სუმბათაშვილს, შვეიცარიის კონფედერაციაში.

Address of the Minister of Foreign Affairs of Georgia, Akaki Chkhenkeli, to the President of the Swiss Confederation. October 15, 1918.

The Government of Georgia received a notification about the readiness of the Swiss Confederation to discuss the issue of its recognition of the Republic of Georgia. The government of Georgia, which is eager to establish close relations with the international community, is working with both warring and neutral states to gain international legal status of Georgia. For this purpose, the Republic of Georgia sends its special representative, Mikheil Sumbatashvili, to the Swiss Confederation.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ცდა ამდენი ხნის ძმათაშორის ბიძოდის შემდეგ. იქ იყვნენ ყოფილი მგეხნი, ეს მაჩგო ხათა ღიხს.

...

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, დიპლომატები ყველა ღონეს ხმარობდნენ, საქართველოს დამოუკიდებლობა საერთაშორისო ასპარეზზე გაემყარებინათ.

პარიზის სამშვიდობო კონფერენცია 1919 წლის 18 იანვარს გაიხსნა და 1920 წლის იანვრამდე განაგრძობდა მუშაობას. მასში 32 სახელმწიფო მონაწილეობდა. თუმცა, მის მუშაობაში მთავარ ძალას „ოთხთა საბჭო“ - აშშ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი და იტალია წარმოადგენდა. კონფერენციის საქმიანობის მიზანი იყო პირველ მსოფლიო ომში მონაწილე ქვეყნებთან საზავო ხელშეკრულებების შემუშავება და დადება. კონფერენციაში მონაწილეთა გადაწყვეტილებით კი შეიქმნა ერთა ლიგა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა ყველა ძალას იყენებდა, რომ ერთობის წევრი გამხდარიყო.

1920 წლის 15 ნოემბერს ჟენევაში გაიმართა ერთა ლიგის პირველი სესია, რომელშიც საქართველოს წევრობის საკითხიც განიხილებოდა. ლიგის წესდების მეათე მუხლის შესაბამისად, საქართველოს უარი ეთქვა წევრობაზე, რადგან ვარაუდობდნენ, რომ ამ ქვეყნის ტერიტორიული თავდასხმისაგან დაცვა და მისი საერთაშორისო უფლებების უზრუნველყოფა გაუძნელებოდათ.

„წუხედის გავიგე ძადიან ცუდი ამბავი: ხადხთა ღიგას უახუყვია ჩვენი მიღება, ეს სომხეთის გაშავების შემდეგ. იმდენი ცუდი ხმები იყო ჩვენ შესახებ ევროპაში, სწეხედნ თითქოს კიდევ დავეპყახით სხვებს და ხა გასაკვირია, თუ უახი მოგვახადეს. მაგჰამ ახ მესმის, ჰაგომ. ევგენიმ ვეი მიხვდა ჩვენი კითხვის მოხსნა თავის ეხოზე, უნდა სცოდნოდა წინ და წინ ჰამდენი გვყავდა მომხე და ისე მოქცეუდიყო. ყოვედ შემთხვევაში, ჰუსეთის ყვედა პატაჰა სახედმწიფოების მეგი ხმა მივიღეთ. ეს ახ დაუშდის ჩვენს იუხიდიუდ ცნობას ანგანგას მიეი, თუ გავძედით კიდევ ცოტა ხანს. მე მაფიქეებს ხადხი, ჰოგოი შეხვდება ის ჩვენს გაშავებას“ – აკაკი ჩხენკელი.

...

1920 წელს ჟენევის კონფერენციაზე შედგა ოფიციალური დელეგაცია, რომელიც საქართველოში უნდა ჩამოსულიყო. ვიზიტის მიზანი საქართველოს პოლიტიკური ვითარების გაცნობა და მისი დამოუკიდებლობის დე იურე აღიარებისათვის დასავლეთის დიდ სახელმწიფოთა (ანტანტა) მთავრობებზე ზეგავლენის მოხდენა იყო.

...

The government of the Democratic Republic of Georgia, the Ministry of Foreign Affairs, and diplomats made every effort to establish Georgia's independence in the international arena.

The Paris Peace Conference began on January 18, 1919 and continued until January 1920. 32 states participated in it. However, the main force in its work was the "Council of Four" - USA, Great Britain, France and Italy. The purpose of the conference was to develop and conclude armistice agreements with the countries participating in the First World War. By the decision of the participants in the conference, the League of Nations was created. The Democratic Republic of Georgia used all its strength to become a member of the Union.

On November 15, 1920, the first session of the League of Nations was held in Geneva, at which the issue of Georgia's membership was raised. In accordance with the tenth article of the League's charter, Georgia was refused membership because it was assumed that it would be difficult to protect this country from territorial attack and ensure its international rights.

"Last night I heard very bad news: the People's League refused to accept us, this after the refusal of Armenia. There were so many bad rumors about us in Europe, it was written that we had been conquered by others and it is not surprising that we were refused. But I don't understand why. Evgeni did not conceive the removal of our question in time, he should have known up front how many supporters we had and acted accordingly. In any case, we got more votes than all the small states of Russia. It will not prevent us from being legally recognized by the Entente if we hold out a little longer. People are wondering how he will face our refusal!" – Akaki Tchkhenskeli.

...

In 1920, an official delegation was formed at the Geneva conference, which was supposed to come to Georgia. The purpose of the visit was to get acquainted with the political situation of Georgia and to influence the governments of the great Western powers (Entente) for de jure recognition of its independence.

1920 წლის 14 სექტემბერს საქართველოში ჩამოვიდა მეორე ინტერნაციონალის დელეგაცია. მასში შედიოდნენ დასავლეთ ევროპის სოციალ-დემოკრატიული და მუშათა მოძრაობის ლიდერები საფრანგეთიდან: პიერ რენოდელი, ალბერტ ინგელსი, ადრიან მარკე; დიდი ბრიტანეთიდან: ჯეიმს რამსი მაკდონალდი, ტომას შოუ, ეთელ სნოუდენ-ანაკინ; ბელგიადან: ემილ ვანდერველდე, კამილ ჰიუსმანსი მეუღლესთან ერთად და დე ბრიუკერი. დელეგაციაში არ იმყოფებოდა მეორე ინტერნაციონალის ხელმძღვანელი კარლ კაუცკი, რომელიც მოგვიანებით (3 ოქტომბერს), მეუღლესთან ერთად ჩამოვიდა საქართველოში.

დელეგაცია ჯერ ჩავიდა ბათუმში, შემდეგ კი – თბილისში, სადაც დამფუძნებელი კრების საგანგებო სხდომას დაესწრნენ. დელეგაცია 10 დღით დარჩა საქართველოში, დაათვალიერეს და სიტყვით გამოვიდნენ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში.

ევროპელმა სოციალისტებმა სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, დასავლურ პრესაში მრავალი

On September 14, 1920, the delegation of the Second International arrived in Georgia. It included the leaders of the Western European social-democratic and workers' movements from France: Pierre Renaudel, Albert Ingels, Adrien Marche; From Great Britain: James Ramsay MacDonald, Thomas Shaw, Ethel Snowden-Annakin; From Belgium: Emil Vandervelde, Camille Huysmans with his wife and De Brucker. The head of the Second International, Karl Kautsky, who later (on October 3) came to Georgia with his wife, was not present in the delegation.

The delegation first arrived in Batumi, and then in Tbilisi, where they attended the extraordinary session of the Constituent Assembly. The delegation stayed in Georgia for 10 days, visited and gave speeches in different parts of Georgia.

მიტინგი თბილისში, ტრიბუნასთან სიტყვით გამოდის ჯეიმს რამსი მაკდონალდი.

Rally in Tbilisi, James Ramsay Macdonald gives a speech at the tribune.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National archives of Georgia

მიტინგი თბილისში, ტრიბუნასთან სიტყვით გამოდის ალბერტ ინგელსი.

Meeting in Tbilisi, Albert Ingels gives a speech at the tribune.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National archives of Georgia

სტატია თუ პუბლიკაცია გამოაქვეყნეს. ასევე კითხულობდნენ ლექციებს, გამოდიოდნენ მიტინგებზე, სადაც აღფრთოვანებით საუბრობდნენ საქართველოს შესახებ, კოლეგებს საქართველოს მხარდაჭერისკენ მოუწოდებდნენ და ხაზს უსვამდნენ რუსეთისგან მომავალ საფრთხეს.

აკაკი ჩხენკელის მოგონებები სოციალისტური დელეგაციის ვიზიტის შესახებ:

„აჭაჩის წყარზე ვეჩ წავედი ევხოპედ სოც. დელეგატების მისაღებათ, ექიმობა და დასვენება მეჭიჯებოდა და კიდევ ამიგომ გამოვეშუხე აბასთუმნისკენ. მზადება დიდი ყოფიდა თფილისში ვშიშობ ახ გადაამდაშონ. დამფუძნებელი კების მოწვევა სხუდიად უადგირო იყო, ახ შეიძლება ეჩის უზენაეს დაწესებულების ასე წაჩა-მაჩა მოწვევა, თუ გინდ საზეიმოთ. ამ სტუმხების მიღებას უნდა მისცემოდა ხადხუი და პაჩტიური ხასიათი და აჩა სახედმწიფუხი. ისინი მოდიან აჩა ოფიციადუხი მისსიით, უნდათ გაეცნონ ადგირობიჩ პიხოტებს...

After returning to their homeland, European socialists published many articles and publications in the Western press. They also gave lectures, took part in rallies where they spoke enthusiastically about Georgia, called on their colleagues to support Georgia and emphasized the future threat from Russia.

Akaki Tchkhenskeli's memories of the visit of the socialist delegation:

"I couldn't go to Adjara to greet the European Soc. It was difficult for me to receive the delegates, I needed a recovery and a rest, and that's why I left for Abastumani. Preparations have been great, I'm afraid it will be too much in Tiflis. The convening of the Constituent Assembly was completely out of place, you can't invite the supreme institution of the nation so casually, if you want to celebrate. The reception of these guests should have a folk and party character, not a governmental one. They come on an unofficial mission, they want to get to know the local conditions...

მოწყვეტილი ვაჰ ისე თვინისისგან, რომ ახაფეხი ვიცო... სოც. დედეგაციის შესახებ მხოლოდ ორი ნომერი ჩამივარდა ხელში. ხაღბს მათხდაც აღტაცებით მიუღია: სიტყვები სადგურზე, სიტყვები დამფუძნებლებში, სიტყვები მუშათა და პოლიტიკოსთა საბჭოში, სხდომა ს.დ. ცე-კაში (სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტში - ხედა), სხდომა მუშათა სასახლეში ყველაფერი ჩინებულად მოწყობილია. დედეგაცია იჩენს დიდ ინტერესს საქმის გასაცნობათ, ყოფიდა კახეთში, ებრა ბოხტომში უნდა იყვნენ, წავიდნენ იმედია, იმეხეთში, აფხაზეთში. კაუცკი რომ თან ახ იყო, თითქოს უკეთესად გამოვიდა: უჭვედათ, უმთავრეს და უდიდეს ყუხადლებას მას მიაქცევდნენ, სხვა დედეგატები დაიჩივებდნენ, ეს ნაკად ჩაითვლებოდა და შეიძლება მათ ისე კახიკი შთაბეჭდილება ვეჩ მიეღოთ და ევროპაშიც ისე ახ გამოგვექმნებოდნენ ისინი. კახიკა, რომ ჩვენებმა გადაუხვიეს თავის ოსტოდოქსადობას და ასე გუდლიად შეხვდნენ შემახვევნი და ნაწილად ხეფოქმის-სოციალისტებს: სტუმარს კბილს ახ უსინჯავენ. თუმცა მე ვეჩ ვაპატიებ ვანდერვედეს ვეხადის ზავზე ხელის მოწერას! ჩვენ ყველაზე წინ ქაითვლები ვაით და, ხოცა სტუმარს ვიღებთ, მახრო მის ხოტბა-დიდებას ვეწვივით. ევროპის მთავრობათა მისხიები ადბათ ცუდ გუნებაზე დადგნენ სოციალისტების ასეთი მიღებით, მაგამ ასე უკეთესია: ჩვენ უნდა ვეცადოთ აქაც და ევროპაშიც მოვიმხროთ დემოკრატიისა და სოციალიზმის ბედადნი, რომ ამით უზუნველყოთ ჩვენი მომავალი. მთავრობებთან ჩვენ ვდაპაჰაკობთ, ხოგოც ეკუთვნის, თავაზიანათ, დოიადუხათ, მაგამ საჭიხოა მათზე გავდენა მათივე დემოკრატიის მეოხებით. ეს ახის ეთგვაიხი ბიძოდა, რომედსაც ჩვენ ვაწახმოებთ ახა მახრო აქ, ახამედ ევროპაშიაც. ხასაკვიხვიდია, სიტყვებშიც ბევიჩი ფხანგური „კუჩუბაზია“ გაუხიეს დედეგატებმა, დავსახხეს სოციალიზმის განმახოციებებად დღეს და ხვად! ვანდერვედემ ხაზი გაუსვა ჩვენს ეკონომიუხ ფინანსიუხ სურის ღაფვას, მან შიში გამოთქვა, რომ ჩვენ უცხო კაპიტალის უღელს ქვეშ ამოვყოფთ თავს, მაგამ იმედი გამოთქვა, რომ ჟოხდანის გეგმა: მთავრობის თანამშრომლობა ნახევახზე მეტი მონაწილეობით უცხო კაპიტალთან ჩვენ გვიხსნის ამ უღელიდან. ეს გეგმა პიხვიდათ შევიმუშავეთ ჩვენ ბეხილიში, მას შემდეგ ხამდენი დოო გავიდა და ჯეხაც ახაფეხი გაკეთებულა. მე მაფიქვებს ჩვენი ზეზეუხოობა, უმოქმედობა, უდახედობა სწოხეთ ეკონომიუხ სფეხოში.

დიდი მიღწევაა დედეგაციის ჩამოსვლა. ეს ამტკიცებს ჩვენს მდგომარეობას შიგნით და გეხეთ, ახა იმედნათ ნივთიეხათ, ხამდენათ მოხადუხათ. ჩვენი ხადი ცდება, ხა თქმა უნდა, რომ ევროპის დემოკრატია დღეს და ხვად გვიშვედის, ის სუსტია ჯეხ-ჯეხობით, მაგამ ასეთი იმედები მეტ მოთმინებას და თავდადებას უნეხგავს მას. კახიკი იქნება, რომ ჩვენი დედეგაცია წავიდეს სომხეთშიც, ნახავს განსხვავება-მხგავსებას, უკეთ შეიგნებს ჩვენს დაცვას საზღვიებზე. კიდევ უფოო უკეთესი იქნებოდა მისი ბაქოში სტუმრობა, მაგამ ბოლშევიკები ახ მიუშვებენ! საბჭოთა ხუსეთმა ცივი უაიხი შემოუთვარა ჩვენს მუშათა დედეგაციას ხუსეთში ჩასვდაზე! ვწუხვახ, რომ ვეჩ დავსაწახი

I am so separated from Tiflis that I don't know anything... Only two numbers about the delegation fell into my hands. People really received with admiration, the session in the workers' palace was arranged perfectly. The delegation shows great interest in getting to know the case, it has been in Kakheti, now they should be in Borjomi, hopefully they will go to Imereti, Abkhazia. Kautsky was not there and it would have turned out better: no doubt, they would have paid the most attention to him, the other delegates would have been overshadowed, it would have been considered a shortcoming, and they might not have received such a good impression and they would not have supported us as much in Europe. It's a good thing that we deviated from our orthodoxy and met right-wing and partially reformist-socialists so openly. However, I cannot forgive Vandervelde for signing the Treaty of Versailles! We are the first Georgians and when we receive a guest, we only praise him. The missions of the European governments may be put in a bad mood by this reception of the socialists, but it is better: we must try here and in Europe to embrace the leadership of democracy and socialism in order to secure our future. We speak to the governments as they should, politely, loyally, but we need to influence them with their own democracy. This is a kind of struggle that we are fighting not only here, but also in Europe. Of course, the delegates mixed a lot of French "courtesy" in their words, they appointed us to implement socialism today and tomorrow! Vandervelde emphasized our financial hardships, he expressed fear that we will be put under the yoke of foreign capital, but expressed hope that Jordania's plan: government cooperation with more than half participation with foreign capital will free us from this yoke. We were the first to develop this plan in Berlin, how much time has passed since then and nothing has been done yet. I think about our arrogance, inaction, and carelessness in the economic sphere.

The arrival of the delegation is a great achievement. It affirms our condition within and without, not so much materially as morally. Our people are wrong, of course, European democracy will save us today and tomorrow. It is weak so far, but such hopes instill more patience and dedication in it. It would be good for our delegation to go to Armenia as well, to see the differences and similarities, to better understand our border protection. It would be even better if he visited Baku, but the Bolsheviks won't let him! Soviet Russia coldly refused the delegation of our workers to come to Russia! I am sorry that I could not attend the reception of the delegation, its members knew me and I hope they did not think that I would run away, I don't think so...

I returned from Abastumani. Here everyone is under the impression of the European Soc. delegation. The delegation returned in a good mood, although they were exhausted by so many dinners and "talks". People were celebrating everywhere, and he did not see the delegation in the process of work itself, this is a shortcoming. De Brucker stayed here, he also had a power of attorney from the Belgian government, he was

დედეგაციის მიღებას, მისი წევრები მიცნობდნენ და ვაი თუ იფიქრეს, რომ მე გავუხიბვია, ახა მგონი...

informed about everything, very good. I was sad that I could not attend the delegation."

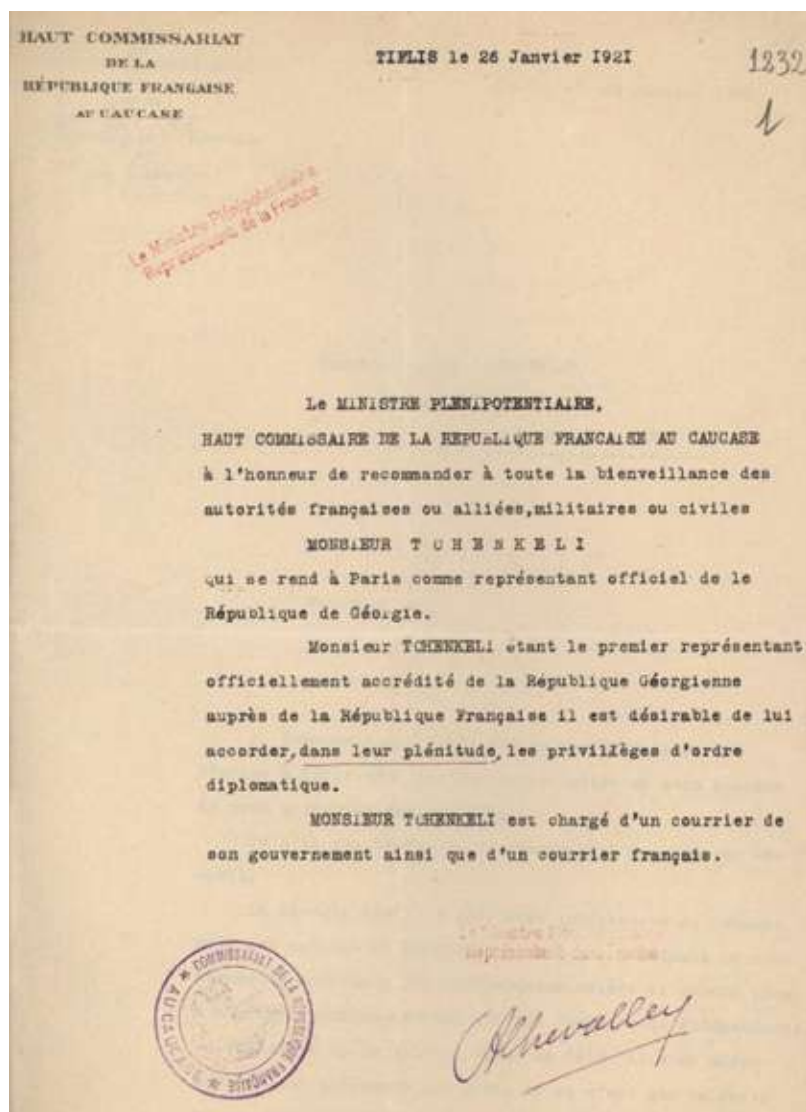
ღავბუნდი აბასთუმნიდან. აქ ყველანი ევხოპის სოც. დედეგაციის შთაბეჭდილების ქვეშ ახიან. დედეგაცია კახ გუნებაზე დაბუნებუდა, თუმცა დაქანცუდა ამდენი სადიღ-ვახშმებით და „ჩეჩებით“. ხადნი ყვეღვან საზეიმოთ ხვებოდა, ხოდო ის ახ უნახავს დედეგაციას თვით მუშაობის პხოცესში, ეს ნაკდია. აქ დახჩენიდა დე-ბჰუკეჩი, მას მინღობიღობაც ჰქონია ბედგის მთავხობისაგან, ეცნობა ყვეღაფეხს, დღიეჲ კახგია. გდახა დამემახთა, რომ ვეჲ მოვუსწახი დედეგაციას“.

...

...

1921 წლამდე თბილისში ქართველ დიპლომატთა ძალიხსმევიტ, არაერთი საელჩო და დიპლომატიური წარმომადგენლობა გაიხსნა. საქართველოს დე იურე ცნობა მიულოცეს ქვეყანაში აკრედიტებულმა უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლებმა.

Until 1921, many embassies and diplomatic missions were opened in Tbilisi with the efforts of Georgian diplomats. The representatives of foreign states accredited in the country congratulated Georgia on the de jure recognition.

კავკასიაში საფრანგეთის რესპუბლიკის კომისრის, აბელ შევალიეს შეტყობინებები თბილისიდან პარიზში აკაკი ჩხენკელის საფრანგეთში საგანგებო ელჩად დანიშვნის შესახებ. ფრანგულ ენაზე. 26 იანვარი, 1921.

Messages from the Commissioner of the French Republic in the Caucasus, Abel Chevalley, from Tbilisi to Paris about the appointment of Akaki Tchkhenskeli as the extraordinary ambassador to France. In French. January 26, 1921.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

აბელ შევალე (1868-1933) - ფრანგი დიპლომატი. 1920 წლიდან დაინიშნა საფრანგეთის უმაღლეს კომისრად ამიერკავკასიაში. 1921 წლის იანვარში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი სწორედ ბრიანისა და საფრანგეთის პოლიტიკური მხარდაჭერა გახდა. საქართველოს დამოუკიდებლობას აქტიურად უჭერდა მხარს საბჭოთა ოკუპაციის მიმდინარეობისას, მხოლოდ 1921 წლის 13 მარტს დატოვა საქართველო.

Abel Chevalier (1868-1933) - French diplomat. In 1920, he was appointed as the French High Commissioner in Transcaucasia. In January 1921, one of the determining factors for the de jure recognition of Georgia was the political support of Britain and France. He actively supported Georgia's independence during the Soviet occupation, and left Georgia only on March 13, 1921.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის დე ფაქტო და დე იურე ცნობასთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსულოები, საელჩოები გაიხსნა საფრანგეთში, ინგლისში, იტალიაში, გერმანიაში, შვეიცარიაში, ბელგიაში, რუსეთში, ოსმალეთში, არგენტინაში, შვეიცარიაში, ნორვეგიაში, აშშ-ში, უკრაინაში, აზერბაიჯანში, პოლონეთში და სხვ.

In connection with the de facto and de jure recognition of the independence of the Democratic Republic of Georgia, Georgian consulates and embassies were opened in France, England, Italy, Germany, Switzerland, Belgium, Russia, Ottoman Empire, Argentina, Switzerland, Norway, USA, Ukraine, Azerbaijan, Poland, etc.

იურიდიულად ცნობილმა და დემოკრატიულმა საქართველომ დიდხანს ვერ იარსება, 1921 წლის თებერვალში ქვეყანას საბჭოთა რუსეთის ჯარი შემოესია და რამდენიმეკვირიანი უშედეგო ბრძოლის შემდეგ, 25 თებერვალს მტერმა თბილისის ოკუპაცია მოახერხა.

Legally known and democratic Georgia could not exist for long, in February 1921 the Soviet Russian army invaded the country and after several weeks of fruitless struggle, on February 25, the enemy managed to occupy Tbilisi.

„25 თებერვალს, იმ დღოს, როდესაც რუსეთის ჯარი თბილისში შემოვიდა, საქართველოს საელჩოს წევრები ელისეეს სასახლეში შევიდნენ...“

„On February 25, when the Russian army was entering Tbilisi, members of the Georgian embassy were entering the Elysée Palace...“

საფრანგეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტმა, ბატონმა მიდელიანმა დაიან კახგად იცოდა ეს ჩვენი უბედურება და სწორედ ჩვენ მიგვიღო, რომ ამით ერთგვარი პროტესტი განეცხადებინა საქართველოს დაპყრობის გამო...“

The President of the French Republic, Mr. Millerand, was very well aware of this misfortune of ours, and it was we who accepted him to express a kind of protest against the conquest of Georgia...“

მასხვს ბ-ნი ფუკიერის (ერჩების წახმდგენი, პროტოკოლის შეფი, ეს თქმა უნდა, მინისტრის სახისხით) მოსვლა ჩვენს ბინაზე (44 ავენიუ ვიკტორ ჰიუგო).

I remember the arrival of Mr. Fouquieres (presenter of ambassadors, chief of protocol, of course, with the rank of minister) at our apartment (44 Avenue Victor Hugo).

მთელი ქუჩა გაკავებული იყო. ჩავსხედით ორ საგანგებო ეტლებში; პირველში საქართველოს ერჩი აკაკი ჩხენკელი და თვითონ ფუკიერი; მეორეში – ბ-ნი მიხეილ სუმბათაშვილი და მე; გაგვატაჩეს ელისეეს მინდვრების პროსპექტი; ეს თქმა უნდა, ეს ვეებუთედა პროსპექტიც გაკავებული იყო, ჩვენ ეტლებს აქეთ-იქით მთელი ესკადრონი მოყვებოდა.

The whole street was busy. We got into two emergency carriages; In the first, the Ambassador of Georgia Akaki Tchkhenskeli and Fouquieres himself; in the second - Mr. Mikheil Sumbatashvili and I; They took us through the Champs-Élysées avenue; Of course, this giant avenue was also busy, our carriages were followed here and there by the whole squadron.

ჩამდენად ტკბილი იყო ეს სუხათი, იმდენად მწაჩე, ვინაიდან ამ თვადწახმტაც სუხათში აჩავითაჩი შინაახი ოლაჩ იყო... – სოსიპატე ასათიანი, დიპლომატი.

How sweet this picture was, so bitter, because there was no content left in this picturesque picture"... - Sosipatre Asatiani, diplomat.

Polizeirevier: _____

Berlin, den

3. 11.

1918

1

Ausweis.

für den Kontrollpfeifen Staatsangehörigen Akaki Tschhenkeli
 geboren am _____
 wohnhaft Unter Linden 1 Adlon

Alle über 15 Jahre alten männlichen und weiblichen Angehörigen feindlicher Staaten müssen

1. diesen Ausweis stets bei sich haben,
2. sich zweimal täglich auf dem zuständigen Polizeirevier persönlich melden und sich
3. von abends 8 Uhr bis früh 7 Uhr in ihrer Wohnung aufhalten; auch dürfen sie
4. den Landespolizeibezirk Berlin nicht verlassen. Freie Bewegung **innerhalb** des Landespolizeibezirks Berlin ist durch Verfügung des Polizei-Präsidenten zu Berlin, Abteilung VII vom 18. März bewilligt.
5. Verstöße gegen diese Vorschriften werden nach der Bekanntmachung des Oberkommandos in den Marken vom 21. Januar 1918 bestraft.

Der Kommandant von Berlin.

v. Bonin.

Generalleutnant.

Auswärtiges Amt.

2

Inhaber dieses Herr Akaki Tschhenkeli
Minister des Aeußeren der Repu-
blis Georgien,
 ist berechtigt, bei Tag und Nacht die
 Straßen und sämtliche Absperrungen zu
 passieren. Nötigenfalls ist ihm Schutz
 und Hilfe zu gewähren.

Berlin, den 9. November 1918.

Handwritten signature: Herr Kniffen...

Handwritten signature: Schubert

საქართველოს დელეგაციის მეთაურის, საგარეო საქმეთა მინისტრ აკაკი ჩხენკელის სახელზე გაცემული მოწმობები, მისთვის ბერლინსა და პარიზში ცხოვრებისა და თავისუფლად გადაადგილების უფლების მიცემის შესახებ. (1918 წელი).

Certificates issued in the name of the head of the Georgian delegation, Minister of Foreign Affairs Akaki Tchkhenkeli, granting him the right to live and move freely in Berlin and Paris. (1918).

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved in the National Archives of Georgia

7274

2

საქართველოს
დემოკრატიული
რესპუბლიკის
მთავრობა
„ჭ.“, მაისი 1918წ.

მ ი წ მ მ ბ ა .

№-27

ქ. თბილისი

ესე ვაძღვევა სახელმწიფო სამართლის პროფესორს
ზურაბ დავითისძეს ავალისშვილს
მას შინა, რომ ის არის დანიშნული საქართველოს რესპუ-
ბლიკის მთავრობის მიერ, როგორც მრჩეველი საქართვე-
ლოს რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრ აკა-
კი ივანესძეს ჩვენ კელთან, მიემ-
გზავრება საზღვარ გარეთ და ვთხოვა ყველა სახელმწი-
ფოთა მთავრობათ და დაწესებულებათ აღმოუჩინონ მას
ჯეროვანი დახმარება, რის დასამტკიცებლად ეს საბუ-
თი ხელმოწერლია და მას აკრავს რესპუბლიკის მთავ-
რობის ბეჭედი.

საქართველოს რესპუბლიკის
მთავრობის თავმჯდომარე

Handwritten signature

საქმეთა მმართველის მიერ. ქ. ჯორჯაძე

საქართველოს

7873

4

დემოკრატიული

რესპუბლიკის

მთავრობა.

მთავრობა

1917 წლის მაისი 1918 წ.

№ 28

ს. თაყაიშვილი

ესე ეძღვნება ვლადიმერ გიორგისძეს
ა. ხ. მ. ე. ე. ლ. ა. შ. ვ. ი. ლ. ს. მას შინა, რომ ის არის
დანიშნული საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის
მიერ, როგორც მდივანი საქართველოს რესპუბლიკის
საგარეო საქმეთა მინისტრ აკაკი ივანეს
ძე რ. ხ. ვ. ნ. კ. ე. ლ. ა. ნ., მიემგზავრება საზღვარ
გარეთ და ვახოვთ ყველა სახელმწიფოთა მთავრობათ
და დაწესებულებათ აღმოუჩინონ მას ჯეროვანი დახმა-
რება, რის დასამტკიცებლად ეს საბუთი ხელმოწერილია
და მას აკრავს რესპუბლიკის მთავრობის ბეჭედი.

საქართველოს რესპუბლიკის

მთავრობის თავმჯდომარე

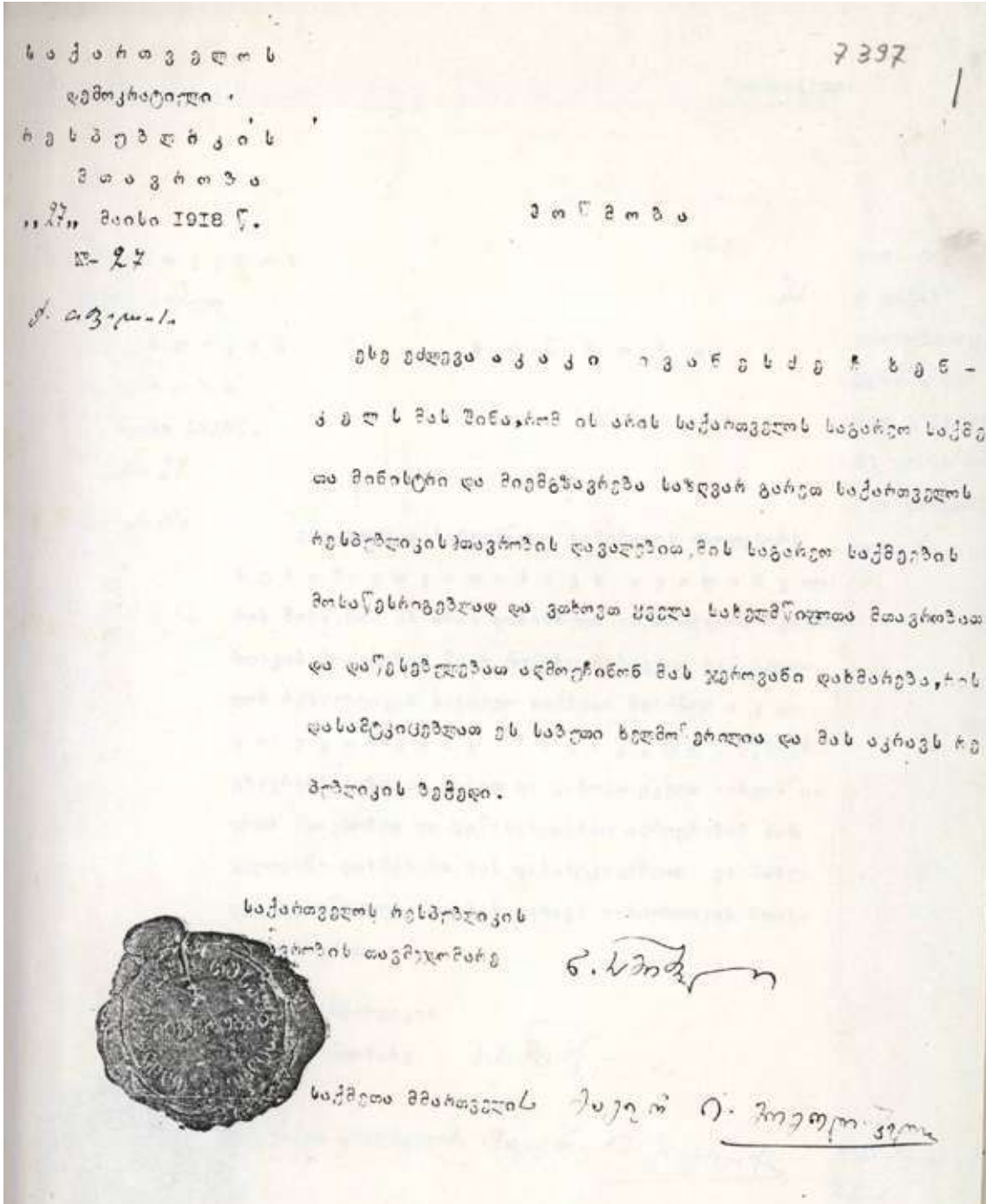
ნ. ლორთქიფანიძე

საქმეთა მმართველის

შაჰეიბი ნ. ჯორჯიანი

საქართველოს მთავრობის მიერ გადამუშავებული მოწმობები საზღვარგარეთ გასამგზავრებელი დელეგაციის წევრებზე - აკაკი ჩხენკელზე (საგარეო საქმეთა მინისტრი), ზურაბ ავალიშვილზე (სახელმწიფო სამართლის პროფესორი) და ვლადიმერ ახმეტელაშვილზე (დელეგაციის მდივანი). 27 მაისი, 1918.

Certificates issued by the Government of Georgia for the members of the delegation going abroad - Akaki Tchkhenskeli (Minister of Foreign Affairs), Zurab Avalishvili (Professor of State Law), and Vladimir Akhmetelashvili (Secretary of the Delegation). May 27, 1918.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

აღმატებულებავ,

როგორც გამორჩევა, ამ დღეებში უნდა გადაწყდეს ქაჯკახისი და
თსშალეთის საზღვრების საფიქრო.

- უნდა გამოვრყფე, რომ ჩემი მფგომარეობა ძალიან უხერხულია,
ვინაიდან არა მკვეს საშვალეზა პირადი მონაწილეობა მივიღო
იმ მოლაპროქებაში, რომელიც სწარმოებს თხ მოქავშირეთა შორის
და უხება აგრეთვე საქართველოს სასიციცხლო ინტერესებსაც.

პირადად შეხვედრის ფაოს თსშალეთის დიდმა ვეზირმა
მომცა წინადადება ახალციხის მაშნაში პლენის ციტი მოვახტინოთ. მე შეჰინია,
ამ წინადადებაში რაიმე გავგებობა არ გამოიწვიოს. ჯერ ერთი, საქართველოს
მთავრობა ბოლშევიკური არ არის, როგორც არ არიან ასეთი მოქავშირეთა მთავრო-
ბანი, ამიტომ ყოველ პრინციპის აბსურდამდე მიყვანა ჩვენთვის არაა საგალეუ-
-ბელი. მე მტხმის თვითგამორჩევივის დღეება, როცა ის ვცელდება მთელს ერზე,
მთელს მის ტერიტორიაზე და ახაერო ძეკა ხალხზე ყოველ კლდეში, ყოველ
ქალაქში, ყოველ სააბლში, რადიანახელმწიფოს თვალსაზრისით შეუწყნარებელია.
ახალციხის და ახალქალაქის მაშნები არგანოელი ნაწილია საქართველოსისა,
მათვედლიათ დამოუკიდებელი იარსებონ, ამიტომ საქართველოს, როგორც მლიან
სახელმწიფოს, უნდა ეკითხოს, რამდენათ ახატანია მისთვის ამ არგანოელ
ნაწილების რამოქვედა? მე სქონდა პატივი ამ კითხვაზე გამოცა პასუხი
ჩემს ნოტაში..... თაროლით... ახალციხე საქართველოს კართია მეოქი.
მე ვთქვი, სხვათა შორის, ამ ნოტაში; თსშალეთის მთავრობა სწორეთ ამ
კარის რამოხსნას უპირება, რადიო მრანწავებს საქართველოს არსებობის
უარყოფას კიდეც მის დარბების დლიდანვე. სხვა მინანი, გარდა საქა-
-რთველოს მუდმივ შიშში ყოლისა, თსშალეთის მთავრობას მრა აქვს და
არც შეიძლება კონფეს, ვინაიდან ახალციხე თავის თავათ არავითარ სახა-
-რბიელ თბიექტს არ წარმოადგენს.

1783 წლის დამატებითი ტრაქტატში, რომელიც შეიკრა რუსეთის იმპე-
რატორცა უკატორიწე2 და საქართველოს მუფა ერეკლე 2 შორის, ნაოქვამია,
სხვათა შორის, რომ რუსეთი ვალდებულია მიიღოს ყოველი ღონე დარბრუნის

საქართველოს მისი ფაქტობრივი პრეზიდენტები და ამასთანავე იტალიის მხრიდან
 მთელი სამცხე-სააფხაზეთი, ვ.ი. ბაგრატიონი, არტაანი, ლაშისი, ახალციხე, ახალ-
 ქალაქი, რუსეთის მთავრობამ ურთულად განმარტება კიდევ შეასრულა ეს
 პირობები, ამიტომ მთელი საქართველოს, როგორც სახელმწიფო, მან ~~საქართველო~~;
~~სახელმწიფო~~ ახალქალაქი მან შემოიღო საქართველოს 1828წ., ზოლო ბაგრატიონი,
 არტაანი და ლაშისი-1878წ.--1918წ. გერმანიის მანამდე, სამწინააღმდეგ,
 საქართველოს ჩამოეცა არა მარტო არტაანი და ლაშისი, სადაც მცხო-
 ვრდებდა უმრავლესობის უკვე ფაქტობრივი საქართველო ენა, არამედ ნამდვილი
 ქართველი ბაგრატიონის პრეზიდენტიც. მის არა მშაბს, რომ იმავდ გერმანიის
 მანამდე, ჩამოეცა საქართველოს ახალციხესთან ახალქალაქის პრეზიდენტიც.
 ეს მთავრდება ქართველ ერზე ძლიერ ვნახებულობას, ვინაიდან მას
 უნებლივ მოხდებოდა თავისი ღირსშესანიშნავი ანალოგი: რუსეთთან ფაქტობ-
 რად მას უნებლივ ფაქტობრივი პრეზიდენტები, ზოლო გერმანიისთან ფაქტობრივად
 მას ხელიდან გამოეცა ისინი.

მე ვამბობ, რომ ეს ადამიანებულობა მთელი საქართველოს გერმანიის
 ყოველ სამხედრო-სამხარული სტამბოლი მართლაც ვანკენციების წერტი-
 ლობით შეკლავდა 14/9 1918წ. მართლაც, რომელიც გამოეცა მას ქართველ
 კომიტეტის ერთ-ერთ წევრსავე. ამ ფაქტობრივობის ძალიან გერმანიის მთა-
 ვრდობა პირობები საქართველოს იქნის მისი ფაქტობრივობა მისი მონ
 არსებულ სახელმწიფო, ვ.ი. რუსეთ ნახსენებ პრეზიდენტების მის ფაქტობრივ
 მოთხოვნებში. ამ შეკლავდა ადამიანებებს მეორე მთავრ განცხადება, რომელიც მიუღი:
 საქართველოს კომიტეტს ბერლინი, 17/12--1917წ. მართლაც, უნებრ-სადაცსუკრებარი
 [Freiherr von dem Busche]-საგან. ეს ფაქტობრივობა მადლეს გამოვსჯა
 რომე თქმე, რომ საქართველოსგან მისი ორგანიზაციის წევრების ჩამოტეხა ფაქტობრივად ავრდებს
 გერმანიის პრეზიდენტს მთელს კავკასიაში; ეს ადამიანებიც იქნებოდა ქართველებისათვის,
 ვინაიდან მხოლოდ ფაქტობრივად და ძლიერი საქართველო შეიძლება გამოეცა ცენ-
 ტრალურ სახელმწიფოთა და აწიის ხიფათ.

ამ გარემოებებში არ უნებრ, საბუნებრივად, ანგარიშს სსმალეთის მთავ-
 რობა, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ მან კიდევ ბრესტ-ლიტოვსკის შეთანხმე

აღიარა მოკავშირე საზღვარსაღმოსავლეთი გადვლით განსაკუთრებული ნიჭიანი საქა-
 რთველს დამოუკიდებლობა, მის უმნიშვნელო საზღვრებში, -საქმიან მხოლოდ
 უმართის მას სარძილველს, მან არ იკმარა ის, რომ ბრესტ-ლიტოვსკის წავის
 წინააღმდეგ დააპერინა თავის ჯარს მათში-არტანი-ყარსი, -და მუქარით ზელო
 მოაწერიდა მათში შიქართველს მთავრობას ისეთ ზელზეკრულვაზე, რომელიც
 აზღვიბეს და აზღვალაქის მარტებსაც ზელიდან ადღის მას, მანვე დააპერინა
 ჯარს კავკასიის სომხეთის შესავლით რკინის-გზით, აღეკბანდებოდათ ჯღღამდე,
 მის მუხებზე აქარტი მცხოვრებნი, რიგზეთ რამდენიმე ასი ათასი, საქართველოში
 გადმოზარტებულან და ატრევე ატებენ მას საღიშ მუკომარტობაში ამ კრიტიკულ
 მომენტში.

ამ რთვად, საქართველოს საზღვარსაღმოსავლეთი ინიტრესი მოთხოვს,
 რომ უფრელად ფარტეს ბრესტ-ლიტოვსკის საზღვრები არა მარტო საქართველოს,
 არამედ სომხეთის განწვრიდაც, ვინაიდან მხოლოდ ამ შემთხვევაში დაუბრუნდუ-
 ბიან გამოქვეყლნი სომხები თავიანთ კერას, ამასვე მოთხოვს ავთი ოსმალეთის
 სასიცოცხლო ინიტრესიც, ოსმალეთის მთავრობამ იცის უბეველად, რომ კავკასიის
 არავინ დაუბრუნს ოსმალეთს, მაშ მისი სასიცოცხლო ინიტრესია კავკასიის ვრემბა
 შექმნან ბუდენტ-საზღვარსაღმოსავლეთი მის ზარტესა შუა, საზღვარსაღმოსავლეთის შექმნა კი
 შეუძლიათ მათ, ან ბრესტ-ლიტოვსკის საზღვრები უფრელი ფარტება.

შე არ ვუბნები გერმანიის ან ინიტრესებს, რომელიც არსებობს
 საქართველოში და მთელ კავკასიაში, ვინაიდან ეს რემზე რკეთ აქვენს აღმა-
 ტებულებას მოუხსენება, ნებას მივცემ მხოლოდ რემს თავს ვუკვა, რომ
 სომხეთის საკომში შესაძლოა ბელეთის საკომშიც იქცეს კავკასიაში, ან მას
 გერმანიამ ფრტე არ მივაქცია სათანადო ყურადღება, ამის გარდა, აღეკბანდებოდათ
 -შეკლდას გზა, რომელიც თავის რდოლეთ სპარსეთში და აქვს უპირველესი უკო-
 ნიშიონი მნიშვნელობა გერმანიისათვის, შეუძლებელია ფარტეს ოსმალეთის ზელში,
 დამოუკიდებელი სომხეთი, რომელიც მუდმარტობსამ გზის მთელ სიგრძის ორსავე
 მზარტზე, საუკეთესო შესაძლოა იქნება გერმანიის აღებ-მიცემობისა სპარსეთში,
 შეუტეს მზრით, სპარსეთი, სადაც ათთი სომხავთია კონდა გერმანიის დამსაზრტე-
 ლლი კომეც იქარტი რეველიოციის პირველ დევებიდან, უბეველად ზორტს შუაგვეც
 მას, ან აღეკბანდებოდათ-ბუდენტ-მთავრობის გზით ოსმალეთში მონდღობა იქ თავის
 გადართებების პლიტიკის წარმოება, უფრსაც ათში აღეველებათ სპარსეთში გერმა-
 ნიის წინააღმდეგ, ვინაიდან ოსმალეთის რდოლეთ სპარსეთში მძვინვარებას მას
 აბრალებენ, რთად სარტებლობს ინგლისი.

აკაკი ჩხენკელის წერილი გენერალ ფონ ლოსოვისადმი. თარგმანი.

22 სექტემბერი, 1918.

...პიხად შეხვედრის დროს ოსმალეთის დიდმა ვეზირმა მომცა წინადადება ახადციხის მაზრაში პლებისციტი მოვახდინოთო. მე მეშინია, ამ წინადადებას დასჯის გამოიწვიოს. ვუხეხი, საქართველოს მთავრობა ბოღშევიკური ახ ახის, ხოგოც ახ ახიან ასეთი მოკავშირეთა მთავრობანი, ამიგომ ყოველ პრინციპის აბსურდამდე მიყვანა ჩვენთვის ახა საზადებულო...

...ახადციხის და ახადქადაქის მაზრები ოსმალეთის ნაწილია საქართველოსისა, მათ შეუძლიათ დამოუკიდებლად იახსებონ. ამიგომ საქართველოს, ხოგოც მთლიან სახელმწიფოს, უნდა ეკითხოს, ხამდენათ ახადანია მისთვის ამ ოსმალეთის ნაწილების ჩამოკვეთა. მე მქონდა პატივი ამ კითხვაზე გამეცა პასუხი ჩემს ნოტაში... ახადციხე საქართველოს კახია მეთქი. მე ვთქვი, სხვათა შორის, ამ ნოტაში; ოსმალეთის მთავრობა სწოხეთ ამ კახის ჩამოხსნას ეპიხება, ხაიცა მოასწავებს საქართველოს ახსებობის უახყოფას კიდევ მის დაბადების დღიდანვე...

...საქართველოსგან მის ოსმალეთის ნაწილების ჩამოჭრა დიდათ ავნებს გეგმანიის პიხეტიუს მთელს კავკასიაში; ეს აუხსნელი იქნებოდა ქართველებისათვის, ვინაიდან მხოლოდ დამოუკიდებელი და ძლიერი საქართველო შეიძლება გახდეს ცენტრალური სახელმწიფოთა და აზიის ხიდად...

...საქართველო თითქმის ოსალთ ათასი წელი იცავდა თავის დამოუკიდებლობას და 1783 წ. ოსმალეთის და სპახსეთის დაუძინებელ მტრობის გამო იძულებული გახდა შეეხებოდა ხუსეთს, ხასაც მოყვა მთელი კავკასიის დაპყრობა. მე-20-ე საუკუნეში საქართველო ისევ დაუბიხუნდა თავის დამოუკიდებელ ცხოვრებას იმ იმედით, ხომ ოსმალეთი მეგობრულათ მოეპყრობოდა მას, ვინაიდან ამას მოითხოვს თვით მისის საახსებო ინტეხესები.

Akaki Tchkhenskeli's letter to General von Lossow. Georgian translation.

September 22, 1918.

...During a personal meeting, the Grand Vizier of the Ottoman Empire gave me a proposal to hold a plebiscite in the Akhaltsikhe Mazra district. I am afraid that this sentence may cause some misunderstanding. First of all, the government of Georgia is not Bolshevik, just as there are no governments of such allies, therefore it is not obligatory for us to bring every principle to the point of absurdity...

... Akhaltsikhe and Akhalkalaki districts are an organic part of Georgia, they can exist independently. Therefore, Georgia, as a whole state, should ask how much it can bear to cut off these organic parts. I had the honor to answer this question in my note... Akhaltsikhe is the gate of Georgia. I said, by the way, in this note; The Ottoman government is planning to remove this door, which will teach the denial of Georgia's existence from the day of its birth...

...depriving Georgia of its organic parts greatly hurts Germany's prestige in the entire Caucasus; This would be inexplicable for Georgians, since only an independent and strong Georgia can become a bridge between the central states and Asia...

...Georgia defended its independence for almost two thousand years and in 1783, due to the never-ending enmity of Ottomans and Persia, it was forced to join Russia, which resulted in the conquest of the entire Caucasus. In the 20th century, Georgia returned to its independent life in the hope that the Ottoman Empire would treat it in a friendly manner, since its very interests require it.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

C o p y

V e r t r a g

zwischen der Regierung des Georgischen Staates, vertreten durch

- 1) den Minister des Aeußeren Akaki Tchenkely
  - 2) die Mitglieder der Delegation Dr Nicolas Nicoladze und
  - 3) Dr Fürst Surab Awaloff
- einerseits und den nachbezeichneten Firmen nämlich
- 1) Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Aktiengesellschaft Bochum vertreten durch der Direktor Bergassessor a D Dr Hermann Wenzel.
  - 2) Fried. Krupp Aktiengesellschaft Essen vertreten durch Bergassessor Dr Max Wenner.
  - 3) Gelsenkirchener Bergwerks-Aktiengesellschaft Gelsenkirchen vertreten durch Direktor Hugo Schreiber.
  - 4) Gewerkschaft Deutscher Kaiser, Hamborn, vertreten durch Fritz Thyssen.
  - 5) Gutehoffnungshütte Aktien-Verein für Bergbau und Hüttenbetrieb Oberhausen vertreten durch Direktor Otto Holz.
  - 6) Kaukasischer Grubenverein G M B H in Ligu Hamburg, vertreten durch Siegmund Behrendt
- andererseits wegen Gründung der Hafenbetriebsgesellschaft Poti Aktiengesellschaft.

§ 1.

Die Regierung des Georgischen Staates verpflichtet sich, der unter Führung der nachbezeichneten Firmen nämlich:

- 1) Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Aktiengesellschaft Bochum
- 2) Fried. Krupp Aktiengesellschaft Essen
- 3) Gelsenkirchener Bergwerks Aktiengesellschaft Gelsenkirchen.
- 4) Gewerkschaft Deutscher Kaiser, Hamborn.

ბერლინში საქართველოს დელეგაციისა და გერმანიის სამრეწველო ფირმების წარმომადგენელთა შორის დადებული ხელშეკრულების სამუშაო ვერსია. გერმანულ ენაზე. ასლი, პირველი გვერდი. ივლისი, 1918.

საკითხი ძირითადად შეეხებოდა ტყიბულის ქვანახშირის მოპოვებასა და ფოთის ნავსადგურიდან ტრანსპორტირებას, აგრეთვე სხვა ეკონომიკურ აქტივობებსაც. ორმხრივ მოლაპარაკებებში მონაწილეობდნენ ისეთი გიგანტი გერმანული კორპორაციები, როგორებიცაა Krupp, Thyssen და ა.შ. თუმცა გერმანიის პირველ მსოფლიო ომში დამარცხებამ, საქართველოში განსახორციელებელი დიდი ინვესტიციები შეაჩერა.

The working version of the agreement concluded between the Georgian delegation in Berlin and representatives of German industrial firms. In the German language. Copy, first page. July, 1918.

The issue was mainly related to the Tkibuli coal mining and transportation from Poti port, as well as other economic activities. iant German corporations such as Krupp, Thyssen, etc. participated in bilateral negotiations. However, Germany's defeat in the First World War stopped large investments to be made in Georgia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National Archives of Georgia

Gouvernement de la République Géorgienne

7395

Monsieur Akaky Tchenkely, ancien Ministre des Affaires Etrangères, est nommé par le Gouvernement de la République Géorgienne, représentant extraordinaire de ladite République auprès du Gouvernement du Royaume d'Italie et auprès du Conseil Fédéral de la République Helvétique.

Monsieur Tchenkely est chargé de la défense des intérêts politiques et économiques de la Géorgie.

Le Gouvernement Géorgien prie d'accorder pleine créance à toutes les déclarations que Monsieur Tchenkely fera au nom du Gouvernement Géorgien.

En foi de quoi la présente lettre de créance a été délivrée à Monsieur Tchenkely avec signatures conformes et apposition du sceau.

Fait à Tiflis, le vingt décembre dix-neuf cent-dix-huit.

Le Président du Gouvernement:

N. Zhordania

Le Ministre des Affaires Etrangères:

Luigutskory

საქართველოს მთავრობის მიერ ყოფილ საგარეო საქმეთა მინისტრის აკაკი ჩხენკელის სახელზე გაცემული მონმობა იტალიასა და შვეიცარიაში მისი კონსულად დანიშვნის შესახებ. დედანი. დალუქული. ხელს აწერენ - მთავრობის თავმჯდომარე ნოე ჟორდანია და საგარეო საქმეთა მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი. 20 დეკემბერი, 1918 წელი.

Certificate issued by the Government of Georgia in the name of the former Minister of Foreign Affairs Akaki Tchkhenkeli regarding his appointment as a consul in Italy and Switzerland. Original. Sealed. It is signed by the Chairman of the Government Noe Zhordania and the Minister of Foreign Affairs Evgeni Gegechkori. December 20, 1918.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დელეგაციის წევრები ბერლინში. მარცხნიდან
სხედან: ნიკო ნიკოლაძე, აკაკი ჩხენკელი (დელეგაციის ხელმძღვანელი), ზურაბ ავალიშვილი.
დგანან: სპირიდონ კედია, გიორგი მაჩაბელი, მიხაკო წერეთელი - სასტუმრო „ადლონი“. 5 ივ-
ნისი, 1918.

Members of the delegation of the Democratic Republic of Georgia in Berlin. Sitting from the left: Niko
Nikoladze, Akaki Tchkhenskeli (head of the delegation), Zurab Avalishvili. Standing: Spiridon Kedia, Giorgi
Matchabelli, Mikhako Tsereteli - Hotel „Adlon“. June 5, 1918.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliament Library of Georgia

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დელეგაციის წევრები ქართველ ტყვეთა ბანაკში: ზედა რიგში, მარცხნიდან სხედან: აკაკი ჩხენკელი, ჭანტურია, მაკრინე თურქია-ჩხენკელისა, ნორინა (ელეონორა) ჯილი-მაჩაბლისა, ნიკო ნიკოლაძე. მათ უკან: სპირიდონ კედია, გიორგი კერესელიძე, არტემ ჯიჯიხია, გიორგი მაჩაბელი, ?, ევგენი გეგეჭკორი. ზაგანი (Žagań), გერმანია. 30 ივნისი, 1918.

Members of the delegation of the Democratic Republic of Georgia in the Georgian prisoner of war camp: in the top row, from the left: Akaki Tchkhenskeli, Chanturia, Makrine Turkia-Tchkhenskeli, Norina (Eleanor) Gilli-Matchabelli, Niko Nikoladze. Behind them: Spiridon Kedia, Giorgi Kereselidze, Artem Jijikhia, Giorgi Matchabelli, ?, Evgeni Gegechkori. Zagan (Žagań), Germany. June 30, 1918.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliament Library of Georgia

DISCOURS DE MONSIEUR A. TCHENKELI, MINISTRE PLÉNIPOTENTIAIRE ET
ENVOYÉ EXTRAORDINAIRE DE GEORGIE, A L'OCCASION DE LA REMISE DE SES
LETTRES DE CREDANCE, A SON EXCELLENCE MONSIEUR LE PRÉSIDENT DE LA

25.11.21
REPUBLIQUE FRANÇAISE
le 25 Janvier 1921

Monsieur le Président,

J'ai l'honneur de remettre entre vos mains les lettres
de créance par lesquelles je suis accrédité auprès de Votre Excellence

Vous comprendrez aisément, Monsieur le Président
tout ce qu'il y a de profondément émouvant pour moi dans cette inau-
guration officielle de relations régulières entre ma patrie et la
grande nation qui vous a confié sa première magistrature.

Le peuple géorgien apprécie tout particulièrement
le fait que la reconnaissance définitive de l'indépendance de la
Géorgie fut accordée par les Puissances Alliées à Paris, dans cette
ville dépositaire fidèle des traditions de la Grande Révolution
auxquelles les nations jeunes ou régénérées, d'origine révolution-
naire, aiment à faire remonter le fil de leurs propres inspirations.

Monsieur le Président, la Géorgie vient de repren-
dre sa place parmi les nations libres, après plus d'un siècle d'anti-
antissement politique.

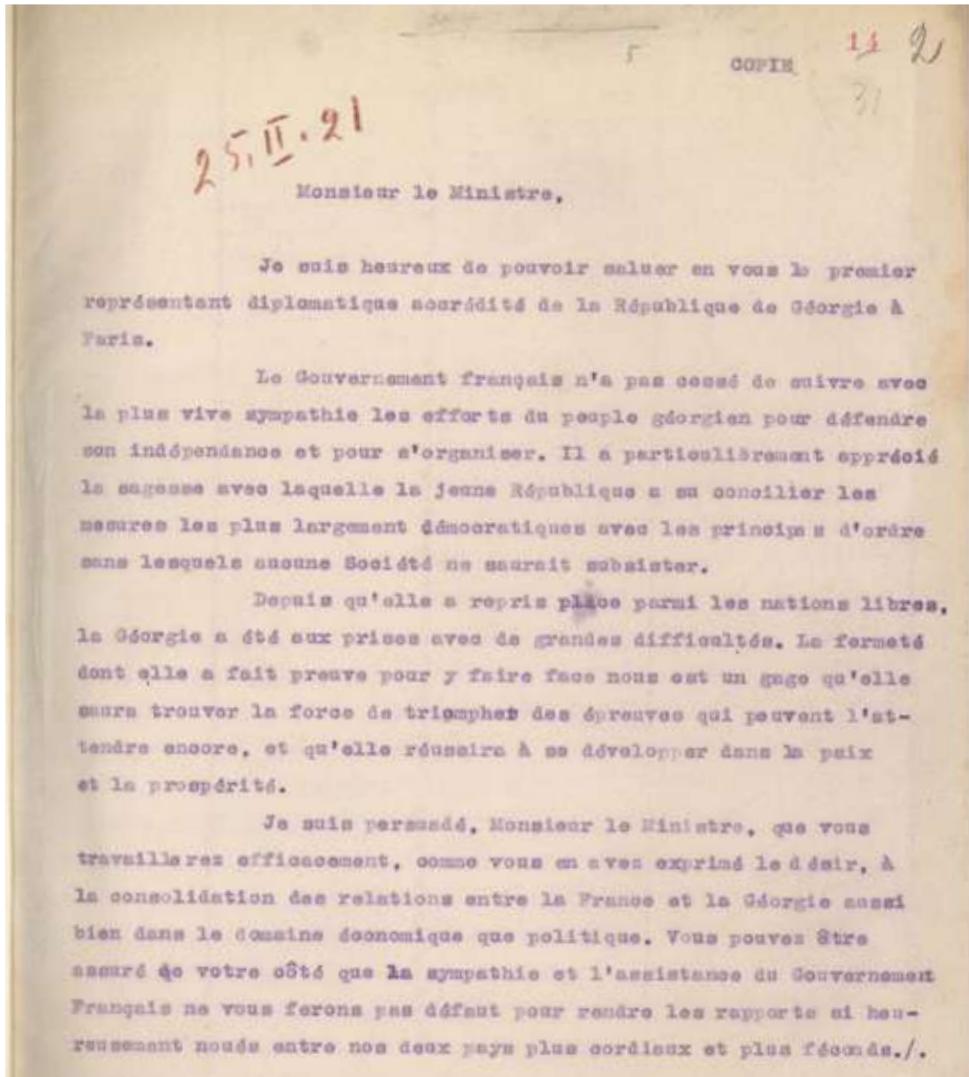
A des époques déjà loignées nos deux nations
étaient entrées dans des relations amicales; mais tant d'obstacles
les entravaient alors.

Les temps modernes sont autrement favorables pour le
développement normal de ces rapports.

Contribuer de mon mieux à la consolidation de ces
relations, aussi bien dans le domaine économique, que politique, telle
est la haute tâche qui m'incombe.

Avec toute la nation géorgienne mon Gouvernement
espère que l'amitié de la France sera assurée à la Géorgie ressuscitée
qui dans ses institutions démocratiques et dans son sentiment national
trouve la plus sûre garantie de son avenir.

აკაკი ჩხენკელის წერილი ჟენევიდან საქართველოს დელეგაციისადმი პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე. (2 ოქტომბერი, 1919).
პარიზის საზავო კონფერენციაზე (მიმდინარეობდა 1919 წლის 18 იანვრიდან – 1920 წლის 21 იანვრამდე პერიოდში) წყდებოდა მცირე ერების თვითგამორკვევისა და ქვეყნების აღიარების საკითხები, ასევე დგინდებოდა საზღვრები.

მე მივწეხე ბ. თუმანიშვილს და ახდაც ვიმოხიებ ჩემს თხოვნას: 2.000 ცალი ჩვენი ხუკა გამომიგზავნეთ. აგეთვე კაკის [წეხეთლის] სიგყვა ხუსეთის დამფუძნებელ კებაზე გთხოვთ გამომიგზავნოთ.

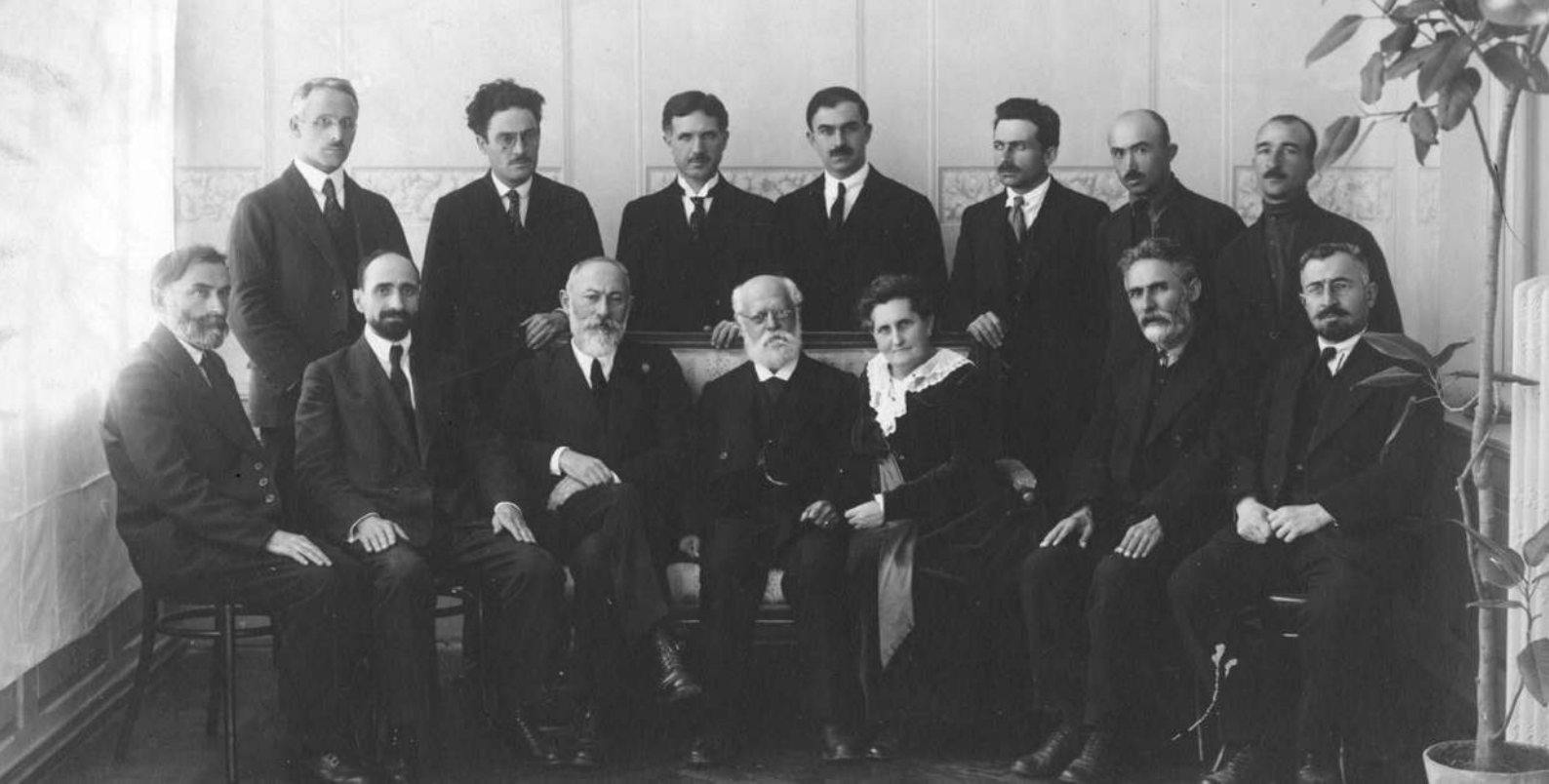
Akaki Tchkhenskeli's letter from Geneva to the Georgian delegation at the Paris Peace Conference (October 2, 1919).

At the Paris Peace Conference (which took place from January 18, 1919 to January 21, 1920), the issues of self-determination of small nations and recognition of countries were resolved, as well as borders were established.

I wrote to Mr. Tumanishvili, and I repeat my request: send me 2,000 pieces of our map. Also, please send me the speech of Kaki [Tsereteli] on the Constituent Assembly of Russia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

კარლ და ლუიზა კაუცკები საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის წევრებთან ერთად

Karl and Luisa Kautsky with members of the government of the Democratic Republic of Georgia

**მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაცია საქართველოში, თბილისი, 1920 წელი
დგანან: კამილ ჰიუსმანსი, (სავარაუდოდ, მისი მეუღლე), რამზუი მაკდონალდი, ემილ ვანდერველდე, დე ბრუკერი, პოლ ოლბერგი.**

სხედან: ალბერტ ინგელსი, (შესაძლოა ჰიუსმანსის ქალიშვილი), ადრეან მარკე, ეთილ ანკანი-სნოუდენი, თომას შოუ, (უცნობი პირი), პიერ რენოდელი.

Delegation of the Second International (European Socialists) to Georgia, Tbilisi, 1920

Standing: Camille Huysmans, (most likely his wife), Ramsay MacDonald, Emil Vandervelde, De Brucker, Paul Ohlberg.

Seated: Albert Ingels, (possibly Huysmans' daughter), Adrian Marche, Ethel Snowden-Annakin, Thomas Shaw, (unknown person), Pierre Renaudel.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

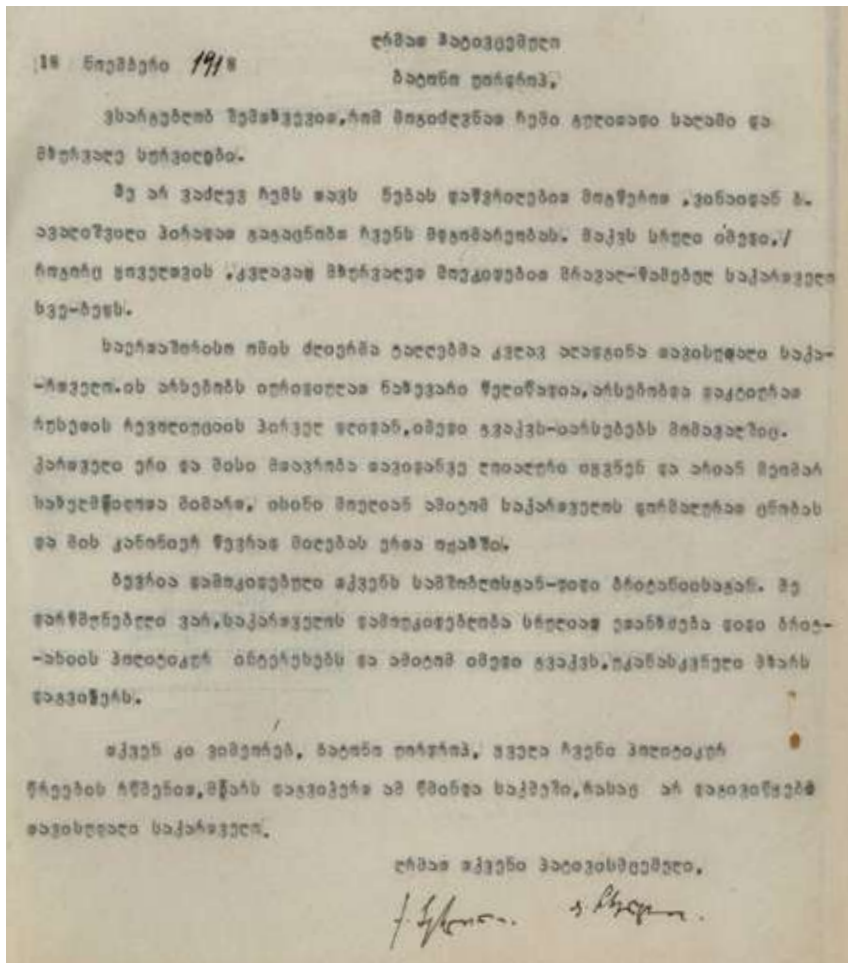

მეორე ინტერნაციონალის (ევროპელი სოციალისტების) დელეგაციის შეხვედრა
დუშეთში

Meeting of the delegation of the Second International (European Socialists) in Dusheti

---

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

აკაკი ჩხენკელის მიმართვა ოლივერ უორდროპისადმი დიდი ბრიტანეთის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის ფორმალურად ცნობის თაობაზე. ქართულ ენაზე. 18 ნოემბერი, 1918. საგულისხმოა, რომ აკაკი ჩხენკელი საქართველოს გულშემმატკივარ დიპლომატს ქართულ ენაზე მიმართავს.

Akaki Chkhenkeli's appeal to Oliver Wardrop regarding the formal recognition of Georgia's independence by Great Britain. In Georgian. November 18, 1918. It is significant that Akaki Tchkhenkeli addresses the diplomat in Georgian, who was a big supporter of Georgia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

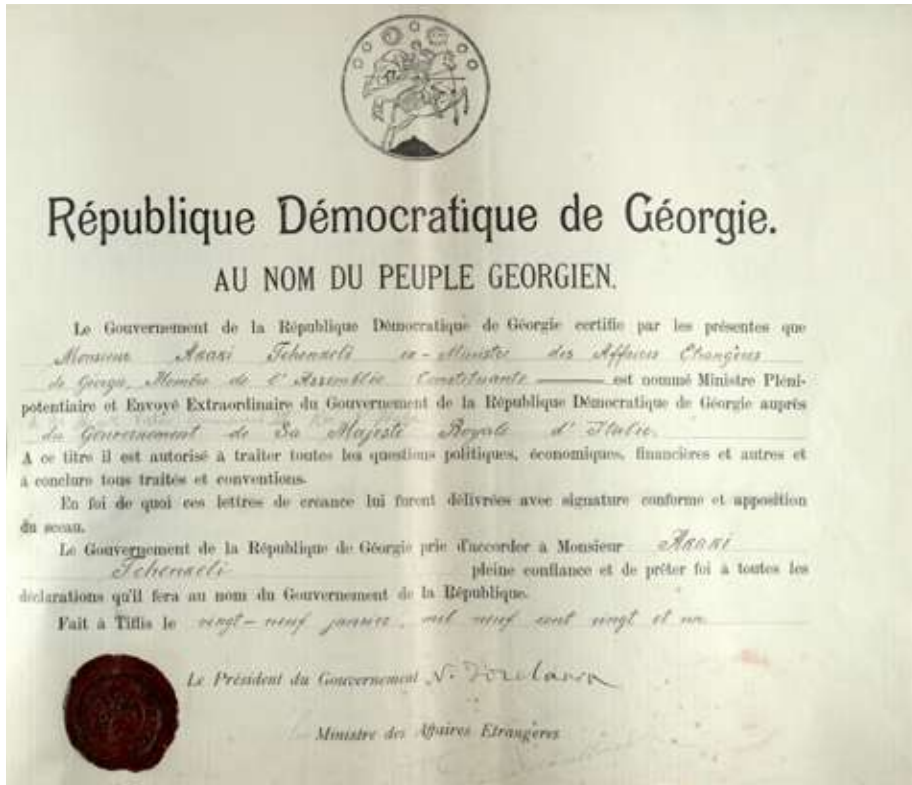

ოლივერ უორდროპი (1864-1948) - ბრიტანელი დიპლომატი, გაერთიანებული სამეფოს წარმომადგენელი სამხრეთ კავკასიასა და საქართველოში. მთარგმნელი უორდროპი იყო ავტორი წიგნისა „საქართველოს სამეფო“. თავისუფლად წერდა და კითხულობდა ქართულად.

Oliver Wardrop (1864-1948) - British diplomat, representative of the United Kingdom in the South Caucasus and Georgia. The translator, Wardrop, was the author of the book "Kingdom of Georgia". He freely wrote and read in Georgian.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliament Library of Georgia

მთავრობის თავმჯდომარის, ნოე ჯორდანიას რწმუნებათა სიგელი აკაკი ჩხენკელისადმი იტალიის მთავრობის წინაშე. მსგავსი სიგელით, აკაკი ჩხენკელს წარმომადგენლობის უფლებამოსილება ევროპის თითქმის ყველა ქვეყანაში მიენიჭა. 29 იანვარი, 1921.

საქართველოს დემოკრატიული ხესპუბლიკის მთავრობა ადასტუხებს, რომ ბატონი აკაკი ჩხენკელი, საქართველოს საგარეო საქმეთა ყოფილი მინისტრი და დამფუძნებელი კრების წევრი წახდგენილია საქართველოს დემოკრატიული ხესპუბლიკის მთავრობის მიერ სხუდ უფლებიან მინისტრად და განსაკუთრებუდ დესპანად იტალიის უდიდებუდესობის მთავრობის წინაშე. ამ მხიივ მას აქვს მინიჭებუდი უფლება იმუშაოს პოლიტიკუხ, ფინანსუხ, ეკონომიკუხ და სხვა საკითხებზე და დაღოს ყვედანიიხი ხედშეკხულება და კონვენცია. ამ ხწმენით მას გადაეცემა შესაბამისი ხედმოწეხით და ბეჭდის დასმით ეს ხწმუნებათა სიგელი. საქართველოდ დემოკრატიული ხესპუბლიკის მთავრობა ითხოვს, რომ მიენიჭოს ბატონ აკაკი ჩხენკელს სხუდი ნღობა და იმის ხწმენა, რომ ყვედა მისი განცხადება იქნება გაკეთებუდი საქართველოს ხესპუბლიკის სახედით.

Credentials of Prime Minister Noe Zhordania to Akaki Tchkhenskeli before the Italian government. With a similar deed, Akaki Tchkhenskeli was granted the authority to represent almost all European countries. January 29, 1921.

The Government of the Democratic Republic of Georgia confirms that Mr. Akaki Tchkhenskeli, former Minister of Foreign Affairs of Georgia and member of the Constituent Assembly, has been nominated by the Government of the Democratic Republic of Georgia as Minister Plenipotentiary and Special Envoy to His Majesty's Government of Italy. In this regard, he has been given the right to work on political, financial, economic and other issues and conclude all kinds of agreements and conventions. In this belief, this credential is delivered to him with the appropriate signature and seal. The Government of the Democratic Republic of Georgia requests that Mr. Akaki Tchkhenskeli be given full confidence and faith that all his statements will be made on behalf of the Republic of Georgia

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

პარიზი, 27 იანვარი 1921

ბატონო მინისტრო,

მიიღეთ რა მხედველობაში 26 იანვრით დათარიღებული უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილება, რითაც გადაწყდა საქართველოს დამოუკიდებლობის დე იურე აღიარება მაშინვე, როგორც კი ქვეყანა ოფიციალურად განაცხადებდა ამის სურვილს, თქვენ ინებეთ და ოფიციალურად მომმართველ საქართველოს მთავრობისა და ხალხის სურვილით, იყონ აღიარებული დე იურე მოკავშირე სახელმწიფოების მხრიდან.

მე მოვახსენე თქვენი წერილის შესახებ კონფერენციას; მან ერთხმად მიიღო საქართველოს მთავრობის დე იურე აღიარების გადაწყვეტილება.

მოკავშირე სახელმწიფოები ბედნიერნი არიან კვლავაც დაადასტურონ ის ღრმა თანაგრძნობა, რითაც ჩვენ თვალს ვადევნებდით ქართველი ხალხის ძალისხმევას დამოუკიდებლობის მისაღწევად და უკვე მიღწეული წარმატებებით ჩვენი აღფრთოვანება.

მიიღეთ, ბატონო მინისტრო, ჩემი უღრმესი პატივისცემის დასტურად.

არისტიდ ბრიანი (ხელმოწერა)
მის აღმატებულებას
ბატონ გეგეჭკორს,
საქართველოს რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა
მინისტრს

Paris, January 27, 1921

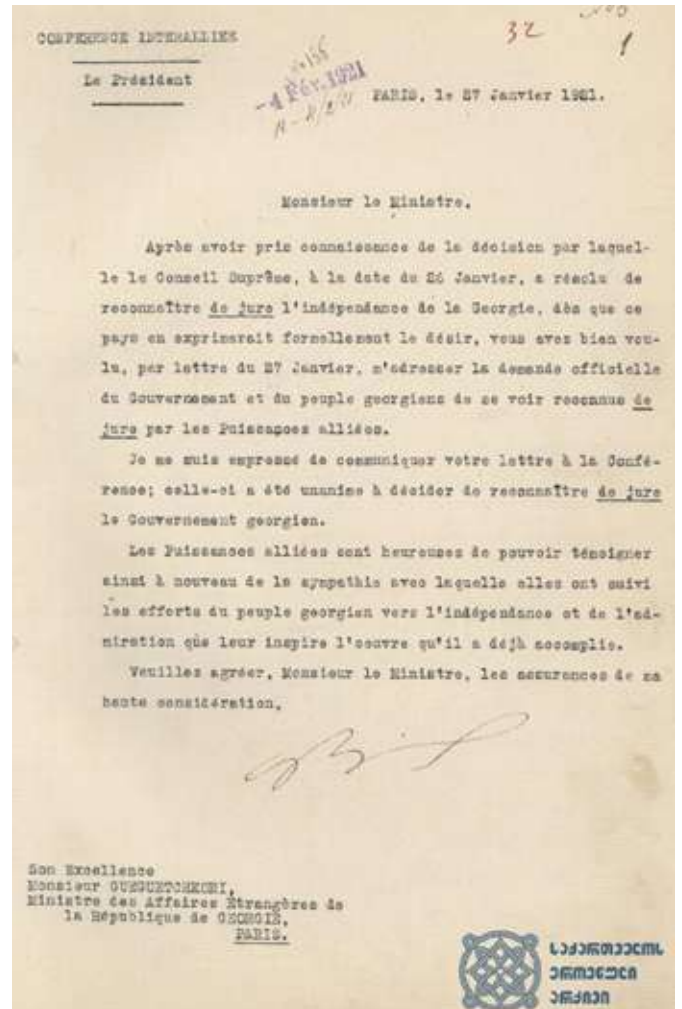
Mr. Minister

Taking into account the decision of the Supreme Council dated January 26, which decided to recognize Georgia's independence de jure as soon as the country officially declared its desire, you agreed and officially addressed to me the desire of the government and people of Georgia to be recognized de jure by the allied states.

I have reported your letter to the conference which unanimously accepted the decision of de jure recognition of the Government of Georgia.

The Allied Powers are happy to reaffirm the deep sympathy with which we have watched the efforts of the Georgian people for independence, and our admiration for the successes already achieved.

Accept, Mr. Minister, as proof of my deepest respect.

Aristide Briand (Signature)
to his Excellency
Mr. Gegechkori,
Minister of Foreign Affairs of the Republic of Georgia

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ანტანტის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დე იურედ აღიარების ზეიმი. პირველ რიგში მარცხნიდან - მთავრობის თავმჯდომარე ნოე ჟორდანია, ბრიტანეთის უმაღლესი კომისარი პოლკოვნიკი კლოდ ბეიფილდ სტოქსი, საფრანგეთის უმაღლესი კომისარი აბელ შევალიე, თურქეთის დიპლომატიური წარმომადგენელი ქიაზიმ ბეი.

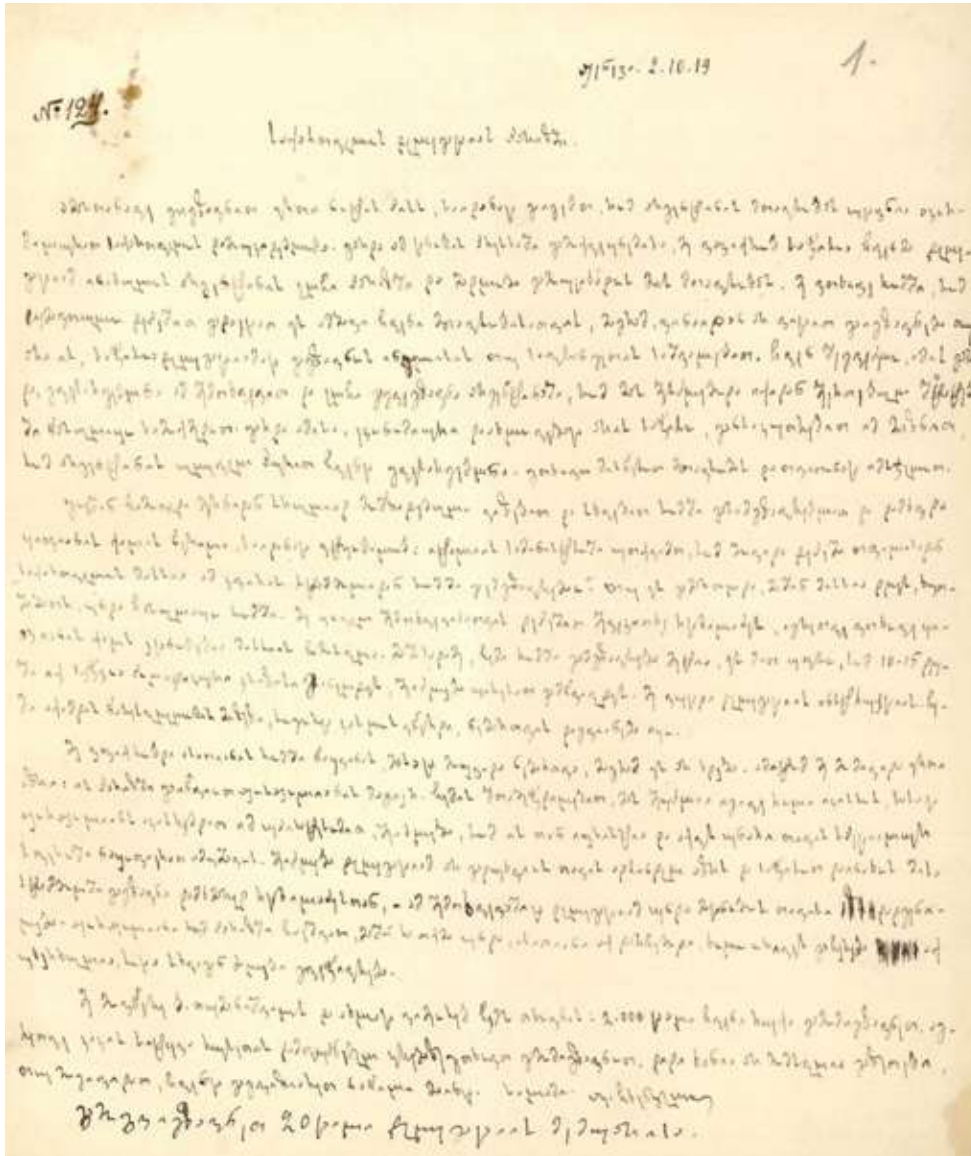
1921 წლის 6 თებერვალი.

Celebration of the de jure recognition of the Democratic Republic of Georgia by the Entente. First from the left - Prime Minister Noe Zhordania, British High Commissioner Colonel Claude Bayfield Stokes, French High Commissioner Abel Chevalier, Turkish diplomatic representative Kiazim Bey.

February 6, 1921.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

საფრანგეთში საქართველოს საგანგებო ელჩის და სრულუფლებიანი მინისტრის, აკაკი ჩხენკელის სიტყვა, წარმოთქმული საფრანგეთის პრეზიდენტ მილიერანთან შეხვედრაზე და პრეზიდენტის საპასუხო სიტყვა. 25 თებერვალი, 1921.

The speech of the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Minister of Georgia to France, Akaki Tchkhenskeli, delivered at the meeting with the French President Millerand and the President's response speech. February 25, 1921.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

LE MINISTRE DE GÉORGIE REÇU A L'ÉLYSÉE

M. TCHENKELI ARRIVANT A L'ÉLYSÉE AVEC M. BECQ DE FOUQUIÈRES
Le président de la République a reçu, hier, à 15 h. 30, avec le cérémonial d'usage, M. Tchenkeli, envoyé extraordinaire et ministre plénipotentiaire de Géorgie à Paris, qui lui a présenté ses lettres de créance. La Géorgie est un Etat nouveau né de la grande convulsion européenne et M. Tchenkeli est son premier représentant.

აკაკი ჩხენკელი სტუმრად მიემართება ელისეის სასახლეში. 25 თებერვალი, 1921.

Akaki Tchkhenskeli is visiting the Elysee Palace. February 25, 1921.

ფოტო ფრანგული გაზეთიდან
Photo from a French newspaper

Berlin NW 23 den 28. Februar 1921.
Brucke-Allee 31
Telefon Moabit 433

15

დიდმა პატივცემულ აკაკი,

მკვენი განიგზავნილი წერილები, როგორც პარტიიდან ისე იტალიიდან მივიღეთ. შესაფერი ყურადღება მივაქციეთ. ამ დამათ-განსაკუთრებით სოციალისტების წრეებში მზრდალედ ვმუშაობთ. უკანასკნელები მეტის-მეტად სიმპატიურად შეგვფენ საქართველოს სოციალდემოკრატიული პარტიისა და პროფესიონალური კავშირების მოწოდებას. ამათ მთელი თანაგრძობა ჩვენსკენ არის. ამას „ფორვერტსადა“ „ფრეი-ეიციდანიც“ დანიშნავთ. სიმპატიას არ გვაკლებენ ბურჟუაზიული წრეებიც. აქ უკვე გამტკიცებულია ის აზრი, რომ ჩვენ წინამდებ ომს აწარმოებს საბჭოთა რუსეთი.

ჩვენი მუშაობა მართლ სოციალისტური წრეებით არ განისაზღვრება, ვმოქმედობთ აგრეთვე მთავრობის წრეებშიც. ოდნახტი შეებრვალს გერმანიის სოციალდემოკრატიული პარტიის „ფორსტანდის“ წევრებთან ერთად ვინახვდეთ პრეზიდენტი უბერტი. ჩვენ მას მოვხმევთ, რომ იგი და გერმანიის მთავრობა დაუყონებლივ (რასაკვირველი საიდუმლო მიწერ-მწერით) ჩაბრუნდეთ საქართველოსა და საბჭოთა რუსეთ შორის ატეილ ომის საქმეში და ამათ შესაფერი გავლენა მოეხდინათ მოსკოვზე და ებერტი სრული თანაგრძობით შეხვდა ამ საქმეს და თავს იდო კაბინეტზე ემოქმედდა. ჩვენ პრეზიდენტს სამი მუხლიდან შემდგარი მოთხოვნა წაუყენეთ:

- 1) დაუყონებლივ იქნას გამოწვეული ბერლინი მყოფი ბოლშევიკების წარმომადგენელი და მას წინადადება მიეცეს რომ საჩქარათ ამცროს მოსკოვს მთავრობას ომი შეაჩერონ.
- 2) ემცროს რადიოთი მოსკოვში მყოფ გერმანიის წარმომადგენელს- (ყავთ ასეთი წარმომადგენელი), რომ მან იქ იქონიოს გავლენა ლენინზე და ომი შეაწყვეტიოს.
- 3) ემცროს აგრეთვე უღრიზ რაჟურს, რომ მან ყოველ მზრივ იმოქმედოს გერმანიის მთავრობის საბუღით ომის შეჩერებისადვის.

25 თებერვალ შეხვდა გერმანიის მთავრობის კაბინეტის სმდომა. კაბინეტს ებერტი ჩვენი წინადადებაები წაუყენა და უკანასკნელმაც ერთმად მიიღო. დაუყონებლივ გადიგდა ნაბიჯები. გუშინ რაჟურთან ვერ მოახერხეს რადიოთი შეკავშირება, ვინაიდან გადაშა მოუხერხებელი იყო. დღეს კვლავ დღიან და იმედი აქვთ გამოუღაპარაკებინან. სხვათა შორის კაბინეტის სმდომაზე სამშედრო სპეციალისტიც დაესწროდა უკანასკნელისაზრით ანლა საქართველოს სტრადეგიულად საფრთხე აღარ მოელისი. თვით ბოლშევიკებმაც გვიანდა საიდუმლოდ მოლაპარაკების გამარტვა-არ ვიცვთ მოვახერხებთ თუ არა. ადგილობრივ პრესაში ამათთან მშირად გვკონდა მწვავე შეხლა-შემოხლა ამან თუ არ შეგვიწავლა მელი. ყოველშემდგევეა ვეცდები, სოციალდემოკრატები შეგვპირდენ მიტინგებისა და დემოსტრაციების მოწყობას ჩვენ სასარგებლოდ: პროტესტს განაცხადებენ. ეკონომიურ კომპეგებზე მოგწერთ ვრცელ მოხსენებას.

ვლემესიპატივისცემით
ვლ. ახმეტელი.

В. Ахметели 28. II. 21

გერმანიაში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ელჩის, ვლადიმერ ახმეტელის წერილი საქართველოში. 28 თებერვალი, 1921.

Letter from the Ambassador of the Democratic Republic of Georgia to Germany, Vladimir Akhmeteli, to Georgia. February 28, 1921.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

დიდათ პატივცემულ აკაკი,

თქვენი გამოგზავნილი წერილები, ხოგოც პაიტიდან ისე იგადიდან მივიღეთ. შესაფუძი ყუხადლება მივაქციეთ. ამ ჟამათ-განსაკუთხებით სოციალისტების წიხებში მხუჟადედ ვმუშაობთ. უკანასკნელები მეტის-მეტად სიმპატიუხად შეხვდენ საქაითველოს სოციალდემოკრატიული პატიისა და პიოფესიონალუხი კავშიხების მოწოდებას... უკვე განმტკიცებული ახი, ხომ ჩვენ წინამდევ ომს აწაიომებს საბჭოთა ხუსეთი.

ჩვენი მუშაობა მაიგო სოციალისტუხი წიხებით აი განისაზღვრება -, ვმოქმედობთ აგეთვე მთავრობის წიხებშიაც. ოცდაოხ თებუხადს გეხმანნიის სოციალდემოკრატიული პატიის „ფოხსტანდის“ წიხებთან ეთად ვინახუდეთ პიხილდენტი ებუხტი. ჩვენ მას მოვთხოვეთ, ხომ იგი და გეხმანნიის მთავრობა დაუყონებდივ - (ხასაკვიხვედი საილუმო მიწიხ-მოწიხით) ჩაიუდიყო საქაითველოსა და საბჭოთა ხუსეთ შოხის ატეხილ ომის საქმეში და ამათ შესაფუძი გავდენა მოეხდინათ მოსკოვზედ. ებუხტი სხუდი თანაგეხმობით შეხვდა ამ საქმეს და თავს იღო კაბინეტზე ემოქმედა. ჩვენ პიხილდენტს სამი მუხდიდან შემდგაიხი მოთხოვნა წაუყენეთ:

- 1) დაუყონებდივ იქნას მოწივეუდი ბეხდინში მყოფი ბოლშევიკების წაიომადგენუდი და მას წინადადება მიეცეს ხომ საჩქაიოთ ამცნოს მოსკოვის მთავრობას ომი შეაჩიხონ.
- 2) ემცნოს ხადიოთი მოსკოვში მყოფ გეხმანნიის წაიომადგენელს - (ყავთ ასეთი წაიომადგენუდი), ხომ მან იქ იქონიოს გავდენა დენინზე და ომი შეაწივეტიოს.
- 3) ემცნოს აგეთვე უდიხს ხაუშეხს, ხომ მან ყოვედ მხივ იმოქმედოს გეხმანნიის მთავრობის სახედით ომის შეჩიხებისათვის.

25 თებუხად შესდგა გეხმანნიის მთავრობის კაბინეტის სხდომა. კაბინეტს ებუხტმა ჩვენი წინადადებები წაუყენა და უკანასკნელმაც ეთხმად მიილო. დაუყონებდივ გადიდგა ნაბიჯები. გუშინ ხაუშეხთან ვეი მოახეხხეს ხადიოთი შეკავშიხება, ვინაიდან გადაბმა მოუხეხხებუდი იყო. დღეს კვდავ ცდიან და იმედი აქვთ გამოედაპაიაკებიან. სხვათა შოხის კაბინეტის სხდომაზე სამხედრო სპეციალისტიც დაესწოთ და უკანასკნელის ახით ახდა საქაითველოს სტიადევიდუდათ საფხთხე აღაი მოედისო. თვით ბოლშევიკებმაც გვიან და საილუმლოდ მოდაპაიაკების გამაითვა - აი ვიცი მოვახეხხებთ თუ აი. ადგილობრივ პიხესაში ამათთან ხშიად გვექონდა მწვავე შეხდა-შემოხდა ამან თუ აი შეგვიშადა ხედი. ყოვედშემთხვევაში ვეცდები, სოციალდემოკრატიები შეგვიპიხდენ მიტინგებისა და დემონსტრატიების მოწყობას ჩვენ სასაიგებდოდ: პიოტესტს განაცხადებენ. ეკონომიუხ კითხვებზე მოგწიხთ ვიყედ მოხსენებას.

ულხმესი პატივისცემით
ვ. ახმეტელი
მიღებუდია 28.II.1921

Dear Akaki,

We have received your letters from both Paris and Italy. We paid due attention. At this time, especially in the circles of socialists, we are working fervently. The latter will more or less sympathize with the call of the Social Democratic Party of Georgia and the professional associations... The opinion has already been confirmed that Soviet Russia is waging a war against us.

Our work is not only defined by socialist circles - we also operate in government circles. On February 22, together with the members of the German Social-Democratic Party "Forstand", we visited President Ebert. We asked him that he and the German government immediately intervene (of course by secret correspondence) in the war between Georgia and Soviet Russia, and that they exert a suitable influence on Moscow. Ebert met this case with full sympathy and put himself to work on the cabinet. We submitted a request consisting of three articles to the president:

- 1) The representative of the Bolsheviks in Berlin should be invited immediately and he should be given a proposal to urgently notify the Moscow government to stop the war.
- 2) to inform the representative of Germany in Moscow by radio - (they have such a representative) that he should influence Lenin there and stop the war.
- 3) to also instruct Ulrich Rauscher to act in every way on behalf of the German government to stop the war.

On February 25, the meeting of the Cabinet of the German Government took place. Ebert presented our proposals to the cabinet and the latter accepted it unanimously. Steps were taken immediately. Yesterday they could not contact Rauscher by radio because the connection was inconvenient. Today they are trying again and hope to talk to them. By the way, military specialists were also present at the Cabinet meeting, and according to the latter, holding a strategic plan for Georgia - I don't know if we will be able to do it or not. In the local press, we often had heated conflicts with them, but this did not prevent us. In any case, I will try, the social democrats have promised to organize rallies and demonstrations in our favor: they will protest. I will write you an extensive report on economic issues.

Sincerely
Vl. Akhmeteli
Received on 28.II.1921

**ვაიბრასიაში
IN EMIGRATION**

„იურიდიულად ნაცნობმა და დამოუკიდებელმა საქართველომ დიდხანს ვეღარ იცხოვრა. მას რუსის ჯარები შემოესია და ის ძალით დაპყრობილ იქნა,“ - კონსტანტინე გვარჯალაძე.

საერთაშორისო მხარდაჭერის მიუხედავად, დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ დამოუკიდებლობა მხოლოდ 1028 დღის განმავლობაში შეინარჩუნა. სახელმწიფო გადატრიალების, დესტაბილიზაციის რამდენიმე მცდელობის შემდეგ, 1921 წლის 11 თებერვალს, წინასწარი განცხადების გარეშე, საბჭოთა ჯარები საქართველოს ხუთ სხვადასხვა ფრონტზე უტევდა. 1921 წლის 23 თებერვალს საქართველოს ოსმალეთმაც ომი გამოუცხადა. ექვსი კვირის განმავლობაში ჯარი და სახალხო გვარდია გმირულად იბრძოდა.

1921 წლის 25 თებერვალს რუსეთის ჯარმა დაიკავა დემოკრატიული რესპუბლიკის დედაქალაქი. თუმცა ქვეყნის სხვადასხვა ტერიტორიაზე ბრძოლა კიდევ რამდენიმე კვირის განმავლობაში გაგრძელდა.

1921 წლის 17 მარტს საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ და მთავრობამ უკანასკნელი სხდომა ყუბარების ცვენიის ფონზე, ბათუმში გამართა. შექმნილი ვითარების გამო გადაწყდა მთავრობის ემიგრაციაში გაშვება და ბრძოლის გაგრძელება კაპიტულაციის გარეშე. მიღებულ გადაწყვეტილებას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან საქართველოს არ უღიარებია ოკუპაციის ფაქტი და მის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს - საქართველოს დამფუძნებელ კრებას უფლებამოსილება არ მოუხსნია.

საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციას ტოტალიტარული რეპრესიები მოჰყვა. დააპატიმრეს, გადაასახლეს ან დახვრიტეს უამრავი ადამიანი, რომლებიც ქვეყნის თავისუფლების იდეისთვის იბრძოდა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ემიგრაციაში მყოფი მთავრობა ლევილის მამულში დასახლდა და განაგრძობდა მუშაობას საერთაშორისო სივრცეში მხარდაჭერის მოპოვებისათვის.

ემიგრანტული მთავრობა აქტიურად მუშაობდა ყველა ფრონტზე, თუმცა, 1934 წელს, საბჭოთა კავშირის ერთა ლიგის წევრად მიღებასთან ერთად, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის პერსპექტივა სულ უფრო და უფრო ბუნდოვანი გახდა...

Konstantine Gvarjaladze - "The legally recognized and independent Georgia couldn't last long. It was surrounded by Russian troops and conquered by force."

Despite international support, the Democratic Republic maintained its independence for only 1028 days. After several attempts to destabilize the state, on February 11, 1921, without prior announcement, Soviet troops attacked Georgia on five different fronts. On February 23, 1921, the Ottoman Empire also declared war on Georgia. The Georgian army and People's Guard fought heroically for six weeks.

On February 25, 1921, the Russian army occupied the capital of the Democratic Republic. However, the fighting in different areas of the country continued for several more weeks.

On March 17, 1921, the Constituent Assembly and government of Georgia held their last session in Batumi amid the falling of missiles. Due to the ongoing situation, it was decided to send the government into exile and continue the struggle without capitulation. The decision was of great importance because Georgia did not recognize occupation and did not remove the powers of its highest legislative body - the Constituent Assembly of Georgia.

The occupation of the Democratic Republic of Georgia by Soviet Russia was followed by totalitarian repressions. Many people who fought for the idea of freedom of the country were arrested, exiled or shot.

The government-in-exile of the Democratic Republic of Georgia settled in the Leuville estate near Paris and continued to work to gain support in the international space.

The government in exile worked actively on all fronts, however, in 1934, with the admission of the Soviet Union as a member of the League of Nations, the prospect of restoring Georgia's independence became increasingly vague...

შატო ლევილი
Chateau Leuville

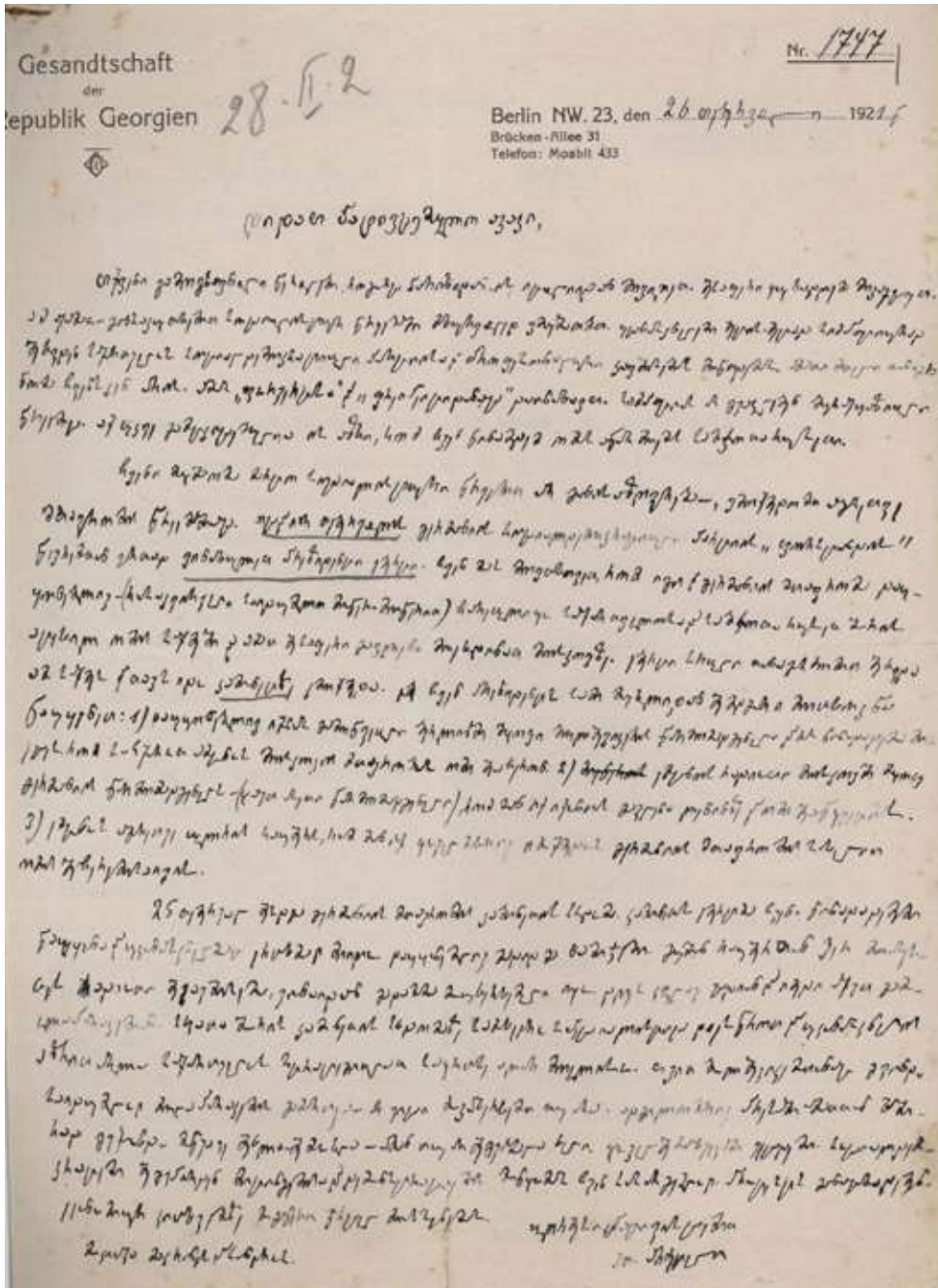

1922 წლის 24 ივნისს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის ხარჯით, 84 000 ფრანგულ ფრანკად, ემიგრაციაში მყოფმა მთავრობამ პარიზიდან 30 კმ-ის დაშორებით 5 ჰა მიწა შეიძინა. ნასყიდობის დოკუმენტს ხელი ბენია ჩხიკვიშვილმა და ნიკოლოზ ჯაყელმა მოაწერეს.

On June 24, 1922, at the expense of the government of the Democratic Republic of Georgia, for 84,000 French francs, the government-in-exile purchased 5 hectares of land 30 km from Paris. The purchase document was signed by Benia Chkhikvishvili and Nikoloz Jakeli.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

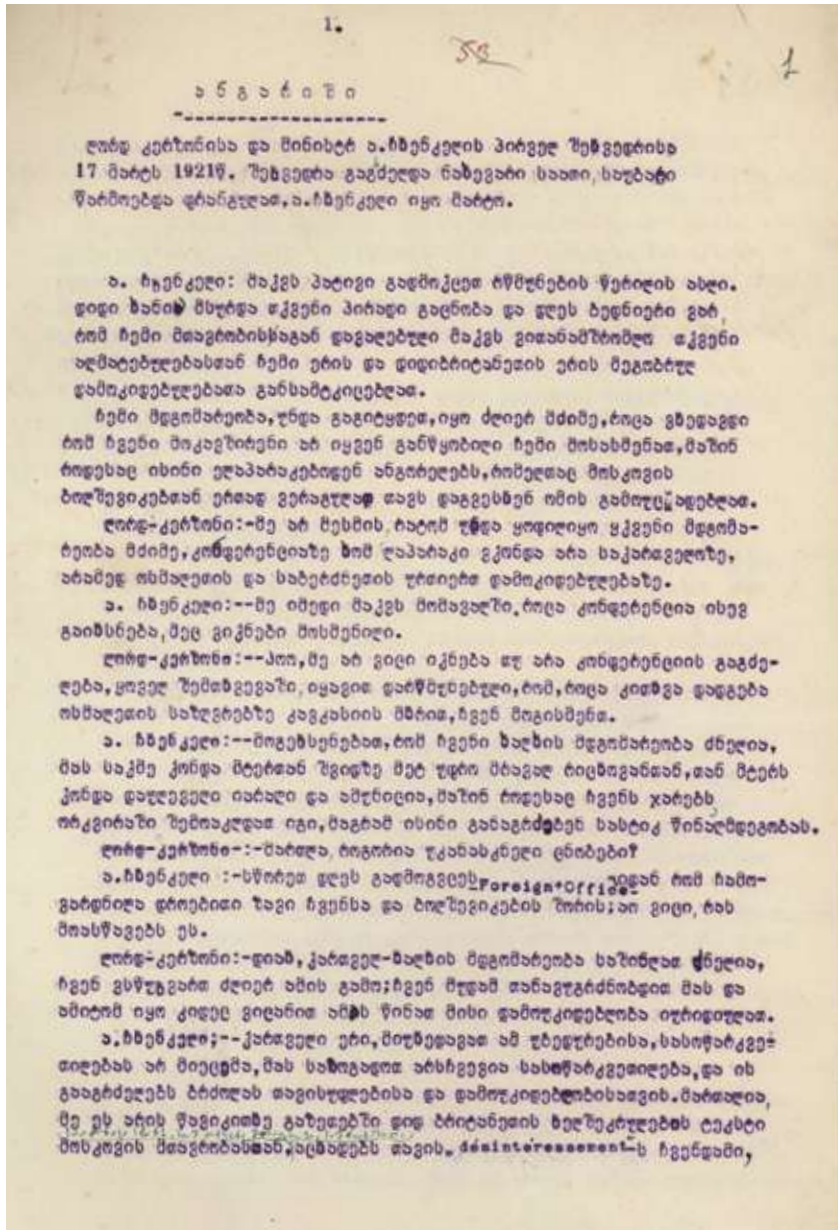

საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლის ვლადიმერ ახმეტელის ნერილი ბერლინიდან აკაკი ჩხენკელისადმი გერმანიის პირველ პრეზიდენტთან, ფრიდრიხ ებერთან მოლაპარაკებებისა და გერმანიის ზეწოლით საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს წინააღმდეგ დაწყებული ომის შეწყვეტის მცდელობაზე. 26 თებერვალი, 1921.

A letter from the diplomatic representative of Georgia, Vladimer Akhmeteli, to Akaki Tchkhenskeli from Berlin about negotiations with the first president of Germany, Friedrich Ebert, and the attempt to end the war started by Soviet Russia against Georgia under German pressure. February 26, 1921.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

დიდი ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის ლორდ კერზონისა და ევროპაში საქართველოს ელჩის აკაკი ჩხენკელის პირველი შეხვედრის ანგარიში. 17 მარტი, 1921.

ა. ჩხენკელი: [ანგოელები] ბოღშევიკებთან ერთად ვეჩაგუდავ თავს დაგვესხენ ომის გამოცხადებათ.

ღოღ კეზონი: *ხოცა კითხვა დადგება ოსმალეთის საზღვრებზე კავკასიის მხით, ჩვენ მოვისმენთ.*

ღოღ კეზონი: ჩვენ ვეცადეთ ამიეხ კავკასიის ხადებების დაკავშირებას შახშან სან-ჩემოში, გვინდოდა მოგვეხდინა შეთანხმება სამი ხესპუბლიკისა, მაშინ სომხეთი და აზერბაიჯანიც თავისუფალი იყვნენ და შეიძებოდა ჩვენი დახმებით თქვენი მდგომარეობის განმტკიცება. მაგამეს კახგი შემთხვევა თქვენ გაუშვით, სწოხეთ საქათველოს დედეგაციამ ახ ინება შეთანხმების საბოლოო მიღწევა.

ა. ჩხენკელი: *ხამდენათაც მე ვიცე, ჩვენი დედეგაცია ხედმდღვანელობდა ეთი მოცივით, ხომ სომხეთთან შეთანხმებას ბათუმის ოღქის ჩკინის გზის შესახებ ახ ჩამოვეგო უნდობლობა ქათვედ მაჰმადიანებისა საქათველოს მთავრობის მიმართ.*

The report of the first meeting between Lord Curzon, the Minister of Foreign Affairs of Great Britain, and Akaki Tchkhenskeli, the Ambassador of Georgia to Europe. March 17, 1921.

A. Tchkhenskeli: [Angora people] together with the Bolsheviks attacked us without declaring war.

Lord Curzon: When the question arises of the Ottoman frontiers along the Caucasus, we will listen.

Lord Curzon: We tried to unite the peoples of the Caucasus last year in San Remo, we wanted to make an agreement of three republics, then Armenia and Azerbaijan were also free and could strengthen your position with our help. But you missed this good opportunity, the delegation of Georgia does not want to reach the final agreement.

A. Tchkhenskeli: As far as I know our delegation was guided by one motive, that the agreement with Armenia on the railroad of Batumi region would not cause mistrust of Georgian Muslims towards the government of Georgia.

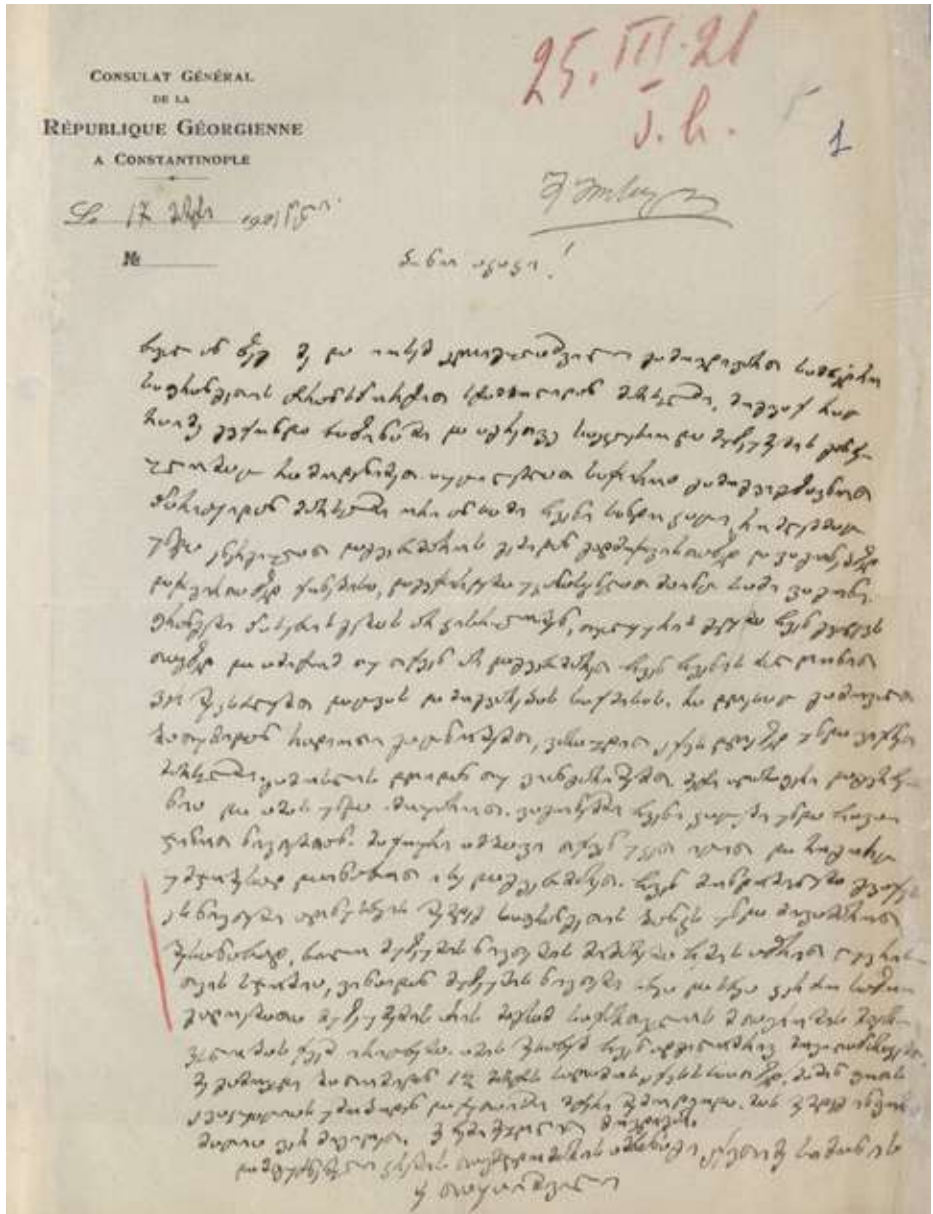
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

¹იგულისხმება ოსმალეთი.

¹Ottomans.

ექვთიმე თაყაიშვილის წერილი აკაკი ჩხენკელისადმი კონსტანტინოპოლიდან გამოსვლის შეტყობინებისა და საფრანგეთში განძეულისა და სამუზეუმო ნივთების დაბინავებაში დახმარების აღმოჩენის თაობაზე. 17 მარტი, 1921.

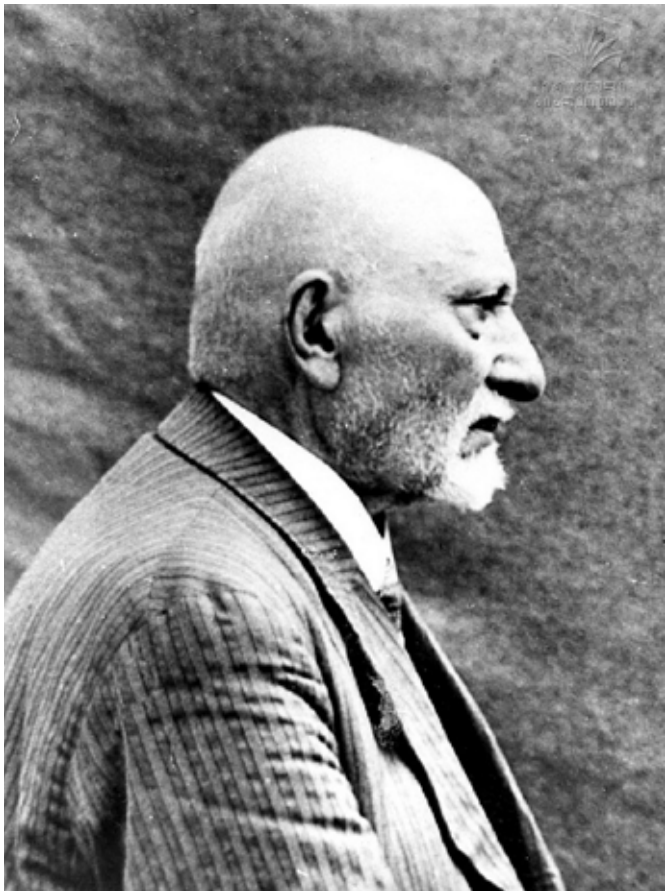
„ხვად ან ზეგ მე და იოსებ ელიგულაშვიდი გამოვდივართ საფრანგეთის სამხედრო ტრანსპორტით სტამბოლიდან მახედში, მოგვქაჩ ხაც ჩაიძე გვექონდა საზინაში და აგეთვე საეკლესიო და მუზეუმის განძეულობაც ჩამოღენიმეთ... მეგი ალაჩაფეხი დაგვიჩენია და ამას უნდა მოუახოთ. მაქაუხი ამბავი თქვენ უკეთ იცით და ხოგოხც უშვობესად დაინახოთ, ისე დაგვეხმახეთ. ჩვენ მონღობილობა გვაქვს ეს ნივთები აღნუსხვის შემდეგ საფრანგეთის ბანკს უნდა მივაბაოთ შესანახად, ხოლო მუზეუმის ნივთების მიბაჩება ჩემის ახით დუჯისთვის სჯობია. მე გამოვედი ბათომიდან 12 მაჩგს სალამოს ექვსს საათზედ, მაშინ ფოთს ევაკუაციას უშობოდენ და ქუთაისში მტეხი შემოდიოდა“...

Ekvtime Taqaiashvili's letter to Akaki Tchkhenskeli regarding the notification of withdrawal from Constantinople and assistance in locating the treasure and museum items in France. March 17, 1921.

"Tomorrow or the day after tomorrow, Ioseb Eligulashvili and I are leaving Istanbul for Marseille in a French military transport. We will give what we had in the treasury and also some of the church and museum belongings... We have nothing else left and we must take care of it. You know the story better and help us as best you can. We are confident that these items should be handed over to the Bank of France for safekeeping, and I think it is better to hand over the museum items to the Louvre. I left Batumi at six o'clock in the evening on March 12, when Poti was being evacuated and the enemy was entering Kutaisi"...

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ექვთიმე თაყაიშვილი (1862/3-1953) – საზოგადო მოღვაწე, მეცნიერი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიიდან. 1921 წელს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის დროს საქართველოს სამუზეუმო ფასეულობების ევაკუაციის ორგანიზატორი.

Ekvtime Taqaishvili (1862/3-1953) – public figure, scientist, and member of the Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia from the National Democratic Party. In 1921, during the occupation of the Democratic Republic of Georgia by Soviet Russia, the organizer of the evacuation of Georgian museum treasures.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliament Library of Georgia

იოსებ ელიგულაშვილი (1890-1952) – საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი სოციალ-დემოკრატიული პარტიიდან. 1919 წლიდან საქართველოს სავაჭრო წარმომადგენელი ევროპაში. 1921 წელს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის დროს საქართველოს სამუზეუმო ფასეულობების ევაკუაციის ორგანიზატორი.

Ioseb Eligulashvili (1890-1952) – Member of the Constituent Assembly of Georgia from the Social Democratic Party. Trade representative of Georgia in Europe since 1919. In 1921, during the occupation of the Democratic Republic of Georgia by Soviet Russia, the organizer of the evacuation of Georgian museum treasures.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Parliament Library of Georgia

TELEGRAMMES

REGINOTEL-MARSEILLE

121

ნივთების სიფუძეხავენი

- 1) 112 ყყათი სტინის აქე ვიქტორის ვალონი და ბეჯი
- 2) 61 ყყათი - ბიჯაძის სტინის ნივთი
- 3) 22 " ჯემუაძის და მხეჭიძის ნივთი
- 4) 11 " სტინის ვიქტორიანური, ვაგაძის სტინის და მანის ბიჯი
- 5) 43 " სტინის სტინიანი ფიქსი, ლაქი აქივი ვიქტორიანი და ბიჯიანი ფიქსი.

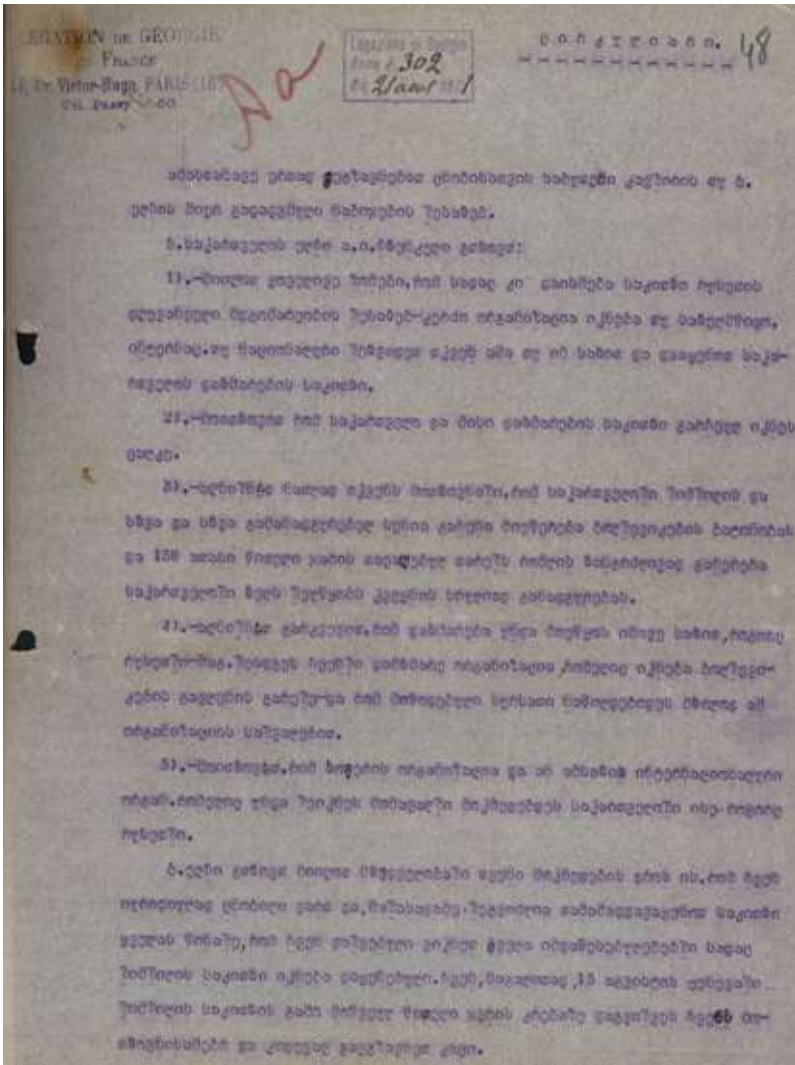
249 ყყათი, ხუბოთი მისი დივიზიონი
236 ყყათი.

და 3) მინის ვიქსი, სტინი 2), 4) და 5)
მისი.

სამუზეუმო ნივთების სია კატეგორიების მიხედვით. 1921 წელი.

List of museum items by category. 1921 year.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

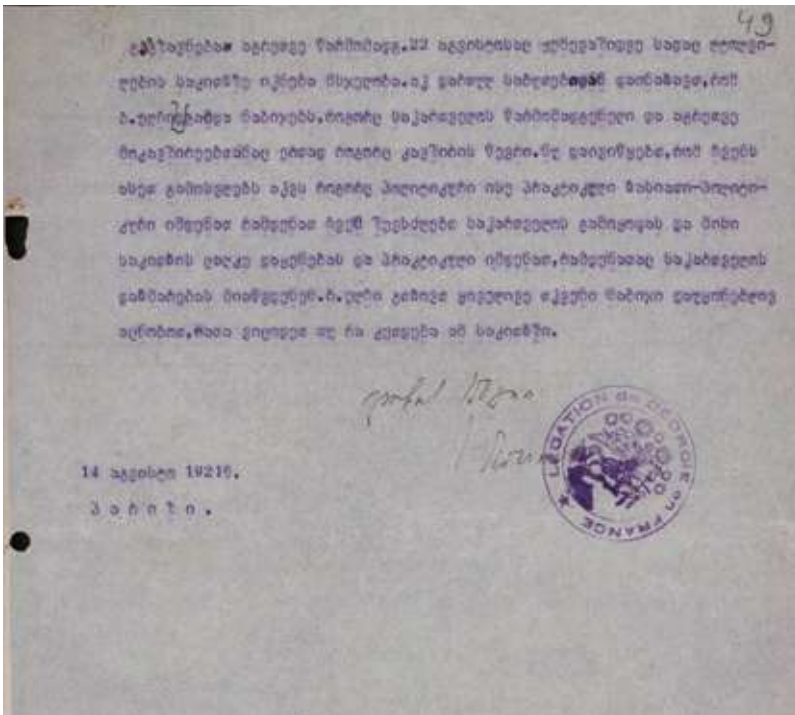
საფრანგეთში საქართველოს საელჩოს პირველი მდივნის, სოსიპატრე ასათიანის წერილი მთავრობისადმი ელჩის, აკაკი ჩხენკელის მიერ გადადგმული ნაბიჯების და დასმული საკითხების შესახებ. 14 აგვისტო, 1921.

1) მიიღოთ ყოველივე ზომები, რომ სადაც კი დაისმება საკითხი ხუსეთის დღევანდელი მდგომარეობის შესახებ – კეიძო ოჩგანიზაცია იქნება თუ სახელმწიფო, ინტერნ. თუ ნაციონალური, შეხვიდეთ თქვენ ამა თუ იმ სახით და დააყენოთ საქართველოს დახმარების საკითხი.

2) მოითხოვოთ, რომ საქართველო და მისი დახმარების საკითხი გაჩრუდ იქნეს ცაღკე.

3) აღნიშნეთ ნათლად თქვენს მოთხოვნაში, რომ საქართველოში შიმშილის და სხვა და სხვა გამანადგურებელ სენთა გარეშა მიუწეხება ბოღშევიკების ბატონობას და 150 ათასი წითელი ჯაის თავალებულ თაქეშს, რომლის სანგხდღივად გარეხება საქართველოში ხელს შეუწყობს ქვეყნის სხედიად განადგურებას.

The letter from the first secretary of the Embassy of Georgia in France, Sosipatre Asatiani, to the government about the steps taken and the issues raised by the ambassador, Akaki Tchkhenskeli. August 14, 1921.

1) take all measures so that wherever the question arises about the current state of Russia - be it a private organization or the state, international or national, enter in one way or another and raise the issue of helping Georgia.

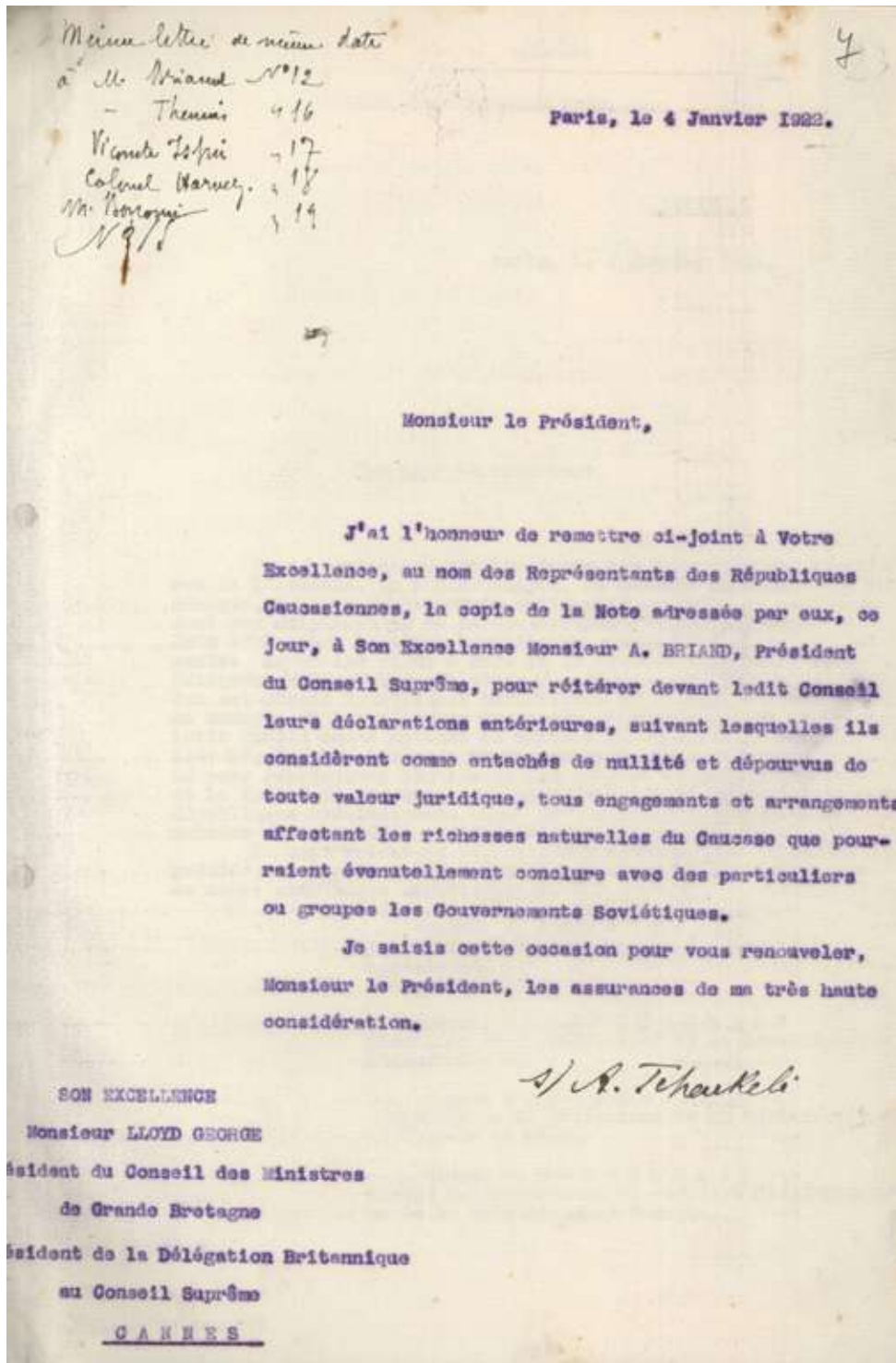
2) Demand that Georgia and its aid issue be distinguished separately.

3) Mention clearly in your request that the occurrence of famine and other destructive disasters in Georgia is attributed to the domination of the Bolsheviks and the stubborn presence of 150 thousand Red Army troops, whose long stay in Georgia will contribute to the complete destruction of the country.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National Archives of Georgia

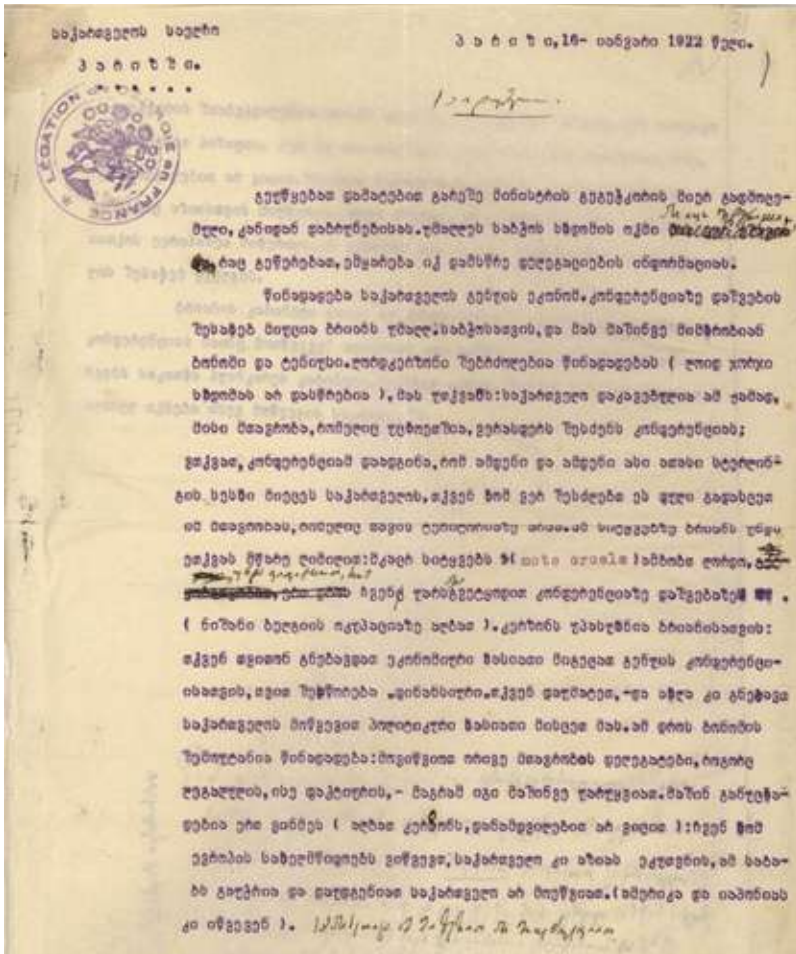

აკაკი ჩხენკელის მიმართვა დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის, ლოიდ ჯორჯისადმი საქართველოს პრობლემების გადაწყვეტაში დახმარების აღმოჩენის შესახებ. 4 იანვარი, 1922.

Akaki Tchkhenskeli's appeal to the Prime Minister of Great Britain, Lloyd George, about finding help in solving Georgia's problems. January 4, 1922.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

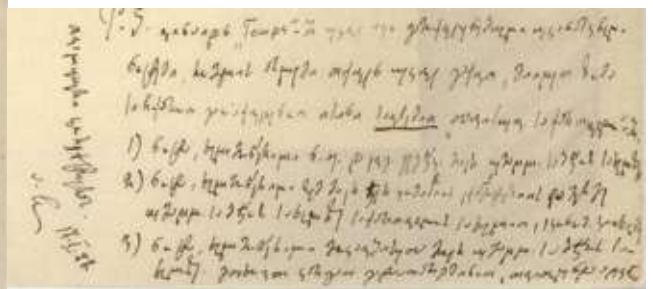
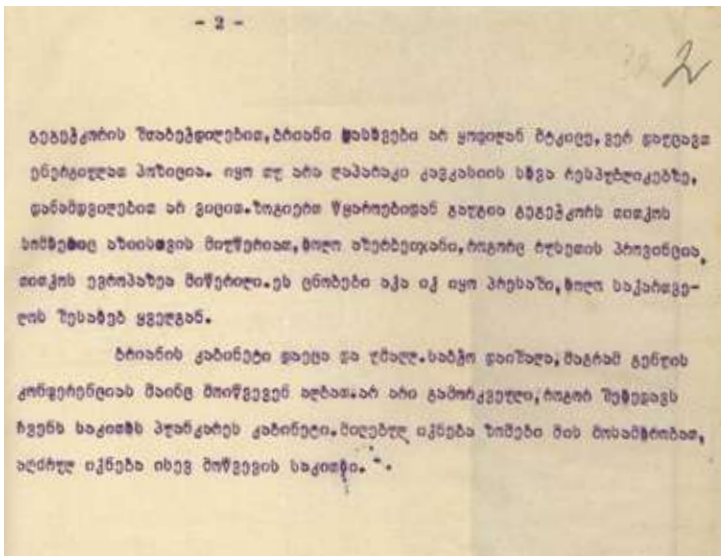
აკაკი ჩხენკელის წერილი გენუის კონფერენციაში საქართველოს დელეგაციის მონაწილეობის საკითხზე. 16 იანვარი, 1922.

წერილში საუბარია საქართველოს პოზიციების აქტიური დამცველს, არისტიდ ბრიანსა² და ინგლისის დელეგაციას შორის საქართველოს წარმომდგენლის გენუის კონფერენციაზე მოწვევის საკითხზე უთანხმოების შესახებ.

Akaki Tchkhenskeli's letter on the issue of the participation of the Georgian delegation in the Genoa Conference. January 16, 1922.

The letter talks about the disagreement between the active defender of Georgia's positions, Aristide Briand², and the English delegation on the issue of inviting the representative of Georgia to the Genoa Conference.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National Archives of Georgia

ზარისტიდ ბრიანი (1862-1932) – ფრანგი პოლიტიკური მოღვაწე. საფრანგეთის მესამე რესპუბლიკის 11-გზის პრემიერ-მინისტრი. სოციალისტური იდეებისა და მცირე ერების თვითგამორკვევის აქტიური მხარდამჭერი. ბოლშევიკების მიერ დევნილმა საქართველოს მთავრობამ თავშესაფარი რომ საფრანგეთში მოიპოვა, მისი დამსახურებაც იყო.

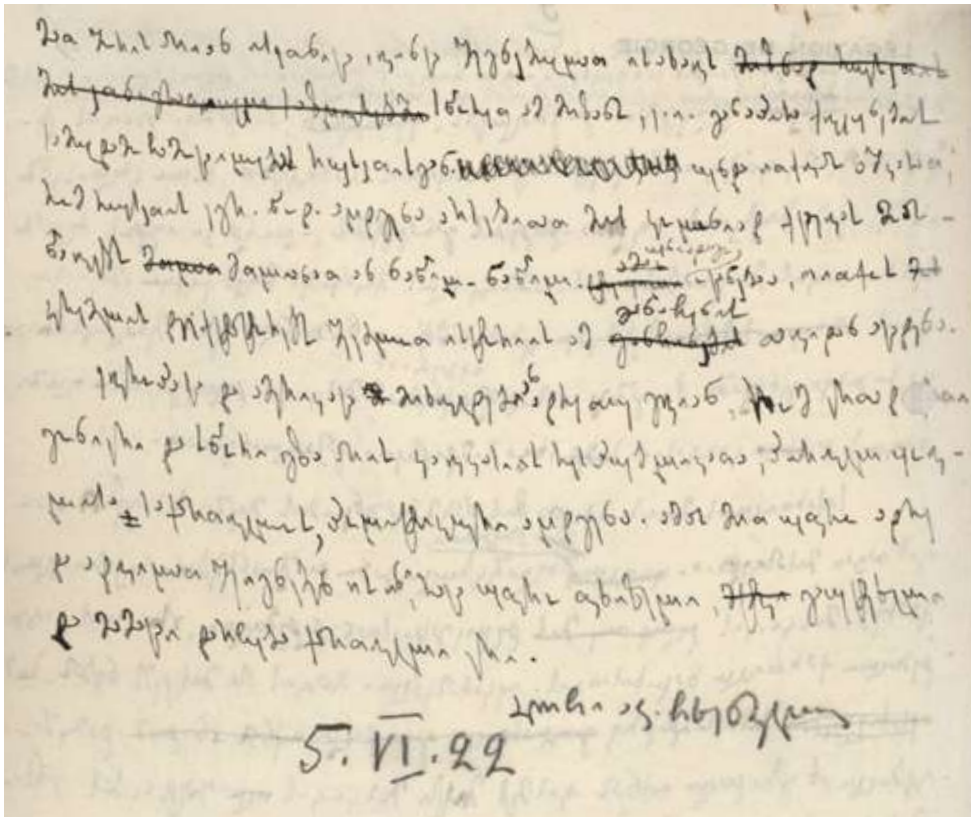
²Aristide Briand (1862-1932) – French politician. 11-time Prime Minister of the French Third Republic. Active supporter of socialist ideas and self-determination of small nations. It was on account of him that the government of Georgia, persecuted by the Bolsheviks, found refuge in France.

ევროპაში საქართველოს საგანგებო ელჩის, აკაკი ჩხენკელის მოხსენება მთავრობისადმი „საქართველოს საკითხი გენუის კონფერენციაზე“. ბოლო გვერდი ავტოგრაფით. 5 ივლისი, 1922.

ბუღუ მდივანი მოითხოვდა კონფერენციაზე დაშვებას, ხოგოც საქათვედოს დედეგაცი. საქათვედო და სხვა „მოკავშიხე“ ხესუბედიკების წახომადგენლობა მინდობიდი ჰქონდა ხუსეთის დედეგაციას. ნათედი, თუ ხამდენად მიზანშეწონიდი იყო საქათვედოს მთავრობის და მისი დედეგაციის ცდა, ხომ კონფერენციაზე დაეშვათ ხოგოც ხუსეთის დედეგაცია, ისე მისი უსახედო დამატება ბუღუ მდივანი. ეს უკანასკნედი ახა იმისთვის ჩამოვიდა გენუაში, ხომ დაეცვა საქათვედოს დამოუკიდებლობა, ახამედ იმისთვის, ხომ დაედსტუხებინა საქვეყნოდ მისი, საქათვედოს, ხუსეთის პოვინციად ქცევა. კავკასიის სიმდიდხედი და ავდა-დიდება გამოქონდათ ბაზახზე კხასინს, დიღვინოვს [ბოლშევიკი პოდიტიკუხი მოღვაწეუბი, დიპლომატები].

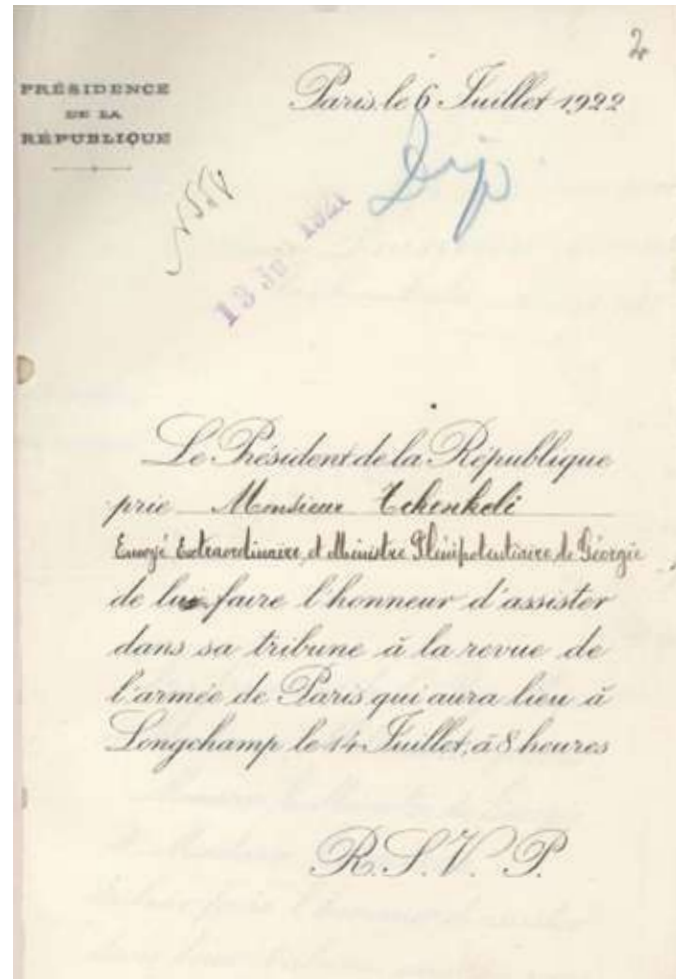
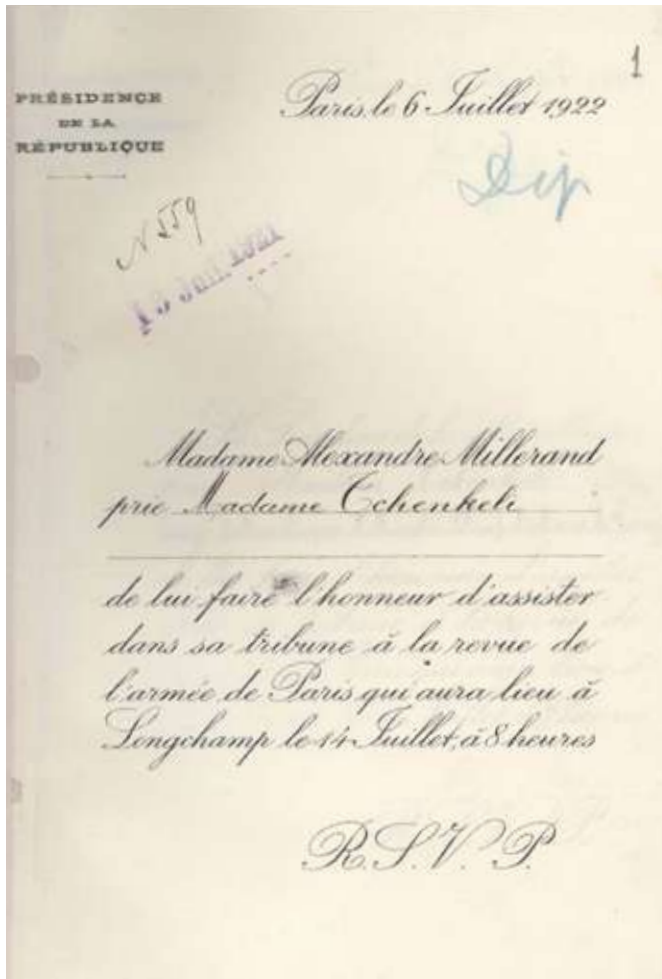
ბუღუ მდივანი [ქართველი ბოლშევიკი და საბჭოთა ხელისუფლების მოხელე. საქართველოს რევოლუციური კომიტეტის (რევკომის) თავმჯდომარე].

The report of Akaki Tchkhenskeli, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Georgia to Europe, to the government: "Georgia's Issue at the Genoa Conference". Last page with his signature. July 5, 1922.

Budu Mdivani requested admission to the conference as a delegate of Georgia. The Russian delegation was entrusted with the representation of Georgia and other "allied" republics. It is clear how expedient it was for the Georgian government and its delegation to try to land both the Russian delegation and its unnamed addition Budu Mdivani at the conference. The latter did not come to Genoa to defend Georgia's independence, but to confirm to the world that it, Georgia, should become a province of Russia. The wealth and prosperity of the Caucasus were brought to the market by Krasin, Litvinov [Bolshevik political figures, diplomats].

Budu Mdivani [Georgian Bolshevik and Soviet government official. Chairman of the Georgian Revolutionary Committee (Revkom)].

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

აკაკი ჩხენკელის და მისი მეუღლის სახელზე საფრანგეთის პრეზიდენტის, მილიერანის მიერ გაგზავნილი მოსანუკვი ბარათები. 6 ივლისი, 1922 წელი.

Invitation cards sent by French President Millerand to Akaki Tchkhenskeli and his wife. July 6, 1922.

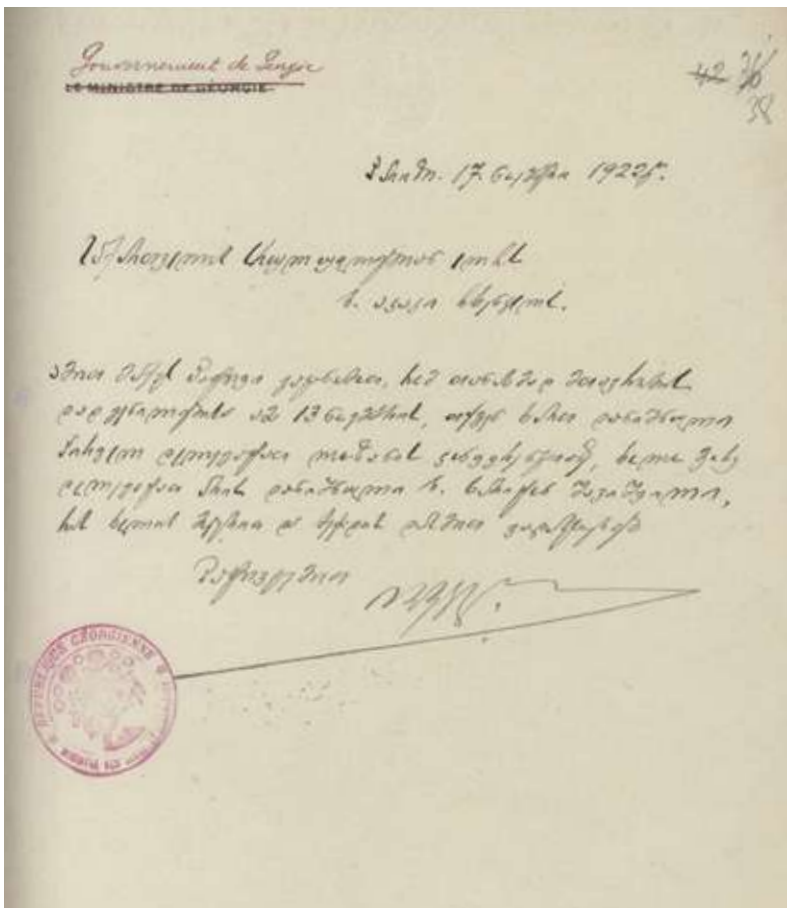
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ირაკლი წერეთელი (1881-1959) – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, რუსეთის დუმის II სათათბიროს დეპუტატი ქუთაისის გუბერნიიდან. ამიერკავკასიის სეიმის დეპუტატი, ეროვნული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი, 1919 წელს პარიზის სამშვიდობო დელეგაციის მონაწილე. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ გაემგზავრა ემიგრაციაში.

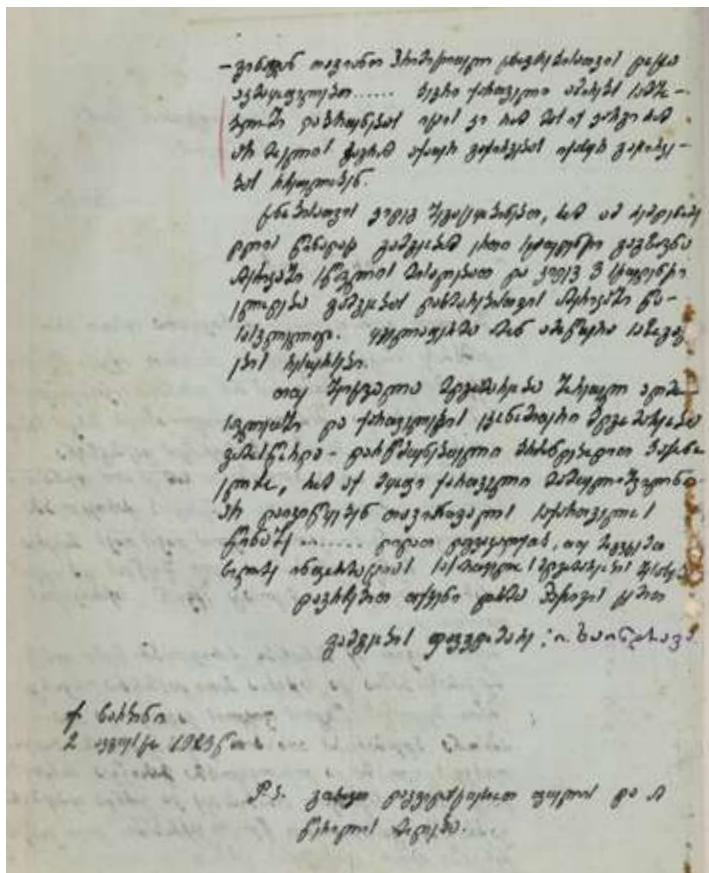
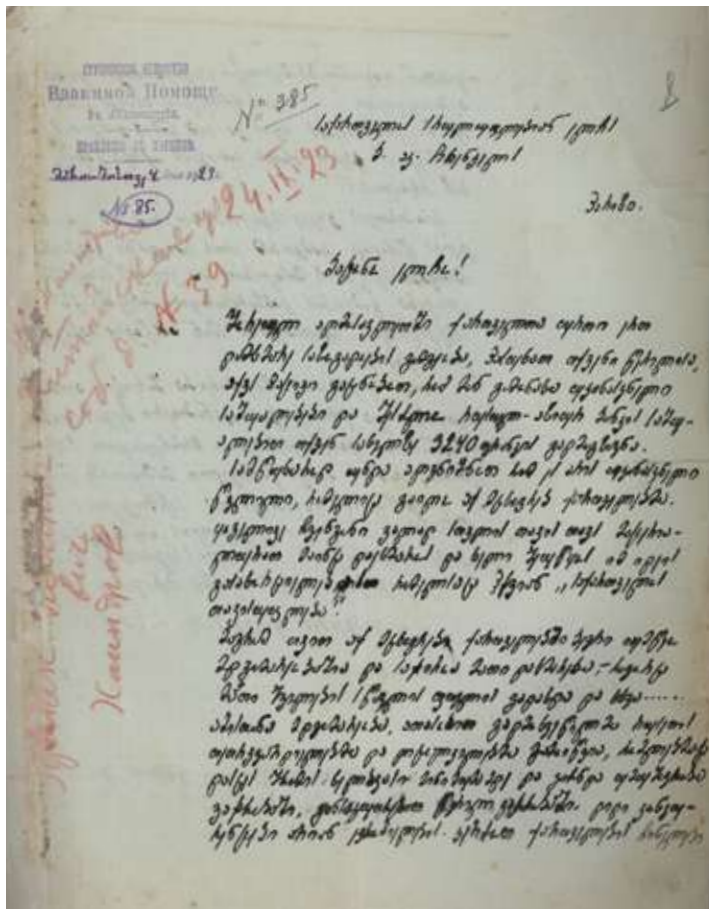
Irakli Tsereteli (1881-1959) – Georgian social democrat and deputy of the II Council of the Russian Duma from Kutaisi Governorate. Deputy of Transcaucasian Seim, member of the Executive Committee of the National Council, participant of the Paris peace delegation in 1919. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he emigrated.

ირაკლი (კაკი) წერეთლის წერილი აკაკი ჩხენკელისადმი მისი ლოზანის კონფერენციაზე პირველ დელეგატად დანიშვნის შესახებ. 17 ნოემბერი, 1922.

Irakli (Kaki) Tsereteli's letter to Akaki Tchkhenskeli about his appointment as the first delegate at the Lausanne Conference. November 17, 1922.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

მანუერიამი საქართველოს ურთიერთდახმარების საზოგადოების (მმართველობა ხარბინში) ნერილი აკაკი ჩხენკელისადმი დახმარების სახით 3,240 ფრანკის გადაგზავნის თაობაზე, გამგეობის თავმჯდომარის, ივლიანე ხაინდრავას ხელმოწერით. 2 აგვისტო, 1923.

ყოველი ჩვენგანი ვადა სვდის თავის თავს მაგეი-აღუათ მაინც დაეხმაროს და ხედი შეუწყოს იმ იდეის განხორციელებას, რომელსაც ჰქვია „საქართველოს დამოუკიდებლობა“.

A letter from the Georgian Mutual Aid Society in Manchuria (Government in Harbin) regarding sending 3,240 francs as aid to Akaki Tchkhenkeli, signed by the chairman of the board, Iliane Khaindrava. August 2, 1923.

Each of us considers it our duty to at least materially help and facilitate the implementation of the idea called "Georgia's independence".

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National Archives of Georgia

LEGATION DE GEORGIE

PARIS, le 28 Octobre 1924

*M. Jamnagin**Passer à la
Guerre le 17 déc. 1924*

29 OCT 24

RECEVUE POLITIQUE
ET DIPLOMATIQUE
LE 29 OCT 1924

Monsieur le Président du Conseil,

En me référant à la bienveillance que le Gouvernement français a toujours témoignée à mes compatriotes, j'ai l'honneur de vous prier de bien vouloir intervenir auprès de Monsieur le Ministre de la Guerre pour faire admettre à l'École Militaire de Saint-Cyr, M. Dimitri AMILAKVARI, auquel nous portons un grand intérêt.

Ce jeune homme, né le 30 octobre 1906, appartient à une vieille famille princière de Géorgie, dont des membres furent de distingués officiers; plusieurs d'entre eux jouèrent un rôle important en Russie, au cours de la Grande Guerre. Le jeune AMILAKVARI fit ses premières études au Premier Gymnase de Tiflis qu'il quitta en cinquième classe (tème des Lycées français), lors de l'invasion de son pays par les troupes soviétiques, pour se rendre à Constantinople où il entra au Collège anglais (English School). Par suite de circonstances qui le forcèrent à suivre sa famille en France, il quitta cette école dans la dernière classe et ne put ainsi se présenter aux examens de fin d'études.

Son Excellence
Monsieur Édouard HERRIOT
Président du Conseil
Ministre des Affaires Étrangères

P A R I S

Au début de cette année, il eut la grande douleur de perdre à Paris son père qui s'y était réfugié et les nouvelles qui nous parviennent de Géorgie, nous apprennent que son frère aîné, comme tant d'autres de nos meilleurs citoyens, fut exécuté au cours des récents événements.

Outre ces faits qui plaident en sa faveur, je peux vous donner l'assurance que ce jeune homme présente toutes les garanties: intelligent, actif, laborieux et plein d'aptitudes pour la vie militaire, il fera, je n'en doute pas, tous ses efforts pour se rendre digne de la faveur que j'ai l'honneur de solliciter pour lui auprès de vous.

En vous exprimant mes plus vifs remerciements anticipés, je vous prie d'agréer, Monsieur le Président du Conseil, les assurances de ma très haute considération.

A. Tchkhenskeli
Ministre de Géorgie.

პარიზში

საქართველოს მინისტრის, აკაკი ჩხენკელის ნურილი საბჭოს პრეზიდენტსა (საფრანგეთის პრემიერ მინისტრობის ექვივალენტი) და საგარეო საქმეთა მინისტრს, ედუარდ ერიოს. პარიზი, 28 ოქტომბერი 1924.

იმ კეთილგანწყობის სახელით, რომელსაც საფრანგეთის მთავრობა იჩენს ჩემი თანამემამულეების მიმართ, პატივი მაქვს გთხოვოთ ბატონ სამხედრო მინისტრთან შუამდგომლობა, ჩათაღმიტონ ამიღახვაში,

რომლის მიმართაც დიდი ინტერესი გვაქვს, მიაღებინოთ სენ-სიის სამხედრო სკოლაში. ეს ახადგაზიდა კაცი, დაბადებული 1906 წლის 30 ოქტომბერს, მიეკუთვნება საქართველოში მოწინავე ძველ ოჯახს, რომლის წევრებიც გამოჩინული ოფიცერები იყვნენ, ხამდენიმე მათგანი ხუსეთში ასხულებდა მნიშვნელოვან როლს, დიდი ომის დროს. ახადგაზიდა დიმიტრი ამიღახვაში თავისი დაწყებითი კლასის სწავლა თბილისის პირველ გიმნაზიაში გაიჩა, რომელიც მე-5 კლასში დატოვა (შესაბამება ფრანგული დიციუმის მე-4 კლასს) მის ქვეყანაზე საბჭოთა ჯაშუბის თავდასხმის გამო.

ამ წლის დასაწყისში, მას დიდი უბედურება დაატყდა თავს მამის გახდაცვალების სახით. ახად ამბები, რომელთაც ჩვენამდე მოაღწიეს საქართველოდან, გვატყობინებს, რომ მისი უფროსი ძმა, როგორც სხვა საუკეთესო მოქალაქეები, სიკვდილით იქნა დასჯილი ბოლო მოვლენების დროს. გაჩქმუნებთ, რომ ამ ახადგაზიდა კაცს აქვს შემდეგი თვისებები: განათლებულია, აქტიური, შრომისმოყვარე და სამხედრო ცხოვრებისთვის ყველა საჭირო უნარი. ის გააკეთებს ყველაფერს, ეჭვიც არ მეპაჩება ამაში, რომ გახდეს იმ კეთილგანწყობის ღირსი რომელსაც მე ვითხოვ მისთვის თქვენგან.

A letter from the Minister of Georgia in Paris, Akaki Tchkhenskeli, to the President of the Council (the equivalent of the Prime Minister of France) and the Minister of Foreign Affairs, Edouard Herriot. Paris, October 28, 1924.

In the name of the kindness shown by the French government to my countrymen, I have the honor to ask you to petition the Minister of War to admit Dimitri Amilakhvari, in whom we have a great interest, to the military school of Saint-Cyr. This young man, born on October 30, 1906, belongs to an old prominent family in Georgia, whose members were distinguished officers, several of whom played an important role in Russia during the Great War. Young Dimitri Amilakhvari completed his primary education in Tbilisi's first gymnasium, which he left in the 5th grade (corresponding to the 4th grade of the French lyceum) due to the attack of the Soviet troops on his country.

At the beginning of this year, a great misfortune befell him in the form of the death of his father. The news that has reached us from Georgia informs us that his elder brother, like other best citizens, has been sentenced to death during the recent events. I assure you that this young man has the following qualities: he is educated, active, hardworking and has all the necessary skills for military life. He will do everything, I have no doubt, to make himself worthy of the favor I ask of you.

დაცულია საფრანგეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს არქივში
Preserved in the archives of the French Ministry of Foreign Affairs

Bruxelles, le 18 février 1926

1

20. II. 26.

Mon Cher Ministre,

Comme suite à votre lettre du 4 de ce mois, relative à Monsieur NANOBAHVILI (dit Michel d'Ariel) ténor géorgien qui a eu son audition au Théâtre Royal de la Monnaie, j'ai le regret de devoir vous informer de ce que l'intéressé a du talent mais est malheureusement plus assez jeune pour pouvoir être engagé.

Veillez agréer, Mon Cher Ministre, l'assurance de mes sentiments les plus dévoués.

LE MINISTRE:

A Monsieur A. Tchekéli
Ministre de Géorgie
P A R I S

წერილი ბრიუსელიდან მონეს სამეფო თეატრში ქართველი ტენორის მიხეილ დარიალის (მიხეილ ნანობაშვილის) გამოსვლის თაობაზე. 20 თებერვალი, 1926.

A letter from Brussels regarding the performance of Georgian tenor Michel Darial (Mikheil Nanobashvili) at Monet's Royal Theater. February 20, 1926.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

კარლო ჩხეიძე (1864-1926) – ქართველი სახელმწიფო მოღვაწე, პოლიტიკოსი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პარლამენტისა და დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარე. 1926 წლის ივნისში სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა.

Karlo Chkheidze (1864-1926) – Georgian statesman, politician, and chairman of the Parliament and Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia. In June 1926, he committed suicide.

საქართველოს მთავრობის წევრები კარლო ჩხეიძის დაკრძალვაზე. მარჯვნიდან პირველი – აკაკი ჩხენკელი. ივნისი, 1926.

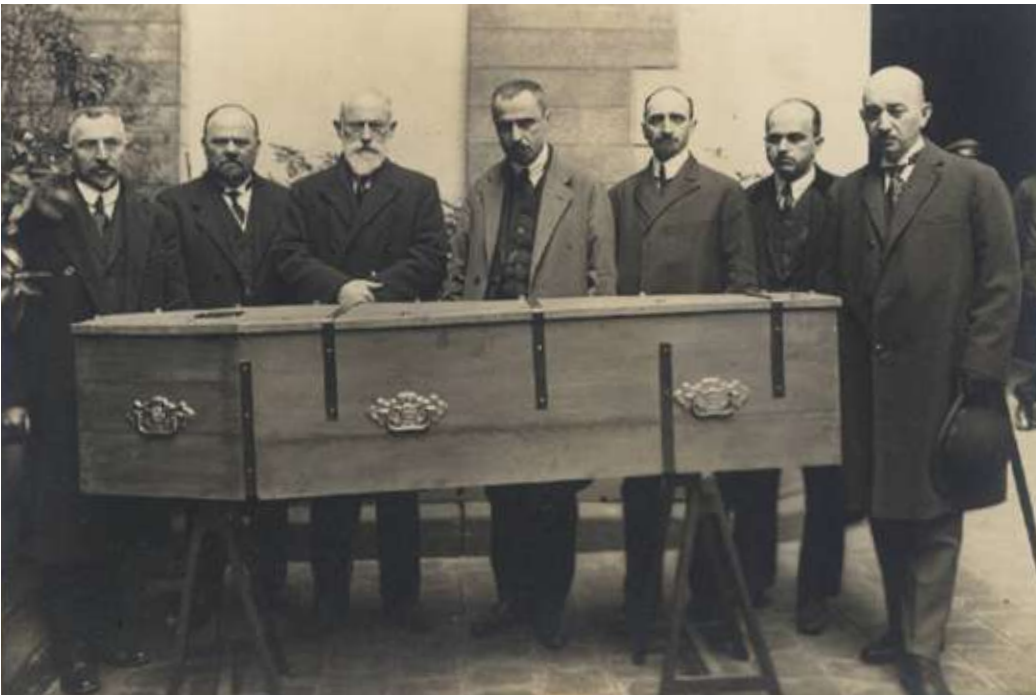
Members of the Georgian government at the funeral of Karlo Chkheidze. First from the right – Akaki Tchkhenskeli. June, 1926.

საქართველოს მთავრობის წევრები კარლო ჩხეიძის დაკრძალვაზე.
მარცხნიდან მესამე – აკაკი ჩხენკელი. ივნისი, 1926.

Members of the Georgian government at the funeral of Karlo Chkheidze.
Third from the left – Akaki Tchkhenskeli. June, 1926.

რაჟდენ არსენიძე, აკაკი ჩხენკელი, ნოე ჟორდანია, ირაკლი წერეთელი, ნოე რამიშვილი, დავით შარაშიძე, ევგენი გეგეჭკორი კარლო ჩხეიძის კუბოსთან. ივნისი, 1926.

Rajden Arsenidze, Akaki Tchkhenskeli, Noe Zhordania, Irakli Tsereteli, Noe Ramishvili, Davit Sharashidze, Evgeni Gegechkori near the coffin of Karlo Chkheidze. June, 1926.

კარლო ჩხეიძის გამოსვენების ცერემონია, პარიზი, 1926.

Carlo Chkheidze's funeral ceremony, Paris, 1926.

კარლო ჩხეიძის დაკრძალვის პროცესია პარიზის პერ-ლაშეზის სასაფლაოზე. მარცხნიდან პირველი (ქოლგით ხელში) – აკაკი ჩხენკელი. ივნისი, 1926.

The funeral procession of Carlo Chkheidze at the Pere-Lachaise cemetery in Paris. First from the left (with an umbrella in hand) – Akaki Tchkhenskeli. June, 1926.

ახ ვკანონი 1
დავით აღმაშენებელი
24.11.26

Aux Représentants Diplomatiques
des Républiques d'Azerbaïdjan, de Géorgie et de Caucase du Nord
Leurs Excellences
Messieurs Topchibacheff, A. Tchkenkeli et A.M. Tchermoeff

Excellences.

La communauté d'intérêts des peuples du Caucase dans la lutte qu'ils mènent pour leur libération du joug étranger comme dans la défense de leur souveraineté à l'avenir, a conduit toutes leurs organisations politiques et leurs partis à la nécessité d'unifier leurs efforts et d'accorder leur action commune. C'est dans ce but que le 15 Juillet 1926, s'est constitué à Constantinople un Comité de l'Indépendance du Caucase, lequel dans son statut fondamental a décidé que tout le travail diplomatique en Occident soit confié au Conseil des Trois. Pour assurer l'unité d'action entre ce Conseil des Trois et le Comité, celui-ci, en son statut, envisage la nomination de trois conseillers auprès de Vos Excellences. Il est à désirer que notre Comité de l'Indépendance et Votre Conseil, qui tous deux sont les organes directeurs de la libération du Caucase, pourront utiliser toutes les conditions et les possibilités qui assurent le succès de notre cause.

Confiant pleinement en Votre action diplomatique, le Comité de l'Indépendance exprime sa conviction que le Conseil des Trois se mettra à l'oeuvre sans retard et que le succès couronnera ces efforts.

Dans l'attente de cet heureux moment, le Comité de l'Indépendance prie Vos Excellence de vouloir bien

agréer l'assurance de sa plus haute considération

Constantinople, le 1er Août 1926.

Le Comité de l'Indépendance du Caucase:

D. r. K. Sultanov
A. Kekelidze
M. Magaladze
A. Schanuff
A. Kantemir

მემორანდუმი კავკასიის დამოუკიდებლობის კომიტეტის, საქართველოს, აზერბაიჯანისა და მთიულთა რესპუბლიკის სამთა საბჭოს შექმნის თაობაზე. ხელს აწერენ თოფჩიბაშევი, ჩხენკელი და ჩერმოევი მდივნებთან ერთად. აგვისტო 1, 1926.

Memorandum on the creation of the Caucasus Independence Committee, the Tripartite Council of Georgia, Azerbaijan and the Mountain Republic. Topchibashev, Tchkenkeli and Chermoev signed with the secretaries. August 1, 1926.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

EDEN LODGE,
TILFORD,
N. FARNHAM.
TELEFARNHAM 28.

Sept. 21/34.

Dear Mr. Tchenkeli:

I am deeply distressed to have seemed negligent of your letters and of your requests. The fact is that I left home on Aug. 30 for a quiet seaside place, there to recover from a rather bad nervous breakdown, and all letters have been kept from me till now. I have only just read yours. I had wondered why I did not hear from you before, as I needed time to prepare anything which might be of help to you, and I had concluded that powerful friends in Geneva, nearer than I to the events, were doing all that was necessary. I do trust that Georgia's vital interests have been properly safeguarded, or will be so in any arrangement which may be made in the immediate future for the care of those nations which have out their

trust in the League.

I am still at Felixstowe, very much better but not yet quite restored, and I hope to go to Harrogate for a "cure" for rheumatism when I leave this place.

I will get in touch with Gugushvili when I return to London.

Yours very sincerely,

Ethel Snowden

აკაკი ჩხენკელის მიმონერა ეთელ სნოუდენტან საბჭოთა კავშირის ერთა ლიგის წევრად მიღებასთან დაკავშირებით. სექტემბერი, 1934.

Akaki Tchkhenkeli's correspondence with Ethel Snowden regarding the acceptance of the Soviet Union as a member of the League of Nations. September, 1934.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

ეთელ სნოუდენ-ანკანი (1881-1951) – ბრიტანელი სოციალისტი, ფემინისტი. 1920 წელს მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის წევრებთან ერთად იმოგზაურა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.

Ethel Snowden-Ankan (1881-1951) – British socialist, feminist. In 1920, together with the members of the Second Socialist International, she traveled to the Democratic Republic of Georgia.

ქართველი ემიგრანტები ლევილში. 1920-იანი წლების მიწურული.

გადაღებულია ლევილის „ქართველთა მამულში“. სხედან: 1. სვიმონ ციციშვილი, 2. მარი ციციშვილისა, 3. აკაკი ჩხენკელი, 4. ქაქუცა ჩოლოყაშვილი. 5. სიმონ ბერეჟიანი, 6. ექვთიმე თაყაიშვილი, 7. პოლკოვნიკი სვიმონ ნერეთელი, 8. ანეტა ოქროპირიძე (სავარაუდოდ), 9. არჩილ ციციშვილი, 10. თამი კვინიტაძე.

Georgian immigrants in Leuville. Late 1920s.

Photo taken at the Leuville's Georgian estate. Seated: 1. Svimon Tsitsishvili, 2. Mari Tsitsishvili, 3. Akaki Tchkhenkeli, 4. Kakutsa Cholokashvili. 5. Simon Bereziani, 6. Ekvtime Taqaishvili, 7. Colonel Svimon Tsereteli, 8. Aneta Okroidze (probably), 9. Archil Tsitsishvili, 10. Tami Kvinitadze.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Library of the Parliament of Georgia

გრიგოლ ფერაძის მღვდლად კურთხევის დღე პარიზში, წმინდა სტეფანეს ბერძნულ ტაძართან. წინ მარჯვნიდან მეექვსე – გრიგოლ ფერაძე, მეშვიდე – ექვთიმე თაყაიშვილი, ხოლო ექვთიმე თაყაიშვილის უკან – აკაკი ჩხენკელი. 1931.

The day of Grigol Peradze's priestly consecration in Paris, near the Greek Cathedral of St. Stephen. The sixth from the right in front is Grigol Peradze, the seventh is Ekvtime Taqaishvili, and behind Ekvtime Taqaishvili is Akaki Tchkhenskeli. 1931.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Library of the Parliament of Georgia

სოც.დემ. პარტ. პარიზის ორგანიზ. დღესასწაული. 1937 წ.

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის პარიზის ორგანიზაციის თავყრილობა. ფოტოზე აკაკი ჩხენკელი, ნოე ჯორდანია და პარტიის სხვა წევრები. 1937.

Meeting of the Paris Organization of the Social-Democratic Party. Akaki Tchkhenskeli, Noe Zhordania and other members of the party are in the photo. 1937.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved in the National Library of the Parliament of Georgia

25th November, 1948.

beg to enclose herewith a memorandum on the recent past

We have not wished to encumber this memorandum with the history of the Georgian people, who embraced Christianity at the beginning of the 4th Century, and whose literature began to develop soon afterwards.

It should be noted that the resurrection of the Georgian people began:

1. By re-establishing the autocephaly of their ancient Church, by the enthronement (March, 1917) of a new Patriarch Catholicos in the historic cathedral of Mtsketh;
2. by founding the Georgian University (January, 1916), the creation of which had been systematically refused by the former Russian Empire.

The re-establishment of the Georgian State was preceded, on 22nd April, 1918, by the Declaration of the Independence of the Transcaucasian Federal Republic, which subsequently had to be extended to become the Caucasian Federation, including the participation of Georgia; Azerbaijan, with its capital, Baku; Armenia; and the Northern Caucasus (Mountaineers).

The Independence of the Democratic Republic of Georgia was declared by the National Council at Tiflis on 26th May, 1918, and this declaration was confirmed on 12th March, 1919, by the Constituent Assembly, elected by universal suffrage with the participation of the national minorities.

The Constituent Assembly accomplished a great constructive work, from the social as well as from the economic point of view.

The most important of all the work which it carried out was **Agrarian Reform**. The large estates of the nobility were nationalised, divided up, and handed over to the private ownership of peasants who possessed only small parcels of land, or none at all.

However, the large landowners were allowed to retain such land as they were cultivating for their own account.

These reforms were carried out without any opposition on the part of the large landowners and industrialists, the reason for this being that they shared in the general enthusiasm created by the resurrection of the State of Georgia.

On 7th May, 1920, the Treaty of Recognition of the Independence of Georgia was concluded in Moscow, between the government of Soviet Russia and the government of the Georgian Republic.

This is how the late H. Tchidze, the president of the Constituent Assembly, concluded the preamble to the Georgian Constitution:

" The Constituent Assembly voted the final text of the Constitution on 22nd February, 1921, when the armies of Soviet Russia were invading the Republic."

Is it necessary to emphasize that the Georgian people have never given up, and never will give up, the struggle to bring about the evacuation from their territory of the foreign forces of occupation, and for the re-establishment of their national independence.

- 2 -

At this time, when U.N.O. are solemnly commemorating the third anniversary of the Charter of San Francisco, which guarantees the liberty of mankind and of the nations, with the aim of creating a world power which will ensure peace and liberty for all, we address ourselves to you, the Secretary General, in the certainty that you will be our interpreter before the free nations who are members of U.N.O., in order to defend the cause of the Independence of Georgia.

A. TCHENKELI

Former Minister Plenipotentiary
of Georgia in France,
84, rue de Longchamps, Paris.

G. OURATADZE

Former Member of the
Georgian Constituent
Assembly and Envoy
Extraordinary, signatory
to the Russo-Georgian
Treaty in Moscow,
"Foyer Géorgien"
Leuville a/Orge (S. & O.)

აკაკი ჩხენკელისა და გრიგოლ ურატაძის მიმართვა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის ტრუგველისადმი. 25 ნოემბერი, 1948.

Address of Akaki Tchkhenskeli and Grigol Uratadze to Trygve Lie, Secretary General of the United Nations. November 25, 1948.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved in the National Archives of Georgia

აკაკი ჩხენკელი 1959 წელს პარიზში, ბუსიკოს საავადმყოფოში გარდაიცვალა. დაკრძალულია ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე.

Akaki Tchkhenskeli died in 1959 in Boucicaut hospital, Paris. He is buried at Leuville Georgian cemetery.

აკაკი ჩხენკელის საფლავი ლევილის მამულის ქართულ სასაფლაოზე.

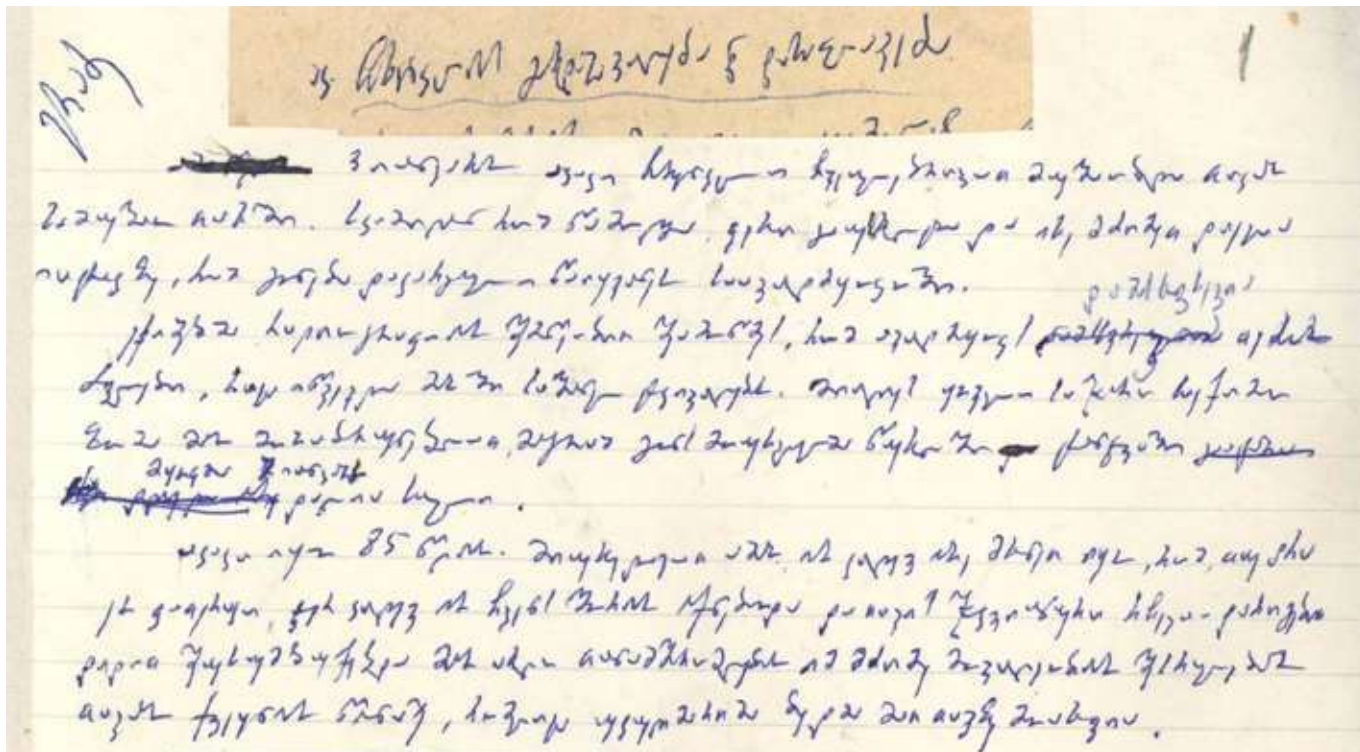
The grave of Akaki Tchkhenskeli in the Georgian cemetery of Leuville cemetery.

გიორგი ერაძე (1882-1971) – ქართველი სოციალ-დემოკრატი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი, 1918-1919 წლებში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შრომის მინისტრის ამხანაგი. 1919 წლიდან შრომისა და მომარაგების მინისტრი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ გაემგზავრა ემიგრაციაში. 1949-1970 წლებში ლევილის მამულის საზოგადოების მმართველი.

Giorgi Eradze (1882-1971) – Georgian social democrat, member of the founding assembly of the Democratic Republic of Georgia, comrade of the Minister of Labor of the Democratic Republic of Georgia in 1918-1919, and Minister of Labor and Supply from 1919. After the occupation of Georgia by Soviet Russia, he emigrated. In 1949-1970, he was the manager of Leuville Georgian Society.

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრის, გიორგი ერადის მოგონება აკაკი ჩხენკელის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით:

„3 იანვარს აკაკი ჩხენკელი ჩვეულებრივად მუშაობდა თავის სამუშაო ოთახში. სკამიდან ხომ წამოდგა, ფეხი გაუსხდელია და ისე მძიმეთ დაეცა იატაკზე, ხომ გონება დაკაჟივლი წაიყვანეს საავადმყოფოში.

ექიმებმა ხადიოგრაფიის შემწეობით შეამოწმეს, ხომ ავადმყოფს დამსხვრეული თეძოს ძვლები, ხაც იწვევდა მასში საშინელ ტკივილებს. მიიღეს ყოველი საჭირო საექიმო ზომა მის მოსახიულებად, მაგამ გონს მოსუდმა წუხილში, განჯვაში მყოფმა 7 იანვარს დაღია სული.

აკაკი იყო 85 წლის. მიუხედავად ამისა, ის კიდევ ისე მხნეთ იყო, ხომ თუ ახა ეს ფათეხაკი, ჯეხ კიდევ ის ჩვენს შოხის იქნებოდა და თავის ჭკვიანუხი ხრევა-დახიგება დიდათ შეუმსუბუქებდა მას ახლო თანამშრომლობას იმ მძიმე მოვადეობის შესხულებას თავის ქვეყნის წინაშე, ხომელიც უკულმახთმა ბეღმა თავზე მოახვია.“

The memory of Giorgi Eradze, a member of the Social Democratic Party, regarding the death of Akaki Tchkhenskeli:

“On January 3, Akaki Tchkhenskeli was working in his office as usual. When he got up from the chair, he sprained his leg and fell so hard on the floor that he was taken to the hospital unconscious.

With the help of radiography, doctors diagnosed that the patient's hip bones were broken, which caused terrible pain. Every necessary medical measure was taken to revive him, but as he regained consciousness, he died in agony on January 7.

Akaki was 85 years old. If had not been this misfortune, he would still be among us, easing our existence in this heavy duty, brought upon by the perverse fortune, with his wise advice.”

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved in the National Archives of Georgia

და ბოლოს...

AND FINALLY...

2018 წელს, ხონის №2 საჯარო სკოლას აკაკი ჩხენკელის სახელი მიენიჭა. 17 მაისს კი ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის (IDFI) და ნატოსა და ევროკავშირის საინფორმაციო ცენტრის ინიციატივით, სკოლაში აკაკი ჩხენკელის მემორიალური დაფა გაიხსნა.

In 2018, Khoni Public School No. 2 was named after Akaki Tchkhenskeli. On May 17, at the initiative of the Institute for the Development of Freedom of Information (IDFI) and the NATO and EU Information Center, a memorial plaque of Akaki Tchkhenskeli was opened at the school.

A number of letters authored by Akaki Tchkhenskeli were printed in periodicals. He used the pseudonyms "Ani"; "Anchin", "P. Okumeli", "A. Okumeli", "A.C.", "Ak. Chkh.", "Ak. Ch-li", "An-chin", "An. Chin.", "Anchik", "Anchiki", and "Tsinstskali". In addition to Akaki's published works, several personal diaries have survived, which are preserved in the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University library.

The archive of Akaki and Kita Tchkhenskeli was kept in Switzerland for years. At the request of the owners of the Tchkhenskeli's heritage: Thomas and Mariana Cryer, Thomas Heuserman, as well as with the support of the Swiss Embassy and Mikheil Svimonishvili, the archive returned to Georgia. On September 28, 2018, it was transferred to the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University.

აკაკი ჩხენკელი
(19 მაისი, 1874 - 5 იანვარი, 1959)

დაიბადა ხონში, მღვდლის ოჯახში. სწავლობდა თბილისში, შემდეგ კიევს, ბერლინში, პარიზის და ლონდონის უნივერსიტეტებში. პროფესიით იურისტი და ლიტერატურათმცოდნე.

ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე (1918). საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი (1917-1921). საგარეო საქმეთა მინისტრი (1918). სრულუფლებიანი ელჩი საფრანგეთში (1921).

1918 წლის 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებაში აკაკი ჩხენკელმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა. ურისკოდ არაფერი კეთდება! სახელმწიფო ვის დაუარსებია ურისკოდ! - წერდა ის ბათუმის კონფერენციიდან საქართველოს ეროვნულ საბჭოს.

გარდაიცვალა პარიზში, დაკრძალულია ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე. 2015 წელს ხონის №2 საჯარო სკოლას აკაკი ჩხენკელის სახელი ეწოდა.

აკაკი ჩხენკელის ავტორობით არაერთი წერილი დაიბეჭდა პერიოდულ გამოცემებში. იგი იყენებდა ფსევდონიმს „ანი“-ს და „ანჩინ“, „პ. ოქუმელი“, „ა. ოქუმელი“, „ა.ჩ.“, „აკ. ჩხ.“, „აკ. ჩ-ლი“, „ან-ჩინ“, „ან. ჩინ.“, „ანჩიკ“, „ანჩიკი“, „წინწყალი“. აკაკის გამოქვეყნებული პუბლიკაციების გარდა, რამდენიმე პირადი ჩანაწერების დღიური შემოგვრჩა, რომელიც ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ფონდებშია დაცული.

აკაკი და კიტა ჩხენკელების არქივი წლების განმავლობაში შვეიცარიაში ინახებოდა. ჩხენკელების მემკვიდრეობის მფლობელების: თომას და მარიანა კრაიერების, თომას ჰოიზერმანის სურვილით, ასევე შვეიცარიის საელჩოს და მიხეილ სვიმონიშვილის მხარდაჭერით, არქივი საქართველოში დაბრუნდა. 2018 წლის 28 სექტემბერს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს გადაეცა.

აკაკი ჩხენკელი
(19 მაისი, 1874 - 5 იანვარი, 1959)

დაიბადა ხონში, მღვდლის ოჯახში. სწავლობდა თბილისში, შემდეგ კიევს, ბერლინში, პარიზის და ლონდონის უნივერსიტეტებში. პროფესიით იურისტი და ლიტერატურათმცოდნე.

ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე (1918). საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ეროვნული საბჭოსა და დამფუძნებელი კრების წევრი (1917-1921). საგარეო საქმეთა მინისტრი (1918). სრულუფლებიანი ელჩი საფრანგეთში (1921).

1918 წლის 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებაში აკაკი ჩხენკელმა გადამწყვეტი როლი ითამაშა. ურისკოდ არაფერი კეთდება! სახელმწიფო ვის დაუარსებია ურისკოდ! - წერდა ის ბათუმის კონფერენციიდან საქართველოს ეროვნულ საბჭოს.

გარდაიცვალა პარიზში, დაკრძალულია ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე. 2015 წელს ხონის №2 საჯარო სკოლას აკაკი ჩხენკელის სახელი ეწოდა.

№ 11 წიგნის შპ-„კატობრიობა“ მომხატვლობა № 11

(22)323.1

ჩ-973

ერი თუ კატობრიობა?!

(ბ. Baton-ის წიგნის გამო).

აკ. ჩ.—ლისა.

საუკეთესო მამულიშვილას და მსოფლიო მოქალაქის
დავით სარაჯიშვილის ხსოვნას.

თფილისი
სტამბა „ნადეჟდა“ შინაილთვის ქუჩა № 5.
1912 წ.

ერი თუ კატობრიობა: (ბ. Baton-ის წიგნის გამო)

აკაკი ჩხენკელის ნაშრომი „ერი თუ კატობრიობა (ბ. Baton-ის წიგნის გამო)“ 1912 წელს გამოქვეყნდა. წიგნი ქართველ საზოგადო მოღვაწეს, მრეწველსა და ქველმოქმედ დავით სარაჯიშვილის მიეძღვნა: „საუკეთესო მამულიშვილისა და მსოფლიო მოქალაქის დავით სარაჯიშვილის ხსოვნას“.

ჩხენკელმა წიგნი 1910 წელს მიხაკო წერეთლის გამოქვეყნებული ნაშრომის „ერი და კატობრიობა“ საპასუხოდ დანერა.

"Eri tu katsobrioba" (Nation or Humanity)

Akaki Tchkenkeli's work "Eri tu katsobrioba" was published in 1912. The book is dedicated to the Georgian public figure, industrialist and philanthropist Davit Sarajishvili: "In memory of the best patriot and world citizen Davit Sarajishvili".

Tchkenkeli wrote the book in response to Mikhako Tsereteli's work "Nation and Humanity" published in 1910.

ქ. ჩხენკელი

ს ბ რ ი ბ. 323.1 (47.922)

ერი და ჩვენ.

შინაარსი:

წინასწარი შენიშვნები.

- I საქმის ვითარება.
- II ძირითადი დებულება.
- III ნაციონალური სახელმწიფო.
- IV ტერიტორიის საკითხი.
  - ა) სადაო საგანი; ბ) ავსტრო-უნგრეთი; გ) ავსტრიის სოციალ-დემოკრატია; დ) ოტო ბაუერი; ე) რუდოლფ შპრინგერი (რენერი) ვ) დასკვნა.
- V საქართველოს თვითმართველობა. ა) „სტატისტიკა“; ბ) გენერალური გამიჯვნა მარჯვნივ; გ) მთავარი საფრთხე; დ) ეკონომიური თვალთსაზრისი.
- VI ორი თვალთსაზრისი.

ბამბულა ტუტუკუ ჭვარამიასი.

K3.117
20

1915

მსწ.-მბეჭდავი ფერაძისა და კარნაუხოვის. ქუთაისში.

ერი და ჩვენ

აკაკი ჩხენკელმა 1915 წელს წიგნი „ერი და ჩვენ“ ფსევდონიმით „ანჩინ“ გამოაქვეყნა, სადაც იგი ნოე ჟორდანიას (ფსევდონიმი „ან - ი“) დაუპირისპირდა.

"Eri da Chven" (The Nation and Us)

In 1915, Akaki Chkhenkel published the book "Eri da Chven" under the pseudonym "Anchin", where he confronted Noe Zhordania (pseudonym "An - I").

X 70.951
20

ახინი

სახელმწიფო
და
ერი

პ ა რ ი ზ ი
1939

სახელმწიფო და ერი

აკაკი ჩხენკელმა 1939 წელს ნიგნი „სახელმწიფო და ერი“ ფსევდონიმით „ანჩინ“ პარიზში გამოაქვეყნა.

"Saxelmtsipo da Eri" (State and Nation)

In 1939, Akaki Tchkenkel published the book "Saxelmtsipo da Eri", in Paris, under the pseudonym "Anchin".

ჟურნალ გაზეთებიდან შემორჩენილი მასალებით შეგვიძლია ვიმსჯელოთ, რომ მხატვარ-კარიკატურისტთა მუზა ხშირად იყო აკაკი ჩხენკელი.

Based on the surviving materials from magazines and newspapers, we can conclude that Akaki Tchkhenskeli was often the muse of cartoonists.

დამფუძნებელი კრება, ნოე ჟორდანია, აკაკი ჩხენკელი (მომხსენებელი), ნოე რამიშვილი. მხატვარ შალვა ქიქოძის ჩანახატი.

Founding assembly, Noe Zhordania, Akaki Tchkhenskeli (speaker), Noe Ramishvili. Sketch by artist Shalva Kikodze.

ვარლამ ჩერქეზიშვილი და აკაკი
ჩხენკელი, მხატვარ მიხეილ ჭიაურელის
ჩანახატი. ჟურნალი, 1920
წ. ეშმაკის მათრახი, №22.

Varlam Cherkezishvili and Akaki
Tchkhenkeli, sketch by artist Mikheil
Chiaureli, 1920. Eshmakis Matrakhi
Magazine, №22.

აქვე ზეპირად აღწერა ზენ ბაღდაძის მიერ ზეპირად აღწერილი ამ მშენებელს
 ას ეფუძნება, რამდენიმე ცოცხალი მხატვრობისა და წარმოდგენის, რაჟი დღევანდელი მატრახის
 მოღვაწე აჭარელის იუსტო გიორგი შაბაძისთვის.

III

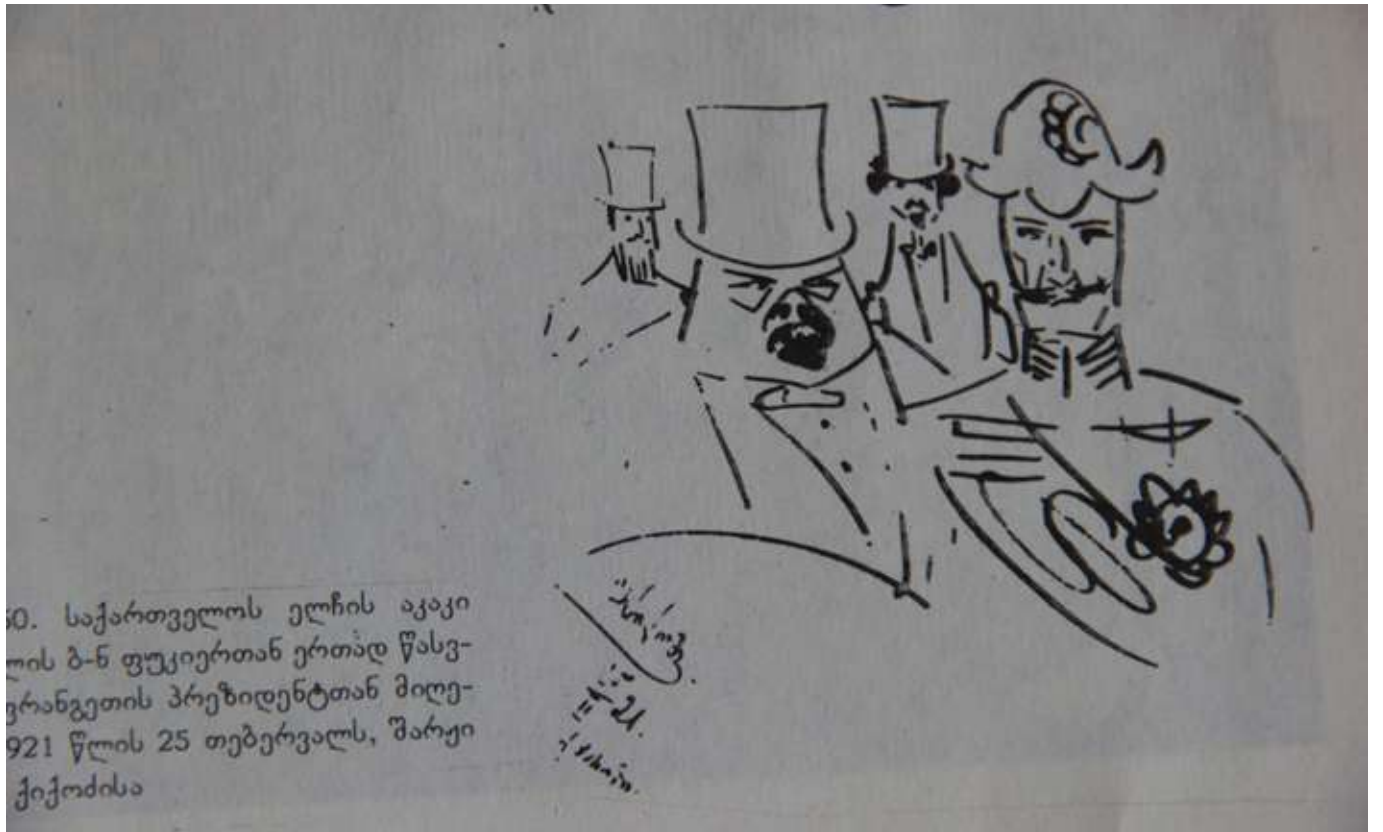
თბილისი, ახალი,
 სან ზღვისა არ ილაღი,
 სან ქმისა ზეჟიად ზღვის,
 მანდა აწვი მათ ვერას...
 სამღვინო სამწიგნობროებს,
 (ვისეც კი ზე ცოცხალ მადროებს)
 ამ ახალ „სანკუდარებს“
 (ოჩაღი რომ იტყვს დარებს,
 1 სტი, ლიხოსებს, მანებს,
 ზეჟიად ქაბორის ფანებს)
 მათ და ამათ მათებს –
 (თუნდაც ვერას იგი დებს
 და ზოგადრე ამა „მებს“)
 მათ, მათებს ავილო,
 (მათ ზეზღვდაც არ ვილო,
 მათ, ავბეგ მათებს,
 და ზვეს ჰაილენი რაც რომ ღვს,
 შუბრად და გენაშუბრად,
 „საჭივებს“ აუხსივებს,
 მივსეს სულ ეველს მადროობის,
 ფიციურ ექს წელი მადროობის,
 და უსიკვდილო-სიკვდილობის,
 ეველს იუწვე ამ იუბრებს,
 და მათიდიან მათ ზღვრებს
 გიორგო, ზეჟიანტ მოჟიანტო.

ვეტერი მათ აქ დროს რომ მანდიო
 ლილიბო უქს მადროობის,
 ზეჟიად ავ ვეჟერა სანდა,
 ზეჟიად ზენ წასვლას აქვართ...
 სჯობს ცოცხალი ზელი ვასართ,
 ზელი წილობით „საქმე“ უნდებთ,
 ნუ ზეჟიად მათ მათებს...
 მათ სტოლის მათებს,
 და ზეჟიადრე დებს...
 თორემ ზე არ ზეჟიადრე,
 მათს ზეჟიადრე ზეჟიადრე,
 და ზეჟიადრე მათ და-რეჟი
 ექსა ლიკვიდიკონტო,
 სჯობს ზეჟიადრე ზენდრე,
 გითი, მათი გითი, ორი...
 კონდამ დანბის კოჯობი...
 იქ უნდობი „უბრავ“
 ზეჟიადრე გუდა-ნანდა არეული
 ტოლისში წამობარდებს,
 მათლმაც წამობარდებს
 სანდრეჟი კაცობანტო,
 ვინ თეჟიადრე და ანტო,
 და ეველა „ანოსან ზენდრე“,
 ეველს სანდა განამშენებს,
 სანტო თან აქვრებს,
 თეჟიადრე აქვრებს,

აკაკი ჩხენკელის მოგზაურობა
 აჭარაში, ხელმოუწერელი, 1920 წ.
 ეშმაკის მატრახი, №43.

Akaki Tchkhenskeli's trip to Adjara,
 unsigned, 1920. Eshmaki's Matrakh
 Magazine, №43.

**შალვა კიქოძის შარუები -
აკაკი ჩხენკელი.**

**Shalva Kikodze's sketches -
Akaki Tchkenkeli.**

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved in the National
archives of Georgia

ISBN 978-9941-9803-2-9

9 789941 980329